

Din Istoria Românilor.

Episcopul Ioan Inocenţiŭ Klein

(1728—1751).

de

Dr. Augustin Bunea
canonic metropolitan.

Anul Domnuluĭ

1900.

Dela s. Unire

200.

Prefață.

Când apare acéstă carte, se împlinesc dóuĕ sute de anĭ dela unirea Românilor din Transilvania și părțile eĭ adnexe cu biserica Romeĭ vechĭ.

Dorind să contribuesc și eŭ ceva la serbarea aniversăriĭ a 200-a a acestuĭ mare eveniment, am scris viața și activitatea vestituluĭ episcop unit Ioan Inocențiŭ Klein (Micul), de care este legată în mare parte istoria Românilor transilvănenĭ de pe timpul luĭ.

Și până acum s'aŭ scris multe despre Klein. Dar fiind că ceea ce s'a scris, este împrăștiat în multe opurĭ, am credut, că bun lucru fac, adunând într'o singură carte tot ce s'a publicat cu temeiŭ până acum, cu atât maĭ vêrtos, că fórte puținĭ sunt, carĭ pot pricepe scrierile și documentele apărute în limbĭ străine.

Cartea acésta am scris-o nu numaĭ pe urma operilor și documentelor publicate, ci și pe basa unuĭ mare numĕr de documente inedite din archivele din Blaș, Oradea-mare, Alba-Iulia, Sibiŭ, Budapesta și Viena. Cu ajutorul acestora am putut rectifica o mulțime de greșelĭ strecurate în publicațiunile anterióre, a împlé multe lacune, și a desvĕli importante evenimente și interesante lucrurĭ.

Recomandând acéstă lucrare bunăvoinţeĭ cetitorilor, las sa urmeze aci indicarea isvórelor principale, de carĭ m'am folosit:

1. *Chronica Românilor* de *George Şincai,* ediţiunea a dóua, tiparita de Ministeriul cultelor şi al instruc- publice, Bucurescĭ, Tipografiia Academieĭ Romane (Laboratoriĭ Românĭ) 1886.

2. *Istoria Bisericeĭ Românilor* de *Petru Maior* de *Dicio-Sânmărtin,* Buda, în craiasca tipografie a universităţiĭ din Pesta, 1813.

3. *Acte şi fragmente* de *Tim. Cipariu,* Blaş, cu tipariul seminariuluĭ diecesan, 1855.

4. *Archiv pentru filologie şi istorie* de *Tim. Cipariu,* Blaş, 1867.

5. *Acte Sinodale* de *Ioan M. Moldovan,* Blaş, tomul I, 1869 şi tomul II, 1872.

6. *Fragmente zur Geschichte der Rumänen,* von *Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki,* zweiter Band, Bucurescĭ, 1881.

7. *Documente privitóre la Istoria Românilor,* culese de *Eudoxiŭ de Hurmuzaki,* vol. VI, 1700 1750, Bucurescĭ 1878.

8. *Symbolae* ad illustrandam Historiam Ecclesiae Orientalis in terris Coronae S. Stephani a *Nicolao Nilles S. I.* editae, 2 volume, Oeniponte (Innsbruck) typis et sumptibus Feliciani Rauch, 1885.

9. *Archiv* des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, Neue Folge, Sechzehnter Band, I Heft, Hermannstadt, 1880.

10. *Părţĭ alese* din istoria Transilvanieĭ pe dóuĕ sute de anĭ din urmă, de *George Bariţiŭ,* vol. I, Sibiŭ, 1889.

11. *Călugĕrul Visarion Sarai* (1744), Studiŭ istoric din istoria Transilvanieĭ de *George Bogdan-Duică,* Caransebeş. 1896.

12. Procesul Episcopuluĭ *Ioan Inochentie Clain,* studiŭ de *George Bogdan-Duică,* Caransebeş, 1896.

13. *Cestiunĭ* din dreptul şi istoria bisericeĭ românescĭ unite, studiŭ apologetic, Partea II. Blaş, 1893, de *Dr. Augustin Bunea;* Partea I este scrisă de Dr. Alesandru Grama.

14. *Documente inedite din archivul metropolitan din Blaş.* În acest archiv se afla un *Protocol* legat, care cuprinde corespondenţa episcopului Klein din anul 1741 şi câteva acte din 1742; apoĭ un alt protocol intitulat: „*Protocollum* Diplomatum et Regiorum Rescriptorum ac Ordinationum in favorem S. Unionis. a Variis Augustae Domus Austriacae Imperatoribus inde ab anno 1692 usque 1756 editarum.“ Pagubă, că copistul a făcut fórte multe greşelĭ în copierea acestor acte. Tot în archivul din Blaş se afla şi un „*Deliberat*“ adus de Capitanatul şi Scaunul judecatoresc superior al nobililor districtuluĭ şi oraşului Fagaraş de dto 23 Iuniŭ 1734, şi un „*Protocol*“ de investigaţiune din 4 August până în 2 Septembre 1734, facuta în causa asupririĭ preoţilor unițĭ, la cererea episcopuluĭ Klein şi la porunca împěratuluĭ Carol VI, în 40 comune din districtul Făgăraşuluĭ. Între tóte înse maĭ preţiósa este *conscripţiunea Românilor din Transilvania dela anul 1733,* facută de episcopul Klein, care o publicam în „Adaus“ sub X.

15. *Documente inedite din archivul episcopieĭ unite din Orudea-mare.* Aci se afla un protocol intitulat: „*Protocollum a die nona Iulii anni 1747,*“ şi cuprinde corespondenţa episcopuluĭ Klein dela 9 Iuliŭ 1747 până în 30 Decembre 1749. Se pare înse, că din acest protocol lipsesc una orĭ dóuě foĭ din urmă. De pe acesta mi-am luat o copie.

Protocóle de acte de pe timpul luĭ Klein esistaŭ odinióră maĭ multe şi esistă unele şi astăzĭ, pe carĭ înse eŭ n'am putut fi în plăcuta posiţiune de a le consulta. Petru Maior în istoria bisericeĭ Românilor la pag.

105 zice, că a avut în mâna sa *„treĭ protocóle ale Vlădiculuĭ Klein în Roma scrise“*, carĭ i le pusese la disposiție *Efrem Klain de Muntiul*, strănepot al episcopuluĭ. Cel dintâiŭ cuprindea acte dela 20 Iulie 1746 pană la 1 Iulie 1747. Acest protocol nu sciŭ dacă se maĭ află undeva. Al doilea conținea acte dela 9 Iulie 1747 pănă în 30. Decembre 1749. Acest protocol cred că este identic cu cel ce se află și astăzĭ în archivul din Óradea. Al treilea protocol conținea acte din 12 Septembre 1750 pănă în 12 Decembre 1767. Acest protocol nu sciŭ unde se află. Maior în locul citat zice, că Muntiul voia să depună tóte aceste protocóle în archiva episcopéscă din Oradea mare.

Cipariu în Acte și fragmente la pag. 142 spune, că a vĕḑut la fostul canonic din Blaș Isidor Alpini un protocol intitulat: *„Protocolum* a die 10 Sept. anni 1750 usque ad a. 1708 [1]) diem 22 Febr. [2]), quo obdormivit în Domino Illm. ac Rm. D. Innocentius L. B. Klein de Szad Fogarasiensis Eppus, conscriptum a Ioanne Klein de Szad ejusdem Sanctae memoriae Episcopi ex fratre germano nepote in decursu 16 annorum quibus cum eodem Romae degit.“ Am înțeles, că acest protocol, acum necomplet, se află la domnul preposit din Blaș Ioan M. Moldovan, care maĭ are încă o colecțiune de acte de pe timpul luĭ Klein întitulată: *Miscellanea“*. Se sperézā, că despre cuprinsul acestor acte și altora, carĭ le are domnul preposit, publicul va fi informat preste scurt timp din partea Domnieĭ Sale.

16. *Documente inedite din biblioteca „Bruckenthal“ din Sibiŭ.* Aci se află sub titlul: *Grosse Urkundensammlung Nro. 30, Valachische Union“* o mare și interesantă colecție de documente și excerpte din acte de guvern, adunate de Ludovic de Rosenfeld. O parte în-

[1]) Greșélă de tipar în loc de 1768.

[2]) Eróre, în loc de Sept

semnată din cartea mea se întemeiézǎ pe aceste documente și excerpte, carĭ sunt de a se înțelege orĭ unde citez pe scurt „W Union“.

17. *Documente inedite din archiva Episcopieĭ catolice transilvane din Alba-Iulia.* De aci am scos documentele interesante despre abzicerea episcopuluĭ Klein.

18. *Documente inedite din archiva statuluĭ ungar* (m. kir. országos levéltár) din Budapesta, de unde între altele am scos interesantul act, în care se cuprind plângerile cleruluĭ și poporuluĭ român dela 15 Maiŭ 1748.

19. *Documente inedite din archiva statuluĭ din Viena.* Hurmuzacki a publicat numaĭ o parte din documentele, ce se află în *„Colecțiunea transilvană“*, pe când eŭ m'am folosit și de documentele, ce se află în *„Colecțiunea romană“* din acel archiv. Unele din aceste documente le va gasi cetitorul în textul cărțiĭ, altele în „Adaus“.

Alte scrierĭ și documente, de carĭ m'am servit, se citéză în carte.

Blaș, Maiŭ 1900.

Autorul.

Cuprinsul.

Capitolul I.

Vacanța scaunuluĭ episcopesc după mórtea episcopuluĭ Giurgiŭ.

Capitolul II.

Numirea episcopuluĭ Klein și activitatea luĭ în Viena.

Capitolul III.

Strămutarea reşedinţeĭ la Blaş, înfiinţarea mănăstiriĭ, scólelor şi bisericeĭ catedrale.

Capitolul IV.

Klein pentru drepturile bisericeĭ şi naţiuneĭ române sub Carol VI.

Capitolul V.

Klein pentru drepturile bisericĕĭ şi naţiuniĭ române sub domnia M. Teresieĭ.

Capitolol VI.

Apĕrarea comunelor și privaților din partea episcopuluĭ Klein.

Capitolul VII.

Românĭ deveniţĭ nobilĭ prin stăruința episcopuluĭ Klein.

Capitolul VIII.

Starea S. Unirĭ sub episcopul Klein.

Capitolul IX.

Starea bisericeĭ sub episcopul Klein.

Capitolul X.

Klein și părinţiĭ Iesuiţĭ.

Capitolul XI.

Căderea episcopuluĭ Klein și fuga luĭ la Roma.

Capitolul XII.

Primele tractative pentru reîntórcerea episcopuluĭ din Roma.

Capitolul XIII.

Turburărĭ religionare.

Capitolul XIV.

Visitaţiunea diecesei prin episcopul Muncaciului.

Capitolul XV.

Nóuĕ pertractări în cestiunea episcopului Klein şi turburări interne în biserică.

Capitolul XVI.

Nóuă revoltă în contra Unirii.

Capitolul XVII.

Abzicerea episcopuluĭ Klein.

Capitolul XVIII.

Ultimii anĭ şi mormîntul luĭ Klein.

Adaus. Documente.

Capitolul I.

Vacanța scaunuluĭ episcopesc după mórtea episcopuluĭ Giurgiŭ.

După mórtea baronuluĭ Ĭoan Giurgiŭ de Patak, întêmplată în 29 Octobre 1727, scaunul episcopesc al diecesei Făgăraşuluĭ remase vacant cincĭ anĭ, deşĭ sinodul pentru alegerea nouluĭ episcop se întrunise la 7 lunĭ după mórtea aceluĭ episcop. Împĕratul Carol al VI-lea cu scrisórea din 17 Aprilie 1728 adresată guvernuluĭ transilvan, rêndui să se adune clerul românesc unit în sinod electoral, care să-ĭ presenteze 3 candidațĭ pentru scaunul episcopesc [1]). Sinodul sĕ întruni în Alba-Iulia în 4 Iuniŭ 1728 [2]) în presența episcopuluĭ catolic transilvan Ĭoan Antalffy, care fusese numit comissar regesc la acest act şi a luĭ Adam Fitter rectorul colegiuluĭ părinților iesuițĭ din Cluş, care conform ordinuluĭ citat al împĕratuluĭ încă avea să fie de față. Acestia după deschiderea sinoduluĭ descoperiră cleruluĭ bunăvoința părinţéscă a Maestățiĭ Sale față cu preoțimea şi poporul unit şi voința împĕratuluĭ de a vedé completat scaunul episcopesc ast-fel, în cât să se consolideze sânta unire şi să se promoveze liniştea şi mântuirea sufletéscă a Cleruluĭ şi poporuluĭ unit [3]) În sinod părintele Fitter s'a nisuit a îndupleca clerul, să-şĭ alégă între candidațĭ

[1]) Nilles, Symbolae, p. 497.
[2]) W. Union. (Hofkanzlei Z. 20 ex. 1729).
[3]) Nilles, Symb. pag. 497.

şi vre unul dintre tinerii crescuţi în scólele iesuiţilor. În chipul acesta ajunse între candidaţi în locul al doilea şi Ioan Micu (Klein), care pe atuncia studia teologia în seminariul iesuiţilor din Tirnavia (Nagy-Szombat) în Ungaria şi încă nu era chirotonit nici macar diacon. În locul prim a fost candidat Ioan Iosif Hodermarszky, care fusese episcop unit în Muncaciŭ de la 1707 până la 1715, şi după abdicerea sa întîmplată în 1715, îşi luase titlul de archimandrit Basilian al munteluĭ Csernek, În locul al treilea fu candidat Ladislaŭ Hátos parochul unit al Făgărasuluĭ, al căruĭ nume figuréză şi în sinodul de la 1728 [1]).

Póte chiar împrejurarea, că Ioan Micu (Klein) nu absolvase încă teologia, şi ast fel încă nu putea fi numit episcop, ér ceĭ lalţĭ doĭ candidaţĭ nu eraŭ potrivițĭ pentru scaunul episcopesc al Făgăraşuluĭ, va fi îndemnat pe împĕratul să priméscă propunerea, ce ĭ-a făcut-o cancelaria aulică transilvană în 15 August 1728, ca până la numirea unuia dintre candidaţĭ să pună biserica gr. cat. sub directoratul luĭ Adam Fitter. Pe acesta cancelaria aulică îl recomandă împĕratuluĭ, ca pe un bărbat blând, care petrecând de maĭ mulţĭ anĭ în Transilvania, cunoscea firea şi moravurile cleruluĭ şi poporuluĭ român.

Fitter ocârmui biserica unită cu putere episcopéscă preste un an şi treĭ lunĭ, în care timp după mărturisirea colegilor sĕĭ iesuiţĭ şi a românuluĭ David Maxai, care pe atuncĭ era curatorul cleruluĭ unit şi asesor jurat al comitatuluĭ Doboca, şi-a sciut câştiga stima şi ĭubirea cleruluĭ. [2])

---

[1]) W. Union, Nilles pag. LXIX, 1. M Moldovan Acte sinod t. II. pag. 101.

[2]) Nilles ib. I p. 485. Episcopul Klein în decretul sĕŭ din 25 August 1747 nu era de acéstă părere, căcĭ dice: „Vacante sede Presbiter Jesuita Fitter propter proditionis culpam per Ecclesiae Vicarium coercitus est.“ (Protocolul de la Orade în copie la autorul).

Dintre actele maĭ însemnate sevêrşite de directorul Adam Fitter amintim aci sinodul ţinut în 15—18 Novembre 1728 în Cluş-Mănăstur în casele, ce le aveaŭ acolo părinţiĭ iesuiţĭ din Cluş. President a fost directorul Fitter, care a maĭ chemat lângă sine ca consilierĭ pe alţĭ treĭ iesuiţĭ: Ĭoan Gyalogi, Ĭoan Kiss şi Paul Kolozsvári. De faţă aŭ fost ceĭ doĭ Vicarĭ generalĭ episcopescĭ, dintre carĭ unul era protopop în Daia, cel alalt în Juc, apoĭ 12 asesorĭ aĭ scaunuluĭ episcopesc, şi vre-o câţĭ-va protopopĭ. [1])

În acest sinod s'a ivit maĭ întâiŭ idea *să se înfiinţeze un seminar esclusiv pentru greco-catolicĭ.* Spre scopul acesta s'a hotărît, să se înainteze la Curte un memorial, în care să se céră, ca averea rĕmasă după episcopul Giurgiŭ şi confiscată de erariŭ, să se cedeze pentru acel seminariŭ. Actele sinoduluĭ ne maĭ arată, că clerul, ca să se pótă apĕra de asuprirĭ, îşĭ ţinea un curator, pe David Maxai, un secretar pe Francisc Boér, şi un advocat pe Francisc Hunyadi. Acestora însu-şĭ Clerul le da léfă, fiind obligat fie care preot a plăti spre scopul acesta florenul, care dacă scauñul episcopesc nn ar fi fost vacant, l'ar fi primit episcopnl. Pentru consolidarea sânteĭ unirĭ s'aŭ luat felurite disposiţiunĭ: Popa Mailat din Şona, care agita în contra uniriĭ prin scaunul Cohalmuluĭ, să fie înfrênat chiar şi cu ajntorinl potereĭ civile. Episcopul Dositeiŭ din Maramurĕş, care fusese chirotonit la neuniţĭ şi sfinţia preoţĭ pe ceĭ ce mergeaŭ la el din Transilvania. să fie oprit prin guvern de a maĭ face acésta. Protopopul Nicolaŭ de la Biia şi parochnl din Făgăraş Ladislaŭ Hátos să facă cercetare asupra preoţilor neuniţĭ saŭ trecuţĭ la neunire, carĭ cu forţa ocupaseră bisericele uniţilor. Preoţiĭ chirotoniţĭ,

[1]) I. M. Moldovan, Acte sinodale t. II. p. 101, Petru Maior: Istoria bis. pag. 93. şi Nilles ib. p. 487.

după mórtea episcopuluĭ Giurgiŭ, la neuniţĭ şi călugăriĭ, carĭ îndemnaŭ pe credincioşĭ la neunire, să fie opriţĭ de la orĭ ce funcţiune preoţéscă. Protopopiĭ să adune preoţiĭ în sinóde eparchiale, să-ĭ întăréscă în uniune şi să-ĭ înveţe, cum să-şĭ împlinéscă datorinţele oficiuluĭ lor. Toţĭ protopopiĭ să-şĭ visiteze districtele şi cu acésta ocasiune să pedepséscă pe preoţiĭ criminalĭ, beţivĭ, bigamĭ şi pe ceĭ ce suduesc şi grăesc hulă, să facă dispoziţiĭ, ca sânta liturgie să se ţină în tóte duminecile şi sĕrbătorile şi prunciĭ să nu maĭ móră nebotezaţĭ. Ce privesce scutinţele preoţilor, s'a hotărît, să se facă paşĭ la guvern, ca fiiĭ preoţilor întemniţaţĭ de diregatoriĭ statuluĭ saŭ de proprietarĭ, să fie eliberaţĭ, ér preoţiĭ să fie scutiţĭ de taxe, honorare. decime pentru domniĭ de pămînt, şi de contribuţiunĭ, şi alte sarcinĭ publice, carĭ apĕsaŭ numaĭ pe ĭobagĭ. De aceste sarcinĭ să fie scutiţĭ şi feţiĭ (crisniciĭ saŭ paraclisieriĭ), întocmaĭ pe cum eraŭ scutiţĭ cantoriĭ şi dascăliĭ de ritul latin. Acestea arată, că nimenia nu voia să scie în Transilvania de scutinţele asigurate cleruluĭ prin diplomele împĕrătesci.

Tot despre Adam Fitter se maĭ scie, că în tótă luna ţinea o dată, şi când putea şi de dóuĕ orĭ Consistor, la care chema pe unul saŭ altul dintre ceĭ doĭ Vicarĭ generalĭ, apoĭ cel puţin încă 10 protopopĭ şi pe curatorul Cleruluĭ David Maxai, şi împreună făceaŭ judecată în afacerile disciplinare ale Cleruluĭ.

Pe la sfârşitul anuluĭ 1729 părintele Fitter părăsi Transilvania spre a-şĭ ocupa postul de rector al seminariuluĭ din Caşovia, ear diecesa Fagăraşuluĭ până la instalarea episcopuluĭ Klein (1732), fu ocârmuită de ceĭ doĭ Vicarĭ generalĭ episcopescĭ şi de teologul substitut Emeric Görgei, şi maĭ târdiŭ de cel actual George Regai. [1])

---

[1]) Nilles, Symb. I p. 507.

Vacanța scaunuluĭ episcopesc nicĭ de cum nu a fost priinciósă sânteĭ Unirĭ. Mulțĭ Românĭ părăsiră biserica unită și-șĭ aduceaŭ preoțĭ neuniți de la episcopul sêrbesc din Arad și de la episcopul neunit Dositeiŭ din Maramurĕș. [1])

Trecerile acestea nu le putea împedeca nicĭ directorul ĭesuit Fitter, nicĭ zelosul român David Maxai, care se făcu latin, îșĭ schimbă numele în Mariaffi (fiul Marieĭ) și atât în postul de secretar guvernial, unde ajunse în 23 Martie 1729, cât și în înaltul oficiŭ de comite suprem al comitatuluĭ Clușuluĭ, în care-l aflăm pe la anul 1746, a stăruit din tóte poterile sale pentru propagarea Uniriĭ.

Causa pentru care Româniĭ se înstrăinaŭ de Unire era între altele și téma, că vor ajunge cu totul sub jurisdicțiunea episcopuluĭ latin transilvan. Încercărĭ se și facură în direcțiunea acésta, și dacă ele nu aŭ dus la resultat, este de a se mulțămi împrejurăriĭ, că episcopul latin transilvan Antalffy muri în 20 Ĭuniŭ 1728.

Tot pe timpul vacanțeĭ scaunuluĭ episcopesc George Bizanczy episcopul unit rutean al Muncaciuluĭ voia să-șĭ estinda jurisdicțiunea sa și asupra bisericeĭ româneseĭ din Transilvania.

Deja începuse a sfinți preoțĭ și pentru Românĭ, deși numĕrul preoților era maĭ mare, de cât cerea trebuința. Împĕratul Carol al VI-lea însă interḑise acestuĭ episcop orĭ ce amestec asupra bisericeĭ româneseĭ. [2]) Dar câțĭ-va anĭ maĭ târḑiŭ, pe cum vom vedé, Maramurĕșul ajunse totușĭ sub jurisdicțiunea episcopilor de la Muncaciŭ.

---

[1]) W. Union, Hofkanzlei Z. 69—1728.
[2]) W. Union, Hofkanzlei Z. 20 din 1729.

Capitolul II.

Numirea episcopuluĭ Klein şi activitatea luĭ în Viena.

Dintre ceĭ treĭ candidaţĭ aleşĭ în sinodul de la 4 Ĭuniŭ 1728, Ĭoan Hodermarszky muri la începutul anuluĭ 1739. Însă în dată se aflară în locul luĭ alţĭ doĭ străinĭ, carĭ lăcomiră la scaunul episcopesc al bisericeĭ românescĭ: Macariŭ Musachi care se numia episcop titular al Seleucieĭ şi Ştefan Vajnovicz, care se numia vicar general între Sêrbĭ. Împěratul Carol nu reflectă la aceste persóne străine, ci la propunerea conferenţeĭ ministeriale din 25 Februar 1729, în acea-şĭ zi numi pe Ĭoan Klein nu numaĭ episcop, ci şi consiliar al sěŭ. Tot atuncĭ hotări împěratul, ca pe viitor în sinódele electorale ale cleruluĭ unit să fie de faţă şi un mirean şi a nume un consilier catolic din guvernul transilvan, ér Cancelaria aulică să-ĭ propună totdéuna câte 3 individĭ, dintre carĭ el să pótă numi pe unul. Despre numirea luĭ Klein împěratul avisà, tot în 25 Februar 1729, şi pe Pontificele Roman, rogându-l să întăréscă numirea acésta şi să dea episcopuluĭ bullele papale fără de taxe, ér guvernul transilvan căpětà ordin, ca pe noul episcop să-l introducă în beneficiŭ şi oficiŭ, dându-ĭ tot scutul şi asistinţa de lipsă.[1]) În diploma împěrătéscă de numire, care se spedă episcopuluĭ numaĭ în 12 Ĭuliŭ 1729, se pun acestuia maĭ multe condiţiunĭ: Să fie supus şi credincios Pontificeluĭ Roman şi monarchuluĭ; să atêrne în cele spirituale de archiepiscopul din Strigon, pe cum este prescris în diploma împěratuluĭ Leopold din 19 Martie 1701; să-şĭ ţină teolog în conformitate cu aceaşĭ diplomă; să păstreze sânta unire cu biserica romano-catolică în tóte punctele şi clausulele eĭ.[2])

---

[1]) W. Union.

[2]) I. M. Moldovan, Acte Sinodale, t. I. pag. 177.

Ĭoan Klein se născù în Sad, scaunul Sibiiuluĭ la anul 1692. Numele familieĭ sale a fost *Micu,* ér numele germân Klein şi l'a luat maĭ târḑiŭ. Despre studiile luĭ numaĭ atâta se scie până acum, că maĭ mulţĭ anĭ a fost alumn al seminariuluĭ părinţilor ĭesuiţĭ din Tirnavia (Nagy-Szombat) în Ungaria, unde cardinalul L. Kolonits făcuse pentru 12 tinerĭ greco-catolicĭ o fundaţiune de 26 miĭ florenĭ, parte din ereditatea episcopuluĭ Jany de la Sirmiŭ, parte din o donaţiune a sa proprie. [1]) Aci era să se facă şi iesuit, dar după un an de noviţiat se lăsà de acest gând.

Fiind că Klein nu-şĭ terminase studiile, maĭ remase în seminar până în Ĭuliŭ 1729, când la ordinul împĕratuluĭ din 12 Ĭuliŭ aceluia-şĭ an întrà în mănăstirea greco-catolică rutênă a Sântuluĭ Nicolaŭ din Muncaciŭ spre a se călugări şi a se pregăti pentru chirotonire. În 23 Septembre 1729 fù sânţit preot de episcopul rutean George Genadie Bizanczy în biserica gr.-cat din Pócs numită a „Preacurateĭ lăcrămătóre“. După un an de noviţiat, în 25 Septembre 1730, Klein făcù profesiunea monachală în ordul călugăresc al sântuluĭ Vasile şi-şĭ luă numele de *Inocenţiŭ.* Nu maĭ lipsia acum de cât preconisarea Pontificeluĭ Roman, pentru ca Inocenţiŭ să fie consaçrat episcop. Acésta însă întêmpinà unele greutăţĭ, de óre ce Klein abia îşĭ terminase studiile, şi nu funcţionase nicĭ macar o zi în vre-un oficiŭ public bisericesc, pe când de la candidaţiĭ de episcopĭ se cere, pe lângă pietate, doctrină, prudenţă, moravurĭ bune, încă şi experinţă îndelungată, merite câştigate în oficiĭ bisericescĭ şi deprindere în ordurile sacre primite maĭ înainte. Dificultăţile acestea le înlătură Cardinalul spaniol Cienfuegos, care petrecând maĭ mult timp în Viena, făcuse aci cunoscinţă cu episcopul Giurgiŭ şi din rostul acestuia primise multe informaţiunĭ despre starea bisericeĭ şi naţiuneĭ române.

[1]) Nilles, ib. pag. 29 şi 362.

Numitul Cardinal faţă cu dificultăţile ivite zicea, că după ce episcopul în sensul diplomeĭ Leopoldine din 19 Martie 1701 trebue să-şĭ ţină teolog, care să-l ajute cu sfatul în tóte afacerile de guvern bisericesc, diecesa nu va suferi nimica prin preconisarea episcopuluĭ Klein. Ast fel în consistoriul papal din 11 Septembre 1730, la propunerea luĭ Cienfuegos, Klein fù preconisat şi după 2 zile (13 Sept.) i-s'aŭ dat şi bullele obicĭnuite. Curênd după aceea, în 25 Octobre st. v. (5 Novembre st. n.) 1730, Klein fù consacrat episcop în mănăstirea sântuluĭ Nicolaŭ din Muncaciŭ prin punerea mânilor episcopuluĭ Bizanczy; şi tot atuncĭ depuse şi jurământul de fidelitate către Papa în mânile aceluia-şĭ episcop, fiind de faţă şi teologul Emeric Görgei.[1])

Hurmuzaki[2]) susţine, că episcopul Klein în dată după consacrare, pe la sfârşitul anuluĭ 1730, îşĭ ocupă scaunul episcopesc şi începu a cutriera diecesa sa din comună în comună, propagând sânta unire. Acésta aserţiune este neîntemeiată, de óre ce episcopul fù întrodus în scaunul sĕŭ episcopesc numaĭ în 28 Septembre 1732, şi înainte de înstalare nu a putut se ĭee în mâniie sale frânele guvernăriĭ bisericiĭ sale. Unde a petrecut dară episcopul timp de 2 anĭ de la consacrare până la instalare? Este probabil, că episcopul, şi după consacrare, va fi maĭ petrecut cât va timp în Muncaciŭ lângă episcopul Bizanczy spre a se iniţia în guvernarea bisericéscă, în care el nu avea nicĭ o praxă, fiind că fusese înălţat la trépta înaltă a episcopieĭ de pe bancele scóleĭ. De altă parte din decretul împĕratuluĭ Carol din 11 Decembre 1732[3]) şi din actele, ce se citéză în colecţiunea biblioteceĭ Bruckenthal din Sibiiŭ, se vede apriat, că Episcopul a fost în persónă şi la Viena înainte de

[1]) Nilles, ibid. pag. 503 şi W. Union. Datele de la Şincai Chr. a. 1728 în unele privinţe sînt greşite.
[2]) Fragmente 101.
[3]) Nilles, ibid. pag. 512. şi 513.

instalare. Considerând apoĭ că între aniĭ 1729—1730 episcopul înaintase la Curte 8 memoriale în afacerile bisericeĭ şi naţiuniĭ române, şi că acele memoriale aŭ fost pertractate şi în conferenţa ministerială, este probabil, că episcopul a petrecut maĭ mult de un an şi jumĕtate în Viena spre a solicita resolvirea cererilor sale şi a da informaţiunile şi desluşirile de lipsă.

Dar să vedem, ce a făcut episcopul în Viena. Klein pricepù, că numaĭ aşa póte consolida unirea, dacă Româniĭ uniţĭ în tótă privinţa să vor bucura de tóte favorurile şi beneficiile, carĭ le aveaŭ catoliciĭ de ritul latin. Fiind că înse episcopiĭ latinĭ din Transilvania căpătaŭ titlul de baronĭ de odată cu numirea lor, episcopul Klein se rugă de împĕratul, să-l ridice şi pe el la acest rang. Împĕratul ascultă acéstă cerere şi prin diploma sa din 5 Septembre 1729 [1]) dădu luĭ Klain titlul şi rangul de baron cu insigniile: un scut militar, care în partea din jos avea o diademă regéscă şi dóuĕ aripĭ de vultur, ér în partea deasupra o cruce de aur „distinctis arcolis"; din sus de scut era un coif militar acoperit de o altă diademă regéscă, care era aşeḑată între mitră şi toiagul archieresc. [2])

Vĕḑênd episcopul, că afacerile sale şi ale bisericeĭ pretind, ca el să petrécă maĭ mult timp în Viena, să rugà de Curte, să dispună transpunerea dominiuluĭ episcopesc la un plenipotenţat al sĕŭ încă înainte de ce el şĭ-ar ocupa scaunul episcopesc. Acéstă cerere la început întimpinà unele greutăţĭ, de óre ce Camera aulică deja pe atuncia stăruia pe lângă episcopul, să abḑică de domeniul de la Gherla în favorul naţiuneĭ armene, asigurându-l, că va căpĕta ca despăgubire alt dominiŭ tot aşa de mare. La acésta episcopul nu să învoi, căcĭ în

[1]) W. Union Hofkanzlei Z. 111 et 1731.
[2]) W Union.

bulla papală de la 1721, prin care se canonizase diecesa Făgăraşiuluĭ, era apriat numit dominiul de la Gherla ca dotaţiune episcopéscă şi ast fel episcopul credu, că nu este în interesul bisericeĭ să facă vre o abatere de la acel act fundamental. În urma acestora Curtea dede ordin, ca tóte clenodiile episcopescĭ, dominiul de la Gherla, şi satul Sâmbăta de jos să se resigneze plenipotenţiatuluĭ episcopesc Paul Pater [1]), cea ce camera aulică a şi dus în deplinire la începutul anuluĭ 1731.

Klein stărui maĭ departe în Viena, ca jurisdicţiunea episcopuluĭ rutean de la Muncaciŭ să nu se estindă şi asupra Maramureşuluĭ, ci acest comitat să rĕmână sub jurisdicţiunea episcopuluĭ Făgăraşuluĭ, pe cum fusese pe timpul mitropolituluĭ Atanasiŭ. În cestiunea acésta recurse episcopul şi la scaunul apostolic. Afacerea abia s'a terminat la 1733, când dieta transilvană a ridicat la putere de lege hotărîrea împĕratuluĭ Carol VI-lea, în sensul căreia comitatele Solnocul de mijloc şi Crasna cu districtul Chioaruluĭ (Kövár) aveaŭ să trécă întregĭ la Transilvania, ér din comitatul Zaranduluĭ să se ţină de Transilvania numaĭ o parte, care adecă înclina spre acéstă ţară, apoĭ Maramurĕşul întreg împreună cu partea aceea a Zaranduluĭ, care înclina spre Ungaria, să se încorporeze la acest regat. Prin acéstă hotărîre Maramureşul cu Româniĭ de acolo ajunse sub jurisdicţiunea episcopuluĭ Muncaciuluĭ, ér între episcopul unit al Făgăraşuluĭ şi cel sêrbesc neunit al Araduluĭ se iviră în-

[1]) Acest *Paul Pater* în sinodul de la 1732 figuréză ca notar, ér în actul, prin care dieta din Sibiiŭ din 20 Martie 1723 a primit sancţiunea pragmatică, este subscris „Civitatis Claudiopolis senator et deputatus". Este probabil, că el era Român, căcĭ tot la actul acesta eraŭ subscrişĭ şi alţĭ nobilĭ Românĭ şi anume: *Iosephus Boér* de Nagy-Berivoj Suae Majestatis Sacratissimae Rationum Fiscalium in Transylvania Exactor et Regalista, şi *Vojlai Sorbán Gábor* districtus Fogaras Juratus Assessor et Deputatus.

delungate neînțelegeri cu privire la jurisdicțiunea lor asupra Zarandului și în special asupra districtului Halmagiului. (W. Union).

Pentru ca să pótă consolida unirea, episcopul Klein ceru de la Curte și maĭ târḑiŭ și de la guvernul transilvan, ca toțĭ preoțiĭ din Transilvania fie uniți, fie neuniți, să fie supușĭ jurisdicțiuneĭ sale, și ast fel să încete cu totul jurisdicțiunea episcopuluĭ *de la Rîmnic din Valachia austriacă* asupra Românilor neunițĭ. Compania grecéscă din Transilvania nu voi însă nicĭ de cum să se supună episcopuluĭ, ér pe Românii din Brașov încă și pe la anul 1735 îĭ aflăm sub jurisdicțiunea episcopuluĭ de la Rîmnic, pe cum să va vedé maĭ jos. (W. Union).

Tot în Viena episcopul s'a plâns la împĕratul, că în dieta Transilvanieĭ eraŭ representate numaĭ cele 3 națiunĭ aliate și privilegiate: Unguriĭ, Sĕcuiĭ și Sașiĭ și cele patru religiunĭ recepte: Romano-catoliciĭ, Calviniĭ, Luteraniĭ și Unitariĭ, ér Româniĭ nu aveaŭ pe nimenea care să le represinte interesele și să-ĭ apere. Împĕratul ascultă și acéstă plânsóre și prin decretul sĕŭ din 11 Decembre 1732 adresat guvernuluĭ transilvan, rîndui, ca episcopul unit Baronul Klein să aĭbă loc și scaun potrivit cu caracterul sĕŭ și vot între staturile și ordinile țĕreĭ atât în dietele transilvane, cât și în congrese publice. De o dată porunci împĕratul, ca în proxima dietă, convocată prin acela-șĭ decret, episcopul să fie întrodus în forma legală în ședință. (W. Union).

După ce episcopul incamină pertractărĭ și cu privire la înființarea uneĭ mănăstirĭ pentru călugărĭ basilianĭ de ritul grecesc și pentru zidirea uneĭ reședințe episcopescĭ, și după ce înaintă maĭ multe cererĭ cu privire la drepturile politice și civile ale cleruluĭ și poporuluĭ român, sĕ întórse din Viena în Transilvania spre a-șĭ ocupa scaunul episcopesc. Întronisarea luĭ, conform hotărîriĭ guvernuluĭ transilvan, se săvîrși în Făgăraș la

28 Septembre 1732, fiind de faţă Vicariĭ generalĭ episcopescĭ: Ştefan Pop Timandi protopopul Juculuĭ, şi Nicolaŭ Pop protopopul Bieĭ, apoĭ teologul iesuit Regai, toţĭ protopopiĭ şi mulţĭ alţiĭ din cler.

Inmediat după instalare, în 29 şi 30 Septembre 1732, episcopul ţinu Săbor mare (sinod) cu clerul adunat. Cine vrea să cunóscă tóte hotărîrile, în număr de 20 ale acestuĭ sinod, le póte ceti la I. M. Moldovan: Acte sinodale. t. II. pag. 96. Noĭ relevam aci maĭ vîrtos pe acelea, carĭ se referesc la organisaţiunea bisericiĭ. Fiind că era greŭ a ţiné des sinóde diecesane spre a pertracta în acelea chiar şi causele disciplinare ale Cleruluĭ, s'a hotărît, ca după praxa introdusă deja sub episcopul Giurgiŭ, să se ţină Consistor, la care să fie membriĭ 12 dintre ceĭ maĭ aleşĭ protopopĭ. Fiind că teritoriul, asupra căruia se estindea jurisdicţiunea celor 2 vicarĭ generalĭ, nu era precis determinat, s'a hotărît, ca vicariul de la Juc se aibă jurisdicţiune preste partea acea a Transilvanieĭ, care se estinde de la graniţa Ungarieĭ până la rîurile Mureş şi Arieş, ér vicariul de la Bia preste cealaltă parte a ţěriĭ. Se înfiinţă un fond al Veneratuluĭ Cler, în care fie care preot sânţit de vre un episcop schismatic în ţěrĭ străine, avea să plătéscă câte un galbin (ducatum), când să întorcea şi se primea în biserica greco-catolică. Acéstă taxă avea să o plătéscă şi ceilalţĭ preoţĭ când se introduceaŭ în parochie. Secretariuluĭ (notariuluĭ) Cleruluĭ fie care protopop a fost obligat să plătéscă la an câte un imperial. Preoţiĭ, spre a se deosebi de mirenĭ, să pórte haină preoţéscă cuviinciósă, să nu se maĭ târguéscă cu săteniĭ spre a-şĭ dobîndi parochie şi să nu cunune credincioşĭ din altă parochie şi fără de 3 vestirĭ.

Capitolul III.

Strămutarea reşedinţeĭ la Blaş, înfiinţarea mănăstirii, şcólelor şi bisericeĭ catedrale.

Episcopul Klein desvoltă o activitate estraordinară pentru binele bisericeĭ sale, pentru alungarea întunereculuĭ ignoranţeĭ, în care orbeca clerul şi poporul, şi pentru emanciparea naţiuniĭ române din sclăvia politică, în care acésta fusese aruncată de vécurĭ.

Încă înainte de instalare s'a arĕtat nemulţămit cu starea ticălósă în care să afla biserica şi poporul sĕŭ. Acésta nemulţămire l'a îndemnat să mérgă la Viena şi să aştérnă la curte maĭ multe memoriale, în care în numele sĕŭ şĭ al cleruluĭ cerea lecuirea relelor. Între altele încă în anul 1731 ceruse de la împĕratul, ca conform bulleĭ papale din 1721, prin care se înfiinţase diecesa Făgăraşiuluĭ, să-ĭ întemeieze o mănăstire de călugărĭ basilianĭ de ritul grecesc, carĭ să-ĭ fie un fel de capitul de canonicĭ Aceia să-l ajute în cele spirituale şi dumnezeescĭ atât la resedinţă, cât şi în diecesă, pentru ca cultul dumnezeesc să se pótă ţiné cu maĭ mare cuviinţă. Aceiaşĭ ieromonachĭ să ţină chor în biserică, să laude pururea pe Dumnezeŭ. Să mérgă misionarĭ prin cele maĭ depărtate ţinuturĭ ale diecesei, unde episcopul nu ar poté merge în persónă, să ocărmuéscă diecesa în timp de vacanţe şi să o apere de schismaticĭ şi ereticĭ. Să ţină scólă, să înveţe poporul şi cu pilda şi cu cuvintele lor să aducă în sinul bisericeĭ popórele din ţinuturile din jur.[1])

Cu idea înfiinţăriĭ uneĭ mănăstirĭ de călugărĭ basilianĭ şi a zidiriĭ uneĭ reşedinţe episcopescĭ în Făgăraş se ocupase şi antecesorul luĭ Klein, episcopul Giurgiŭ pe la anul 1722. Se începuseră şi pregătirile pentru aceste lucrărĭ, înse din lipsa de mijlóce zidirile acestea

[1]) Nylles, ibid pag. 533.

nu s'aŭ ridicat, ér materialul adunat din domeniul episcopesc s'a întrebuinţat la edificiile curţiĭ episcopescĭ din Sâmbata de jos. [1])

La stăruinţa episcopuluĭ Klein, împĕratul prin decretul sĕŭ din 20 Septembre 1732 constată lipsa uneĭ mănăstirĭ şi reşedinţe episcopescĭ în Făgăraş, ér prin decretul aulic din 17 Novembre 1732 dispuse, ca din baniĭ, carĭ saŭ adunat din venitele dominiilor episcopescĭ pe timpul cât a stat scaunul episcopesc vacant după mórtea episcopuluĭ Giurgiŭ, 3000 fl. v. a. să se dea episcopuluĭ Klein spre a-şĭ acoperi cheltuelile, ce le avuse cu susţinerea sa în mănăstirea sântuluĭ Nicolaŭ din Muncaciŭ, şi pentru alte trebuinţe a le luĭ înainte de a întra în beneficiul episcopesc; 580 fl. $18^{3}/_{4}$ crucerĭ să se învestéscă în fondul instruct al dominiilor episcopescĭ; 533 fl. 57 cr. să se întrebuinţeze la repararea bisericeĭ catedrale din Făgăraş, ér 4299 fl. $29^{5}/_{8}$ cr. să se administreze la Casa statuluĭ (officium solutorium) din Viena până când vor cresce la o sumă suficientă pentru clădirea mănăstiriĭ şi reşedinţeĭ. La suma din urmă împĕratul, pe lângă suma de 400 fl. anticipată pentru clădirea reşedinţeĭ, maĭ asignă de la erar încă 3600 fl. v. a. [2]) Tot la suma de 4299 fl. $29^{5}/_{8}$ cr. împĕratul dispune maĭ târziŭ să se adaugă şi averea repausatuluĭ episcop de la Calocea şi a episcopuluĭ de la Orade contele Csáky, pre cum şi venitele intercalare ale acestor scaune episcopescĭ.

În Ianuar 1733 să pregăti şi un preliminar de spese, în sensul căruia mănăstirea şi reşedinţa episcopéscă proiectată în Făgăraş avea să coste 44,433 fl. 36 cr.[3])

Pentru zidirea cât maĭ grabnică a mănăstiriĭ şi a reşedinţeĭ stărui episcopul şi în persónă la împĕratul,

[1]) W Union.
[2]) W. Union, Nr. tes. 734 et 1732.
[3]) W. Union Nr. tes. 17—1733.

când în jumĕtatea a dóua a anuluĭ 1734 şi în prima jumĕtate a anuluĭ 1735 petrecu a dóua óră timp îndelungat şi cu marĭ cheltuelĭ în Viena. Cu ocasiunea acésta s'a abandonat cu totul idea de a se înfiinţa mănăstire şi a se zidi reşedinţă episcopéscă în Făgăraş, căcĭ episcopul la sfatul fiscaluluĭ ţĕreĭ (procuroruluĭ general) Petru Dobra, care era Român, a cerut dela împĕratul să se schimbe dominiul episcopesc de la Gherla şi Sâmbăta de jos cu dominiul de la Blaş. Acest dominiŭ era şi maĭ mare şi maĭ proventuos, de cât cel de la Gherla şi Sâmbăta, şi pe lângă acestea era situat ceva maĭ la centrul dieceseĭ vaste a Făgăraşuluĭ, şi prin urmare maĭ potrivit pentru reşedinţă episcopéscă, pentru mănăstire de călugărĭ, seminar şi şcóle.

În urma acestora prin contractul de la 28 Martie 1736 încheiat cu erariul, dominiul de la Gherla s'a dat Armenilor de acolo pe lângă suma de 100,000 fl. v. a., din care 60,000 fl. v. a. le-aŭ plătit armeniĭ în dată, ér 40.000 fl. s'aŭ legat, că le vor plăti în 5 anĭ. În posesiunea faptică a acestuĭ dominiŭ aŭ întrat Armeniĭ în 31 August 1736. În contra acesteĭ disposiţiunĭ a Curţiĭ împĕrătescĭ dieta transilvană, adecă staturile şi ordinele, aŭ protestat şi în 25 Iuniŭ 1736 şi în 8 Iuniŭ 1740, dar protestul lor nu fu luat în consideraţiune. Dominiul episcopesc de la Sâmbăta inferióră a rĕmas în posesiunea erariuluĭ, ér dominiul de la Blaş s'a dat episcopieĭ Românilor uniţĭ prin contractul încheiat cu Camera aulică regéscă la 31 August 1736 în Blaş şi ratificat în Sibiiŭ la 26 Septembre 1736. În posesiunea faptică a acestuĭ dominiŭ episcopul întră în Maiŭ 1737 [1]), şi tot atuncĭ îşĭ mută reşedinţă la Blaş. Îndată se reluă apoĭ firul pertractărilor pentru mănăstire, seminar, biserică catedrală şi reşedinţă episcopéscă în Blaş. Camera aulică ceru,

[1]) W. Union şi Şincaĭ Chr. a. 1736.

ca şi clerul unit să contribuéscă cu o sumă anumită spre scopul acesta. Episcopul, la sfatul Nunţiuluĭ apostolic din Viena şi altor patronĭ zeloşĭ, în 26 Ianuar 1738 adună Clerul în sinod la Blaş spre a se sfătui asupra acestuĭ lucru important[2]. Toţĭ ceĭ de faţă ca representanţĭ aĭ cleruluĭ şi aĭ *naţiuniĭ* să obligară, că deşi sînt împresuraţĭ de miĭ de miseriĭ, totuşĭ chiar dacă ar trebui să-şĭ vîndă şi ce aŭ, vor contribui în cincĭ anĭ 25.000 fl. pentru o operă atât de salutară, înse pe lângă următórele condiţiunĭ: 1) Episcopul să nu pótă cheltui absolut nimica din suma colectată de la cler, până când nu vor sosi literele fundaţionale ale Maiestăţiĭ Sale despre dotaţiunea episcopatuluĭ şi întemeiarea mănăstiriĭ şi până când episcopul nu va fi arĕtat şi cleruluĭ aceste litere, pentru ca toţĭ să aibă garanţiă, că mănăstirea şi episcopia se va aşeḑa în loc stabil, şi nu va trebui să se maĭ mute din un loc în altul. 2) În fie care an să se cheltuéscă maĭ întâiŭ suma, ce o contribuesce camera aulică pentru clădirea manăstiriĭ, şi numaĭ după aceea cuota oferită de cler. 3) Mănăstirea să nu fie spre scăderea rituluĭ grecesc, şi într'însa să se priméscă numaĭ Basilianĭ de ritul oriental. Treĭ saŭ patru dintre călugărĭ să formeze capitlul episcopuluĭ, să grijéscă documentele relative la drepturile cleruluĭ şi naţiuniĭ şi despre acelea să dea samă Cleruluĭ, ca ast fel să nu se maĭ încredinţeze aceste documente la străinĭ, şi clerul se aibă amara decepţiune de a nu se poté folosi de ele. 4) Averea mănăstiriĭ să rĕmână neatinsă după mórtea episcopuluĭ şi nimenea să nu pótă întra în acel locaş spre a confişca ce are, pe cum se întîmplă cu averea episcopuluĭ mort. 5) Mănăstirea să se bucure de tóte privilegiile, libertăţile şi scutinţele, carĭ le aŭ mănăstirile latine din monarchie.

---

[2]) I. M. Moldovan, l. c. t. II. pag. 93 şi Şincaĭ Chr. a. 1739.

În urma acestuĭ ofert s'a închiat în Viena contractul din 30 Martie 1738, prin care architectul curțiĭ împĕrătescĭ Ioan Martinelli s'a obligat a edifica în Blaş mănăstirea cu seminar de băieţĭ, reşedinţa şi biserica catedrală (fără adjustare internă, clopote, orologiŭ şi fără cele 3 porţĭ marĭ de la întrare) pentru suma de 61,000 fl. v. a.; ér în 21 August 1738 urmă diploma împĕrătéscă, prin care domeniul Blaşuluĭ s'a dat episcopieĭ şi mănăstiriĭ din Blaş [1]).

În sensul acesteĭ diplome episcopul cu învoirea Pontificeluĭ Roman cedéză fisculuĭ dominiul de la Gherla şi Sâmbăta inferióră, a căruĭ venit era computat în 3000 fl., şi primesce pentru sine şi succesoriĭ sĕĭ în mod irevocabil dominiul de la Blaş cu comunele Mănărade, Spătac, Cergău-mare, Tűr, Veza, Ciufud, în comitatul Albeĭ, şi cu posesiunile din Sâncel, Petrisat, Iclod, Pănade, Şona, Spinĭ, în comitatul Têrnaveĭ, computat în 6000 fl. la an. Dominiul se împarte faptice între episcop şi mănăstire şi părţile acestea egale să administréză separat, aşa în cât episcopul să aĭbă pentru sine venit de 3000 fl. v. a., ér mănăstirea celelalte 3000 fl. v. a. Pădurile dominiuluĭ nu se împart, şi aŭ să întreţină şi pe călugărĭ cu lemne de foc şi să dea materialul de lemne la susţinerea morilor călugărescĭ din Blaş şi Petrisat şi a celeĭ episcopescĭ de la Mănărade.

Episcopul din venitele sale este dator, până la altă disposiţie maĭ înaltă, a da teologuluĭ pe fie care an câte 300 fl., locuinţă corĕspundĕtóre în reşedinţa episcopéscă, nutreţ şi staul pentru 2 caĭ şi lemne de foc şi legumĭ.

Partea din dominiŭ cedată mănăstiriĭ are scopul, se întreţină 11 ieromonachĭ basilianĭ de ritul grecesc, 20 alumnĭ românĭ gr. cat. în seminariul din mănăstire,

---

[1]) I. M. Moldovan l. c. t II. p. 95.

şi treĭ alumnĭ ieromonachĭ în Colegiul de Propaganda Fide din Roma, pentru carĭ mănăstirea avea să plătéscă şi spesele de călătorie până la Roma, ér spesele cu reîntórcerea lor acasă le purta Propaganda.

În mănăstire să nu se priméscă vagabundĭ de prin Turcia, Moldova şi Muntenia, carĭ cutrieraŭ ţara spre a strica unirea, ci bărbaţĭ din inimă uniţĭ, cu viaţă nepătată, distinşĭ prin eruditiune şi cunoscinţa limbilor, carĭ să înveţe tinerimea din scólele din Blaş în sciinţe şi în limbile patrieĭ, să-ĭ premérgă cu esemplu bun, şi să sădéscă în inima eĭ moravurĭ bune, ca ast fel prin bărbaţĭ eruditĭ şi cuvioşĭ să se pótă întări şi propaga sânta Unire.

Fiind că mănăstirea nu era încă clădită, şi ast fel nu era casă, unde să se pótă aşeḑa călugăriĭ, diploma împĕrătéscă dispune, ca din venitele mănăstiriĭ de o cam dată numaĭ cheltuelile cu întreţinerea celor 3 ieromonachĭ la Roma să se foloséscă conform celor indicate maĭ sus, ér restul venitelor de 2028 fl. la an să se foloséscă la repararea casteluluĭ şi la edificarea mănăstiriĭ. Spre scopul acesta camera aulică avea sa pună un oficial cameral, care cu ajutoriul episcopuluĭ să adune tóte venitele mănăstiriĭ din an în an într'un fond de clădire şi despre acesta să dea socótă aprobată de episcopul.

De venitele mănăstiriĭ nimenia să nu se atingă, niciĭ pe timpul vacanţeĭ scaunuluĭ episcopesc, dar ce privesce venitele episcopuluĭ, fiscul îşĭ reservă dreptul de a ocupa şi sequestra tótă averea mobilă şi inmobilă a episcopuluĭ decedat şi tóte venitele episcopescĭ până la numirea altuĭ episcop.

Acesta este pe scurt cuprinsul memorabileĭ diplome din 21 August 1738 [1]).

[1]) Nilles, pag. 533 şi Şincaĭ Chr. a 1738.

Blaşul pe atuncĭ nu era de cât un sat calvinesc şi unguresc, situat din jos de castelul, unde astăzĭ se află reşedinţa archiepiscopéscă [1]). De castel nu se maĭ îngrijise nimenea după mórtea luĭ Apafi al II, întîmplată în 1713, căcĭ vĕduva acestuia Catarina Bethlen petrecea în Viena, unde muri în 1725, când dominiul Blaşuluĭ trecu la fisc. De aceea în diploma împĕratuluĭ din 1738, amintită maĭ sus, se recunósce lipsa de a se repara castelul. Lângă castel era o bisericuţă, care şi astăzĭ se află în curtea metropolitană, şi care pe la 1725 era calvinéscă şi tare negligeată. Din criptă calviniĭ făcuseră pivniţă, din coridorul coruluĭ porumbar şi găinar. Romano-ĉatoliciĭ, carĭ ocupaseră acéstă biserică în 1725, şi o destinaseră cultuluĭ divin după ritul latin, încă puţin vor fi îngrijit-o, fiind situată într'o comună calvinéscă [2]). Pe unde astăzĭ este piaţa oraşuluĭ, biserica şi zidirile din apropierea acestora, se afla o livadă numită ungurescе „lórét" şi curtea economică a dominiuluĭ apafian.

Episcopul Klein este aşa dară intemeietorul oraşuluĭ Blaş. El croi frumósa quadratură a pieţeĭ din apropierea castelului. El designă locul pentru catedrală şi mănăstire pe punctul cel maĭ înalt al colineĭ, pe care zace Blaşul, şi de unde să deschide o superbă privelişte în sus până în munţiĭ Făgăraşuluĭ, şi în jos până în munţiĭ apusenĭ, El chemă locuitorĭ din tóte părţile Transilvanieĭ spre a impopula noul oraş. care avea să fie reşedinţă episcopéscă pentru tóte timpurile.

Cu clădirea mănăstiriĭ episcopul avù mult nĕcaz şi marĭ neplăcerĭ. În sinodul de la 25 Maiŭ 1739, ţinut în Blaş, episcopul ceti diploma împĕrătéscă din 21 August

[1]) Istoria Blaşuluĭ din timpurile cele maĭ vechĭ să se vaḑă la Cipariu: Archiv pentru filologie şi istorie, pag. 52 şi urm.

[2]) Nilles Symb. pag. 477.

1738 despre dotarea episcopieĭ şi mănăstiriĭ. Clerul primi dotaţiunea cu mare mângăiere şi bucurie, şi cu espresiunĭ viĭ de recunoscinţă, însă la propunerea episcopuluĭ, de a plăti suma de 25.000 fl, pe cum se hotărîse în sinodul din 1738, Clerul păşi cu alte condiţiunĭ şi cererĭ, carĭ nu eraŭ cuprinse în condiţiunile din 1738. El cerea, ca teologul, să nu capete nimica din venitele episcopuluĭ. Diploma Leopoldină a dóua din 1701, să se esecuteze în tóte clausulele sale favorabile cleruluĭ şi naţiuniĭ. Teologul să priméscă condiţiunile puse de cler, despre carĭ vom scrie maĭ jos. Să se împedece domniĭ de pămînt şi oficialiĭ comitatelor de a maĭ asupri clerul. Să se afle vre un mijloc, ca domniĭ de pămînt şi alţiĭ să nu opréscă şi *împedece contribuţiunea în favorul mănăstiriĭ* [1]).

Spiritul, care transpiră din hotărîrile acestuĭ Sinod, arétă, că episcopul voia să facă presiune asupra cercurilor hotărîtóre din Viena ca să-l mântuéscă de teolog şi să împlinéscă cererile luĭ şi ale Cleruluĭ relative la drepturile bisericeĭ şi naţiuniĭ. Chiar şi maĭ târḑiŭ, de câte orĭ solicitaŭ din Viena incassarea sumeĭ promise de cler, episcopul rĕspundea, că clerul nu póte fi înduplecat a contribui, pe cum s'a promis, de óre ce este disgustat vĕḑênd, că nu i-se împlinesc justele cererĭ. În sensul acesta a scris episcopul Nunţiuluĭ apostolic din Viena de repeţite orĭ, pe cum se vede din scrisórea, ce ĭ-a adresat-o în 25 August 1741 [2]). Tot asemenea a scris agentuluĭ sĕŭ Hardt din Viena în 15 Sept. 1741 [3]). Dar împrejurarea, că suma promisă de cler nu se incassa regulat, făcea sânge rĕŭ în Viena, şi episcopul îşĭ perdea şi simpatiile acelor bărbaţĭ, carĭ alt cum iĭ eraŭ binevoitorĭ şi patronĭ. Étă ce scria episcopul agentuluĭ sĕŭ

[1]) I. M. Moldovan Acte sinod. t. II. pag 81—86.
[2]) Archivul metrop. din Blaş.
[3]) Ibid.

Hardt în 6 Decembre 1741: „Sum convins şi eŭ, că abia voiŭ fi avênd vre un patron sincer la Curte, şi că Ilustrul D. Baron a Zuanna s'a supěrat *din noŭ* pe mine, dar nu pot pricepe de ajuns motivul acesteĭ nóuě indignaţiunĭ. Căcĭ nu se póte împuta mie causa, că nu s'aŭ incassat baniĭ pentru clădirea din Blaş, dacă se vor considera şi cumpěni cum să cade greutăţile Veneratuluĭ Cler, carĭ până acum s'aŭ arětat maĭ mult de cât de ajuns, şi pe carĭ dacă clerul le-ar fi prevěḑut, abia s'ar fi obligat vre o dată cu promisiunea sa. Departe este de la mine gândul, să voesc a supěra cu acésta câtu-şĭ de puţin pe un patron atât de graţios, dar Clerul věḑênd, că afacerile luĭ merg *tot spre maĭ rěŭ,* cu nicĭ un fel de argument nu se maĭ póte îndupleca la contribuire“ [1]).

Dar pe când de o parte episcopul arěta în Viena greutăţile, ce le întimpina la incassarea banilor pentru mănăstire, de altă parte făcea tot ce-ĭ era cu putinţă, ca să-ĭ incasseze.

În 21 August 1741 adresà protopopilor următorul cercular: „În rîndul administraţieĭ galbenilor, spre zidirea s. mănăstirĭ aruncaţĭ, cum adecă jumětate să se dea la sfântu Mihaiŭ, ér jumětate la anul noŭ, bine sciĭ Frăţia Ta, că s'aŭ aşezat. Drept aceea în tot chipul să fiĭ sîrguitoriŭ, pe rînduitul terminuş a Sfântu-Mihaiuluĭ de pe aceia încaĭ pe jumětate aceĭ galbinĭ a-ĭ strînge şi a-ĭ administrălui împreună cu restanţiile anilor trecuţĭ, unde vor fi rěmas, în mâna Prea C. Vicarăş şi perceptor, éră cealaltă jumětate la anul noŭ deplin să se dea în mâna aceluiaşĭ perceptor, ca din partea nóstră nicĭ o pricină de împedecare, întru zidirea aceleĭ sfinte şi dumnezeescĭ case, să nu se dea“ [2]). Cu actul din 27

[1]) Ibidem.
[2]) Archivul metr. din Blaş.

Septembre 1741, în urma solicitărilor camereĭ aulice de a se da baniĭ promişĭ pentru mănăstire, episcopul se vede silit a recurge şi la mijlóce maĭ drastice în acest scop. El auctoriséză cu plenipotenţă formală pe Iosif Nagy de Csotár administratorul domeniilor fiscale Apafiane, ca şi cu esecuţie să încaseze aceştĭ banĭ de la fie care preot din ţara Bêrseĭ şi suburbiul Braşovuluĭ, pe cum şi de la uniĭ preoţĭ din scaunul secuesc Orbai şi de la câţĭva din ţara Făgăraşuluĭ, carĭ nu voiaŭ să plătéscă nimica şi ast fel rĕmaseră datorĭ fie care cu câte un galbin la an începênd din anul 1738. Cu datul 31 Octobre 1741 episcopul numesce pe protopopiĭ George de la Juc şi Nicolae de la Balomir *„visitatorĭ circăluitorĭ“* în eparchia cinstituluĭ protopop de la Sovaroş *„pentru galbiniĭ adunaţĭ spre zidirea s. Mănăstirĭ“*, ér în 11 Novembre 1741 scrie şi comiteluĭ suprem, să dea asistinţă brachială numiţilor doĭ protopopĭ spre a-şi poté împlini misiunea de visitatorĭ în eparchia „Sovaroş“ [1]). Aceste stăruinţe ale episcopuluĭ nu aŭ rĕmas fără de resultat, căcĭ în 6 Decembre 1741 a potut scrie agentuluĭ sĕŭ Hardt din Viena: „De alt cum din partea cleruluĭ s'a numĕrat maĭ înainte preste 6000 florenĭ şi înainte cu circa 2 lunĭ 1000 fl. pentru instrumentele de fer cumpĕrate de domnul Martinelli [2]).

Actele sinoduluĭ din 3 Maiŭ 1742 [3]) ne arată, că preoţimea adunase încă şi maĭ mult de 7000 pentru mănăstire, dar a hotărît ca baniĭ adunaţĭ, dar încă neplătiţi Camereĭ aulice, să nu se plătéscă, până când nu se vor fi împlinit cererile şi condiţiunile din sinódele precedente, şi până când Clerul nu va fi primit garanţie, că fundaţiunea făcută de împĕratul, când s'a dat episcopieĭ şi mă-

---

1) Archivul metrop. din Blaş.
2) Archivul metrop. din Blaş.
3) I. M. Moldovan l. c. t. I. p. 146.

năstirii domeniul Blaşului, va fi stabilă pentru tote timpurile. Se dicea adecă în acel sinod: „Banii, carĭ saŭ strîns până acum *şi nu s'aŭ dat,* — de vreme ce acéstă fundaţie este sub contradicţie şi după condiţiile, sub care a făgăduit cinstitul cler aceĭ banĭ, *n'am dobîndit nicĭ o mângăiere,* — până vom dobîndi evicţie, să se ţină la mâna perceptorilor rînduiţĭ, éră care nu s'aŭ strîns şi sînt aruncaţĭ, să se stringă împreună cu tóte restanţiile anilor trecuţĭ şi să se administrăluéscă la mâna perceptorilor, până, precum maĭ sus s'a însemnat, vom dobîndi evicţie şi după *acele condiţiĭ consolaţie.*"

Clerul adecă folosia şi de astă dată cestiunea contribuţiuniĭ pentru mănăstire de o armă spre a face presiune, ca să se hotăréscă favorabil cererile sale relative la drepturile clerului şi naţiuniĭ române, cât şi cu privire la înlăturarea teologuluĭ iesuit. De altă parte clerul era îngrijat, că fundaţiunea făcută prin diploma luĭ Carol al VI-lea relativă la dotarea episcopieĭ şi mănăstiriĭ, este serios atacată. În privinţa acésta episcopul avuse pertractărĭ cu Curtea din Viena, pe cum se vede din epistola luĭ de dto 25 August 1741, adresată nunţiuluĭ apostolic din Viena, unde zice: „Cu privire la literile fundaţionale Escelenţa Vóstră aţĭ binevoit a-mĭ scrie, că sînteţĭ informaţĭ de la un Ministru fórte demn de credinţă, că cedarea loculuĭ Blaş pentru fundaţiune este întărită pe lângă suficientă evicţiune; ce e drept în contractul cameratic se esprimă apriat evicţiunea, şi în conferenţa din Viena încă am înţeles, că literile fundaţionale se vor speda, punêndu-se într'însele expres evicţiunea prescrisă; nu sciŭ însă, cum s'a întîmplat, că s'a omis *terminul* evicţiuniĭ absolut necesare, fără de care fundaţionalele nu aŭ maĭ nicĭ o statornicie. Din care causă clerul îndoindu-se şi de stabilitatea celor alalte, a început a-şĭ perde speranţa în reuşita causelor

sale, şi s'a disgustat a maĭ contribui pentru opera cea nóuă (mănăstirea)" [1]).

Camera aulică însă nu voia să scie de condiţiunile, pe lângă carĭ clerul să declară, că va plăti baniĭ colectaţĭ pentru mănăstire. Ea cerea în continuŭ suma promisă, căcĭ trebuia să plătéscă architectuluĭ. Ast fel vedem, că şi în sinodul din 25 Ianuar 1744 episcopul a arĕtat maĭ multe scrisorĭ ale Tesaurariuluĭ, în carĭ se cereaŭ aceĭ banĭ. Dar clerul şi de astă dată a declarat, că promisiunea aceea s'a făcut sub anumite condiţiunĭ, carĭ fiind că nu s'aŭ împlinit, Sinodul stă pe lângă conclusul sinoduluĭ din an. 1742 [2]).

Tóte acestea arată, câte greutăţĭ a avut să învingă episcopul Klein până ce a întemeiat oraşul Blaş şi până ce a putut pune fundamentul la mănăstirea acea, care încinge şi astăzĭ de treĭ părţĭ catedrala şi care avea să servéscă şi de seminar de băeţĭ şi de scóle pentru naţiunea română. Din epistola luĭ Klein către nunţiul din Viena de dto 25 August 1741, vedem, că mănăstirea începuse a se edifica încă în acel an şi că o parte din zid era şi ridicată. Maĭ întâiŭ s'a edificat partea de către méză nópte şi rĕsărit şi acésta s'a şi terminat în 1747 după o stagnare maĭ îndelungată a lucrărilor pricinuită de imposibilitatea de a se încassá tótă suma promisă de cler. În 8 April 1747 Camera aulică a dat ordin Tesaurariatuluĭ transilvan, să continue lucrările pe cheltuéla erariuluĭ. În urma acestuĭ ordin architectul Martinelli, prin Iunie 1747, a trimis la Blaş pe palirul Hummelberger, care pe la sfârşitul luĭ Iulie 1747 a terminat mănăstirea, în cât s'aŭ putut aşeḑa într'însa ceĭ dintâiŭ călugărĭ: Grigorie Maior, Silvestru Caliani

---

[1]) Archivul metrop. din Blaş.

[2]) Procesul Episcopuluĭ I. I. Clain de George B. Duică, Caransebeş, 1896, pag. 57, unde să află actele sinoduluĭ din 1744.

şi Gerontie Cotorea, carĭ în acelaşĭ an, în 29 Octobre, scriaŭ la Propaganda: „Sîntem în nóua mănăstire deşi neterminată, pentru că în partea de mézăzi, unde vor fi scólele, nu s'a pus încă fundamentul“ [1]).

Episcopul Klein avu fericirea de a vedé numaĭ începutul zidiriĭ mănăstiriĭ, căcĭ din 1745 a trebuit să petrécă tot în Roma până la mórtea sa, pe cum vom vedé maĭ târḑiŭ. De la 1747 lucrările aŭ progresat repede. În 1748 biserica catedrală, afară de têmplă, era şi zugrăvită. Pictura acésta a costat 4850 fl. plătiţĭ de erariŭ [2]). În 1749 tot edificiul bisericeĭ era gata, pe cum arată inscripţiunea de pe frontul eĭ. Dar fiind că têmpla nu a fost zugrăvită deplin până în 1765, numaĭ în anul acesta a început a se ţiné în biserică cultul divin. Scólele din mănăstire s'aŭ deschis numaĭ sub episcopul Aron la 1754. Cu privire la cele 25,000 fl. carĭ clerul se legase la 1738, că le va plăti în 5 anĭ, este de însemnat, că de la cler s'aŭ collectat faptice 25066 fl. 46 cr. Renensi, va se zică maĭ mult, de cât făgăduise clerul, după cum se vede din scrisórea de dto 7 Decembre 1767 adresată de episcopul Rednic către „Inclytum Terauraríale Consilium [3])“. Dar o parte din suma acésta protopopiĭ nu aŭ dat-o perceptorilor generalĭ aĭ Cleruluĭ, altă parte perceptoriĭ aŭ folosit-o spre alte scopurĭ, şi ast fel pentru zidirea mănăstiriĭ s'a dat din baniĭ cleruluĭ numaĭ 16.000 fl. rĕmânând acesta dator la camera aulică încă cu 9000 fl., carĭ Maria Teresia în ḑilele episcopuluĭ Maior le-a iertat [4]).

Recapitulând cele desfăşurate până acum, vedem, că episcopul Klein a înfiinţat pentru biserica şi naţiunea sa un oraş românesc, în care a pulsat tot deauna viŭ

[1]) Fóia bis. şi scol din Blaş an I 1888 Nr. 16 şi W. Union.
[2]) W Union.
[3]) Archivul din Blaş.
[4]) Sam. Clain la Cipariu: Acte şi fragmente pag. 102.

sentimentul naţional, şi care astăzĭ este metropola uneĭ biserice estinse preste tótă Transilvania şi o parte însemnată a Ungarieĭ. A asigurat episcopieĭ un domeniŭ, care în mâna unor episcopĭ cu înaltă cultură intelectuală şi morală s'a prefăcut într'un isvor nesecat de fundaţiunĭ pie şi culturale A pus temelie la o frumósă biserică catedrală. A asigurat esistinţa şi a pus temelia la o mănăstire, care a adăpostit mulţĭ bărbaţĭ distinşĭ prin sciinţă şi pietate, şi care prin seminariul şi scólele sale deveni cel maĭ puternic şi mult timp unicul focular de civilisaţiune şi cultură românéscă şi creştinéscă.

Dacă acest episcop nu ar maĭ fi făcut nimic în viaţa sa, cele indicate încă ar fi de ajuns, ca numele luĭ să fie pururea amintit cu recunoscinţă de un popor întreg. Episcopul Klein a făcut însă maĭ mult.

Capitolul IV.

Klein pentru drepturile biserriceĭ şi naţiunii române sub Carol VI.

Cine va ceti cu băgare de sémă scrisorile episcopuluĭ Klein, se va convinge, că el a fost condus în tóte acţiunile sale, ca de o stea polară, de ĭubirea de biserică şi de dragostea de naţiune. Pentru ca se promoveze bunăstarea şi întărirea biseriсeĭ sale ameninţată de tóte părţile de duşmanĭ puternicĭ, stăruia să se dea credincioşilor seĭ tóte acele drepturĭ, carĭ cu ocasiunea uniriĭ se promiseseră prin diplome împĕrătescĭ şi maĭ vîrtos prín diploma luĭ Leopold I numită a dóua din 19 Martie 1701. De altă parte, ca se emancipeze poporul românesc din sclăvia politică, propagă cu zel sânta unire, pentru ca ast fel unind pe toţĭ Românii, pe toţĭ să-ĭ facă părtaşĭ drepturilor politice asigurate prin acele diplome credincioşilor uniţĭ.

Până la Klein nimenia nu stăruise cu atâta înteţire, ca cuvintele promise să se facă trup. El luând în serios cuvintele împěrătescĭ, nu s'a odihnit, până în exil, ca să le şi efeptuéscă. Vedea, că diploma Leopoldină a dóua este esecutată în punctele îngreunătóre pentru biserica şi naţiunea sa, şi de aceea cerea sě se esecuteze şi în punctele eĭ favorabile.

În *articlul prim* al acesteĭ diplome se zicea, că bisericile şi persónele bisericescĭ unite cu biserica Romeĭ, se învestesc cu tóte privilegiile, scutinţele şi prerogativele, carĭ le aŭ persónele şi bisericile de ritul latin în sensul canónelor bisericeĭ catolice şi a privilegiilor obţinute de la regiĭ Ungarieĭ şi principiĭ Transilvanieĭ.

În *art. 2.* se zicea, că preoţiĭ sînt scutiţĭ de contribuţiune personală, nu aŭ se plătéscă nicĭ vamă de podurĭ, nicĭ vamă de piaţă, şi n'aŭ să dea decime după moşiile bisericescĭ.

În *art. 3.* cel maĭ important şi pururea obiect de contradicţiune din partea staturilor şi guvernuluĭ din Transilvania, se ḑicea, că chiar şi mireniĭ nenobilĭ (ţěranĭ), dacă trec la unire, să fie încorporaţĭ statuluĭ catolic, *să fie socotiţĭ între staturile ţěriĭ,* să fie consideraţĭ capabilĭ de beneficiile patrieĭ, puşĭ sub scutul legilor, tractaţĭ ca fiĭ aĭ patrieĭ, ér nu numaĭ ca toleraţĭ. Preoţiĭ să fie scutiţĭ de iobăgie şi nimenĭ să nu-ĭ maĭ siléscă la robote, sě pretindă honorare de la dînşiĭ, să-ĭ bage în temniţe şi să-ĭ jefuéscă.

În *articlul 8* se zicea, că pentru cultivarea Românilor să se înfiinţeze scóle în Alba-Iulia, Haţěg şi Făgăraş, şi, unde este de lipsă, să se ridice bisericĭ.[1])

Când s'a publicat acéstă diplomă în dieta ţěriĭ, ţinută în 1703 la Alba-Iulia, staturile, adecă cele treĭ

[1]) Despre genuinitatea şi cuprinsul acesteĭ diplome să se vaḑă opul autoruluĭ: Cestiunĭ din dreptul şi istoria bisericeĭ unite. Blaş 1893, partea II, pag. 57. Partea I a fost scrisă de Dr. Grama.

naţiunĭ: a ungurilor, sĕcuilor şi saşilor, aŭ protestat în contra eĭ, dicênd că preoţiĭ uniţĭ n'aŭ să se numere între staturile ţĕriĭ, ér guvernuluĭ transilvan să i-se păstreze neatins dreptul de a recurge la Curtea din Viena. [1])

Nefiind primită acéstă diplomă de dieta ţĕriĭ, guvernul şi naţiunile privilegiate s'aŭ împotrivit totdéuna la esecutarea eĭ în punctele favorabile bisericeĭ şi poporuluĭ românesc, saŭ şi când, la insistinţele Curţiĭ, trebuiaŭ să esecuteze câte ceva, o făceaŭ cu ast fel de restricţiunĭ, în cât diploma devenise o ilusiune maĭ vîrtos în ce privesce articlul 3. Ér când guvernul, cancelaria aulică transilvană şi naţiunile privilegiate, pe cum vom vedé maĭ târdiŭ, se temură, că nu vor puté scăpa de esecutarea diplomeĭ, aŭ făcut, ca originalele eĭ să disparā şi din archivul guvernuluĭ şi din al cancelarieĭ transilvane aulice, ca ast fel Româniĭ să nu se maĭ pótă provoca la drepturile asigurate în acel act împĕrătesc.

Episcopul Klein încă înainte de instalarea sa, între aniĭ 1729—1732, a înaintat maĭ multe petiţiunĭ [2]), la împĕratul Carol. În unele din acestea stăruia, să se mântuéscă clerul şi poporul sĕŭ de nedreptăţile, ce i-se fac în contra dreptuluĭ natural şi divin preste tot şi în special în contra disposiţiilor cuprinse în diploma a II Leopoldină.

Plângerile episcopuluĭ şi ale cleruluĭ în esenţă aveaŭ acest cuprins: Preoţiĭ uniţĭ nu se bucură de inmunităţile (scutinţele) cleruluĭ catolic, căcĭ funcţionariĭ statuluĭ şi domniĭ de pământ (proprietariĭ nobilĭ) pe preoţiĭ uniţĭ îĭ prind, îĭ judecă şi-ĭ pedepsesc. Pe soţiile şi copiiĭ lor îĭ aruncă în temniţă. Sint siliţĭ să plătéscă decime până

[1]) Nilles, ibid. pag. 512.
[2]) Nilles, ibid. pag. 512 şi 513.

şi preoţilor luteranĭ şi calvinĭ. Eĭ în loc să capete gratuit sarea, pe care românii o sapă şi o transpórtă pe uscat şi pe apă, pe cum capĕtă preoţiĭ altor confesiunĭ, nu sunt scutiţĭ de vama de pod şi de piaţă, deşi, zicea episcopul şi clerul, *„şi noĭ aducem luĭ Dumnezĕŭ jertfă adevĕrată neîncruntată în liturgiile nóstre, şi păstrăm adevĕratul trup a luĭ Christos ca merinde pentru viaţa de vecĭ“*. Credincioşiĭ uniţĭ, în loc să li se permită a da decime preoţilor sĕĭ uniţĭ, sînt siliţĭ a le da preoţilor de altă confesiune, chiar şi în comune, unde nu se află nicĭ un luteran, orĭ reformat, afară de ministriĭ (preoţiĭ) acestor confesiunĭ, macarcă împĕratul Leopold rênduise, ca protestanţiĭ să plătéscă preoţilor protestanţĭ şi catoliciĭ preoţilor catolicĭ decime, quarte şi alte prestaţiunĭ. În loc să se înfiinţeze şcóle pentru Românĭ, domniĭ (de pămînt) opresc de la învĕţătură nu numaĭ pe fiiĭ ĭobagilor, ci şi pe aĭ preoţilor, deşi după lege tuturor fiilor patrieĭ este permisă cercetarea scólelor. Românilor nu li se permite să-şĭ clădéscă bisericĭ. Guvernul ar vrea să împuţineze numĕrul preoţilor uniţĭ, aşa că în comune maĭ marĭ să fie cel mult doĭ, ér în cele lalte numaĭ câte unul, deşi acésta este cu neputinţă după ritul grecesc, maĭ vîrtos dacă să consideră că preoţiĭ uniţĭ lipsiţĭ de orĭ ce fel de beneficiĭ, de decime, de quarte (pătrare de decime), de agriĭ, şi fênaţe, sînt siliţĭ să-şĭ câştige pânea cu lucrul mânilor sale, şi ast fel trebue să se îngrijéscă nu numaĭ de binele spiritual al credincioşilor, ci şi de esistinţa sa proprie. Fiilor naţiuniĭ române este oprit a se îndeletnici cu măiestriile şi cu orĭ ce fel de industrie, nu se primesc în nicĭ o bréslă, nu se aplică în funcţiunĭ publice, n'aŭ drept de a cumpĕra şi de a moşteni, nu li se permite să-şĭ planteze viie, şi să-şĭ cultive grădinĭ, pe cele plantate şi cultivate li le strică alţiĭ; n'aŭ nicĭ un drept la pădurĭ şi la ape, ci numaĭ să fie încărcaţĭ cu nóuĕ şi nóuĕ taxe, aşa în

cât ne cum să fie considerațĭ ca fiiĭ aĭ patrieĭ, nu sînt nicĭ macar tolerațĭ.[1])

Împĕratul Carol nu se arĕtà străin de a împlini cererile episcopuluĭ și cleruluĭ unit. Dovadă despre acésta este ordinul sĕŭ din 11 Decembre 1732 adressat guvernuluĭ transilvan.[2]) Din acest ordin vedem, că împĕratul a primit cu bunăvoință *„umilitele rugărĭ"*, ce episcopul, *fiind în Viena,* i-le presentase în persónă în numele seŭ, al cleruluĭ și al *națiuniĭ române,* căcĭ le-a dat spre esaminare conferințeĭ ministeriale din Viena, și după ce a ascultat părerea acesteia, hotărî, ca asupra unor puncte să se facă cercetare în Transilvania din partea uneĭ comisiunĭ. Președinte la acésta comisiune a numit pe Francisc Paul conte de Wallis, general comandante preste trupele împĕrătescĭ în Sibiiŭ, comisar și plenipotențiat regesc la dieta transilvană, și a poruncit, ca în comisiune să fie chiemațĭ episcopul latin transilvan, episcopul Klein, baronul Samuil Francisc de Rebentisch consiliar al camereĭ aulice și director al trebilor camerale în Transilvania și România Cis-Alutană, ér din sinul guvernuluĭ transilvan vre o câțĭ va consilierĭ catolicĭ. Comisiunea avea îndatorirea, ca încă în decursul sesiuniĭ dieteĭ de atuncĭ să esamineze și cerceteze punct de punct plângerile episcopuluĭ și ale *națiuniĭ române,* și dacă în anumite puncte s'ar puté face o învoiélă spre mulțămirea părților interesate, acea să se aștérnă împĕratuluĭ spre aprobare, ér întru cât unele puncte nu s'ar puté complana, asupra acestora comisiunea avea să facă raport detaiat împĕratuluĭ, indicându-ĭ dificultățile ivite și motivele aduse de părțile interesate.

În 26 Februar 1733 s'a întrunit dieta transilvană și întrînsa intrà și episcopul Klein, pentru ca 11 anĭ

[1]) Nilles ibid pag. 513 și 514 și W. Union.
[2]) Nilles ibid.

se fie în continuŭ martirisat şi batjocorit din partea celor ce se îmbuibaŭ în drepturĭ şi privilegiĭ şi cu dispreţ căutaŭ la clerul şi poporul român aservit. Cu un fel de satisfacţiune istorisesc şi astădĭ scriitoriĭ săsescĭ despre risetele sgomotóse, insultele neomenescĭ, maliţiósele observaţiunĭ, cu carĭ era întîmpinat episcopul de câte orĭ îşĭ ridica glasul în favorul bisericiĭ şi naţiuniĭ sale. Membriĭ dieteĭ, carĭ după cum dovedesc actele de pe timpul acela, nu vorbiaŭ şi scriaŭ destul de corect latinesce, în dată ce observaŭ, că episcopul în decursul vorbiriĭ nu aflá inmediat formele şi construcţiunile cele maĭ potrivite, isbucniaŭ în hohote de rîs, şi—spre ruşinea lor—rîdeaŭ până când episcopul ajungea în confusiune şi-ĭ muria cuvîntul pe limbă. Câte odată aceia-şĭ membri aĭ dieteĭ îl lăsaŭ se vorbéscă timp maĭ îndelungat, pentru ca cu atât maĭ vehement să isbucnéscă risetele şi batjocurile înăduşite.[1]) Eraŭ risetele infernale ale tiranilor în faţa sclavilor, ce-şĭ reclamaŭ drepturile omenescĭ.

Nespusă iritaţiune a produs în mijlocul staturilor şi ordinelor, — cum se numia dieta pe atuncĭ, — cetirea rescriptuluĭ regesc de la 11 Decembre 1732, prin care să rînduia exmiterea comisiuniĭ pentru cercetarea plângerilor înaintate de episcop în numele bisericeĭ şi naţiuniĭ sale. Comisiunea acésta însă, la ordinul împěratuluĭ, a trebuit să se constituéscă sub presidiul Conteluĭ Wallis. Ea cetì memorialele episcopuluĭ şi rescriptul regesc şi după o discuţie maĭ îndelungată ascultă şi pe directorul fişcal al ţěriĭ (procurorul general) asupra întrebărilor, că óre avut'a naţiunea română când va decime şi quarte? când şi cine i-le-a dat? óre diploma Leopoldină a dóua de la 1701 militéză pentru decime

[1]) Vedĭ: Johann Höchsmann: Studien zur Geschichte Siebenbürgens aus dem 18 Jahrhundert in Archiv des Ver. für siebenbürg. Landeskunde, 16 B. 1 Heft, Hermannstadt 1880.

în favorul clerului unit? şi óre clerul transilvan este unit întreg cu biserica Romeĭ?

După aceste discusiunĭ preliminare comisiunea în şedinţa de la 25 Iuniŭ 1733 hotăresce:

1) Guvernul să dea ordin oficialilor, ca în timpul feriilor de véră să conscrie preste tot locul pe toţĭ preoţiĭ românĭ, apoĭ satele şi localităţile române, orĭ sînt curat românescĭ, orĭ amestecate cu alte naţionalităţĭ, şi să constate, câte familiĭ românescĭ sînt în principat. Conscripţiunea acésta să se presenteze guvernuluĭ până în 1 Sept. 1733. Asemenea şi episcopul să presenteze lista preoţilor şi numĕrul familielor românescĭ conscrise prin organele sale bisericescĭ. Ambele conscrierĭ se vor esamina şi asemĕna, ca să se pótă constata deplin starea lucruluĭ.

2) Până la sosirea acestor date episcopul să dea ordin preoţilor, să nu facă nicĭ o înoire în taxele lor stolare.

3) Sare gratuită să se dea preoţilor unițĭ numaĭ după ce se va fi cunoscut numĕrul celor îndreptăţiţĭ la acest favor şi catalogul autentic al acestora se va fi aşternut la directorul cameral.

4) Episcopul să fie îndrumat a observa tóte punctele — maĭ vîrtos cele oneróse — din diploma a dóua Leopoldină.

5) Episcopul să presente comisiuniĭ catechismul prescris pentru credincioşiĭ dieceseĭ sale, pentru ca să se vadă dacă este corect din punct de vedere dogmatic.

6) Episcopul să presenteze în copie formula profesiuniĭ de credinţă, ce aŭ se o facă ceĭ întorşĭ la unire.

Împlinindu-se acestea, comisiunea va purcede maĭ departe [1]).

---

[1]) W. Union.

Dar n'a procedat, deşi episcopul a presentat deja în anul 1733 conscripţiunea clerului şi a poporului românesc din Transilvania prin o scrisóre adresată contelui Walis, în care arětá causele, pentru cari unirea nu s'a putut consolida în trecut şi nu póte progresa în present.[1])

Într'aceea cancelariul aulic transilvan br. Bornemisza pe la începutul anului 1734 cerù de la episcopul Klein raport în scris asupra causelor, cari împiedecă progresul unirii. Episcopul cu scrisórea sa din 8 Maiŭ 1734 rĕspunde cancelariului, că piedeca principală la înaintarea unirii este hotărîrea guvernului transilvan din 1699, prin care se limitéză numĕrul preoţilor uniţi, cari, în sensul diplomei Leopoldine prime din 1699, aŭ să se bucure de inmunităţile, scutinţele şi privilegiile clerului romano-catolic. Acésta hotărîre, zice episcopul, mult timp a stat îngropată şi numai cu puţin înainte de mórtea episcopului Ioan Giurgiŭ († 1727) a scos'o din mormênt vre un duşman al unirii. Contrarii clerului unit se folosesc acum de ea, pentru ca în comune mai mici numai un singur preot, ér în comune mai mari numai doi preoţi să fie scutiţi de sarcinile publice. Prin acésta uniunea s'a făcut odiósă, în cât mulţi vreaŭ să rĕmână în schismă cu grecii, de cât să facă vre un pas spre a întrá în tabĕra uniţilor. Alţii îngreţoşindu-se de atâtea sarcini, s'aŭ gândit să trécă la schismă şi gândul si-l'aŭ şi esecutat. Alţii aŭ preferit să se lapede de preoţie şi să se facă ţĕrani de rênd, de cât să fie tractaţi şi schingiuiţi atât de injurios în tagma preoţéscă. După acestea episcopul se plânse, că dotaţiunea episcopatului încă este precarie şi nesigură, el n'are locuinţă şi nimic ce ar puté numì al sĕŭ cu drept de proprietate. Biserica

[1]) Vedĭ conscripţiunea şi scrisórea episcopului în *„Transilvania“* din Sibiŭ Nro IX—X din 1898 pag. 171 şi urm.

catedrală din Făgăraş nu are popor, în continuŭ stă încuiată şi întristată, şi grecii vreaŭ să pună mâna pe ea cu tot preţul. În fine se plânge, că lucrările comisiunii, care avea să discute punctele din rescriptul regesc de la 11 Decembre 1732, înaintéză încet, şi vina la acésta o pórtă aceia, carĭ acelor lucrărĭ le-aŭ pus picióre de melc.[1])

Vĕdênd episcopul, că tóte stăruinţele sale pentru a accelera lucrările comisiunii, sînt zădarnice, în anul 1734 merse din noŭ la Viena, şi fiind că comisiunea într'aceea ér îşĭ amânase lucrările pe timp nedeterminat, episcopul insistà la curte, ca dieta să constituéscă o nóuă comisie, care să esamineze plângerile sale. Împĕratul trimise acéstă cerere şi plânsóre nóuă a episcopuluĭ la conferinţa ministerială, care în 23 Novembre 1734 se întrunì sub presidiul prim-cancelariuluĭ curţiĭ Conte de Sinzendorf, fiind de faţă şi cardinalul archiepiscop din Viena contele Sigismund Kollonits, părintele iesuit George Vito duchovnicul împĕratuluĭ, baronul Bornemisza procancelarul aulic transilvan, George Pongrácz referendariul aulic transilvan şi Managetta referendar aulic intim. Conferinţa ministerială esaminând plânsorile episcopuluĭ, a aflat că nu s'a purces corect, când punctele din rescriptul regesc de la 11 Decembre 1732 n'aŭ fost deplin lămurite, pertractate şi terminate în dieta transilvană. Decĭ îşĭ dă părerea, să se reconstitue comisia sub presidiul nouluĭ gubernator transilvan Ĭoan Haller de Hallerstein şi să pertracteze afacerea acésta în sensul rescriptuluĭ din 11 Decembre 1732. În consonanţă cu părerea conferinţeĭ s'a formulat apoĭ decretul împĕrătesc *din 23 Novembre 1734* adressat guvernuluĭ transilvan [2]).

Într'aceea episcopul lucra în Viena şi în alte afacerĭ bisericescĭ şi naţionale. A stăruit să se termine afacerea

[1]) W. Union.
[2]) W. Union.

mănăstirii, seminariului, bisericeĭ catedrale şi a reşedinţeĭ episcopescĭ. [1])

A cerut din noŭ de la împĕratul, ca tóte naţiunile de ritul grecesc din Transilvania şi părţile eĭ adnexe să atêrne numaĭ de la jurisdicţiunea luĭ, şi ast fel să-ĭ fie supuşĭ luĭ şi Greciĭ şi Româniĭ din districtul Făgăraşuluĭ şi şi Bârsiĭ, carĭ voiaŭ să atêrne de la episcopul Rîmniculuĭ din Valachia austriacă şi prin acésta sfăşiaŭ Transilvania în dóuĕ diecese. [2])

Cu privire la comitatul Zaranduluĭ, care tocmaĭ atuncĭ avea să se împartă în dóuĕ între Transilvania şi Ungaria [3]) a cerut, ca poporul care va trece la Ardél să nu maĭ fie supus jurisdicţiuniĭ episcopuluĭ sêrbesc de la Arad, ci jurisdicţiuniĭ episcopuluĭ Făgăraşuluĭ, ca să se pótă lăţi uniunea şi în acele părţĭ, căcĭ, esclamă episcopul: „Dacă Maramurĕşul şi în privinţa politică şi în cea religiósă s'a smuls de la Transilvania şi a trecut întreg la Ungaria, pentru ce nu s'ar puté despăgubi jurisdicţiunea mea în Zarand pentru ceea ce mi s'a luat în Maramurĕş. [4])“

Pe când episcopul lucra în Viena în interesul bisericeĭ sale, comisiunea reconstruită pe basa decretuluĭ împĕrătesc din 23 Novembre 1734 sub presidiul gubernatoruluĭ Haller, se întruni în şedinţă la Sibiŭ *în 17 Martie 1735.* Episcopul, care se afla încă tot în Viena, era representat prin plenipotenţiatul sĕŭ părintele iesuit Anton Gallob asistat de părintele teolog George Régai. [5])

Comisiunea examinà maĭ întâiŭ catechismul uniţilor şi-l află corect.

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 14 şi 15.
[2]) W. Union, vedĭ şi maĭ sus pag. 11.
[3]) Vedĭ maĭ sus pag. 10.
[4]) W. Union.
[5]) W. Union.

Cu privire la sarea gratuită pentru preoţiĭ uniţĭ, comisiunea revidà maĭ întâiŭ lista preoţilor îndreptăţiţĭ a primi sare şi a hotărît, ca în comunele maĭ marĭ să se dea 6, în cele de mijloc 3, şi în cele micĭ 2 măjĭ de sare, cu totul să capete preoţiĭ uniţĭ 3854 măjĭ de sare la an.

Preoţiĭ uniţĭ — după părerea comisiuniĭ — să fie scutiţĭ de taxa vămiĭ la podurĭ şi têrgurĭ, dar nu toţĭ, ci în numĕr restrîns, după cum li se dă şi sare.

Cu privire la decime şi quarte (pătrare de decime) comisiunea nu se simţì competentă a se pronunţa, ci hotări, ca afacerea să se pertracteze în dietă, fiind că atinge drepturile ordinilor şi staturilor.

În ce privesce locul de biserică şi casă parochială, comisiunea era de părere, că nu se póte da fară de taxă, căcĭ aşa numita „taxă terragială“ este atât de inherentă pamîntuluĭ, în cât nu se póte ierta fară de prejudiţiul proprietariuluĭ.

Cu privire la numĕrul preoţilor, comisiunea era de părere, că acela trebue redus, înfiinţându-se şi comune filiale.

Cu privire la încorporarea Românilor uniţĭ la statul catolic şi la celelalte naţiunĭ, comisiunea era de părere, că plebeiĭ (nenobiliĭ) românĭ trebue să se ţină şi cu privire la lucrurile lor (realiter) şi cu privire la persónele lor (personaliter) de jurisdicţiunea acelor domnĭ de pămînt saŭ acelor comunităţĭ, în a căror teritor îşĭ aŭ locul (fundus) pe care locuesc. Nobiliĭ românĭ în privinţa lucrurilor lor (realiter) să se ţină de jurisdicţiunea domnilor de pămînt, ér în privinţa persónelor lor (personaliter) de jurisdicţiunea comitatelor, în care îşĭ aŭ locul, pe care locuesc. Dacă însă ar avé loc în scaunele săsescĭ, să se ţină de acel comitat, la care aparţin (revocantur) respectivele scaune.

Despre celelalte plângerĭ ale episcopuluĭ şi cleruluĭ camisiunea a declarat, că aŭ lipsă de cercetărĭ ulterióre.

Operatul comisieĭ s'a inmanuat în copie plenipotențiatuluĭ episcopesc Anton Gallob, ér gubernatorul împreună cu secția catolică, adecă cu consilieriĭ catolicĭ din guvernul transilvan, făcu raport la curtea împĕrătéscă despre lucrările comisiuniĭ, cerênd preaînalta hotărîre[1]).

Episcopul să afla pe atuncĭ încă tot în Viena, unde în 8 Martie 1735, înaintà la curte un memorial, în care arĕtă împĕratuluĭ, că națiunea română, deşi catolică, nu se bucură nicĭ măcar de favorurile Luteranilor şi Calvinilor, ci trebue să pórte sarcinile cele maĭ grele, fără să aibă pe cineva, care se o apere în guvernul țĕriĭ[2]). Eschiderea națiuneĭ române din guvernul țĕreĭ

---

[1]) W. Union.

[2]) Actul acesta în original are următoriul cuprins: „Inter maximas sollicitudines, quibus huc usque in Regimine meae Ecclesiae fui occupatus, illa prae primis animum subiit, ut, quas Majestas Vra mihi commisit oves, non solum verbo, et exemplo pascerem, sed etiam, quid quid ipsarum quietem turbare posset, ab iisdem arcerem; pe quem meum conatum, licet ex parte aliqua meo fine frustratus non fuerim, adverti tamen, omnem operam meam irritam futuram esse et inanem, ni securis ad radices, unde plura pullulant mala, admoveatur. Sane, quod *Natio mea in Trannia Lutheranis et Calvinistis postponatur,* quod onera gravia praestare obstringatur, quod *nemine ipsius negotia et privilegia promovente* et defendente, continuo suspirare et gemere cogatur, malum est tale, quod non minus omnem reflexionem, sed etiam sollicitam mereatur indaginem in id, ex quo id derivare contingit. Super quo malo dum maturius reflexissem, inveni id provenire ex eo, quod *Natio mea ex Gubernio excludatur.* Haec exclusio, quantum Nationi meae est sensibilis, tantumdem etiam est gravis, et spectata justitia distributiva, inaequalis; nam *Primo.* Si Natio consideretur *quoad numerum,* haec non solum nulli ex Receptis in Trannia est impar, sed est singulis major, et totius corporis Trannici membrum maximum, utpote quae juxta computationem anno 1733 factam numerat familias 85.857; per consequens uti superat omnes numero, ita etiam contributionibus Mattis Vrae Aerarium prae omnibus aliis auget vel maxime.

este o nedreptate mare, pentru că: 1) Naţiunea română după număr întrece pe fie care dintre cele 3 naţiuni recepte şi este corporaţiunea cea maĭ mare în tótă

Secundo. Natio mea *fuit semper fidelis* Matti Vrae adeo, ut si singularum *aliarum Nationum merita* justa lance expendantur, invenire sit, illam nullo unquam naevo fuisse notatam, sed jure optimo cum aliis pro specioso fidelis subditae titulo posse certare

Tertio. Natio mea, dum per Unionem se Ecclesiae Romanae conjunxit, licet fortassis aliquo defe tu laborasset, *habilitata* tamen fuit *per Diploma Leopoldinum ad obtinenda* in Trannia quaecunque *publica officia.*

Quarto. Quam indecens est, saltem spectato *favore Religionis,* ut *Natio mea Lutheranis et Calvinistis,* qui sessionem in *Gubernio obtinent, sit deterior.*

Quinto. Iam parum etiam pro ejus exclusione militat ratio, quod ex ipsa non dentur *viri docti et nobiles,* nam, praeter quam quod *Clerus meus sit Nobilis* juxta supracitatum Diploma Leopoldinum, videre est assumi ad Gubernium ex aliis Nationibus viros non semper prima nobilitate fulgentes, sed etiam *Cives,* ipsorumque filios, quibus Nostrum multi licet divitiis inaequales, non sunt tamen *conditione impares,* nec *virtute,* scientia, ac rerum gerendarum praestantia inferiores existunt.

Sexto. Natio mea, si nullum haberet meritum, *per Unionem* tamen, qua ad Catholicae Ecclesiae gremium accessit. *nedum collapsum Catholicorum statum erexit,* ac *actu sustinet,* sed etiam Orthodoxam Religionem ita *stabilivit,* ut majora in dies habeat incrementa. Ob quae motiva, opinione saltem mea, non contemnenda, cum clare appareat, quod Natio mea si non majore caeteris, saltem pari Mattis Vrae gratia veniat prosequenda, id circo ad Ejusdem Maiestatis Vestrae Thronum supplex humillime confugio, dignetur, tam pro Suo in Catholicam Religionem zelo, quam pro Sua in fideles subditos Clementia, ita benignissime providere, ut *cum nunc plures in Gubernio Transilvanico dentur vacantiae, per assumptionem meae personae* ad idem Gubernium, *habeat Natio mea aliquem, qui illius jura a Matte Vra* clementissime concessa *tueatur, ac experiatur, se non minus, quam Acatholicos Caesarea Gratia foveri.* In cujus expectatione pro felici Mattis Vrae Regimine, Deum oxorare nunquam cessabo. Majestatis Vrae Humillimus, Fidelis et Indignus Capellanus et Vasallus

Ioannes I. L. B. Klein, Eppus Fogarasiensis m p.

Orig. Nr. 28—1735 Cancell. Trans. Aul.

Transilvania, fiind că după conscripţia din 1733 are 85.857 familiĭ; şi pe cum întrece pe cele alalte naţiunĭ cu numĕrul, aşa le întrece şi cu dările, carĭ le varsă în cassa erarială a Maiestăţiĭ Sale; 2) Naţiunea Română tot deauna a fost fidelă Maiestăţiĭ Sale şi dacă se va asĕmena loialitatea eĭ cu a celor alalte naţiunĭ, nu se va afla nimic, ce ar pote-o păta, căcĭ tot deauna s'a luptat pentru a-şĭ căştiga frumosul nume de „supusă credinciósă“. 3) Naţiunea română, unindu-se cu biserica catolică, a înlăturat orĭ ce scădere, care o împiedecá a ajunge la oficiĭ publice, şi prin diploma Leopoldină s'a făcut capabilă de orĭ ce diregĕtorie publică; 4) Este necuviincios, ca naţiunea română, în contra favoruluĭ, ce i-l dă religiunea, să aibă o situaţiune politică maĭ desavantagiósă, de cât Luteraniĭ şi Calviniĭ, carĭ aŭ scaun în guvern; 5) Nu să póte zice, că naţiunea română nu are bărbaţĭ învĕţaţĭ şi nobilĭ, căcĭ clerul unit, după diploma Leopolină, este nobil, şi apoĭ nicĭ din alte naţiunĭ nu se numesc în guvern tot numaĭ bărbaţĭ din cea maĭ strălucită nobilime, ci şi cetăţenĭ (cives) şi fiĭ de cetăţenĭ, asemenea cărora avem şi noĭ destuĭ carĭ se disting prin vîrtute, sciinţă şi experienţa afacerilor publice; 6) „Naţiunea mea“, dacă nu ar avé nicĭ un merit, totuşĭ unindu-se cu biserica Romeĭ, a ridicat statul decădut al catolicilor, şi-l susţine şi în ziua de astăzĭ. Pe basa acestora cere episcopul, ca acum când sînt maĭ multe posturĭ vacante în guvern, să-l numéscă şi pe el consilier gubernial actual *„ca să aibă şi naţiunea mea pe cineva, care să-ĭ apere drepturile date preamilostiv de Maiestatea Vóstră, şi să vadă acéstă naţiune că nu se bucură de maĭ puţin favor împĕrătesc, de cât acatoliciĭ.“*

Acésta cerere fu transmisă guvernuluĭ spre opinare. Acesta considerà cererea de neadmisibilă, ér Wallis o declarà absurdă. Conferenţa ministerială din 17 Iuliŭ

1735 îşĭ dede părerea, ca împlinirea acesteĭ petiţiĭ *de o cam dată să se amâne*[1]), cea ce împĕratul aprobà.

Într'acea episcopul primi încă in Viena o epistolă de la părintele iesuit Iosif Hundegger din Sibiiŭ, prin care îl avisá, că comisiunea de sub presidiul luĭ Haller întrunită în 7 Martie 1735 şĭ-a terminat lucrările. Episcopul în 8 Aprilie 1735 rĕspunse părintelui iesuit: „Gratulez. că comisiunea s'a terminat, şi aştept cu plăcere o copie de pe lucrările eĭ. O de ar fi acéstă comisiune spre mângăierea nóstră şi spre perpetuă aducere a minte de nisuinţele pie ale Cuvioşieĭ Vóstre“ [2]).

Când înse primi episcopul operatul comisiuneĭ, rĕmase fórte nemulţămit. Acesteĭ nemulţămiri dede el espresiune într'un noŭ memorial adresat împĕratuluĭ, şi se plânse tot o dată în contra unor farădelegĭ, excese, violenţe, injuriĭ şi damnificărĭ comise faţă cu clerul sĕŭ. Împĕratul prin rescriptul din 24 Octobre 1735 dispuse, ca punctele asupra cărora se declarase comisiunea din Martie 1735, pe cum şi nóuĕle plângeri ale episcopuluĭ să se pertracteze în proxima dietă, cerêndu-se informaţiunile de lipsă de la însuşĭ episcopul Klein. Dacă se va poté încheia o învoélă amicală în cestiune, acésta să se aştérnă împĕratuluĭ spre aprobare; în cas contrar să i-se aştérnă tóte actele însoţite de informaţiunea şi parerea guvernuluĭ. Dar şi până atuncĭ episcopul şi clerul unit să fie susţinut în *statu quo,* şi scutit de orĭ ce ilegalităţĭ, excesse, violenţe, injuriĭ şi damnificărĭ şi să nu se facă nicĭ o înoire în contra lor.

Acest decret împĕrătesc a aprins şi maĭ tare focul urgieĭ asupra capuluĭ episcopuluĭ. Guvernul ne putându-se împotrivi decretuluĭ regesc, în 19 Ianuar 1736 prin o notă cerculară porunci tuturor oficialilor subalternĭ, ca

---

[1]) W. Union Hofkanzlei Z. 735—1735.
[2]) Nylles, pag. 527 şi urm.

să conserve clerul unit în drepturile sale. În acela-şĭ timp înse guvernul trecênd preste marginile puse de decretul regesc, porunci oficialilor, să supravegheze tóte lucrările episcopuluĭ şi preoţilor uniţĭ şi dacă vor observa, că aceştia introduc înoirĭ în stole şi altele asemenea, *orĭ permit şi comit abusurĭ şi excesse, despre fie care cas concret să facă raport guvernuluĭ, şi de o dată să nu permită, ca pentru cununiĭ preoţiĭ să incasseze câte 3 marianĭ,* pecum aŭ început a pretinde de un timp în cóce. Se vede din acestea, că guvernul şi staturile nu se ocupaŭ serios cu împlinirea justelor postulate ale episcopuluĭ şi cleruluĭ, ci căutaŭ dovezĭ, prin carĭ să pótă ponegri la curte reputaţiunea episcopuluĭ şi a cleruluĭ. *x*

Aflând despre cuprinsul acesteĭ note cerculare episcopul, care se întorsese din Viena, în 10 Februar 1736 scrie din Gherla guvernuluĭ, că afacerea stolarelor a fost regulată în sinodul ţinut cu ocasiunea instalăriĭ sale, şi că însuşĭ Scaunul Apostolic a încuviinţat introducerea uneĭ taxe moderate pentru cununiĭ. Guvernul a socotit, că episcopul nu a fost în drept a recurge la Roma într'o cestiune care privesce locuitoriĭ ţăriĭ, şi făcù arĕtare la Curte. Împĕratul pe basa acesteĭ arĕtarĭ scrise direct episcopuluĭ, să se abţină de la ast fel de înoirĭ fără de concesiune regéscă şi să nu maĭ sfinţéscă preoţĭ fără de trĕbuinţă.

Întrunindu-se dieta în 11 Maiŭ 1736 la Sibiiŭ, episcopul încă înainte de ce guvernul ar fi comunicat staturilor şi ordinilor decretul regesc din 24 Octobre 1735, presentà dieteĭ o petiţie din 12 puncte, la a căreĭ cetire s'a stărnit o indignaţiune viforósă în sinul naţiunilor privilegiate. Episcopul cerea: 1) Atâţĭ preoţĭ să fie scutiţĭ de sarcinile publice şi dotaţĭ, câţĭ sînt de lipsă; 2) Toţĭ preoţiĭ de ritul grecesc să atârne numaĭ de la episcopul unit din ţară, ér nu şi de la episcop

străin neunit; 3) Persónele bisericescĭ să nu maĭ fie trase în judecată înaintea foruluĭ secular; 4) Preoţilor să se dea porţiune canonică şi fiiĭ lor şi aĭ mirenilor uniţĭ să nu maĭ fie împedecaţĭ de la scólă; 5) Să se restitue bisericeĭ pămînturile răpite de domniĭ de pămînt; 6) Chiar şi iobagiĭ, dacă vor fi citaţĭ înaintea foruluĭ bisericesc, să nu fie împedecaţĭ a se presenta; 7) Taxe, onorare şi alt fel de contribuţiunĭ să nu se pretindă de la preoţiĭ uniţĭ. Aceştia să nu maĭ fie scoşĭ din oficiŭ prin secularĭ, *nicĭ să nu se pună în locul lor preoţĭ schismaticĭ.* De decime, încuartirărĭ şi prejuncturĭ (cărăuşiĭ) să fie scutiţĭ; 8) Româniĭ, maĭ vîrtos ceĭ din fundul regesc (săsime), să nu maĭ fie eschişĭ „via facti" de la pădurĭ, ape, munţĭ şi alte pămînturĭ, de carĭ s'aŭ folosit maĭ înainte, şi să nu maĭ fie împedecaţĭ de la meseriĭ; 9) Preoţiĭ damnificaţĭ să fie despăgubiţĭ; 10) Româniĭ să plătéscă decime la preoţiĭ lor propriĭ, ér nu la preoţĭ de altă confesiune, şi în zilele lor de sărbătóre să nu fie constrinşĭ a lucra la ómenĭ de altă confesiune; 11) Nicĭ un secular să nu se amestece în cause aparţinĕtóre jurisdicţiuniĭ episcopescĭ; 12) Când sîntem acusaţĭ să nu se hotăréscă nimic de noĭ fără de noĭ şi în absenţa nóstră. Diploma a dóua Leopoldină să se observe în tóte punctele sale, va se zică şi în punctul, care Românilor uniţĭ asigură primirea între staturile ţĕriĭ[1]).

Cu un cuvînt episcopul nu cerea nimic, ce nu ar fi avut clerul şi poporul romano-catolic, şi totuşĭ, cum ne spun cronicariĭ timpuluĭ de atuncĭ, înfricoşată a fost urgia, care s'a deslănţuit asupra luĭ, şi pentru aceste cererĭ uniĭ scriitorĭ saşĭ de astăzĭ declară pe episcop de *stupid* şi *neruşinat,* cum face Höchsmann în opul citat.

În fine plângerile episcopuluĭ s'aŭ dat comisiuniĭ exmise de dietă, ca să-şĭ dea părerea. Acésta înse nu

[1]) W. Union.

voia să scie nimic de pretensiunea clerului unit, ca să capete decime de la credincioşiĭ seĭ, căcĭ acestea în fundul regesc, conform privilegiilor, compet preoţilor luteranĭ, ér în celelalte părţĭ erariuluĭ orĭ proprietarilor de pămînt. Saşiĭ cu deosebire se împotriviaŭ cereriĭ juste a episcopuluĭ, de frică *„să nu între sărăcia în multe case parochiale săsescĭ şi să la pustiéscă“*, cum se esprimă Höchmann în scrierea citată, cea ce arată, că Româniĭ eraŭ osîndiţĭ să îngraşe pe preoţiĭ săsescĭ şi luteranĭ, ér Saşiĭ, după cum arétă conscripţia din 1733, în cele maĭ multe comune din fundul regesc nicĭ preoţĭ românescĭ nu suferiaŭ. Nedreptatea de atuncĭ se rĕsbună acum, căcĭ multe, fórte multe case săsescĭ s'aŭ pustiit şi să pustiesc mereŭ, ocupându-le nedreptăţiţiĭ de atuncĭ.

Cu atât maĭ puţin s'a învoit comisiunea să se esecuteze articlul 3 din diploma Leopoldină a dóua, căcĭ prin acésta s'ar fi creat o a patra naţiune, un al patrălea stat în Transilvania în contra legilor fundamentale.

Se învoia înse comisiunea, ca preoţimea unită să capete capeţiĭ, pe cum capĕtă şi latiniĭ în anumite ţinuturĭ. Episcopul pricepù îndată apucătura viclénă a comisieĭ. Clerul catolic primia capeţiĭ numaĭ în secuime, unde era mic numĕrul preoţilor uniţĭ. Ast fel partea cea maĭ mare a cleruluĭ unit ar fi rĕmas fără de dotaţiune corĕspundĕtóre. De acea episcopul nu primi propunerea comisiuniĭ.

Guvernul solicità atuncĭ declaraţiunea dieteĭ, ér staturile şi ordinile rĕspunseră guvernuluĭ: „Episcopul şi clerul unit cere nesce lucrurĭ, carĭ nimenia nu le-a maĭ cerut nicĭ o dată de la străbuniĭ nostri, şi nu le va poté cere nicĭ de la urmaşiĭ nostri; cere acea ce derógă în gradul cel maĭ mare privilegiilor şi scutinţelor celor maĭ vechĭ dobîndite dela regĭ şi principĭ; cere acea ce prejudecă sancţiunilor pragmatice ale Regatuluĭ întărite şi de actualul împĕrat;

cere acea ce restórnă din temelie drepturile şi libertăţile avute până acum în pace din partea naţiunilor patrieĭ; cere acea ce faptice sgudue şi turbură întreg sistemul acesteĭ ţĕrĭ, conservat până acum în ordine bună atât în cele religióse, cât şi în cele politice *şi economice;* în fine cere acea ce cleruluĭ şi plebeĭ valache, după firea eĭ prea bine cunoscută, nu i-se cuvine nicĭ o dată. La aceste cererĭ ne maĭ audite şi fórte momentóse ale episcopuluĭ nóuĕ, staturilor, carĭ am venit la acéstă dietă, nu ne este iertat a rĕspunde, ne fiind noĭ de loc auctorisaţĭ şi pregătiţĭ a ne declara într'o cestiune atât de importantă şi neaşteptată, căcĭ trebue să ne sfătuim cu aĭ nostri acasă înainte de a ceda domnuluĭ episcop şi valachilor sĕĭ drepturile nóstre câştigate cu sângele stămoşilor nostri. Şi noĭ sperăm, că augusta Curte nu va lua în nume de rĕŭ, că amânăm declaraţiunea nóstră meritórie în acéstă causă.“ În fine staturile şi ordinile declară, că după ce episcopul le-a învinovăţit la Curte cu tot fel de illegalităţĭ, violenţe, şi strêmbătăţĭ, nu se vor declara meritorie la pretensiunile episcopuluĭ nicĭ în acéstă dietă, nicĭ în cele următóre, până ce episcopul nu va dovedi acusele ridicate la Curte, orĭ nu va da satifacţie cuvenită onóreĭ vĕtămate a staturilor.

Tot în sensul acesta aŭ scris staturile în 26 Iuniŭ 1736 şi de adreptul la împĕratul, ér guvernul cu scrisórea din 12 Iuniŭ 1736 a trimis Maiestăţiĭ Sale remonstraţiunea maĭ sus schiţată a staturilor, şi într'o epistolă particulară a informat Cancelaria aulică transilvană, că nenumĕratele postulate ale episcopuluĭ aŭ produs mişcare şi scărba estraordinară în sinul staturilor, în cât acestea n'aŭ voit a pertracta nicĭ punctele maĭ înainte relegate la dietă prin poruncă maĭ înaltă [1]).

[1]) W. Union.

Dar şi episcopul recurse la Curte, descoperind starea lucruluĭ şi declarând, că nu póte spera nimic de la dietă, dacă nu va întreveni auctoritatea cea maĭ înaltă, adecă împĕratul, ca afacerile bisericeĭ şi naţiuniĭ sale să se pertracteze şi hotăréscă fără amânare.

Împĕratul şi de astă dată ascultà cu bunăvoinţă plânsórea episcopuluĭ, căcĭ prin decretul din *4 Octobre 1736* dede guvernuluĭ poruncă aspră, să se îngrijéscă ca în proxima dietă să se iea la pertractare tóte gravaminele cleruluĭ şi episcopuluĭ unit, să se aducă hotărîre în causă, şi episcopuluĭ şi cleruluĭ unit să nu se maĭ dea prilej de a se plânge. Porunca acésta împĕrătéscă fu dată guvernuluĭ şi a dóua óră prin decretul din 1 Iuniŭ 1737.

Se vede înse, că episcopul nu avù cunoscinţă de aceste dóuĕ decrete trimise guvernuluĭ, căcĭ în un memorial din 8 August 1737 a acusat din noŭ la Curte dieta transilvană, că în anul trecut (1736) n'a voit să pertracteze, nicĭ să decidă afacerile Cleruluĭ unit.

Dieta transilvană se deschise în 2 Septembre 1737, şi aflând de acusa episcopuluĭ ridicată din noŭ în contra eĭ la Curte în 8 August, fu cuprinsa de o cumplită mânie asupra episcopuluĭ. Când în şedinţa de la 28 Septembre 1737 se ceti memorialul episcopuluĭ, în care urgita resolvirea afacerilor bisericeĭ şi naţiuneĭ române, staturile în dată ce audiră, că acest act este subscris de *„I. B. Klein suo ac totius nationis per Transylvaniam valachicae nomine“* strigară, că nu recunosc *„naţiune valachă“*, şi pretinseră, ca în locul terminuluĭ *„nationis valachicae“* să se pună *„Valachorum“*, orĭ *„plebis valachicae.“* Episcopul nu se învoi la acéstă schimbare, ér staturile nu permiseră cetirea memorialuluĭ. Tot cam asemenea s'a întîmplat şi în şedinţa de la 4 Octobre 1737, când episcopul presentă un alt memorial. Episcopul, ca să nu se maĭ împiedece cetirea memo-

rialuluĭ, numaĭ cătră sfârşit pomeni de *„gens valachica“*. În dată ce se audi acest termin de *„ginte română“*, staturile pretinseră să se corégă, căcĭ altcum nu permit să se continue cetirea şi numaĭ după ce episcopul promise, că va face corectura poftită, se învoiră la cetirea până în sfârşit a memoriuluĭ.

Într'acea dieta trebui să se amâne din 5 Octobre până în 6 Novembre 1737 din causa morțiĭ generaluluĭ comandant şi plenipotențiat împĕrătesc conte Wallis. [1])

În rĕsboiul nenorocos în contra Turcilor acesta pierduse în câte va zile Craiova şi tóte positiile din sudul Cărpaților fără nicĭ o trăsătură de sabie şi muri în Sibiiŭ la 26 Septembre de supĕrare pentru aceste pierderĭ şi de frică, că va fi pedepsit. [2])

Dieta se redeschise în 7 Novembre 1737 prin principele George Christian Lobkovicz substitutul de comandant general. Acesta între alte ajutóre pentru armată, cerù să i se voteze şi 50.000 de gălete de bucate şi să i-le transpórte la Alba-Iulia. Dieta după discusiunĭ îndelungate se învoi, să se reparțieze acéstă cuantitate de bucate asupra celor ce eraŭ datorĭ a purtá ast fel de sarcinĭ. Clerul românesc, nu numaĭ în sensul diplomeĭ Leopoldine a dóua din 1701, care era mult contestată, ci şi în sensul diplomeĭ Leopoldine prime din 1699, care fusese publicată şi primită fără contradicție din partea dieteĭ transilvane, nu putea fi obligat a contribui nimic din cuantul indicat de bucate, pe cum nu plătia nicĭ Clerul latin, săsĕsc şi reformat. Cu tóte acestea dieta compusă în majoritate din luteranĭ şi calvinĭ, din ură cătră biserica unită şi cătră neamul românesc, puse în sarcina preoților românĭ, fără deosebire de unit şi neunit, 5000 de gălete, şi nu se sfiì a însoțì acéstă sarcină illegală

[1]) W. Union.
[2]) Höchsmann l. c.

cu cele maĭ urîte vorbe la adressa cleruluĭ român zicênd, că el este în stat acea ce sînt „moliile în haĭne“.[1])

Înzădar se opuse episcopul aceste nedreptăţĭ, înzădar invocá privilegiile împĕrătescĭ şi disposiţiile canonice relative la scutinţele cleruluĭ, căcĭ Calviniĭ şi Luteraniĭ îĭ rĕspunseră cu insulte, batjocurĭ şi hohote de rîs. Înzădar întreveni şi episcopul catolic în favorul preoţilor uniţĭ, afirmând, că epicopul unit nu este îndreptăţit fără de învoirea Papeĭ nicĭ măcar a oferi ast fel de prestaţiunĭ din partea cleruluĭ sĕŭ, şi cu atât maĭ puţin póte fi silit la aşa ceva, căcĭ „severiĭ Calvinĭ şi modestiĭ Luteranĭ (adecă Unguriĭ şi Saşiĭ) advertisară pe domniĭ episcopĭ, că nu ţara Papeĭ îĭ hrănesce, ci patria, care le ofere scut, posturĭ onorifice şi bogate venite,“ cum ne spune Höçhsmann pe urma cronicelor contimporane. Este însă de însĕmnat, că, pe cum ne spune tot Höchsmann, îndată ce veni vorba ća şi preoţiĭ săsĕscĭ să dea ceva ajutor pentru miliţie, staturile, în urma protestelor Saşilor, enunţiară, că preoţiĭ săsĕscĭ nu pot fi taxaţĭ în favorul ţĕriĭ, ci în favorul naţiuniĭ, în mijlocul căreia trăesc. Va să zică preoţiĭ săsescĭ, cárĭ incassaŭ decime şi de la credincioşiĭ bisericeĭ române, să nu dee nimica pentru ţéră, ér „popiĭ românescĭ,“ cărora nu le era ĭertat a primi decime de la credincioşiĭ lor, să dea tot pentru ţéră şi să maĭ fie cinstiţĭ şi cu titlul de „moliile ţĕriĭ“.

Ce privesce gravaminele episcopuluĭ şi Cleruluĭ unit, în urma decretelor împĕrătescĭ amintite maĭ sus din 4 Octobre 1736 şi 1 Ĭuniŭ 1737, acelea fură date uneĭ comisiunĭ dietale constituite sub presidiul baronuluĭ

---

[1]) Ueber die walachischen Pfarrer wurden noch zornigere, noch schmähendere Reden gehäuft, eben weil ein grosser Theil derselben auch die Tutel des das walachische Volk überwuchernden Catholicismus genoss: was das *„Ungeziffer der Motten in den Kleidern“* übten sie in dem Lande. Höchsmann l. c. pag. 104.

Ioan Toroczkai. La pertractările comisieĭ luà parte şi episcopul Klein cu delegaţiĭ cleruluĭ unit, Vicariul general episcopesc Nicolaŭ Pop de la Biia, care era tot o dată şi notariul cleruluĭ, şi protopopul de la Cluş-Monoştur [1]).

Cu multă rafinărie politică şi perfidie se purtà acésta comisiune faţă cu episcopul şi clerul unit. Înainte de a tractá meritórie causa, întrebà în „mod interlocutor" pe episcopul, să-ĭ dea rĕspuns categoric la acéstă întrebare: *„Este óre unirea, ce o mărturisesc Româniĭ, în o ast fel de consonanţă cu religiunea romano-catolică, în cât să nu maĭ încapă nicĭ o îndoélă, că aceea nu ar fi adevĕrată?"* Întrebarea acésta şi-o justificá comisiunea cu argumentul, că dacă dênsa (comisiunea) se va convinge despre adevĕrătatea uniuniĭ, maĭ uşor se vor puté concertá postulatele uniţilor. Episcopul rĕspunse: „Eŭ cu clerul meŭ român cu adevĕrat sîntem şi vom rĕmâné uniţĭ, numaĭ să ni se dea şi nóuĕ acele beneficiĭ şi inmunităţĭ, de carĭ se bucură romano-catoliciĭ." La acest rĕspuns comisia replicà: „În chipul acesta uniunea episcopuluĭ nu este adevĕrată, ci condiţionată, şi clerul român mărturisesce unirea numaĭ pentru folos". La acéstă observaţiune episcopul declarà: „că el şi clerul sĕŭ s'aŭ unit sub condiţiunea de a obţiné acele beneficiĭ şi folóse, de carĭ se bucură romano-catoliciĭ, în cas contrar clerul stă la îndoélă, *secus eundem Clerum in dubio haerere".* [2])

Vom vedé maĭ târḑiŭ, cum aŭ folosit duşmaniĭ episcopuluĭ şi aĭ Românilor aceste rĕspunsurĭ în contra luĭ Klein.

Episcopul, după obiceiul sĕŭ de luptă, în continuŭ făcea presiune asupra cercurilor hotărîtóre cu argu-

---

[1]) W. Union.
[2]) W. Union.

mentul, că uniunea nu se póte susţiné, dacă nu se împlinesc postulatele uniţilor garantate prin diplome împěrătescĭ. O ast fel de presiune a voit el se facă şi asupra comisiuniĭ. Însă acésta şi duşmaniĭ Românilor aŭ fost cu mult maĭ isteţĭ şi vicleni, în cât să nu pricépă, că rěspunsurile episcopuluĭ, nu destul de precaute, sînt o armă cu dóuě tăişurĭ, care uşor póte rănì pe cel ce o folosesce.

După întrebările şi rěspunsurile amintite comisiunea a esaminat tóte gravaminele episcopuluĭ şi cleruluĭ unit şi la tóte şĭ-a formulat punct de punct părerea sa, se înţelege de sine, că nu întru tóte aşa, pe cum doria episcopul şi cu atât maĭ puţin se învoia, ca şi clerul unit să capete decime şi ca Româniĭ uniţĭ să fie primiţĭ între staturile ţěriĭ.

În motivarea păreriĭ sale comisiunea, pe basa informaţiunilor primite de la guvern [1]), ridicà o mulţime de acuse asupra cleruluĭ unit. O adevěrată unire nu esistă. Preoţiĭ uniţĭ ţin cultul dumnezeesc maĭ mult în casă, de cât în biserică. Clerul se plânge, că nu are venite şi totuşĭ se înmulţesce în fie care zi. Preoţiĭ nu sînt vrednicĭ de acéstă înaltă demnitate preoţéscă. Cine este înzestrat de la natură cu un pěr bogat, în dată crede, că este destinat să fie preot. Uniunea nu consiste în propăşirea sciinţiĭ şi cunoscinţelor, nicĭ în nobilitarea moravurilor. Preoţiĭ uniţĭ despart căsătoriile pentru banĭ şi încheie altele tot pentru banĭ. Uniĭ dintre eĭ îşĭ ieaŭ în căsătorie pe soţia frateluĭ lor. Sînt şi hoţĭ şi tălharĭ între eĭ, şi prevaricatorĭ de argint, aur şi sare, fabricatorĭ de monetă falsă, adulterĭ, şi întinaţĭ cu tot felul de viţiĭ. [2])

Acest operat infam fù presentat dieteĭ în şedinţa de la 6 Decembre 1737. Se înţelege de sine, că epi-

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 41.
[2]) Cf Höchsmann l. c.

scopul nu putea fi mulţămit cu un ast fel de proiect, care în loc să împlinéscă justele cererĭ ale cleruluĭ şi poporuluĭ unit, îl insultá în faţa ţěriĭ în modul cel maĭ neomenos şi cu o manieră adevěrat machiavelistică. Excesse saŭ chiar crime comise de câte va persóne bisericescĭ, carĭ póte îşĭ uitaseră de chemarea lor, se aruncaŭ în faţa uneĭ tagme întregĭ. Se impută nestatornicie în uniune, chiar din partea acelora, carĭ cu tot aparatul puteriĭ publice lucraŭ pe tóte căile pentru dĕrîmarea uniriĭ: domniĭ de pămînt, în partea cea maĭ mare calvinĭ, sumuţind în continuu poporul în contra uniriĭ, scoţind pe preoţiĭ uniţĭ din comune şi punênd în locul lor preoţĭ neuniţĭ, ér luteraniĭ saşĭ nepermiţênd macar să se aşeḑe în comunele din fundul regesc preoţĭ uniţĭ. Se impută cleruluĭ. că ţine cultul dumnezeesc în case private, deşi tocmaĭ ceĭ ce făceaŭ acéstă imputare nu permiteaŭ uniţilor nicĭ măcar să-şi zidéscă biserice, ér episcopuluĭ Klein, care căpětase prin donaţiune un loc în oraşul Sibiŭ, nu ĭ-aŭ permis nicĭ să zidéscă pe el o căsuţă de rugăciune, deşĭ bietul episcop întrevenise cu tótă energia şi la magistrat, şi la comandantul general şi la curtea împĕrătéscă. Se impută cleruluĭ, că nu are cultură, din partea acelora, carĭ pe fiiĭ iobagilor nu-ĭ lăsaŭ, să umble la şcóle, ca ast fel să se pótă cresce un cler maĭ luminat, ér fiiĭ nobililor românĭ, alt cum puţinĭ la numĕr, se puteaŭ maĭ bine ferici pe alte cariere, de cât pe cea preoţéscă, pururea bajocorită şi despreţuită. Este adevěrat, că se îmbiaŭ şi se făceaŭ preoţĭ şi cu maĭ puţină învĕţătură, căcĭ bieţiĭ ómenĭ căutaŭ să scape de insuportabilele birurĭ şi robote de sclavĭ, carĭ trebuiaŭ să le facă domnilor. Se impută, că prin uniune nu sporesce cultura, nicĭ nu se nobilitéză moravurile, deşĭ tocmaĭ acusatoriĭ impiedecaŭ desfăşurarea forţelor nóuĕ intelectuale şi morale acuirate de poporul românesc prin uniune.

Apoĭ orĭ ce om cu minte póte pricepe, că o instituțiune prigonită, în timp scurt de 30 anĭ, nu póte schimba cu totul un popor. Se aruncá în fața cleruluĭ tot felul de crime și excese, dar nu se făcea nicĭ o amintire de numĕrósele canóne sinodale aduse tocmaĭ sub unire pentru stîrpirea lor, nicĭ de sentințele bisericescĭ, carĭ pedepsiaŭ pe ceĭ pĕcătoșĭ. Și cine făcea aceste imputărĭ? Nisce ómenĭ, carĭ chiemațĭ a face lege și dreptate, eraŭ gata tot deauna la illegalitățĭ și abusurĭ și nu ca să-țĭ facă dreptate, ci ca să te aperĭ de prepotențele lor, trebuia să-ĭ mituescĭ.

După o lungă și animată discusiune în dietă asupra operatuluĭ comisiuniĭ, acésta fù îndrumată, să facă staturilor o propunere concretă cu privire la subsistința preoților unițĭ. Comisiunea se întrunì în 7 Decembre 1737 și constatà, că preoțiĭ aŭ suficientă subsistință, ba încă unele taxe trebue să se reducă. De o dată comisiunea propuse pentru fie care preot următórele venite: de la o familie cu stare maĭ bună câte 3 feldere de bucate, de la o familie cu stare maĭ slăbuță jumĕtate din cuantul amintit, ér de la o familie sĕracă câte 30 denarĭ. Stolă să capete preoțiĭ: pentru botez 6 denarĭ; pentru slobodirea femeiĭ din casă 6 denarĭ; pentru cununie 24 denarĭ; pentru paștĭ nimica; pentru mărturisire nimica; pentru molidvă 3 denarĭ; la bobotéză de la fiecare familie câte 3 denarĭ, pentru maslu nimica; pentru înmormîntare 1 fl. unguresc; pentru deslegare la grópă nimica; pentru sărăcustă, cine vrea, să dea 1 fl. unguresc; pentru sărindar cine vrea să dea 6 fl. ung. Clăcile să se stérgă.

Dieta în ședința de la 18 Decembre 1737 aprobà propunerile comisiuniĭ, nu le acceptà însă episcopul, și fiind că pertractările s'aŭ întrerupt din causă, că pentru sĕrbătorile Crăciunuluĭ dieta a trebuit să-șĭ amâne ședințele, staturile aŭ scris la curte, că postulatele Cleruluĭ

român nu s'aŭ putut încă pertractá și decide, dar se vor esamina și pertractá în proxima dietă, și la timpul sĕŭ se va face raport la Curte. De o dată staturile îșĭ esprimară speranța, că augusta Curte nu va știrbi privilegiile celor lalte națiunĭ. [1])

Dieta se convocà din noŭ pe 1 Februar 1738. Episcopul îșĭ propuse acuma se facă ultima încercare de a ajunge la o înțelegere cu dieta în privința postulatelor Clerului unit. În ședința de la 27 Februar 1738 presentà dieteĭ următoriul proiect de împăcare: 1) Parochiile să se împartă în 3 clase: în parochiĭ marĭ, carĭ aŭ cel puțin 100, în parochiĭ de mijloc, carĭ aŭ 50—100, și micĭ, carĭ aŭ 20—50 părechĭ cununate. 2) Într'o parochie mare să se asigneze loc intern pentru casă parochială lung și lat de 100 stânginĭ (orgiĭ), în parochie de mijloc de 50, și într'una mică de 40 de stânginĭ. 3) Unde nu se pot da decime, să se dea quarte, ca d. e. în dominiile fiscale. În fundul regesc să se dea decimele întregĭ. Unde domniĭ de pămînt nu ar permite, ca preoților să se dea quarte, să li-se taie loc de sĕmĕnat și de fênaț la câmp, și anume în parochiĭ marĭ agriĭ, carĭ aduc 100 cubulĭ (gălete) de bucate, și fênaț de 50 cară de fên, în parochiĭ de mijloc agriĭ de 50 gălete de bucate și de 25 cară de fên, în parochiĭ micĭ agrii de 40 gălete de bucate și fênaț de 12 care de fên. 4) Unde preotul nu póte căpĕta nicĭ decime, nicĭ quarte, nicĭ porțiune canonică, fie care parochian se dea o gălétă de grâŭ, 2 feldere de ovĕs, 2 feldere de cucuruz, și din legumĭ câte ceva proporțional; ér dacă țĕranul nu are sĕmĕnătură, să plătéscă 1 floren. 5) Stola să rĕmână așa, cum a fost obiceiul de maĭ înainte. 6) Clerul să nu fie supus foruluĭ secular. 7) Parochiĭ să nu fie amovațĭ și *înlocuițĭ*

---

[1]) W. Union combinat cu Höchsmann l. c. și cu vorbirea episcopuluĭ din sinodul de la 1744.

cu preoțĭ schismaticĭ. 8) Să nu se maĭ comită violențe asupra preoților uniți, luându-li-se vitele și silindu-ĭ la robote. 9) Bisericile să nu maĭ fie infestate de domniĭ de pămînt Acestia să nu împiedece repararea lor și ținerea cultuluĭ dumnezeesc. 10) Credincioșiĭ să nu fie împiedecațĭ de la cultul dumnezeesc în zi de sĕrbătóre. 11) Fiii preoților, cât timp sînt sub puterea părințéscă, să fie scutițĭ de servitutea jobăgieĭ. După aceea să iobăgéscă numaĭ dacă nu se preoțesc. 12) Preoțiĭ bigamĭ întorșĭ la unire să nu fie liberĭ de sarcinile publice, nicĭ să nu pótă funcționa. 13) Preoțiĭ când se întroduc în oficiŭ saŭ se promovéză, să facă profesiunea credințeĭ. Nicĭ un iobagiŭ să nu fie sfințit preot fără învoirea în scris a domnuluĭ sĕŭ. 14) Episcopul să nu sfințéscă preot pentru o anumită parochie înainte de ce acésta ar fi devenit vacantă. 15) Preoților să nu le fie ĭertat a pretinde de la credincioșiĭ lor nimic a fară de venitele statorite în acest proiect. 16) Pruncíĭ să capete instrucțiune de la învĕțătorĭ (institutorĭ) în localurĭ private. 17) Nimenea, a fară de episcopul, să nu pótă dicta censură bisericéscă.

Dieta a cetit acest proiect de împăcare a episcopuluĭ și l'a relegat la comisiunea sa, care în locul membrilor absențĭ fù întregită cu următoriĭ membriĭ: Contele Stefan Mikes, Ĭosif Rhédei, Michail Dioszegy, Alesandru Dobay, Francisc Boér, baronul Paul Haller, Petru Binder consulul Mediașuluĭ, Andreiŭ Kissling judele scaunuluĭ din Cohalm.

Acéstă comisiune în ședința sa de la 12 Martie 1738 întrebà pe episcopul Klein, că nu ar fi aplecat să lase a fară vre unul din punctele proiectuluĭ sĕŭ. Episcopul și delegațiĭ cleruluĭ declarară, că nu sînt aplecațĭ a face nicĭ o schimbare în proiectul lor. Atuncĭ comisiunea presentà un alt proiect deosebit de al episcopuluĭ, declarând, că dacă clerul românesc îl primesce, bine; dacă

nu, ea va rĕmâné pe lângă opiniunea, ce şĭ-a formulat-o în acéstа causă pe timpul dieteĭ de la 2 Novembre până la 18 Decembre 1737. Episcopul însă rĕmase pe lângă proiectul sĕŭ. În fine lucrul ajunse la desbatere în şedinţele dieteĭ din 18 şi 20 Martie 1738. Dieta primi proiectul comisiuneĭ şi-l comunicà şi guvernuluĭ. Episcopul în şedinţa de la 29 Martie 1738, cu o zi înainte de închiderea dieteĭ, presentà un memorial, în care protestà sĕrbătoresce în contra proiectuluĭ comisiuniĭ acceptat de dietă. Atuncĭ staturile prin rostul baronuluĭ Ĭoan Toroczkay, Stefan Daniel şi Petru Binder ridicară contra-protest, în care imputaŭ episcopuluĭ, că a zădărnicit orĭ ce învoire amicală, şi a făcut de s'a amânat atât de mult resolvirea acesteĭ afacerĭ odióse. De o dată pretindeaŭ de la episcopul, să nu maĭ dea informaţiunĭ sinistre la Curte în contra staturilor, căcĭ la cas contrar acestea vor fi silite să facă paşiĭ de lipsă pentru apĕrarea drepturilor şi onóreĭ lor. Episcopul, cereaŭ maĭ de parte staturile, să se feréscă de a maĭ escomunica pe cine va fără de consensul teologuluĭ iesuit.

Guvernul cu raportul sĕŭ din 31 Martie 1738 aşternù tóte actele la împĕratul, plângêndu-se cât de mult lucru li-a făcut afacerea acésta a bisericeĭ unite, şi dându-ĭ informaţiunĭ nefavorabile la cererile episcopuluĭ.[1])

Ast fel s'a terminat în dieta Transilvanieĭ din 1738 lupta crâncenă, ce a purtat-o episcopul pentru drepturile bisericeĭ şi naţiuniĭ sale în timp de 5 anĭ.

Acésta dietă nicĭ nu s'a maĭ putut întrunì curênd spre a-şĭ bate joc de *„Vlădica şi popiĭ valachĭ“*, pentru că ciuma, care apărù deja în 1737, pustiá şi maĭ cumplit în 1738. Numaĭ în scaunele săsescĭ de la Orăştie, Sebeş, Miercurea, Sibiŭ şi Cincul mare aŭ pierit în câte va lunĭ 8602 persóne.[2])

---

[1]) W. Union.

[2]) Höchsmann l. c.

Marea controversă dintre episcopul unit şi staturile Transilvaniei nu s'a putut decide sub domnia împěratuluĭ Carol VI-lea, care murì în 20 Octobre 1740, şi care o lăsà moştenire împěrătesei Maria Teresia.

Înainte de ce ne-am despărți de acel împěrat, de a căruĭ nume este legată dotarea episcopieĭ unite a Făgăraşuluĭ cu dominiul de la Blaş, înființarea mănăstirii, scólelor şi a bisericiĭ catedrale, maĭ amintim, că tot el prin decretul de-la 24 Ianuar 1736 a conces preoților uniți sare gratuită, pe cum se proiectase din partea comisiuniĭ de la 1735.[1]) Prin decretul din 9 Aprilie 1736 camera aulică a dispus să se restitue cleruluĭ unit proprietatea inmobilă din Órda (M. Váradgya) constătătóre din agriĭ, livedĭ şi morĭ, care fusese ocupată de fisc sub pretext, că ar fi fost a episcopuluĭ Ioan Giurgiŭ.[2]) Prin decretul din 4 Martie 1739, din motivul, că Blaşul devenise reşedință episcopéscă, împěratul dă acestuĭ orăşel dreptul de a ține tîrg Joĭ în fie care sĕptĕmână.[3]) În 1734 împěratul a dispus să se facă cercetare în tóte comunele districtuluĭ Făgăraşuluĭ pentru asupririle grele, ce le suferia clerul, maĭ vîrtos din partea tiranuluĭ Ioan Harthmann provisorul dominiuluĭ fişcal apaffian de la Făgăraş.[4])

---

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 36.
[2]) W. Union.
[3]) Cipariŭ: Archiv pentru filologie şi istorie pag. 59.
[4]) Archivul mitropolitan din Blaş.

Capitolul V.

Klein pentru drepturile bisericeĭ și națiunii române sub domnia Marieĭ Teresieĭ.

În decursul domnieĭ luĭ Carol al VI episcopul ajunse la convingerea, că orĭ ce încercare de a dobîndi vre o ușurare pentru clerul și poporul sĕŭ de la guvernul și dieta Transilvanieĭ, este zădarnică. Acésta neîncredere în guvernul țĕrei a esprimat-o episcopul în terminĭ fórte resolutĭ într'o scrisóre din 23 Iuliŭ 1741, în care intrevenia în favorul Românilor din Săcădate și Rĕșinărĭ [1]) față cu asupririle Sașilor. Fiind că guvernul făcea episcopuluĭ imputarea, că se amestecă în afacerĭ seculare, acesta rĕspunse: „Datorința oficiuluĭ meŭ nu mĕ lasă, ca eŭ să fiŭ nepăsător, să trec cu vederea meșteșugirile făurite din ură de religiune pentru a-mĭ stirpi biserica și să nu recurg la locul cuvenit în contra acelora, căcĭ alt cum cu drept cuvînt s'ar ḑice despre mine, cea ce zicea S. Ioan Gură-de-aur în Filipicele sale sfinte, că nu ar fi patriarchul Constantinopoleĭ, ci câne mut, dacă nu ar înfrunta pe împĕrătésa pentru nedreptatea făcută vĕduveĭ." Apoĭ episcopul îșĭ încheiá scrisórea: „Fiind că am băgat de samă, că acéstă intrepunere a mea (în favorul Săcădățenilor și Rĕșinărenilor) a fost neplăcută înaltuluĭ guvern regesc, după ce voiŭ fi comunicat cu superioriĭ meĭ scrisórea înaltuluĭ guvern regesc, eŭ însu-mĭ îmĭ voiŭ da silința, pe cât se va poté din partea mea, ca să nu maĭ molestez cu ast fel de lucrurĭ pe înaltul guvern regesc" [2]).

Dar în Viena, unde îșĭ pusese episcopul tótă speranța, încă nu eraŭ constelațiunĭ favorabile pentru nisuințele luĭ. Împĕrătésa M. Teresia, strimtorată de rĕsbóiele și primejdiile, carĭ îĭ amenințaŭ împĕrăția din

[1]) Ambele comune sînt situate aprópe de Sibiiŭ.
[2]) Archivul metrop. din Blaș, în copie la auctorul.

afară, făcea tot ce-ĭ sta în putinţă spre a-şĭ câştiga simpatiile Ungurilor. În 18 Maiŭ 1741 se deschise dieta Ungarieĭ în Poşon. În 19 Iuniŭ 1741 însă-şĭ împĕrătésa, în contra obiceiuluĭ, plecă la acésta dietă. Ca să cucerésca pe Unguriĭ atât de simţitorĭ pentru forme esterne, împĕrătésa rînduise, ca naia ce avea să o transpórte de la Viena pe Dunăre până la Poşon, să fie tótă împodobită cu tricolorul şi insigniile unguresci. Chiar şi personalul de serviciŭ de pe naie era îmbrăcat în aceste colorĭ. Nicăirĭ nu se vedea, de cât roşu, verde şi alb. Acésta dietă nu a rĕmas fără înriurinţă asupra rapórtelor din Transilvania. Ungurii cereaŭ încă de atuncĭ, ca împĕrătésa să guverneze Transilvania numaĭ ca regină a Ungarieĭ, ba pretindeaŭ chiar *uniunea şi contopirea Transilvanieĭ cu Ungaria.* Împĕrătésa făcea celea maĭ frumóse promisiunĭ Ungurilor, că-şĭ va da silinţa, să restabilésca starea fericită a Ungarieĭ şi a poporuluĭ eĭ şi strălucirea numeluĭ luĭ de odinióră. Dieta se închise după încoronarea regineĭ-împĕrătese, în 29 Octobre 1741, şi între ceĭ 70 articli de lege votaţĭ era şi acela, că regina va considera Transilvania ca apartinătóre corónei Ungarieĭ şi comitatele Crasna, Solnocul de mijloc, Zarandul şi districtul Cetăţiĭ de peatră, se vor încorpora la Ungaria, după ce în privinţa acésta va fi ascultat şi pe representanţiĭ Transilvanieĭ [1]). Ast fel aŭ fost asigurate „aşa numitele libertăţĭ ale naţiuneĭ (ungare), carĭ nu aveaŭ alt scop, de cât un libertinagiŭ tot maĭ mare pentru clasele privilegiate, şi o sclăvie tot maĭ adâncă pentru clasele asuprite“ [2]).

Între ast fel de împrejurărĭ trebuia să reclameze episcopul drepturile bisericeĭ şi naţiuniĭ române.

---

[1]) Alfred Ritter v. Arneth: Maria Theresia, Wien 1863, Erster Band pag. 253 şi urm.

[2]) Idem, ibid. pag. 257.

Episcopul, în dată după suirea împĕrătesei M. Teresia pe tron, trimise la Curte maĭ multe petițiunĭ atât în numele sĕŭ, cât și în al bisericeĭ și națiuniĭ. Acestea nu le trimise de a dreptul, ci saŭ prin principele Lobkovitz, saŭ prin nunțiul apostolic din Viena, saŭ prin agentul sĕŭ George Hardt, căruia îĭ plătia salar regulat în fie care an, ér pe anul 1742 ĭ-a maĭ adaus 50 fl. R.[1]) Cu deosebire Nunțiul sprigini a cu tótă căldura causa episcopuluĭ, cea ce se vede din maĭ multe epistole, prin carĭ episcopul în 1741 îĭ mulțămia pentru întrevenirea luĭ puternică. Tot Nunțiul dase episcopuluĭ și sfatul, ca în fruntea uneĭ deputațiunĭ din Cler și popor să mérgă la Poșon, unde să afla împĕrătésa, spre a presenta acesteia omagiile. Episcopul făcu în dată tóte pregătirile de drum. De la provisorul dominiuluĭ cerù să încaseze și să-ĭ pună la disposiție tóte venitele. De la prefectul armelor din Sibiiŭ îșĭ scóse pasaport pentru Ungaria, și de la împĕrătésa ceru concesiune de a se poté presenta înaintea Eĭ. Bolnăvindu-se greŭ, episcopul nu potù pleca la Poșon, deși Nunțiul apostolic îl îndemná să grăbéscă și fără a maĭ aștepta concesiune de la împĕrătésa. În fine, cum apare din epistola de dto 9 Novembre 1741 [2]), episcopul credea, că va poté pleca fără altă amânare. Étă ce scria Nunțiuluĭ: „Cumunicându-mĭ Escelenția Vóstră rĕspunsurile la plângerile Multonoraților domnĭ Stefan Timandi de la Juc și Nicolaŭ Pop de la Biia date în numele întreg venerabiluluĭ cler, și primind epistola Escelenției Vóstre din 20 Iuliŭ, am înțeles, că gravaminele Veneratuluĭ Cler presentate de numiții numaĭ în terminĭ generalĭ, trebue să se propună în scris unul câte unul, limpede și distinct. Dar Escelentissime Dómne, dacă am vrea să propunem

[1]) Epistola către Hardt din 6 Dec. 1741 în archivul metrop. din Blaș.

[2]) Archivul metrop. din Blaș.

unul câte unul gravaminele, cu carĭ este apĕsat Clerul şi naţiunea română în acéstă patrie, atuncĭ ar trebui să se scrie nu o petiţiune, ci un tom grozav de mare (ingens tomus). Decĭ ca să nu fim prea supĕrătorĭ, presentând tóte acele gravamine, ćred că este de ajuns dacă se vor presenta preagraţiosuluĭ tron al Maiestăţiĭ Sale regale acele gravamine, carĭ le-am arĕtat unul câte unul şi le-am probat de ajuns în cele dóuĕ petiţiuní trimise cu adâncă umilinţă prin mijlocire Escelenţieĭ Vóstre şi a nume una pe la sĕrbătórea Rusaliilor, ér alta acum de curênd. Îndreptându-se aceste gravamine, şi celelalte se vor poté uşor corege. Ce privesce cele alalte lucrurĭ atinse în scrisórea Escelenţieĭ Vóstre, deşi pentru apĕrarea causelor Venerabiluluĭ Cler ce am luat-o asupra mea, *m'am făcut de ură maĭ cu toţĭ magnaţiĭ şi fruntaşiĭ acesteĭ Provinciĭ* (Transilvania), totuşĭ fiind că întreg Clerul o doresce acésta de la mine, şi zice, că nu-şĭ póte încredinţa altuia causele sale, de óre ce are pilde deplorabile, din carĭ a învĕţat, că ómeniĭ privaţĭ nu folosesc cheltuelile Cleruluĭ spre binele luĭ public, ci spre folosul propriŭ şi privat; *aşa fórte bucuros mĕ voiŭ supune părinţescilor sfaturĭ ale Escelenţieĭ Vóstre, şi sum gata a merge nu numaĭ la augusta Curte, ci în cas de lipsă, şi la Roma şi orĭ unde într'alt loc;* căcĭ aşa sum dispus în sufletul meŭ, în cât tot ce pot face în folosul Cleruluĭ şi a naţiuneĭ nóstre asuprite spre mărirea luĭ Dumnezeŭ şi înaintarea bisericeĭ, nu mĕ îndoesc a duce în deplinire *chiar şi cu vĕrsarea sângeluĭ meŭ propriŭ.* De acea cu ajutoriul luĭ Dumnezeŭ mĕ voiŭ sili să merg la augusta Curte cât maĭ curênd, maĭ vîrtos şi din acea causă, că deputaţiunea Provincieĭ (Transilvania) cu noul cancelar, ilustrul domn conte Gyulaffi, a şi plecat de aci la Curte".

Dar bóla nu ĭ-a permis nicĭ acum să-şĭ împlinéscă dorul ferbinte, căcĭ în 24 Novembre 1741 scrie érăşĭ

Nunţiuluĭ: „Prin curierul de deunăzĭ avisasem cu umilinţă pe Escelenţia Vóstră, că mĕ voiŭ duce la Poşon, dar împedecat de bólă, sum silit a părăsi acest drum. Fiind că tocmaĭ acum să tractéză (la Curte) afacerile Transilvanieĭ, şi fiind că mĕ tem să nu se aducă vre o hotărîre prejudiţiósă drepturilor nóstre, cu tótă umilinţa rog pe Escelenţia Vóstră, înduraţi-vĕ cu zelul înăscut, a arĕta atâta dragoste acestĕĭ nóuĕ Biserice, ca în cas când s'ar meşteşugi ceva injurios nóuĕ, să binevoiţĭ Escelenţa Vóstră, — şi până când mĕ voiŭ poté presenta eŭ saŭ în persónă saŭ prin deputaţĭ, — a înlătura saŭ împedeca acésta cu înţelepciunea şi desteritatea Escelenţieĭ Vóstre, şi tot o dată a face atent pe agentul nostru D. George Hardt, să grijéscă, conform detorinţeĭ sale, de afacerile nóstre, şi să le promoveze, unde va fi de lipsă, fără încetare. Ér de cumva Esc. Vóstră veţĭ observa, că este negligent în lucrul acesta, Vĕ rog cu supunere, să-l substituiţĭ cu altul maĭ destoinic pe lângă salar cinstit, care îl voiŭ plăti de bună samă“ [1]).

Vĕḑênd episcopul că încă nu se însănătoşéză spre a puté pleca la Poşon, a trimis acolo pe protopopul din Armenĭ, ér pe agentul sĕŭ l-a rugat să vină la Blaş, ca să se înţelégă cu el în persónă asupra călĕtorieĭ sale la Poşon.

Într'acea se pare, că episcopul a aflat, că dieta ungară din Poşon s'a închis şi împĕrătésa nu maĭ petrece acolo. Ast fel a abḑis de gândul de a-şĭ depune omagiile sale înaintea împĕrăteseĭ în acest oraş, şĭ a plecat la Sibiiŭ spre a mijloci la guvern resolvirea favorabilă a unor cause. Aci cu puţină întrerumpere a stat până în 26 Aprilie 1742, când s'a întors la Blaş spre a conduce sinodul din 3/14 Maiŭ aceluiaşĭ an. În acest sinod s'a pertractat şi cestiunea, că de unde să se acopere

---

[1]) Ibidem.

cheltuelele episcopuluĭ şi vicariuluĭ, carĭ trebuiaŭ să le facă la dieta, ce atuncĭ avea să se întrunéscă la Sibiiŭ. În privinţa acéstа sinodul enunţă: „De lipsă socoti sântul sinod, cum la acéstă viitóre dietă să fie lângă M. D. Vlădica preacinstitul vicarăş, carĭ pentru cleltuélă, pe cum s'a fost aşeḑat maĭ înainte, să aibă talerĭ, însă întîmplându-se a zăbovi în Sibiiŭ vreme multă, şi pentru acea a cheltui maĭ mult, de cât taleriĭ, pe ce vor face credinciósă remonstraţie, să se refundăluéscă (restituéscă) de la cinstitul cler. *Aşişderea din funduşul care este, se rînduesc o sută de galbinĭ, ca fiind lipsă ca aceia să se dee la vre un patron, se aibă unde se tinde M. D. Vlădică cu preacinstitul Vicarăş*“ [1]).

Am citat acest conclus, ca de o parte să cunóscem spiritul de abnegaţiune şi de jertfă, de care era condus atuncĭ clerul spre a elupta drepturile bisericeĭ şi naţiuniĭ sale, şi spre a cunósce moravurile poternicilor de atuncĭ, pe carĭ numaĭ cu argumente sunătóre îĭ potea omul îndupleca, să apere saŭ să nu asupréscă vre o causă dréptă.

Tot sinodul acesta hotărî, ca episcopul să numéscă un procurator, care să apere causele cleruluĭ şi episcopuluĭ la guvern, în dietă, la tablă, în comitate şi scaune, promiţînd sinodul, că se va griji de un fond anume pentru plătirea advocatuluĭ. Acéstă hotărîre episcopul o duse îndată în deplinire, căcĭ prin decretul din 15 Maiŭ 1742 numi procurator al cleruluĭ pe Ioan Tolnay de Sélle.

După sinod episcopul plecă la dieta din Sibiŭ, unde petrecu pană la finea luneĭ luĭ Iuniŭ [2]). Curênd după

[1]) I. M. Moldovan Acte sinod. t. I. pag 147.

[2]) În Iunie episcopul era, după actele din archivul metropolitan, încă tot în Sibiŭ, şi ast fel în luna acésta nu a putut sosi în Viena, pe cum afirmă dl Duică în „Procesul episcopuluĭ Klein“ pagina 5.

aceea episcopul plecă la Viena, unde sosi prin August 1742 [1]), adecă pe când deputaţiunea dietei Transilvaniei se pregătia să se reîntórcă acasă.

La Curtea împărătéscă stăruia episcopul deosebit pentru confirmarea diplomei Leopoldine a dóua din 19 Martie 1701 şi de o dată cerea cu insistinţă, ca naţiunea română se fie primită nu numaĭ din punct de vedere religios, pe basa credinţeĭ sale catolice, ci să fie primită şi politicesce ca a *patra naţiune* între celelalte treĭ naţiunĭ privilegiate.

Împĕrătésa trimise tóte cererile luĭ Klein la Cancelaria aulică transilvană, în care tot magnaţĭ din Trasilvania aveaŭ înriurinţa cea maĭ mare. Cu opiniunea Cancelarieĭ aulice episcopul rĕmase nemulţămit. Perdându-şĭ tótă încrederea întru acest dicasteriŭ, în fruntea căruia pe atuncĭ era contele Ladislaŭ Gyulaffi de Ratoth, episcopul ceru de la împĕrătésa, ca tóte gravaminele luĭ şi ale cleruluĭ şi naţiuniĭ române se fie esaminate de noŭ prin o comisiune aulică, şi de o dată promise împĕrăteseĭ, că dacă i-se vor împlini cererile, el va forma regimente române (10,000 soldaţĭ) spre a o ajuta în rĕsbóie, numaĭ să fie conduse şi de ofiţerĭ românĭ până şi în statul maior, şi va îndupleca pe românĭ, ca eĭ încă să concurgă la îmbrăcarea soldaţilor. Acésta arată că episcopul nu lăsá neîntrebuinţat nicĭ un mijloc, spre a dispune inima împĕrăteseĭ în favorul causeĭ, ce o representa el.

În privinţa acestor regimente este de însemnat, că încă în anul 1741 agentul Hardt recomandase episcopuluĭ acest mijloc spre a poté dobîndi ceva de la Curte. În 2 Novembre 1741 episcopul scriá agentuluĭ:

---

[1]) În memoriul din 25 Nov. 1743 (Hurmuzachi Documente v. VI. pag. 567) episcopul zicea, că se aflä în Viena de 15 lunĭ (per quinque quadrantes anni).

„Argumentele şi motivele aduse spre a ne îndupleca, ca se oferim Maiestăţiĭ Sale regale un regiment întreg cu cheltuéla Cleruluĭ şi naţiunii, sînt întru adevĕr fórte ponderóse, şi măcar de am puté să ne şi ţinem de ele! Dar durere! Clerul meŭ a ajuns la o ast fel de desolaţiune şi este apĕsat de atâtea strîmbătăţĭ, şi este încărcat din afară cu atâtea sarcinĭ, în cât ne cum să pótă oferi cu cheltuéla sa un regiment întreg, dar ceĭ maĭ mulţĭ din trînsul nu aŭ nicĭ ce mânca. Nicĭ nu-ĭ mirare, când eŭ, episcopul lor, trebue să daŭ cuartir (teologuluĭ) într'un mod ne maĭ pomenit, şi fără de voia mea să mĕ fac patronul, ca se nu ḑic servul, uneĭ case de óspeţĭ. Afară de acésta naţiunea română încă va trebui să concurgă la ceĭ 5000 soldaţĭ, carĭ se vor trimite din Transilvania [1]). Alt cum bucuros a-şĭ vrea să-sciŭ sfatul Palatinuluĭ regatuluĭ. *Preste tóte acestea naţiunea română ar trebui să se încorporeze staturilor transilvane după cuprinsul diplomeĭ Leopoldine.* Decĭ acésta diplomă să se esecuteze“ [2]). La o lună după acésta epistolă episcopul scria agentuluĭ: „Ce privesce opiniunea, ca clerul şi naţiunea română să oferéscă Maiestăţiĭ Sale Regale miliţie saŭ o anumită sumă de banĭ în semn de devoţiune, am înţeles motivele desfăşurate în epistolele din urmă ale Ilustrităţiĭ Tale. De o camdată înse nu pot promite. Căcĭ după ce provincia acésta transilvană are să presteze 5000 soldaţĭ, şi asupra moduluĭ şi formalităţilor, ce aŭ să se observe la înfiinţarea acelor 5 regimente, se va hotărî în dieta viitóre a staturilor şi ordinilor, este sigur, că şi Româniĭ vor avea să concurgă fórte mult la acele regimente şi cu ómenĭ şi cu banĭ, *pentru că deşi sîntem eschişĭ de la favorurĭ, totuşĭ la sarcinĭ voesc (duşmaniĭ) să luăm şi noĭ totdeauna parte.*

[1]) Dieta din 1742 a şi oferit şi înarmat 2000 infanterişti şi 1000 de husarĭ. Höchsmann l. c. p. 125.

[2]) Archivul metrop. din Blaş.

Şi fiind că naţiunea română nu este recunoscută ca receptă de celelalte naţiunĭ, ar fi împedecată chiar din partea patrioţilor de a se grupa separat sub steagurile militare, şi din acésta s'ar nasce tot maĭ mari împărecherĭ şi vexaţiunĭ pentru poporul român (*romano*-valachicus). Aşa dar maĭ întâiŭ să se planteze arborele, şi după acea să se aştepte fruptele: nicĭ viţĕlul nu-ĭ fără de vacă. *Recunóscă-ne de naţiune receptă, ca să putem presta şi noĭ o ast fel de devoţiune homagială"* [1]).

Cea ce episcopul nu promitea la anul 1741, promise în 1743, numaĭ ca să-şĭ pótă ajunge scopul măreţ, pentru care lucra cu tótă căldura inimeĭ sale. Împĕrătésa împlini şi cererea acea a episcopuluĭ, ca tóte gravaminele luĭ să fie examinate şi de o comisiune aulică. Înainte de a pleca în Bohemia spre a se încorona, unde petrecu din 25 Aprilie până în 16 Iuniŭ 1743 [2]), dede ordin, ca o comisiune aulică să reasume tóte gravaminele naţiuneĭ şi cleruluĭ român, şi în absenţa eĭ să studieze causa, ér după reîntórcerea eĭ să-ĭ facă raport. Până atuncĭ episcopul să rĕmână în Viena [3]).

Aşa să vede înse, că şi comisiunea aulică s'a lovit de blăstĕmatul sistem al constituţiuniĭ Transilvanieĭ, în sensul căruia nimenea nu avea drepturĭ politice şi civile dacă nu aparţinea vre uneia dintre cele treĭ naţiunĭ: Unguriĭ, Secuiĭ şi Saşiĭ, şi vre uneia dintre cele patru religiunĭ recepte: romano-catolică, luterană, reformată şi unitară. Ast fel împĕrătésa neputĕnd aduce pe basa păreriĭ comisiuneĭ aulice o hotărîre, care să mulţăméscă

[1]) Epistola din 6 Dec. 1741 către agentul Hardt, ibid, în copie şi la autorul.

[2]) Alfred Ritter v. Arneth: Maria Therezia, Zweiter Band, pag. 244 şi urm. din ediţiunea Wien 1864.

[3]) Memorialul Cleruluĭ şi naţiuniĭ române către împĕrătésa din August 1743 la Hurmuzachi: Documente VI pag. 569.

pe episcopul, însărcină Cancelaria aulică transilvană, ca prin o comisiune subdelegată din sinul sĕŭ să-şĭ dea părerea la tóte cererile episcopuluĭ. Comisiunea Cancelarieĭ aulice esamină punct de punct cererile episcopuluĭ şi la fie care şĭ-a dat părerea deosebit, apoĭ părerea eĭ s'a comunicat episcopuluĭ spre a-şĭ face replica. Actele relative la acest lucru sînt fórte interesante şi instructive. De aceea noĭ le vom da cuprinsul cât se póte de fidel, arĕtând întâiŭ cererile episcopuluĭ, apoĭ opiniunea Cancelarieĭ aulice şi la urmă replica episcopuluĭ[1]).

Maĭ întâiŭ s'aŭ esaminat cererile episcopuluĭ relative la **Clerul unit**, şi anume *episcopul cerea:*

1) Clerul unit şi lucrurile luĭ să se bucure de acea inmunitate şi prerogativă bisericéscă, de care se bucură clerul de ritul latin.

2) Acel cler de ritul grecesc să se scutéscă de sarcina de a presta decime, vamă de piaţă, honorare, taxe, şi alte imposite, şi faţă cu ceĭ ce nu ar ţiné samă de aceste scutinţe, să se statoréscă o pedépsă legală.

Opiniunea cancelarieĭ ad 1 şi 2: Se pare just şi cuviincios, ca clerul unit şi lucrurile luĭ să se bucure de inmunitatea cleruluĭ latin şi să se scutéscă de prestaţiunile amintite în punctul 2. Dar după pămînturile, carĭ le are a fară de cele parochiale, *să plătéscă şi preoţiĭ uniţĭ decime,* pre cum plătesc şi preoţiĭ catolicĭ, şi acésta să o facă în sensul diplomeĭ emanate în cestiunea uniuniĭ. Înse pedépsa în contra celor ce ar călca aceste disposiţiunĭ, acum să se statoréscă numaĭ în general, fără a se determina suma penală, ce ar avé să o plătéscă transgresoriĭ.

---

[1]) Actele acestea le avem în copie din „Hof-und Staats-archiv“ din Viena. Copiile sînt icĭ şi colea defectuóse, dar nu atât de tare, în cât să nu le potem înţelege cuprinsul.

Replica episcopuluĭ ad 1 şi 2: Sum mulţămit cu tóte, afară de pasagiul, unde să zice, că parochiĭ uniţĭ să dea decime după pămînturile lor, fiind că acésta ţintesce la nimicirea privilegiuluĭ dat de principele Acaţiŭ Barcsai şi confirmat de principele Mihail Apaffi, în sensul căruia clerul romînesc este scutit de prestaţiunea decimelor. Chiar şi clerul latin nu vrea să se supună acesteĭ sarcine, deşi se cere şi de la el. Ér ca în contra transgresorilor să nu se statoréscă o pedépsă determinată, fără de care nu se póte pune capet esceselor şi vexaţiunilor, nu mĕ învoesc, ci cu umilinţă protestez.

Cererea episcopuluĭ sub punct 3 era: Să se asigneze fund intern parochial (loc de casă) în sate maĭ marĭ în lungime şi lăţime de 100 stânginĭ, în sate de mijloc de 50 stânginĭ, în sate maĭ micĭ de 40 stânginĭ şi pe acelea să se facă locuinţe, pe cum aŭ şi celelalte religiunĭ [1]).

Opiniunea Cancelarieĭ ad 3: În ce privesce locul pentru biserică şi paroch atât Cancelaria aulică, cât şi Comisiunea aulică delegată şĭ-aŭ dat părere identică, pe cum se vede din raportul aşternut Maiestăţiĭ Sale regale în acéstă causă.

Replica episcopuluĭ ad 3: Dacă se va asigna loc intern suficient, pe cum aŭ ministriĭ celor alalte religiunĭ, atuncĭ sum mulţămit.

Cererea episcopuluĭ sub 4: Să se asigneze pentru subsistinţa cleruluĭ unit decime în fundul regesc şi airea, pe cum aŭ şi predicatoriĭ altor religiunĭ. ér în dominiile fiscale Apaffiane să i-se asigneze quarte (pătrare de decime).

În comitate unde decimele nu s'aŭ dat prin decret regesc în formă de privilegiŭ, ci s'aŭ întrodus prin un

---

1) Vedĭ maĭ sus pag. 52.

articol de lege prejudiţios, orĭ aŭ fost ocupate din partea domnilor de pămînt, acolo decimele să se restituéscă Clerului.

Din contră acolo, unde posesiunea decimelor este întemeiată pe un privilegiŭ regesc, parochiĭ să capete quarte, orĭ porţiune canonică ecuivalentă.

Între Sĕcuĭ, unde nu sînt decime şi quarte, să se asigneze capeţiĭ, saŭ porţiunĭ canonice, întocmaĭ ca la preoţiĭ altor religiunĭ.

Opiniunea cancelarieĭ ad 4: În locul decimelor şi quartelor pretinse de clerul unit, opiniunea cancelarieĭ aulice a rînduit, ca pretutindinea în principatul Transilvanieĭ să se asigneze preoţilor capeţiĭ saŭ porţiunĭ canonice, căcĭ cu privire la decime staturile Transilvanieĭ aŭ adus motive legale şi vrednice de a fi luate în consideraţiune, conform cărora preoţilor uniţĭ nu se pot da decime, de óre-ce bunurile (moşiile), după carĭ se plătesc decime, saŭ sînt în posesiunea fisculuĭ şi ast fel de decimele lor principele are drept să dispună, saŭ aŭ fost date cu tóte proventele lor la posesorĭ privaţĭ, şi ast fel în aceste bunurĭ, a fară de domnul de pămînt, nimenia nu are drept de a dispune de proventele lor şi prin urmare nicĭ de decimele lor. A fară de acestea maĭ sînt decime numite arendatiţie, carĭ în sensul legilor compet domnilor de pămînt pentru suma de arêndă, ce are să li-se plătéscă. Maĭ sînt apoĭ decime, carĭ după obiceiul vechiŭ le primesc consilieriĭ guvernuluĭ şi asesoriĭ tableĭ în vîrtutea oficiuluĭ lor preste plata de arêndă. În fine sînt decime în fundul regesc, carĭ se primesc saŭ în vîrtutea unor privilegiĭ orĭ cessionale, saŭ şi fără de acestea. Decĭ ar fi consult să se mulţăméscă preoţiĭ uniţĭ cu capeţiile, fără a alterá dreptul fisculuĭ şi al domnilor de pămînt, fiind că acest drept îşĭ are rădăcina sa în legĭ, în donaţiunĭ regescĭ, în praxă şi obiceiŭ vechiŭ.

Replica Episcopuluĭ ad 4: Protestez în chipuĭ cel maĭ sĕrbătoresc cu atât maĭ virtos, că acestea nicĭ de cum nu corespund umilitelor mele cererĭ şi remostraţiunĭ alăturate sub B numĕrul 8 şi 9, de óre ce eŭ nicĭ o dată nu am cerut, să se restringă dreptul fisculuĭ regesc, saŭ al domnilor de pămînt, carĭ poşed decimele pe basa unor donaţiunĭ regescĭ; ci eŭ am cerut numaĭ acea, că în fundul regesc, unde fiscul regesc primesce una din patru părţĭ, ér păstoriĭ (preoţiĭ) luteranĭ cele lalte treĭ părţĭ din decime, aceste treĭ părţĭ parochiale din decime, carĭ se încasséză în mod incompetent şi nedrept de la Româniĭ nostri, în sensul Constituţiunilor Approbatae, Part. I, Tit 1 şi 7, să se dea preoţilor greco-catolicĭ; asemenea în bunurile fiscale apaffiane, unde fiscul regesc incasséză treĭ părţĭ din decime, ér păstoriĭ acatolicĭ pentru oficiul lor parochial a patra parte de la Româniĭ uniţĭ, acésta parte (quartă) să se asigneze parochilor uniţĭ pentru oficiul lor parochial, fiind că acesta este titlul, pentru care se dă altora.

Relativ la acea parte din opiniune, unde se zice, că în pămîntul regesc decimele parochiale compet Saşilor pe basa unuĭ privilegiŭ regesc, acésta este adevĕrat în ce privesce decimele plătite din partea Saşilor pe séma parochilor săsĕscĭ (luteranĭ), nu este însă adevĕrat în ce privesce decimele, ce le daŭ Româniĭ, căcĭ la aceste decime nu se estind privilegiile Saşilor, nicĭ nu pot invoca Saşiĭ în favorul lor vre-o lege orĭ obiceiŭ, fiind că în ast fel de beneficiĭ spirituale, pe cum se póte vedé din remonstraţiunea mea citată, nu se admite prescripţiunea, de cumva nu voim să afirmăm în contra hotărîriĭ prea înalte, că Româniĭ uniţĭ nu sînt catolicĭ adevĕraţĭ, şi ca atarĭ nu sînt capabilĭ de a se bucurá de favorurile, carĭ le aŭ alţiĭ. Dacă dar Româniĭ uniţĭ sînt catolicĭ adevĕraţĭ, în virtutea careĭ calităţĭ trebue să fie consideraţĭ ca recepţĭ în sensul legilor patrieĭ, atuncĭ pentru

ce să nu se bucure şi eĭ de aceste beneficiĭ şi de favorul legiĭ?

A fară de acestea acolo, unde decimele le primesc seculariĭ prin us (obiceiŭ), principele are drept să cerceteze prin directorul causelor sale, adecă prin fişcalul sĕŭ, óre compet secularilor acele decime după dreptate, şi óre încasséză-se acele decime fără prejudiţiul unuĭ al treilea. În casul din urmă, după dreptate şi adevĕr, principele póte sterge abusul. Prin urmare eŭ zic, că sînt bune şi capeţiile, însă numaĭ în acele locurĭ, unde alt beneficiŭ parochial nu se póte asigná, căcĭ altcum s'ar îngreuná bieţiĭ ţĕranĭ, fiind că eĭ ar plăti la uniĭ preoţĭ decime şi la alţiĭ capeţiĭ. Din acestea se vede, că eŭ nu cer nimica, ce ar vĕtĕmá dreptul fisçuluĭ regesc, saŭ al altora, nicĭ nu doresc alt ceva, de cât să se asigneze şi preoţilor uniţĭ beneficiŭ parochial după împrejurările locale, întocmaĭ pe cum se asignéză preoţilor celor lalte religiunĭ, şi ast fel unde preoţiĭ altor religiunĭ capĕtă decime şi quarte de la parochieniĭ lor propriĭ, să capete şi parochiĭ uniţĭ de la parochieniĭ lor propriĭ, ér unde se daŭ numaĭ capeţiĭ saŭ alt ceva pentru subsistinţa preoţilor, să se dea acestea şi parochilor uniţĭ. În chipul acesta ţĕranul nu se va îngreuná cu sarcinĭ nóuĕ, ér preoţiĭ vor avé din ce trăí. În privinţa acésta nu este de a se luá în sémă obiecţiunea domnilor din Transilvania, carĭ zic, că ast fel de beneficiĭ compet numaĭ catolicilor şi ministrilor celor lalte religiunĭ, carĭ aparţin vre uneĭ naţiunĭ recepte, dar nu şi Românilor, carĭ sînt numaĭ suferiţĭ (toleraţĭ). La acéstă obiecţiune rĕspund, că nu este adevĕrat, că noĭ am fi numaĭ toleraţĭ, apoĭ nu este nicĭ o deosebire între acela, care este recept în vîrtutea unuĭ privilegiŭ, pe cum sîntem noĭ în vîrtutea diplomeĭ a dóua Leopoldine, şi între acela, care este recept în vîrtutea uneĭ legĭ, căcĭ şi privilegiul şi legea daŭ acela-şĭ favor.

Nu trebue să se considere nicĭ acea obiecţiune a contrarilor nostri, că nicĭ preoţiĭ ruteni de ritul grecesc din Ungaria în diecesa Muncaciuluĭ nu capĕtă decime de la credincioşiĭ lor proprii, şi că prin urmare nicĭ Românii nu pot pretinde decime. La acestea rĕspund, că mireniĭ rutenĭ abia aŭ vre un sat, în care să nu se afle şi Ungurĭ de ritul latin, şi cu toţiĭ abia sînt 10,000 de familiĭ. Şi fiind că acolo nicĭ parochiĭ de ritul latin nu capĕtă decime, urméză ca nicĭ uniţiĭ să nu capete. Dar Româniĭ locuesc singurĭ nu numaĭ sate întregĭ, ci şi districte întregĭ, şi sînt în Principat la 100,000 de familiĭ. Şi fiind că în Transilvania cele lalte religiunĭ pretind şi capĕtă decime, cu drept cuvînt se póte zice, că nu ar fi lucru nedrept, ca şi parochilor uniţĭ să li-se dea decime din partea credincioşilor lor.

Cererea Episcopuluĭ sub 5: Unde sînt maĭ mulţĭ uniţĭ, să le fie ĭertat a-şĭ face biserică, şi să se estindă şi la eĭ articolul Constituţiunilor Aprobate, care dispune, că acolo, unde se află maĭ multe religiunĭ, biserica se dă aceleĭ religiunĭ, a căreĭ locuitorĭ sînt în majoritate.

Părerea cancelarieĭ aulice ad 5: Se pare, că s'ar puté concede uniţilor, ca acolo, unde sînt maĭ mulţĭ, să-şĭ pótă clădi biserică pe locul, ce li-s'ar asigná, şi domniĭ de pămînt să nu-ĭ împiedece în acésta. Dar ca şi la Româniĭ uniţĭ, carĭ pe atuncĭ eraŭ schismaticĭ, să se pótă estinde articolul de lege despre cele patru religiunĭ şi treĭ naţiunĭ recepte în Transilvania, nu fără de motiv ne îndoim. Din acésta ar urma, ca Nobiliĭ Magnaţĭ şi ceĭ lalţĭ posesorĭ acatolicĭ să-şĭ dea bisericile propriĭ saŭ ale religiuniĭ lor, Românilor, adecă iobagilor şi supuşilor lor, cea ce ar fi injurios şi prejudiţios pentru dînşiĭ; ér Reformaţiĭ, Luteraniĭ şi Unitariĭ s'ar sculá nu numaĭ în contra acesteĭ petiţiunĭ a Românilor, carĭ în constituţiunea patrieĭ sînt numaĭ toleraţĭ, (şi acum cer să fie recepţĭ), ci şi cu privire la cele lalte cererĭ ale

Românilor nu ar încetá a interpelá cu plângerile şi rugările lor pe Maiestatea Sa.

Replica Episcopuluĭ ad 5: Primesc cu plăcere punctul. în care ni-se dă voie a ne puté clădi biserici, dar trebue se declar, că opiniunea (Cancelarieĭ), în care se susţine, că noĭ nu sîntem îndreptăţiţĭ a ne bucurá de favorul articoluluĭ Constituţiunilor Aprobate, fiind că nu am fi recepţĭ, este lipsită de orĭ ce basă, căcĭ dacă „opiniunea“ ar fi considerat remonstraţiunea nóstră de sub C, ar fi trebuit se recunóscă, că noĭ sîntem recepţĭ, maĭ vîrtos când acésta o spune apriat Diploma a dóua Leopoldină în articlul 3. Fără de temeiŭ se zice şi acea în opiniune, că, dacă s'ar împliní cererea nóstră, domnul ar cedá supusuluĭ sĕŭ biserica, căcĭ în pămîntul regesc nu este nicĭ un domn de pămînt afară de Principele ţĕriĭ.

La acestea maĭ adaug, că noĭ nu am cerut, ca iobagilor (supuşilor) să se cedeze bisericile, ci am cerut să se cedeze religiuniĭ catolice, fiind noĭ uniţĭ cu biserica sântă romană catolică. Favorul ce s'ar face nu ar fi al nostru, ci al religiuniĭ catolice. Acest favor numaĭ din ură cătră naţiunea nóstră nu se dă religiuniĭ catolice, şi „opiniunea“ maĭ bine vrea, ca ceĭ asupriţĭ până la mórte să se sfîrşéscă cu cererile lor pline de lacrimĭ, de cât ca şi acatoliciĭ să ajungă a se rugá de alţiĭ. Dar de oposiţia acatolicilor nu trebue să se témă nimenea, dacă hotărîrea prea înaltă în acéstă causă se va adauge la clausula, cu care Maiestatea Sa a binevoit a face amintire şi de noĭ în Diploma Sa Transilvanică. A fară de acésta neg, că noĭ nu am fi capabilĭ de acest beneficiŭ, căcĭ dificultatea acésta a înlăturat'o *Püspöki,* deputatul staturilor reformate şi ariane (unitare), în lămurirea celor 5 puncte Leopoldine.

Cererea Episcopuluĭ sub 6: Fiind că pe Teologul episcopuluĭ îl numesce Maiestatea Sa, să binevoiéscă

a întemeiá pentru el o fundațiune de cel puțin 500 florenĭ la an.

Părerea cancelarieĭ ad 6: Să se susțină cea ce s'a starorit de Carol al VI-lea și de împĕrătésa, orĭ fiind că Episcopul se pare, că nu maĭ vrea să se îngrijéscă de întreținerea teologuluĭ, pentru înlăturarea neînțelegerilor dintre eĭ, să se taie și separeze o parte anumită din dominiul episcopesc, din ale căreĭ venite teologul să-șĭ capete plata statorită, ér partea acea din dominiŭ să se administreze prin cel ce are, orĭ va avé în viitor administrațiunea averiĭ mănăstiriĭ Basiliane din Blaș.

Replica Episcopuluĭ ad 6: Pentru maniera nedémnă, în care se tractéză acéstă cestiune, am gândit, că nicĭ să nu maĭ reflectez nimica, pentru că „opiniunea" purcede „via facti". Dar ca dreptatea se iesă la lumină, me provoc numaĭ la remonstrațiunea mea de sub B Nro 12 și la promemoria de sub D Nro 3. Alt cum este curios, că pe mine me obligă, să țin teolog pe basa diplomeĭ Leopoldine a dóua, ér când eŭ cer, să se esecuteze acéstă diplomă și în punctele favorabile bisericeĭ mele, atuncĭ mi-se rĕspunde, că nu se scie óre diploma acésta fost'a publicată, și óre nu i-a contrazis cineva în dieta Transilvanieĭ?

Cererea Episcopuluĭ sub 7: Maiestatea Sa Regina încă se confirme diploma a dóua Leopoldină din 1701.

Opiniunea Cancelarieĭ aulice ad 7: Fiind că nicĭ după cercetare minuțiósă nu s'a constatat, că óre diploma acésta fost'a publicată în Transilvania, și că contrazisu-i-a cineva, orĭ ba; și fiind că însu-șĭ episcopul nu o are. nicĭ nu o póte produce, ér conceptul eĭ original nu se află în archivul Cancelarieĭ aulice transilvane; de altă parte fiind cert, că aceea diplomă nu a fost confirmată de împĕrațiĭ Iosif și Carol în mod legal, ér staturile Transilvanieĭ zic, că articolul 3 din acea diplomă este prejudițios legilor fundamentale ale Principatuluĭ

prin acea, că voesce să bage şi pe Românii uniţi între staturi: de acea şi cancelaria şi comisiunea subdelegată sînt de părere, să se scrie guvernului regesc transilvan şi statului catolic separat, poruncindu-li-se, să caute în archivele lor, că óre află-se diploma în original, ori cel puţin în copie autentică, şi dacă o vor aflá, să o trimită Maiestăţii Sale din proxima dietă a principatului, şi pe Maiestatea Sa să o informeze, óre fost'a publicată aceea diplomă în modul obicinuit, şi ce pedecă nu lasă, ca preoţimea unită să se împărtăşéscă de favorurile cuprinse întrînsa; apoi şi guvernul şi statul catolic să-şi dea opiniunea relativ la diplomă, pentru ca pe basa acestora Maiestatea Sa saŭ să pótă confirmá acéstă diplomă, saŭ să pótă da o diplomă nóuă, după cum îi va dictá bunătatea Ei.

Replica episcopului ad 7: Că acéstă diplomă a dóua a fost publicată în Transilvania, şi aceleia nu s'a contrazis, se póte dovedi cu mărturie publică şi infalibilă, şi vrednică de tótă credinţa, pe cum arată actul de sub E, unde *Püspöki,* deputatul trimis la Curte din Transilvania pe partea Reformaţilor şi Arianilor, recunósce sub 3 şi 5, că Românii mireni sînt recipiaţi pe basa acestui privilegiŭ şi că aŭ să fie admişi la oficiile de senatori, şi la oficiile mai mari civile, şi că bisericile trebue să li se restituéscă. Din acestea uşor să póte deduce, că nu s'a contradis de loc diplomei, căci alt cum deputatul *Püspöki* nu ar fi admis „publica fide", ca Românii să se numéscă recepţi în Transilvania, saŭ să se bucure de atari beneficii.

Că originalul diplomei s'a perdut în revoluţiunea Rakoţiană, şi acum nu-l putem presenta, destul de tare ne dóre. Dar totuşi este adevĕrat, că conceptul ei original esistă în Cancelaria aulică Transilvană, cea ce a spus-o şi registratorul de acolo Boer, că conceptul original s'a aflat între scrisorile, ce eraŭ în mânile repau-

satuluĭ cancelar Baronul de Kászon[1]. Decĭ dacă a acordá privilegiĭ se ţine de drepturile şi atribuţiunile Principeluĭ (Trip. part. 2 tit. 11) şi „opiniunea“ zice, că Maiestatea Vóstră puteţĭ să daţĭ un noŭ privilegiŭ (diplomă), nu pricep, pentru ce să nu se confirme privilegiul cel vechiŭ emanat într'o causă atât de salutară, căcĭ nu are nicĭ un temeiŭ aserţiunea acea a „opiniuneĭ“, că articolul 3 din acest privilegiŭ s'ar fi dat în contra legilor fundamentale ale patrieĭ, de óre ce contrariul la acésta l'am dovedit fórte limpede prin deputaţiune (cum per deputationem lucidissime contrarium demonstraverim). Causa, pentru care acest privilegiŭ n'a fost confirmat de glorioşiĭ împĕraţĭ Iosif şi Carol, n'a fost nimenea altul, de cât adversariĭ nostri, carĭ şi „de facto“ se silesc din tóte puterile să-l suprime. De acea nicĭ nu este mirare, că „opiniunea“ vrea să ne relege la guvern, ca la adversariĭ nostri, carĭ dacă ar fi voit să se arete binevoitorĭ faţă cu noĭ, deja de mult ar fi trimis informaţiune în acéstă causă. Ba chiar şi staturile catolice din nră cătră naţiunea nóstră nu ne sînt nicĭ o dată cu bunăvoinţă sinceră, atât în ce privesce beneficiile spirituale, cât şi cele seculare. Şi în fine ce bine putem spera de la acea, că ni se va da o nóuă diplomă, prin care se va suprima articolul 3 din diploma vechie, unica mângăiere a naţiuniĭ române? Pe lângă tóte acestea binevoéscă Cancelaria aulică transilvană să arete motivul, că pentru ce s'a vîrit acéstă diplomă în literile

[1] O nóuă dovadă despre genuinitatea diplomeĭ. În original se zice: „Quod vero Originale in Revolutione Rakocziana deperditum sit, jam satis deploravimus: Interea tamen verum est, quod illius originalis Conceptus in Aulica Cancellaria Trannica habeatur, prout et id ipsum dixit ibidem existens Registrator Boer, quod inventus fuerit inter illa scripta, quae defunctus Cancellarius Baro de Kászon prae manibus habuit.“

fundaţionale ale episcopatuluĭ[1]) acolo, unde se face amintire despre teolog, dacă acea nu are nicĭ o valóre, căcĭ nimenea nu a cerut să se facă acésta.

După ce s'aŭ pertractat în chipul arĕtat cererile episcopuluĭ relative *la cler*, a venit rîndul la a'acerile **seculare.**

Cererea episcopuluĭ de sub 1: Româniĭ în sensul diplomeĭ Leopoldine a dóua să se încorporeze (adnumerentur) celor alalte naţiunĭ recepte, adecă în comitate naţiuniĭ ungare, în scaunele sĕcuescĭ naţiuniĭ sĕcuescĭ, în ţara regéscă naţiuniĭ săsescĭ şi să fie capabilĭ de tóte beneficiile şi oficiile.

Opiniunea Cancelarieĭ aulice trans. ad 1. Este fórte greŭ a resolvi acésta cerere, ca Valachiĭ, carĭ până acum aŭ fost consideraţĭ numaĭ ca toleraţĭ şi nu ca recepţĭ în acel principat, acum după atâtea veacurĭ să fie încorporaţĭ (adnumerentur) naţiunilor ungare, sĕcuescĭ şi săsescĭ, şi să se declare şi eĭ recepţĭ, cea ce abia s'ar puté face fără de învoirea staturilor. De acea să se céră opiniunea staturilor în acéstă causă. Ce privesce admiterea nobililor românĭ la oficiĭ, acésta, întru cât şi dintre eĭ s'ar afla harnicĭ, nu se pare a fi o dificultate atât de mare.

Replica Episcopuluĭ ad 1. Dacă nu se găsesce nicĭ o dificultate întru acea, că Româniĭ trebue să pórte tóte sarcinele în comun cu celelalte naţiunĭ, ba încă maĭ multe, de cât tóte acele naţiunĭ „in concreto,“ atât în ce privesce impositele, cât şi în ce privesce salariile domnilor oficialĭ din provincie, atuncĭ pentru ce să nu se pună eĭ pe o tréptă cu acele naţiunĭ şi în cea ce privesce favorurile, când însa-şĭ legea naturală prescrie, că cel ce pórtă sarcina, să-ĭ pórte şi folosul (qui sentit

---

[1]) În diploma din 21 August 1738, prin care s'a dotat episcopia cu dominiul Blaşuluĭ, se asignézĕ teologuluĭ plată de 300 fl făcêndu-se provocare la diploma Leopoldină a 2.

onus, sentiat et commodum). Când naţiunea română ar zice: Noĭ vrem să ne separăm de tot de cele lalte naţiunĭ atât cu privire la cuantitatea dărilor, cât şi cu privire la celelalte sarcinĭ publice, ér celelalte naţiunĭ să-şĭ vadă singure de trebile lor, — atuncĭ de bună samă s'ar vedé, care este dificultatea cea maĭ mare: a efeptui acéstă separare totală, orĭ a concede naţiuniĭ române incorporarea cerută? Alt cum şi noĭ sîntem de părere, ca acest punct să se amâne până ce se va fi ascultat şi părerea staturilor, dar cu umilinţă ne rugăm din genunchĭ, să ni se confirme încă de acum diploma a dóua, fără de care abia maĭ putem spera vre o dată ceva. Afară de acestea se miră „opiniunea", că acéstă incorporare se cere din partea unuĭ popor, care de atâtea vécurĭ a fost numaĭ tolerat, pe când ar trebui să se mire, că acest popor devenit acum catolic, nu doresce cu forţa să se bucure de acelea-şĭ beneficiĭ în patrie, carĭ le aŭ şi romano-catoliciĭ, şi să nu maĭ fie supus ureĭ despotice de neam.

Cererea Episcopuluĭ sub 2. Episcopul unit şi următoriĭ luĭ, în tocmaĭ ca presidentul staturilor, să fie numiţĭ consilierĭ guverniali cu vot şi scaun. Dintre nobiliĭ de ritul grecesc să fie înaintaţĭ doĭ la tabla regéscă, şi alţiĭ să fie candidaţĭ până la oficiile cele maĭ înalte, ér nenobiliĭ să se admită în breslele meseriaşilor.

Opiniunea Cancelarieĭ aulice trans. ad 2. Episcopul unit şi pe timpul domnieĭ împĕratuluĭ Carol VI a cerut postul de consilier guvernial, dar nu l'a dobîndit [1]), şi acum să pare că vrea şi maĭ mult, ca adecă şi succesoriĭ luĭ să fie consilierĭ, cea ce după resoluţiunea cesaro-regéscă nicĭ episcopuluĭ de ritul latin nu s'a conces, nicĭ nu sînt motive religióse orĭ politice, pentru carĭ să se înmulţască numĕrul statorit prin diplome al

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 37.

Consilierilor guvernialĭ şi ast fel să se înmulţască şi salariile lor. Nu sînt motive religióse, căcĭ uniţiĭ sînt catolicĭ, ér guvernatorul, episcopul latin, tesaurariul, cancelariul provincial şi alţĭ consilierĭ catolicĭ de la guvern tot deauna stăruesc cu zel pentru promovarea uniuniĭ. Nu sînt înse nicĭ motive politice, pentru că Românii uniţĭ, cu puţine escepţiunĭ, toţĭ sînt iobagĭ, pentru a căror conservare nu numaĭ guvernul, ci şi ceĭ alalţĭ domnĭ de pămînt se îngrijesc de ajuns; şi în fine şi contele Bethlen, care este numit president al staturilor şi la al căruĭ esemplu se provócă episcopul, numaĭ în mod interimal a fost numit consilier guvernial, şi are să fie numaĭ supranumerar şi fără de salar până când se va face o vacanţă în guvern. Ce privesce aplicarea nobililor în funcţiunĭ, am spus părerea nóstră într'un punct precedent. Cu privire la nenobilĭ, cancelaria nu are nimic în contră; ca eĭ să fie primiţĭ în bresle, de cumva privilegiile o conced acésta.

Replica Episcopuluĭ ad 2. Este adevĕrat că şi pe timpul împĕratuluĭ Carol al VI-lea am cerut şi n'am dobîndit oficiul de consilier guvernial, dar mĕ îndoesc, că óre Cancelaria aulică făcut'a vre o dată propunere în privinţa acésta, ér dacă a făcut, uşor pot deduce din acéstă opiniune, că ce fel de propunere a făcut. Din acéstă opiniune se vede, că nu voesce nicĭ de cum să admită, ca acésta naţiune vrednică de plâns (deplorabilis natio), care trebue să indure o sclăvie maĭ grea de cât a Jidovilor, carĭ suspinaŭ în Egipt, să aibă vre un apĕrător, care să se împotrivéscă tuturor abusurilor. Dar nicĭ nu doresc acésta funcţiune, de cât cum o are Episcopul latin, măcar că este mare deosebire între catoliciĭ de ritul latin şi între noĭ, căcĭ eĭ, pe lângă episcopul lor, maĭ aŭ destuĭ în guvern, noĭ înse nicĭ unul care să apere clerul şi poporul unit.

Ér întru cât opiniunea susţine, că cererea nu se recomandă nicĭ din motive religióse, nicĭ din motive politice, acea este lipsită de temeiŭ solid, fiind că din motiv religios pentru acea trebue să se împlinéscă cererea, că până acum nicĭ unul dintre domniĭ consilierĭ catolicĭ nu s'a silit să facă ceva bine pentru clerul unit, şi prin acésta să promoveze uniunea, orĭ dacă aŭ făcut ceva, aducă-se de pildă; dar bine este cunoscut, chiar şi în augusta Curte regéscă, că dînşiĭ numaĭ cuvinte de batjocură varsă asupra acestuĭ cler, şi nu stăruesc, ca acest cler să se facă maĭ bun şi maĭ tare, prin ce religiunea catolică ar înflori şi maĭ mult în Transilvania.

Din motiv politic pentru acea trebue să se împlinéscă cererea, ca acest popor român să nu maĭ fie aşa de greŭ apĕsat din ură naţională, în contra dreptăţiĭ şi ecuităţiĭ, că-ĭ pĕcat. Dar nicĭ nu este adevĕrat, că cu puţine esceptiunĭ toţĭ Româniĭ sînt iobajĭ, căcĭ spună orĭ care Ardelean adevĕrul, câţĭ Românĭ sînt în ţara regéscă? şi îmĭ va rĕspunde, că sînt maĭ mulţĭ de cât tótă naţiunea săséscă, ér pe cum am dovedit sub D. Nr. 2, între aceştia nicĭ unul nu este iobagiŭ saŭ supus (subditus), ci toţĭ sînt ómenĭ liberĭ. Nobilĭ încă avem *vre o 7 sute* în tot Principatul. Dar *„dato sed non concesso“*, că toţĭ ar fi supuşi, din remonstraţiunea mea de sub B se póte vedé, care de ce protecţiune s'a bucurat din partea domnilor de pămînt, aşa că prin acésta protecţiune eĭ aŭ slăbit (enervati) atât de mult, în cât nu maĭ sînt capabilĭ de a maĭ purta sarcinile publice şi a împlini serviţiile principeluĭ.

Ce privesce aserţiunea, că sînt în guvern domnĭ catolicĭ, carĭ apĕră uniunea, rĕspund, că este adevĕrat că sînt, dar că óre apĕră eĭ şi cum apĕră uniunea, aci schiopătéză argumentul, căcĭ aceştĭ domnĭ, carĭ sînt Ungurĭ, şi nu Românĭ, iubesc fórte uniunea, dar pe

Românii uniţi, din ură naţională, vreaŭ să-ĭ ţină numaĭ de slugĭ unite şi sclavĭ valachĭ.

Decĭ dacă acéstă naţiune română prestéză de dóuĕ orĭ maĭ mult, de cât tóte celelalte naţiunĭ, ér la plătirea salariilor, pe cum s'a zis, încă concurge cu maĭ mult, atuncĭ pentru ce să nu fie ecuitabil, ca pentru banii eĭ să pótă avé un apĕrător în guvern, maĭ vîrtos că aceştĭ consilierĭ sint numiţĭ numaĭ din patru religiunĭ, ér Arianii (unitariiĭ) fiind acum eschişĭ, în locul acestora Maiestatea Sa regéscă uşor ar puté numi pe episcopul unit al Făgăraşuluĭ, de o cam dată numaĭ ca supranumerar, până când s'ar face o vacanţă.

Cererea Episcopuluĭ sub 3. Ceĭ doĭ vicarĭ episcopescĭ, notariul cleruluĭ şi teologul episcopuluĭ să fie admişĭ între staturi (dietă).

Opiniunea Cancelarieĭ ad 3. Voturile catolicilor în dietă s'ar înmulţi, dacă s'ar admite şi vicarii şi notariul uniţilor. Ér ca să se prevină urmările, ca adecă să nu céră aşa ceva şi acatolicii, admiterea acésta a vicarilor şi a notariuluĭ, chiar şi când nu s'ar denega totuşĭ *este consult să se amâne,* cu atât maĭ vîrtos, că şi cele alalte persóne bisericescĭ din clerul latin, carĭ aŭ scaun şi vot în dietă, se bucură de acest drept, nu ca vicarĭ orĭ pentru alt caracter bisericesc, ci în calitate de persóne capitulare după obiceiul cel vechiŭ.

Replica Episcopuluĭ ad 3. Fiind că nu se póte aduce nicĭ un argument solid în contra cerereĭ nóstre se recurge la cel maĭ rafinat mijloc de a ne eluda, adecă la mijlocul amânăriĭ, pe cum se întîmplă tot deauna cu cererile nóstre cele maĭ drepte, si apoĭ la urmă ni se zice, că pentru lucrul acesta am maĭ suplicat atuncĭ şi atuncĭ, dar nu am putut dobîndi nimica. *Acestea sînt ranele nóstre, carĭ nu se vor vindeca nicĭ o dată,* dacă nu ne va veni întru ajutor mila Maiestăţiĭ Sale. Dar gândéscă-se „opiniunea“ la timpurile de maĭ înainte,

când domniaŭ principiĭ acatolicĭ, şi spună câţĭ catolicĭ mirenĭ saŭ capitularĭ aŭ fost în dietă, maĭ vîrtos atuncĭ când toţĭ împreună cu episcopul lor eraŭ isgoniţĭ din ţéră? Cea ce este înse maĭ dureros, acum sub un guvern catolic, se face oposiţiune catolicilor uniţĭ, numaĭ ca să nu apară, că se bucură şi eĭ de ceva favor înaintea Maiestăţiĭ Sale şi ast fel să pótă fi maltrataţĭ şi în viitor. Maĭ adauge la acestea încă un alt motiv şi anume: Catoliciĭ aŭ pentru sine mulţĭ mirenĭ în dietă, carĭ uşor îşĭ pot apĕra interesele, pe când Româniĭ nu aŭ pe nimenea pentru sine. Dar dacă dificultatea stă întru acea, ca să nu între preoţĭ uniţĭ în dietă, atuncĭ lase-se să între acolo Românĭ mirenĭ uniţĭ de ritul grecesc.

Cererea Episcopuluĭ sub 4. Ceĭ ce ar împiedecá pe fiiĭ Românilor de la cercetarea scólelor să fie pedepsiţĭ în fie care cas cu câte 100 florenĭ la cassa fisculuĭ regesc.

Opiniunea cancelarieĭ ad 4: Cu privire la fiiĭ Românilor iobagĭ uniţi, carĭ ar voì să cerceteze scólele, orĭ faptice le-ar cercetá, să se observe Articolul 1 din Approbatae Const. Part. 1 Tit 6, unde este statorită şi pedépsa pentru domniĭ de pămînt, carĭ ĭ-ar împedecá de la scólă.

Replica Episcopuluĭ ad 4: Trécă, ducă-se, ca se nu se zică, că cerem maĭ mult, de cât aŭ alţiĭ, numaĭ să se extindă expres acésta lege şi la Românĭ.

Cererea Episcopuluĭ sub 5: Să se stérgă toţĭ articoliĭ de lege făcuţĭ de dietă în contra nóstră.

Opiniunea cancelarieĭ ad 5: De cumva în corpul constituţiunilor transilvane s'ar aflá articolĭ prejudiţioşĭ *uniriĭ Românilor,* să se stérgă de o dată cu ceĭ lalţĭ articolĭ, carĭ sînt contrarĭ religiuniĭ catolice. Despre acésta póte face amintire însu-şĭ Comisariul regesc plenipotenţiat după ce se vor fi sters articoliĭ contrarĭ religiuniĭ catolice.

Replica Episcopuluĭ ad 5: Ne rugăm fórte umilit de Maiestatea Sa, să se îndure a ne dá nóuĕ un decret special, în care să se enunțe, că trebue să se ștérgă toțĭ articoliĭ contrarĭ religiuniĭ nóstre, pe cum am cerut în Memorialul nostru, căcĭ dacă se va maĭ amâná acest lucru pe maĭ târziŭ și nu se va hotărì acum, când se tractéză și de ștergerea articolilor prejudițioșĭ catolicilor, înzădar maĭ sperăm ceva, de óre ce din cele pățite până acum, scim ce însemnéză amânarea. Dacă statul catolic voesce, ca articoliĭ prejudițioșĭ lor să se elimineze de o dată cu ceĭ prejudițioșĭ Caseĭ domnitóre, pentru ce voesc să denege nóuĕ acea ce eĭ înșișĭ cer, căcĭ și în dieta din urmă, când s'a tractat acéstă afacere, statul catolic nu a făcut nicĭ o dificultate cu privire la eliminarea articolilor prejudițioșĭ nóuĕ, ci aŭ zis numaĭ atâta, că încă n'a sosit nicĭ un mandat regesc în causa acésta.

Cererea Episcopuluĭ sub 6: Privilegiile și diplomele date Românilor de Împĕrațĭ, Regĭ și Principĭ să se confirme în sensul diplomeĭ Leopoldine prime. [1])

[1]) Diplomata autem et Privilegia per Episcopum Klein hac vice (1743) in simplicibus copiis exhibita erant sequentia:

1609. Albae-Juliae 9-a Junii Gabr. Bathori Protectionales, ut Pastores Valachorum, cujuscunque Jobbagiones existerent, liberam migrandi habeant facultatem, cum praescitu superintendentis seu Vladicae ipsorum Albae-Juliae degentis, juxta morem, ritum et consuetudinem Ecclesiarum Hungaricalium. Una vero eosdem pastores Valachicos ab omnibus oneribus plebeis et servitiis, dno terrestri debitis (exceptis muneribus seu donis) eximit.

1624. In Borgo Bethlen 18 Sept. Gabr. Bethlen mandatum, ut terrae Fogaras sacerdotes Valachici, ab omni decimarum praestatione pro fisco Principis exempti habeantur.

1663. Albae-Juliae 1 Sept. Mich. Apaffi confirmationales super 1659 Bistricii 15 Martii, Achatii Bartsai ad petitum Savae Brancovits Valachorum Episcopi, pastorum Valachorum ab omnibus decimis fisco competentibus exemptionalibus.

Opiniunea cancelariei ad 6: Aceste se referesc la confirmarea diplomeĭ date cu privire la uniune (diploma primă Leopoldina), în care se face ceva amintire de privilegiile concese de Regĭ şi Principĭ; însă confirmarea aceleĭ diplome să se restrîngă numaĭ la unițĭ, ca nu cumva se apară, că de favorurile dintr'însa s'ar puté bucurá şi schismaticiĭ. În punctul acesta să se purcédă cu precauțiune şi conceptul înainte de spedare să se revédă în comisiunea delegată a cancelarieĭ.

Replica Episcopuluĭ ad 6: Şi noĭ dorim, ca favorurile acestea să se restrîngă numaĭ la unițĭ.

Cererea Episcopuluĭ ad 7: Satul Blaş, reşedința Episcopuluĭ unit, să se facă cetate privilegiată, să se scutéscă de orĭ ce cărăuşie gratuită şi de obligamêntul de a încuartirá soldațĭ (a militari hospitio), şi să aĭbă dreptul a-şĭ trimite deputațĭ la dieta principatuluĭ.

Opiniunea Cancelarieĭ ad 7: Suplica Episcopuluĭ în acest obiect, înaintată înainte cu câteva lunĭ, după obiceiŭ a fost trimisă la guvern, ca să dea informațiune, că óre esistă vre o pedecă legală în contra ridicăriĭ Blaşuluĭ la rangul de cetate. Cancelaria este de părere, să se aştepte informațiunea, şi apoĭ îşĭ va împlini datorința sa. (Pe margine stă scris: Asupra acestuĭ punct

1673. Albae-Juliae 20 Dec. Mich. Apaffi mandatum exemptionale, quo pastores Valachi ab omnibus in partem fisci cedendis decimis, e procreationibus in sũa propria et Ecclesiarum suarum haereditate, a se ipsis cultis terris et vineis, ac ovium etiam ac apum sub facultate eorumdem existentium, eximuntur, ita tamen ne praetextu aliquali, agros pagorum communes colentes, vel inter jumenta sua, aliorum pascentes fiscum occultatione decimarum defraudare praesumant.

1676. Görgény-Szt.-Imre 12 Aug. M. Apaffi mandatum, ne popae Valachici ad Decimarum praestationem in Sedibus saxonicalibus adigantur (W. Union).

a sosit informaţiunea Guvernuluĭ şi se va deliberá asupra eĭ peste scurt timp [1]).

Replica Episcopuluĭ ad 7: Împlinirea acestuĭ punct am cerut'o de 6 anĭ şi nu sciŭ cine-ĭ causa, că numaĭ acum a sosit informaţiune de la guvern. Alt cum puţin putem sperá de la informaţiunea dată de adversariĭ noştriĭ. E rĕŭ, că nóuĕ nu ni-se comunică atarĭ informaţiunĭ, ca să putem rĕspunde la dificultăţile, ce ni-se opun.

Cererea Episcopuluĭ sub 8: Robotele, carĭ aŭ să le facă iobagiĭ Românĭ în fie care sĕptĕmână la domniĭ de pămînt, să se reducă la 2 zile, căcĭ prin muncă continuă iobagiĭ se istovesc. Apoĭ pămînturile, carĭ odinióră le aveaŭ iobagiĭ, dar li-s'aŭ ocupat din partea domnilor, să li se restituéscă. În ţara regéscă, adecă între Saşĭ, să se ştérgă de tot iobăgia, căcĭ deşi Româniĭ de acolo nu sînt iobagĭ, ci *ţĕranĭ liberĭ* (libertini), totuşĭ oficialiĭ Saşĭ îĭ silesc la robote în paguba erariuluĭ regesc. În fine pămînturile din satele românescĭ luate de la Românĭ, din ură naţională, din partea oficialilor indicaţĭ să se restituéscă Românilor.

Opiniunea cancelarieĭ ad 8: Cu privire la robotele iobagilor Cancelaria aulică Transilvanică reamintesce, că staturile şi ordinele Transilvanieĭ deja în anul 1714 [2]) a votat un articol dietal special despre iobagĭ şi inquilinĭ. Maiestatea Sa în conformitate cu părerea Conferenţeĭ Ministeriale din 18 Maiŭ 1742 a aprobat acel articol, şi în privinţa acésta a dat şi un rescript cătră Guvern, în sensul căruia iobagiĭ aŭ se facă 4 zile pe sĕptĕmână, inquiliniĭ treĭ şi nu maĭ puţine, dar să se aĭbă conside-

[1]) Din rescriptul împĕrătesei din 9 Sept. 1743 (Nilles, op. c. pag 548) punctul 8 se vede, că informaţiunea guvernuluĭ pórtă data din 4 Iuliŭ 1743, şi prin urmare cancelaria şi-a dat opiniunea cam pe la începutul luneĭ luĭ Iuliŭ.

[2]) Póte vrea să zică 1741.

rațiune față cu ceĭ ce ar lucrá cu vitele lor saŭ în loc depărtat.

Ast fel stând lucrurile, abia ar fi cuviincios, ca într'o afacere, ce intereséză pe atâțı Magnațĭ și Nobilĭ, ca domni de pămînt, să se facă o schimbare atât de repentină și atât de păgubitóre și prejudițiósă pentru eĭ. Este adeca fórte cunoscut, că în Transilvania temeiul existențeĭ este economia rurală, și ast fel împuținêndu-se robotele iobagilor și ea ar decădé în mod necesar cu atât maĭ vîrtos, că dacă ar obține acésta iobagiĭ românĭ, după exemplul lor s'ar lua și Unguriĭ și Sĕcuiĭ și Sașiĭ, carĭ sînt iobagĭ, pretindênd și eĭ acest favor. De acea Cancelaria este de părere, că asupra acestuĭ punct să se asculte guvernul regesc, staturile și ordinele Transilvane, fiind ca se tractéză de dreptul lor. Cu acésta este de acord și Comisiunea delegată și este de părere, să se rescrie Guvernuluĭ, Staturilor și Ordinelor, poruncindu-li-se strict, ca ascultând pe ceĭ ce trebue să se asculte, să astérnă Măiestățiĭ Sale Regescĭ informațiune genuină: Ce fel de pămînturĭ, agri, livedĭ, padurĭ aŭ fost luate de la iobagiĭ românĭ? unde, cine și pentru ce li le-aŭ luat și ocupat? cu ce drept se țineaŭ acelea în posesiune maĭ înainte și cu ce drept se țin acum în posesiune? în special în fundul regesc, între Sașĭ, când aŭ fost primițĭ Româniĭ și sub ce condițiunĭ? din ce motiv se astring acestia la robote și în a cuĭ folos?

În fine să se poruncéscă a dóua óră atât Guvernuluĭ, cât și Staturilor și Ordinilor, să fie cu considerațiune deosebită față cu locuitoriĭ, carĭ lucră maĭ greŭ și daŭ cărăușie maı des la transportarea milițieĭ.

Pe urmă este cunoscut, că de la Curte aŭ emanat repețite poruncĭ publicate în principatul Transilvanieĭ, că nu este ĭertat celor ce ocupă demnitățĭ și oficiĭ publice, să se depărteze de acolo fără permisiune cerută și dobândită de la Curte, ceea ce are valóre și pentru

episcopul latin transilvan. Aşa dar să se facă atent şi Episcopul unit, care acum a treia óră a venit la Viena din acea provincie îndepărtată cu marĭ cheltuelĭ, să observe şi el poruncile amintite, îngrijindu-se de afacerile sale prin agent, şi dacă ar maĭ dorì să vină la Curte personal, să descopere înainte causele sale pentru călĕtorie şi să-şĭ céră licenţă, şi numaĭ dacă o ar dobândi, să maĭ vină în cóce, pe cum se observă acésta şi în alte provinciĭ ale Maiestăţiĭ Sale.

De cumva s'ar aduce asupra celor de maĭ sus vre o hotărîre regéscă, atât Cancelaria cât şi Comisiunea aulică delegată este de umilita părere, ca acea hotărîre să se dea închisă sub pecet Episcopuluĭ unit spre a o duce însu-şĭ la guvern, şi acolo să i-se publice.

Replica Episcopuluĭ ad 8: Acest punct l'am făcut cunoscut Maiestăţiĭ Sale numaĭ din devoţiune fiéscă, pentru că odinióră eraŭ numaĭ dóuĕ zile de robotă, după acea s'aŭ făcut treĭ, cea ce erá destul de greŭ pentru ţĕranĭ, acum însă se spune, că în loc de mângăere s'aŭ pus patru zile de robote. Dar lucrul acesta îl las cu umilinţă în grija Maiestăţiĭ Sale.

La încheierea „opiniuniĭ“, unde se zice, că să nu maĭ viŭ fără licenţă spre a bate la pórta preaînălţatuluĭ Principe, cum este prescris şi pentru Episcopul latin, rĕspund, că la acésta me supun fórte bucuros, numaĭ să mi-se dea şi mie oficiŭ public provincial, cum are Episcopul latin; la din contră protestez.

Acesta este interesantul proces purtat înaintea Curţiĭ din Viena între un popor asuprit şi între asupritoriĭ luĭ. El este cu mult maĭ elocuent, de cât ca se aibă lipsă de comentar, şi fórte instructiv, pentru că aruncă lumină vie asupra situaţiuniĭ politice religióse şi sociale a Românilor din Transilvania nu numaĭ de la mijlocul véculuĭ al 18-lea, ci şi înapoĭ şi înainte pe maĭ multe decenii.

Episcopul s'a convins din acest proces, că nu va dobîndi aceea ce era esențial, adecă aprobarea diplomeĭ a dóua Leopoldine, care involvá declararea poporuluĭ român de națiune politică, egal îndreptățită cu cele lalte națiunĭ și religiunĭ privilegiate din Transilvania.

De aceea a pus la cale o nóuă manifestațiune a Clerului și națiuniĭ române, ca se înduplece pe împĕrătésa, să-ĭ resolveze cererile în mod favorabil.

Prin August 1743 clerul și națiunea română *„unită cu adevĕrata biserică catolică“* trimite împĕrăteseĭ un memorial, în care o asigură de credința și devotamentul lor. Preoțiĭ și mireniĭ uniți reamintesc Măestățiĭ Sale, cum și-aŭ oferit averea și sângele în serviciul tronuluĭ tocmaĭ atuncĭ, când dușmaniĭ năvăliseră în provinciile Maiestățiĭ Sale și promit, că vor face-o acésta și pe viitor, numaĭ să aĭbă și eĭ parte din mila și bunătatea Maiestățiĭ Sale. Un an de zile a trecut, zic eĭ, de când episcopul nostru baronul Klein petrece cu marĭ cheltuelĭ în Viena spre a esoperá acele privilegiĭ și dreptățĭ, carĭ de maĭ mult de 30 anĭ ne silim *a le dobîndí cu multe miĭ de florenĭ și cheltuelĭ insuportabile.* Și acum după atâtea cheltuelĭ, după atâtea rugăciunĭ udate cu lacrămĭ, după ce ne-am oferit și sângele, noĭ carĭ purtăm cea maĭ grea sarcină în principatul Transilvanieĭ, încă tot nu putem sci, că ce ne astéptă, nu pentru că am fi cerut ceva ce nu ar fi ecuitabil, ci pentru că ni-se împotrivesc adversariĭ nostri. Nu scim, avé-vom să gustăm și noĭ bunătatea și mila Măiestățiĭ Vóstre, orĭ dóră între lacrimĭ și suspine de sânge vom îngropá inimile nóstre în pămîntul rece, perind și noĭ și următoriĭ nostri.

Apoĭ după ce-șĭ esprimă temerea, că Episcopul lor se va întórce și de astădată de la Viena fără de resultatul dorit, și după ce apeléză la simțul de dreptate al Împĕrăteseĭ, adaug: „De altcum fiind că puterniciĭ nostri contrarĭ, ca se ne împiedece în cererile nóstre

drepte, ér de altă parte ca să-şĭ pótă promová interesele şi realisá intenţiunile lor propriĭ, pe cum aflăm, ne imputá nóuĕ fără nicĭ un temeiŭ şi fără nicĭ o dovadă, că noĭ nu am fi cu adevĕrat uniţĭ cu biserica romano-catolică, écă promitem cu toţiĭ, că îndată ce se vor fi înlăturat gravaninele nóstre, vom pune din noŭ jurămîntul uniuniĭ, deşi l'am pus şi maĭ înainte, şi cel ce nu ar vrea să-l pună, să rĕmână eschis din tóte beneficiile ce le vom primì din mila şi bunătatea Măiestăţiĭ Vóstre."

Apoĭ pe sângele luĭ Christos, cu suspine carĭ strigă la ceriŭ, conjură pe Maietatea Sa cu cuvintele: „înduraţi-vĕ a ne mângăia şi ridica pe noĭ ceĭ sdrobiţĭ de întristare, apĕsaţĭ până la sânge, împlinindu-ne dorinţele ecuitabile, ca să nu maĭ stăpânéscă preste noĭ eresia, ci biserica cea adevĕrată romano-catolică, şi atât noĭ cât şi urmaşiĭ nostri să putem zice până la sfârşitul lumiĭ în vecinice cuvinte de laudă: Maria Teresia, Regina apostolică a făcut, ca noĭ să putem gusta şi fericirea vremelnică şi mântuirea sufletéscă în tocmaĭ ca şi ceĭ alalţĭ fiĭ aĭ patrieĭ" [1]).

În sfârşit tóte actele Cancelarieĭ aulice transilvane şi cele anterióre ale comisiuneĭ aulice delegate aŭ ajuns în conferenţa ministerială la 17 August 1743 [2]). Conferinţa acésta, în cea ce privesce aprobarea diplomeĭ Leopoldine a dóua, şĭ-a însuşit întru tóte punctul de vedere al Cancelarieĭ aulice transilvane, care-l cunóscem din actele anterióre, şi apoĭ continuă: „Fiind că originalul acesteĭ diplome nu s'a putut arĕta, şi fiind că maĭ departe tóte quartele şi respective decimele, unde de obiceiŭ se primesc, ca în comitate şi în Fundul Regesc,

[1]) Hurmuzachi: Documente v. VI pag. 569.

[2]) Protocolul conferinţeĭ ministeriale din 17 August 1743 la George B. Duică op. citat pag. 39 după W. Union.

saŭ sînt reservate Fiscului, saŭ sînt date prin donaţiunĭ şi legĭ vechĭ domnilor de pămînt şi altor donatarĭ orĭ parochĭ, acésta diplomă şi dacă ar fi fost spedată vre o dată, n'a fost nicĭ o dată publicată, şi dacă s'ar publica, ar fi combătută prin contrazicerile celor interesaţĭ şi chiar şi a întregeĭ provinciĭ. De acea confirmaţiunea acesteĭ diplome şi discusiunea altor petiţiunĭ ale episcopuluĭ, carĭ nu privesc aşa de mult binele spiritual, cât maĭ vîrtos avantagiĭ lumescĭ, să se amâne până când lucrurile şi timpurile vor fi maĭ liniştite". În fine conferenţa recomândă să se confirme numaĭ diploma I a împĕratuluĭ Leopold din 16 Februar 1699, care fără contrazicere fusese publicată în dieta Transilvanieĭ din 8 Septembre 1699.

Episcopul aşa dară nicĭ în conferenţa ministerială nu putù obţiné cea ce dorise maĭ ferbinte: aprobarea diplomeĭ Leopoldine a 2 din partea împĕrăteseĭ Maria Teresia.

Pe basa opiniuneĭ conferenţeĭ ministeriale din 17 August 1743 urmà rescriptul împĕrăteseĭ din *9 Sept. 1743,* care este resolvirea cererilor înaintate de episcopul Klein atât la împĕratul Carol VI, cât şi la împĕrătésa Maria Teresia [1]).

În acest rescript se premite cu mare grije, că împĕrătésa nu voesce să prejudece sistemuluĭ celor treĭ naţiunĭ din iubitul principat al Transilvanieĭ, va se zică previne orĭ ce témă, că acest rescript ar avé intenţiunea să ridice şi poporul românesc la dreptul de naţiune politică.

Rescriptul are 10 puncte şi în esenţă este o copie de pe opiniunea Cancelarieĭ aulice transilvane schiţată maĭ sus, şi are pe scurt următoriul cuprins:

---

[1]) Nilles, l. c. pag 548 şi urm.

1. Preoţiĭ uniţĭ în comitate şi în scaunele secuescĭ şi săsescĭ să capete *capeţiĭ*[1]) saŭ porţiune canonică, şi anume: unde aŭ pămînt suficient pentru traiul lor, să nu capete capeţiĭ, unde aŭ ceva pămînt, să capete şi ceva capeţiĭ, ér unde, a fară de locul intern, nu aŭ de loc pămînt, să capete capeţiile întregĭ. Stola rĕmâne cea de maĭ înainte, înse cu anumite restricţiunĭ, şi anume: pentru botez 6 denarĭ, pentru slobodirea din casă 6 denarĭ, pentru cununie 24 den., pentru molitvă 3 den., la Bobotéză de la fie care familie câte 3 den., pentru înmormîntare cu cântărĭ 1 fl. ung., pentru sărăcustă 2 fl. 40 den., pentru sărindar 9 fl. 60 den. Stola pentru pascĭ, mărturisire, maslu şi deslegarea la grópă, pe cum şi claca se sistéză (vedĭ şi maĭ sus pag. 51).

2. Fund intern pentru casă parochială şi biserică să se asigneze în cuantitate suficientă în fie care sat, dacă o pretinde acésta numĕrul Românilor, şi nu aŭ de loc ast fel de fund intern, orĭ acesta este prea mic.

3. Clerul unit şi lucrurile luĭ *în afacerĭ spirituale*[2]) să se bucure de acelea inmunităţi, carĭ le are clerul latin, şi în sensul diplomeĭ emanate în anul 1699 despre uniune, şi a hotărîrilor cesaro-regescĭ să fie scutiţi de decime, vamă de piaţă, vamă de tîrg, de honorare şi taxe şi de alte sarcine; dar nu sînt scutiţĭ de decimele, carĭ se daŭ după pămînturile, ce nu formézá avere parochială. În parochiĭ maĭ marĭ să se admită numaĭ un paroch şi doĭ capelanĭ, în parochiĭ de mijloc un preot şi un capelan, ér în parochiĭ maĭ micĭ un singur paroch. Preoţiĭ ordinaţĭ şi dispuşĭ la parochie să se conscrie cu tóte pămînturile parochiale, adecă cu agriĭ, livedile, fênaţele lor şi cu capeţiile, ce aŭ să le capete. Despre taxele ce le incaséză episcopul de la preoţĭ cu ocasiunea chirotoniriĭ lor şi despre alte taxe ce le în-

[1]) Capeţiile eraŭ un cuant anumit de cereale.
[2]) Va se dică nu şi în afacerĭ politice şi civile.

caséză episcopul fie în banĭ, fie în naturale în fie care an dela fie care preot, guvernul să facă cercetare şi să dea informaţiune Maiestăţiĭ Sale. Episcopul să fie moderat în chirotonirea preoţilor, ca să nu se înmulţéscă numěrul lor maĭ mult de cât cere lipsa, nicĭ să nu chirotonéscă iobagĭ fără de *manumissione* (fără de concesiunea domnilor). Nimenea înainte de 25 anĭ să nu fie chirotonit.

4. Românilor uniţi, unde sînt maĭ mulţĭ, li se permite să-şĭ zidéscă bisericĭ pe fundul intern, ce trebue să li se asigneze în sensul celor indicate maĭ sus. Însă înainte de ce s'ar începe lucrul, episcopul să facă raport Maiestăţiĭ Sale despre bisericele, ce aŭ să se zidéscă.

5. Ce privesce întreţinerea teologuluĭ, rescriptul susţine întru tóte diploma luĭ Carol al VI-lea din 21 August 1738, prin care s'a dat episcopieĭ dominiul Blaşiuluĭ [1]).

6. Cu privire la căutarea esemplariuluĭ original din diploma Leopoldină a dóua rescriptul dispune maĭ din cuvînt în cuvînt acea ce s'a recomandat din partea Cancelarieĭ aulice cu opiniunea desfăşurată maĭ sus [2]), apoĭ adauge, că aprobă diploma Leopoldină I din 1699 despre uniunea Românilor, Grecilor şi Rutenilor, care fusese aprobată şi de împěratul Iosif I. la anul 1708.

7. Fiiĭ Românilor iobagĭ carĭ ar voi să cerceteze scólele, saŭ faptice le-ar cerceta şi din partea profesorilor ar fi consideraţĭ capabilĭ a-şĭ continua studiile, să nu fie împedecaţĭ din partea domnilor de pămînt, şi ceĭ ce ar lucra în contra acesteĭ disposiţiunĭ să fie pedepsiţĭ în sensul articoluluĭ prim din „Approbatae Constitutiones."

8. Cu privire la ridicarea Blaşuluĭ la rangul de cetate privilegiată, împěrătésa dispune, ca în sensul

---

1) Vezĭ maĭ sus pag. 17.
2) Vezĭ maĭ sus pag. 72.

rĕspunsuluĭ dat de guvernul provincial în 4 Iuliŭ 1743, să i-se dea informaţiune şi opiniune din dieta Transilvanieĭ.

9. Nobiliĭ românĭ, întru cât ar fi capabilĭ de oficiĭ publice, să fie consideraţĭ de o potrivă cu ceialalţĭ nobilĭ din Transilvania la conferirea acelor oficiĭ.

10. Fiind că Episcopul zisese, că mulţĭ domnĭ de pămînt în paguba erariuluĭ aŭ răpit multe pămînturĭ, agriĭ, livedĭ, pădurĭ, carĭ maĭ înainte eraŭ ale oraşelor şi satelor, şi le cultivaŭ supuşiĭ plătind dare pentru ele, ér în ţéra regéscă oficialiĭ săsescĭ aŭ răpit pămînturĭ de la sate românescĭ, împĕrătésa poruncesce, ca acea ce episcopul arĕtase numaĭ în terminĭ generalĭ în memorialul sĕŭ, să dovedéscă şi cu casuri concrete înaintea guvernuluĭ. Acesta apoĭ se cerceteze starea lucruluĭ şi să dea împĕrăteseĭ informaţiune atât despre acésta, câ şi despre domniĭ de pămînt, despre carĭ s'ar afla, că-şĭ tractéză supuşiĭ crudel. Impune maĭ de parte guvernuluĭ, să se îngrijéscă, ca iobagiĭ să nu fie prea îngreunaţĭ cu robote şi să fie aduşĭ la desperare, căcĭ — zice împĕrătésa, — pe cum nu este intenţiunea nóstră să facem ceva prejudiţios staturilor şi ordinilor şi celor treĭ naţiunĭ recepte în contra constituţiunilor fundamentale ale principatuluĭ, tot aşa de serios voim, ca între marginile acestor constituţiunĭ şi fără derogarea dreptuluĭ, ce l'ar avé o a treia persónă, să se purcédă cu indulginţă faţă cu Româniĭ. În deosebĭ să se înfrêne crudelitatea domnilor de pămînt faţă cu iobagiĭ lor, statorindu-se în privinţa acésta o normă limpede şi suficientă, pentru ca poporul să se conserve şi se pótă purta sarcinile publice.

Celelalte cererĭ ale Episcopuluĭ atât în causele spirituale, cât şi seculare ale cleruluĭ şi Românilor uniţĭ, — fiind că aŭ lipsă de ulteriórе cercetărĭ, — acum se ţin în suspens.

Episcopuluĭ se impune, ca în sensul hotărîrilor maĭ înalte relative la dignitarĭ şi oficialĭ, să nu se maĭ presenteze la Curte fără de licenţă obţinută maĭ înainte.

Rescriptul se dă episcopuluĭ închis sub plic, ca să-l ducă în persónă la guvern, şi guvernuluĭ se poruncesce, să i-l comunice în scris, întru cât ar crede-o acésta de lipsă.

Acesta este cuprinsul rescriptuluĭ din 9 Septembre 1743, şi atâta a putut episcopul dobîndi după o luptă de 13 anĭ.

Dar nicĭ acestea nu i s'aŭ comunicat în Viena, ca se scie şi el cu ce resultat se duce acasă după ce petrecuse 15 lunĭ la Curte, ci numaĭ sub plic, ca nu cumva cunoscênd cuprinsul lor, să-şĭ arete nemulţămirea şi să molesteze şi maĭ departe cercurile hotărîtóre din Viena.

Cu tóte acestea episcopul aflà cuprinsul rescriptuluĭ din plic. Să vede, că cineva din Viena a credut de bine să informeze pe episcop. Acesta rĕmase frapat de cele aflate. Şi cum nu? când acum se convinse, că nicĭ de la împĕrătésa nu putù dobîndi nimic maĭ mult, de cât a voit Cancelaria aulică transilvană, în fruntea căreia era catolicul Gyulaffi. Ba încă ce este maĭ mult, episcopul se pune sub un fel de cercetàre cu privire la taxele, carĭ le incassă de la preoţĭ, şi nu i-se maĭ permite să-şĭ apere causa în persónă la Curtea din Viena.

Plin de indignaţiune înaintà episcopul în 25 Novembre 1743 prin agentul sĕŭ Hardt un memoriŭ proptit cu maĭ multe acluse, în care apeléză de la împĕrătésa rĕŭ informată la împĕrătésa maĭ bine informată. Cincĭ pătrare de an, zice episcopul, petrec aci în Viena cu marĭ cheltuelĭ. În acest timp am desfăşurat sórtea ticălósă a cleruluĭ şi naţiuniĭ române greco-catolice prin cele maĭ lămurite remonstraţiunĭ, din care se vede, cât de amar sînt Româniĭ apĕsaţĭ din partea celor alalte naţiunĭ cu mult maĭ micĭ la numĕr, de cât eĭ. Acum

în sfârşit aflu, că sórtea mea, a clerului unit şi a naţiunii române este maĭ grea, de cât a fost maĭ înainte, şi că cea ce se face cu noĭ, nu se face nicĭ cu Evreiĭ, poporul cel maĭ despreţuit din monarchie. Pentru că Evreiĭ mirenĭ n'aŭ dă dea nimic preoţilor altor religiunĭ, Româniĭ înse da! Evreiĭ aŭ judecătoriĭ lor propriĭ între sine, ér în Praga chiar şi comunitate politică şi magistrat atârnător numaĭ de la Maiestatea Vóstră, Româniĭ înse nu aŭ aşa ceva. Evreiĭ încă sînt numaĭ toleraţĭ, dar aŭ cel puţin avantagiul de a se puté muta din un loc într'altul, când şi unde le place; cu Româniĭ înse se întîmplă tocmaĭ contrariul: cacĭ se numesc numaĭ toleraţĭ, dar prin articolĭ de lege contrarĭ s'a statorit, să nu pótă nicĭ să cuteze a se muta. Evreiĭ mirenĭ pot testa lucrurile sale, Românilor înse, în contra legiĭ Tripart. Part. 3, Tit. 30, nu li-se permite acésta. Evreiĭ sînt protegiaţĭ cel puţin pentru folosul, ce-l trag alţiĭ de la eĭ; Româniĭ din causa uriĭ naţionale faţă de eĭ, nu se pot bucura de nicĭ o protecţiune; *căcĭ cine ar vrea să-ĭ apere publice, îndură prigonire tot aşa de mare, ca şi alt Român născut*[1]). Privilegiile şi scutinţele Evreilor, la cererea acestora, se propun Măiestăţiĭ Vóstre spre confirmare după dreptate şi ecuitate, şi se esecutéză conform cuprinsuluĭ lor. Ale Românilor înse atât în provincie, cât şi în cancelaria aulică se suprimă şi se împedecă, ca să nu se pótă validita după dreptate, cum s'a întîmplat şi cu clausula de confirmare a diplomeĭ prime Leopoldine din 1699, unde pentru acea m'aŭ amintit numaĭ pe mine cu numele şi n'aŭ pomenit nimic despre succesoriĭ meĭ, pentru că pe succesoriĭ meĭ voesc (contrariĭ) să-ĭ supună jurisdicţiuniĭ celor de ritul latin în contra bulleĭ scaunuluĭ apostolic, ca ast fel să nu maĭ fie nimenea, căre să maĭ pótă, orĭ să maĭ cuteze a

[1]) Cât de tare séměnă stările de atuncĭ cu cele de azĭ!

apěra clerul şi naţiunea română, ér decimele şi quartele prestate de Românî se ajungă în mâna episcopuluî latin, mântuindu-se pe calea acésta şi capra şi varza. O sântă intenţiune a catolicilor ardelenî! acésta este învitarea vóstră la sânta unire? acésta este apěrarea şi promovarea eî adevěrată? Din acestea se póte vedé, cine caută câştig lumesc. Eŭ până acum nu m'am rugat pentru mine, ci pentru parochiî meî, să li se dea lor decimele şi quartele, carî până acum credincioşiî uniţî aŭ fost siliţî să le dea acatolicilor, dar în zădar m'am rugat, căcî catoliciî conduşî de ura lor naţională, maî bucuros vreaŭ, să le dea credincioşiî nostri la nesce păstorî acatolicî, de cât preoţilor nostri uniţî, carî sînt gata, a ceda pentru tot deauna a cincia parte din decime şi quarte pentru înfiinţărea unuî seminar în Cluş şi pentru întreţinerea fiilor de Român în acest institut în numěr corěspundětor venitelor, şi preste acestea eî ar maî rupe din ele încă atâta cât ar fi de ajuns să asigure teologuluî un salar anual de 500 fl. v. a. Evreilor li se face dreptate, dar Românilor nu, ci din contră voesc să le iee şi ce aŭ, ca nu cum va înbunătăţindu-se sortea Românilor, — acum când în calitatea lor de catolicî sînt capabilî de beneficiî şi de favorul legilor patrieî, cea ce nu eraŭ ca schismaticî, — să apară că şi eî aŭ sórte egală cu celelalte naţiunî. Acestea şi altele multe sînt, carî lovesc în creştinătate, în catolicism, în dreptate, în pietatea faţă cu Dumnezeŭ şi cu biserica luî unită cu cea sântă romano-catolică, şi rănesc până la sânge clerul şi naţiunea română care suspină ca într'o altă robie egipténă. Dacă cineva s'ar maî îndoi despre adevěrul acestora şi nu ar fi de ajuns remonstraţiunile nóstre alăturate sub A, B, C, D, E, în carî am lămurit de ajuns dreptatea causeî nóstre, maî adaugem aci sub G replica nóstră, dată la opiniunea Cancelarieî aulice Transilvane de sub F, şi atuncî se va convinge, cât de parţială a fost opiniunea acesteî can-

celariĭ, care n'a băgat în sémă, ci a omis alegaţiunile nóstre, şi maĭ pe urmă „via facti“ ne-a denegat tóte, aşa în cât dacă Maiestatea Vóstră aţĭ fi făcut cu eĭ, ce aŭ făcut eĭ cu noĭ, atuncĭ ar fi socotit-o acésta de cea maĭ mare tiranie. Afară de acestea ceĭ din Cancelaria aulică Transilvană contradicêndu-şĭ în opiniunea lor, şi părtinind în chipul cel maĭ rafinat numaĭ pe connaţionaliĭ lor catolicĭ şi acatolicĭ, s'aŭ silit să scótă pentru noĭ o sentinţă de mórte, şi apoĭ deşi judecătoriul ar trebui să fie imparţial şi mărinimos, eĭ încă se bucuraŭ şi se felicitaŭ, că, după ce aŭ dobîndit rescriptul final (din 9 Sept. 1743) al Maiestăţiĭ Vóstre, *mĕ pot face de rîs şi de batjocură înaintea întreguluĭ principat şi prin acésta pot băga spaimă în clerul şi naţiunea română atât de amar asuprită până acuma.*

Decĭ dacă Dumnezeŭ cel atotputernic a dat Maiestăţiĭ Vóstre acea putere aci pe pămînt, ca să faceţĭ dreptate tuturor supuşilor vostri credincioşĭ şi maĭ vîrtos naţiunilor, între carĭ acéstă naţiune română, *care numĕră maĭ mult de 500,000 de suflete, nu este cea maĭ mică,* şi dacă V'a dat puterea, să faceţĭ dreptate în acel chip, cu acel zel şi cu acea iuţélă şi prompteţă, care o dorițĭ însăşĭ Maiestatea Vóstră, să vi-o facă Dumnezeŭ faţă cu ceĭ maĭ blăstĕmaţĭ duşmanĭ aĭ Vostri: atuncĭ lăsaţi-mĕ să apelez la acéstă dreptate şi să Vĕ informez maĭ bine, rugându-vĕ cu umilinţă din genunchĭ, ca tóte cererile mele cuprinse în Synopsi sub H şi întemeiate maĭ tóte pe diploma a dóua Leopoldină alăturată sub I, să binevoiţĭ a le da la o comisiune imparţială orĭ la vre unul dintre ceĭ maĭ credincioşĭ ministriĭ din conferenţa ministerială, care să revadă tótă causa acésta şi să informeze maĭ bine pe Maiestatea Vóstră, şi de cumva s'ar maĭ ivi dificultăţĭ, acelea să mi se comunice mie spre a le înlătura, şi ast fel să vĕ înduraţĭ a scóte din jugul despotic şi a mângăia acest cler şi acésta naţiune

română unită de ritul grecesc prin o hotărîre părințéscă: căcĭ dacă voiŭ fi relegat érășĭ la staturile transilvane, adecă la adversariĭ nostri, fără a fi isprăvit nimica, nu îmĭ maĭ rĕmâne altă mângăiere, de cât ca acésta causă din sémă afară asuprită de adversariĭ nostri prin tot feliul de informațiunĭ născocite, viclene și sinistre, să o apelez cu toțĭ aĭ meĭ la Domnezeŭ cel viŭ [1]).

Am presentat acest memorial important în traducere maĭ amplă. deși nu chiar întrégă, pentru că el ne arată starea sufletéscă revoltată, în care erá episcopul Klein după ce aflase despre cuprinsul rescriptuluĭ din 9 Sept. 1743. apoĭ indignațiunea luĭ în contra Cancelarieĭ aulice transilvane, care îșĭ dase opiniunea nefavorabilă, pe care se întemeéză, în unele pasage chiar din cuvînt în cuvînt, rescriptul citat. Și fiind că în fruntea acesteĭ Cancelariĭ se află catolicul conte Gyulaffi, un magnat transilvănén, este esplicabilă erupțiunea drastică a indignațiuneĭ episcopuluĭ în contra tuturor catolicilor din Transilvania. De pe acest memorial am o copie din archivul curțiĭ din Viena, înse nicĭ în acéstă copie, nicĭ în textul publicat de Hurmuzachi nu se găsesce pasagiul „că onorabila Cancelarie vrea se facă din el (episcopul) un *„Hof-Narr“* [2]). Din acésta se vede, că L. Rosenfeld în documentul publicat în broșura domnuluĭ G. B. Duică la pag. 45 n'a estras fidel cuprinsul memorialuluĭ acestuia, și prin urmare și reflexiunile făcute de domnul G. B. Duică pe basa cuvîntuluĭ „Hof-Narr“, nu sînt intemeiate de cât pe o impresiune subiectivă, ce a facut-o asupra luĭ Rosenfeld textul nemorialuluĭ.

Întorcêndu-se episcopul de la Viena cu rescriptul împĕrăteseĭ din 9 Septembre 1743, nu s'a presentat în dată cu el la guvern ca să i-se publice. Episcopul cu-

[1]) Hurmuzachi, Documente, vol. VI. pag. 567.
[2]) George B. Duică, Procesul Episcopuluĭ Clain pag. 9.

noscea adecă cuprinsul luĭ şi prevedea, că nu va face bucurie cu el nicĭ clerului, nicĭ poporuluĭ, pentru că deşi se dobîndiră unele avantagiĭ materiale pentru cler şi unele uşurărĭ pentru popor, totuşĭ situaţiunea politică a bisericeĭ şi naţiuniĭ nu era schimbată radical, de óre ce neaprobarea diplomeĭ Leopoldine a dóua involva în sine neamiterea cleruluĭ şi naţiuniĭ române între staturile şi ordinile ţĕreĭ. şi ast fel escluderea lor de la drepturile politice, carĭ le aveaŭ cele treĭ naţiunĭ privilegiate.

Episcopul presentà guvernuluĭ rescriptul împĕrăteseĭ numaĭ în 21 Februariŭ 1744 pe timpul dieteĭ din Sibiiŭ, care fusese convocată din 8 Ianuar 1744, cerênd tot o dată împreună cu teologul sĕŭ, ca guvernul să maĭ amâne pertractarea luĭ, fiind că s'ar puté produce nemulţămire şi turburare în popor, dacă s'ar pertractá îndată. Prin acestea Episcopul, care folosia tóte armele spre a face presiune în favorul causeĭ sale, voia se dispună guvernul şi dieta, să fie maĭ concilianţĭ faţă cu drepturile Românilor, carĭ tocmaĭ atuncĭ se pertractaŭ pe basa proiectelor de articolĭ de legĭ trimise de împĕrătésa, ér de altă parte episcopul voia, ca maĭ întâiŭ să cunóscă şi sórtea proiectelor de legĭ din dietă, pentru ca să se pótă orientá, că ce atitudine să iee el şi naţiunea în urma rescriptuluĭ din cestiune. Din causa acésta, dar şi din motivul, că la rescriptul împĕrăteseĭ nu se aflase alăturată copia diplomeĭ Leopoldine a dóua din 1701, pe cum se zicea în rescript, şi ast fel acésta copie a trebuit să se céră maĭ întâiŭ de la Cancelaria aulică transilvană, guvernul nu a dispus pertractarea rescriptuluĭ împĕrăteseĭ în dieta din 1744, ci numaĭ în dieta din 1746,[1]) ér Episcopuluĭ l'a comunicat în scris abia

[1]) În acéstă dietă rescriptul fù provĕzut cu următoriul „indorsat“: Litterae hae consensuales a M. Theresia 9-a Septembris 1743 emanatae, in generali SS. et OO. 3 nationum diaeta ad 31 Aug. 1743 Cibinium indicta, die 8-va Ianuarii 1744 ibidem re-

prin decretul din 11 Iuniŭ 1744. Episcopul l'a împărtăşit apoĭ Clerului şi poporuluĭ în Sinodul din 25 Iuniŭ (6 Iuliŭ n.) 1744.[1])

Episcopul aduse cu sine din Viena şi diploma primă a împěratuluĭ Leopold din 1699, prověḑută cu confirmaţionalele împěrăteseĭ Maria Teresia, şi o presentà dieteĭ pe la finea luĭ Ianuariŭ 1744, ca se o publice. Staturile (dieta) începură îndată a face restricţiunĭ în interpretarea diplomeĭ, zicênd, că acésta trebue să se înţelégă numaĭ despre inmunităţile bisericescĭ personale şi numaĭ despre pămînturile bisericescĭ. Fiind că însă uniţiĭ aveaŭ puţine pămînturĭ bisericescĭ, episcopuluĭ nu-ĭ plăcea acéstă restricţiune şi recurse la Împěrătésa, care îndată cerù informaţiune despre starea lucruluĭ. Dieta puse vina pe Episcopul, zicênd, că nu a voit să o priméscă, deşi episcopul nicĭ o dată nu zisese, că nu o primesce, ci numaĭ că nu o primesce cu o clausulă de publicare, prin care s'ar restrînge favorurile cuprinse în diplomă, căcĭ numaĭ Principele, ér nu şi dieta are dreptul să interpreteză actele emanate de la Capul statuluĭ.[2]) Ast fel Episcopul nicĭ în Sinodul din 25 Iuniŭ (6 Iuliŭ) 1744 nu a putut comunicá cleruluĭ sěŭ diploma primă Leopoldină prověḑută cu clausula de publicare din dieta din 1744.

Acéstă dietă este interesantă, nu numaĭ pentru că într'însa s'a deslănţuit maĭ violent ura de rassă a naţiunilor privilegiate în contra Românilor şi a episcopuluĭ Klein, ci şi pentru chipul drastic, cu care episcopul se luptá pentru drepturile bisericiĭ şi naţiuniĭ sale. *Ro-*

sumpta, coram Statibus et OO die septima Februarii 1744 exibitae, lectae, publicatae ac tandem sequente sub diaeta anno 1746, die 21 Maii aeque Cibinii nemine contradicente extraditae per Mgtrum Josephum Intzedi Protonotarium.“ (W. Union).

[1]) W. Union la G. B. Duică, op. cit. pag. 49 şi 51.

[2]) W. Union la G. B. Duică op. citat pag. 54.

mânii sînt nisce pribegi, ziceaŭ staturile (dieta), ér episcopul rěspundea: *nu pot fi alt cum, de óre ce sînt apěsaţi până la sânge.* — *Sînt numai ţěrani şi iobagi,* ziceaŭ staturile. *Nu este adevěrat,* rěspundea episcopul, *căci avem nobili în districtul Făgăraşului, şi liberi în fundul regesc (săsime).* — *Sînt tâlhari şi hoţi,* ziceaŭ staturile. *Nu trebue se vě miraţi,* rěspundea episcopul, *căci acestor ómeni, afară de piele, nu li-se lasă nimic din ce să se hrănéscă.* — *Sînt leneşi,* ziceaŭ staturile. *Dar numai Românii vě lucră ocnele, băile de fier, şi de aur, ér unora li-se trage şi pielea de pe ei.* — *Clerul şi poporul român nu sînt uniţi din inimă,* ziceaŭ staturile. *Despre cele ce sînt ascunse în inima omului numai Dumnezeŭ póte judecá,* rěspundea episcopul.

Conflictul cel mai mare între Episcopul Klein şi staturile ţěrii a isbucnit însă, când a ajuns la pertractare articolul 7 de lege, în care avea să se înarticuleze dotaţiunea Episcopatului Făgăraşului cu dominiul Blaşului.[1]) La acest articol staturile, în contra reclamaţiunilor şi protestărilor episcopului Klein făcură o schimbare restrictivă, care avea înţelesul, că acest episcopat să nu mai pótă primì alte donaţiuni şi să nu mai pótă câştiga alte averi, de cât cele de până atunci. Episcopul indignat pentru acésta restricţiune, pregătì un protest formal în contra ei şi în contra altor hotărîri dietale prejudiţióse clerului şi poporului unit din Transilvania, şi-l dede unui protonotar spre a-l cetì în dietă.[2]) Când a rěsunat în dietă imputarea, ce i-o făcea episcopul, *„că ea lucră în contra voinţei expresse şi serióse a Maiestăţii Sale, unii deputaţi isbucniră într'un strigăt asemenea aceluia, care s'a audit din gura Jidovilor când acestia răcneaŭ în contra lui Christos: restignesce-l,*

[1]) Vedi mai sus pag. 17.

[2]) Protestul la Hurmuzachi, Documente VI, pag. 571.

restignesce-l, şi-ĭ imputară, cum şi pentru ce cutéză să protesteze în contra uneĭ ţĕrĭ întregĭ. Episcopul temêndu-se de violenţă, şi voind să prevină urmările triste, a trebuit să-şĭ revóce publice protestul.“ Aşa ne istorisesce acéstă întîmplare însu-şĭ Clerul şi poporul român în suplica adressată împĕrăteseĭ în 19 Ĭuniŭ 1744, în care se maĭ adaug despre episcopul Klein şi cuvintele acestea caracteristice *„că în contra luĭ toţĭ sînt, ér el în numele Cleruluĭ şi naţiuniĭ este singur în contra tuturor, aşa în cât n'ar fi nicĭ o mirare, dacă el pentru feliuritele asuprirĭ şi prigonirĭ şĭ-ar perde minţea.“* Clerul şi poporul declară tot o dată, că revocarea protestuluĭ din partea episcopuluĭ o consideră de nulă, şi că acel protest îl reînoesce şi repeţesce el însu-şĭ (Clerul şi poporul) înaintea Maiestăţiĭ Sale.[1])

Fiind că dieta de la 1744 a votat doĭ articolĭ de lege fórte importanţĭ pentru biserica unită şi pentru naţiunea română, credem că este aci locul cel maĭ potrivit de a ne ocupa cu eĭ.

Articolul VI era ast fel formulat din partea împĕrăteseĭ, in cât toţĭ uniţiĭ de ritul grecesc să facă parte din staturile şi ordinile celor 3 naţiunĭ, şi toţĭ fără deosebire de posiţie şi stare socială să se bucure de tóte legile şi drepturile ţĕriĭ şi de tóte privilegiile emanate de la împĕraţiĭ Leopold I, Ĭosif I şi Carol VI, nu numaĭ în privinţa religiósă, ci şi în privinţa politică şi civilă.

---

[1]) Hurmuzachi, Documente, VI pag. 572. Datul supliceĭ cleruluĭ şi poporuluĭ nu este indicat, dar după ce la începutul supliceĭ se face provocare la *„luna trecută Maiŭ,“* apare destul de limpede, că suplica s'a înaintat împĕrăteseĭ în Ĭunie 1744, şi după ce episcopul în o petiţiune à sa se provócă la suplica cleruluĭ, zicênd că acésta „s'a dat în 19 ale curenteĭ,“ resultă că suplica Cleruluĭ s'a aşternut în 19 Ĭuniŭ 1744 şi tot în acea lună, ceva maĭ târdiŭ, şi a episcopuluĭ.

Articolul VII erá formulat ast fel, în cât să se stérgă tóte legile aduse în contra religiunii catolice şi în contra iesuiţilor, şi să se recunóscă libertate deplină şi pentru bisericile catolice de *ambe riturile* şi pentru hierarchiile şi jurisdicţiunile lor ecclesiastice.

Articolul VI dieta l'a schimbat cu privire la Românĭ aşa, ca nicĭ de cum să nu se pótă înţelege, că şi ţĕraniĭ românĭ ar fi primiţĭ în vre una din naţiunile recepte. Nobiliĭ românĭ însă se pot numĕrá între naţiunile recepte, şi anume se pot incorporá la acea naţiune, pe a căreĭ teritoriŭ îşĭ aŭ locuinţa fixată prin câştigarea avereĭ inmobile, dar nicĭ de cum nu pot constitui a patra naţiune distinctă de cele lalte treĭ naţiunĭ recepte.

Dar privilegiile recunoscute nobililor românĭ în lege, nu aveaŭ să se validiteze în praxă, căcĭ însu-şĭ episcopul Klein în vorbirea, prin care a deschis sinodul din 25 Iuniŭ v. (6 Iuliŭ n.) 1744, se plânse: „Deşi se spune, că nobiliĭ românĭ sînt recepţĭ asemenea nobililor celor lalte naţiunĭ recepte, totuşĭ într'o zi s'aŭ ridicat vre o câţĭva membrĭ aĭ staturilor zicênd, că nobilul valach nu se póte compará cu nobilul ungur, şi orĭ cât de vrednic ar fi nobilul român, luĭ nu-ĭ compet oficiĭ şi beneficiĭ înalte, ci numaĭ de jos (pedanea)" [1]).

Articolul VII încă aşa l'a schimbat dieta, în cât unde se face amintire de libertăţile asigurate religiuniĭ catolice, se vorbesce numaĭ despre religiunea romano-catolică în genere, dar nu se spune apriat, *că şi uniţiĭ de ritul grecesc* aŭ să se bucure de aceste libertăţĭ. Ér la înarticularea episcopieĭ Făgăraşuluĭ s'a indus restricţiunea amintită maĭ sus.

Episcopul a protestat în contra acestor restrîngerĭ făcute în potriva bisericiĭ şi naţiuniĭ sale, dar nime nu

[1]) La G. B. Duică op. cit. pag. 55.

l'a luat în sémă, şi protestele luĭ nu le-aŭ primit nicĭ la protonotariat [1]).

[1]) După ce ceĭ doĭ articolĭ de lege în parte şi astădĭ aŭ valóre şi după ce în scrierĭ românescĭ nu i-am vĕdut publicaţĭ în textul autentic sancţionat de Maria Teresia la 7 August 1744, credem, că facem un serviţiŭ bun, lăsând să urmeze aci textul lor original:

Articulus VI ex 1744.

Cum Sacra Regia Majestas vi legitimae et inmediatae succesionis, haereditarii hujus sui Principatus Regimen suscipiens, Rescripto suo benigno die 21. Octobris Anno 1739 edito universos et singulos trium nationum status et ordines in nostris juribus, legibus, privilegiis, immunitatibus et indultis, quae videlicet ab Avo, Patruo, et Genitore Majestatis Suae desideratissimis, seu diplomatice, seu sacrum hoc Diploma secutis benignissimis resolutionibus, et sanctionibus, tam circa sacra, quam profana huic Principatui concessa et indulta fuere, confirmaturam et Clementissime conservaturam, cunctaque et singula benigne promissa effectui mancipaturam sub verbo Regio affidaverit, ex post ad instantiam nostram per deputatos nostros specialiter factam, inter reliquas benignas Resolutiones Suas sub 20 Julii 1742 confirmare dignata fuisset, novissimeque inter propositiones Regias indulsisset inseri dictarum Resolutionum Paragraphum isthoc tenore sequentem: *Etsi Legem, quae incipit Andreas Rex, et alia nonnulla, quae ipso Fidelium Statuum nostrorum assensu interea mutari contigit, postliminio resuscitandi, et denuo valida reddendi Mens nostra non sit, in reliquo Universos, et singulos Fideles Nobis dilectos charae Nobis Transylvaniae trium Nationum Status et Ordines, sine discrimine Religionum, etiam Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae graeci Ritus vere Unitorum, cum et illi Catholici sint, reddimus hisce certos et securos, non secus, ac alios quosvis, cujusvis gradus et conditionis ejusdem Principatus incolas Universos, et singulos, quod eosdem in suis Juribus, Legibus, Privilegiis, Immunitatibusque, et Indultis, quae videlicet ab alte dictis Augustissimis Praedecessoribus, Avo nimirum, Patruo et Genitore Nostris desideratissimis, seu Diplomatice, seu aliis sacrum hoc Diploma secutis benignissimis Resolutionibus, et Sanctionibus, tam circa Sacra, quam profana charae Nobis Transylvaniae concessa, et indulta fuere, clementissime non modo confirmemus, verum etiam illibate simus conservaturae.*

Înaintând dieta articoliĭ de lege schimbațĭ la împĕrătésa spre sancționare, s'a descărcat în terminiĭ ceĭ maĭ injurioşĭ asupra Românilor. Acestia deşi locuesc din vechime în principat, totuşĭ firea şi facultățile lor fisice şi psichice, starea lor de jos şi alte împrejurărĭ îĭ fac cŭ totul incapabilĭ de drepturĭ şi privilegiĭ. Sînt nisce pribegĭ şi nestatornicĭ, carĭ îndată ce intră în Moldova şi Muntenia se lapĕdă de uniune, la care aderéză numaĭ

Nos venerabundi Maternum affectum hunce agnoscimus, grataque mente tam luculentum ejus Documentum Articulo huic inserendum existimavimus. *Terminos autem graeci Ritus Unitorum mentionato Resolutionis Regiae paragrapho insertos ad Ecclesiasticos solum, et nobilitari praerogativa gaudentes, quorum Conditio ea est, quae reliquorum Patriae Civium, et qui eidem Nationi e tribus receptis systema hujus Principatus constituentibus, ubi per adeptionem Bonorum sedem sibi fixerint, hoc ipso absque quartae Nationalitatis erectione, ac constitutione annumerati sunt, referri, non vero ad plebeos, vel filios Poparum e plebea sorte assumptorum extendi posse, aut debere, ne Systema hujus Principatus evertatur, neve Plebs Valachorum, aliorumque advenarum, numerum inter Nationes faciat, ac vel ulli trium Nationum, earumque Juribus, Privilegiis, Immunitatibus, et Praerogativis praejudicio sit, intelligimus.*

Quod porro Approbatarum Constitutionum Partis 3 Tit 1. Articulum unicum, subsequentemque super Unione Juramenti Formulam, huicque subnexas Unionis Conditiones attinet: non est, neque fuit Consilium Statibus Articulum hunc in moderna litera relinquere, sed adhuc sub initio Diaetae conventum jam super eo fuerat, ut in parte Juri Majestatis derogante inter praemissos de Majestaticis Articulos abrogarentur, quos nunc etiam in tantum hisce pro sublatis declaramus.

In quantum vero Religioni Romano-Catholicae prejudiciosi in iisdem recapitulari videntur, in tantum inter Articulos eidem Religioni praejudiciosos abrogari statuimus, reliqua parte, qua libertatem liberi Exercitii receptis Religionibus permitterent, et Nationum receptarum mutuam Jurium et Legum conservationem spectarent, precibus etiam innoxie fundendis in salvo relictis, qua *huc Lege se se conservarunt dictae Nationes et ad haec usque tempora durarunt,* illudque Institutum a Divo etiam Leopoldo hac in parte laudem meruit, ut sic Regium servitium et publicum

cu numele, dar nu şi în faptă. Fiind eĭ în legătură religiósă cu tóte sectele grecescĭ din Orient şi din imperiul otoman, ţin fórte mult la patriarchul din Constantinopol, şi pot devenì un desastru pentru monarchie.

---

hujus Principatus, Civitatemque solidante illa Constitutione, quae ipsa Lex fundamentalis est, in vigore relicta, singulis vi hujus vinculi convivere liceat.

Articulus VII ex 1744.

Considerantes porro nihil pro bono Patriae exoptatius evenire posse, quam ut sublato penitus partium studio omnis discordiae, et quaerimoniarum ansa eradicaretur, aequum proinde putavimus, ut sicuti in praecedenti sexto Articulo trium Nationum, et receptarum hic quatuor Religionum in generali perspectum est, tresque a Romano-catholica Religione diversae, plena et omnimoda Libertate, nullisque Circumscriptae Legibus essent, ita non disputatur aetate nostra, nec disputabitur successivis, quibusvis Posteritatum quoque nostrarum temporibus Episcopatus Romano-catholici, et Capituli, Canonicorumque restitutio, juxta Resolutiones hactenus emanatas, cum illi assensu Statuum, et Ordinum sunt introducti et acceptati, Ordo vero Patrum Societatis Jesu, *Episcopatus Fogarasiensis Graeci Ritus Religioni Romano-catolicae vere unitorum realiter admissi, in Fundorum, Bonorum et Beneficiorum, quae habent, Possessione confirmati vivant,* deletis illis, qui in contrarium, seu generaliter, seu specialiter, vel particulariter faciunt Articulis, Approbatis, vel Compilatis, Constitutionibus insertis, aut alibi existentibus in quantum Religioni Romano-catholicae, absque laesione aliarum Religionum praejudicant, Episcopum excludunt, Canonicos a cura et custodia Archivorum Albensis videlicet, et Colosmonostoriensis arcent, Ecclesias, Collegia, Monasteria, et Residentias Religiosorum actu in hac Patria existentium, ad certa dumtaxat loca restringunt, liberum Exercitium vetant, et Immunitati Ecclesiasticae quoquomodo adversantur, pariter Articulos Societatem Jesu proscribentes, fautores eorum notae infidelitatis subjicentes pro abrogatis declaramus; in reliquo Legibus, et Articulis in quantum securitatem, Jura ac Privilegia, Sacra ac Civilia trium etiam aliarum a Catholica diversarum Religionum receptarum continent, salvis semper manentibus. Et haec omnia sensu Diplomatum. et subsecutarum Resolutionum Caesareo-Regiarum intelligantur.

Tocmaĭ din causa acésta regiĭ şi priucipiĭ ţěriĭ pe Românĭ nu ĭ-a făcut părtaşĭ de privilegiĭ, ci ĭ-a considerat numaĭ de suferiţĭ (toleraţĭ). Şi fiind că Uunguriĭ, Sěcuiĭ şi Saşiĭ pentru înfrângerile suferite de la Barbarĭ, carĭ îĭ duceaŭ în robie, s'aŭ împuţinat aşa de tare, în cât aŭ rĕmas pustiĭ ţinuturĭ întregĭ, maĭ înainte impoporate: Româniĭ, înmulţindu-se, aŭ început a le ocupá pe nesimţite, fiind primiţĭ şi din vecina Valachie, însă numaĭ pe lângă condiţiunea, să fie supuşĭ domnilor de pămint ca un fel de proprietate, ce se póte moşteni, şi numaĭ până când vor fi suferiţĭ. Decĭ se rógă staturile de Maiestatea Sa, ca pe Românĭ aşa să-ĭ înarticuleze în legile patrieĭ, în cât nicĭ una din cele treĭ naţiunĭ să nu sufere nimica în privilegiile, libertăţile şi scutinţele lor, ér ţĕrănimea Românilor nicĭ de cum să nu fie numĕrată între naţiunĭ, ca nu cumva prin o ast fel de împreunare să se prefacă în pulbere meritele ce şi le-aŭ câştigat naţiunile privilegiate pentru patrie şi tron [1].

Ast fel scriaŭ staturile la împĕrătésa.

Nicĭ clerul şi poporul român, nicĭ Episcopul Klein nu lăsară, să rĕmână fără de rĕspuns atâtea insulte.

Clerul şi poporul în suplica din 19 Ĭuniŭ 1744, arată, câtă nedreptate se face religiuniĭ catolice prin schimbările efeptuite de dietă în articoliĭ de lege citaţĭ, şi se plânge în contra petiţiuniĭ adresate împĕrăteseĭ din partea staturilor, zicênd, că cea ce aŭ făcut şi pretind staturile, este împotriva luĭ Dumnezeŭ, împotriva firiĭ, împotriva intereselor regescĭ, împotriva bineluĭ public al statuluĭ, şi al principiilor despre iubirea deaprópeluĭ. Împotriva luĭ Dumnezeŭ lucră acela, care răpesce altora posibilitatea de a fi educat şi instruit în adevĕrata credinţă, cum se întîmplă cu Româniĭ, carĭ sînt despoiaţĭ de tóte şi făcuţĭ cerşitorĭ, *ca nicĭ să nu*

[1]) Hurmuzachi Documente, VI pag. 577.

maĭ pótă purtá sarcinile publice, nicĭ să nu-şĭ maĭ pótă da pruncii la şcólă, ca să aibă şi eĭ bărbaţĭ erudiţĭ, carĭ să-ĭ pótă învĕţá dogmele creştine. Este pĕcat în contra firiĭ a face pe cineva să pórte sarcinile publice împreună cu celelalte naţiunĭ, şi a-ĭ despoia de avantagiile, de carĭ se bucură acelea-şĭ naţiunĭ. Este pĕcat în contra iubireĭ deaprópeluĭ, când nu daĭ acestuia cea ce ţie-ţĭ place şi-ţĭ doresci. Este în contra bineluĭ public al statuluĭ, că pe acest popor român nu-l lasă, să se bucure de drepturile patrieĭ, când acestea îĭ aduc ceva uşurare ci numaĭ când îl îngreunéză. S'aturile ne calumniază, când zic, că noĭ vrem să ne facem egalĭ cu domniĭ de pămînt, macar că ar fi interesant să se scie, cum şi-aŭ făcut domniĭ acestia — în contra dreptuluĭ naturiĭ — robĭ şi iobagĭ din atâţa Nemţĭ, Ungurĭ şi Românĭ. Dar noĭ nu am cerut, să fim ridicaţĭ pe o tréptă egală cu domniĭ de pămînt, ci am cerut, ca şi ţĕraniĭ românĭ să fie socotiţĭ asemenea cu ceĭlalţĭ ţĕranĭ (iobagĭ) magiarĭ şi saşĭ,[1]) şi să fie tractaţĭ pe o formă cu eĭ după legile şi libertăţile ţĕriĭ. Când se susţine din partea celorlalte naţiunĭ, că drepturile şi privilegiile lor sînt maĭ vechĭ, ar fi bine să se caute, ce zic istoriciĭ ceĭ vechĭ, ca să se constate, că cine a venit maĭ întâiŭ în Transilvania: Româniĭ, orĭ Magiariĭ? şi cum s'a întîmplat, că Unguriĭ aŭ băgat pe Românĭ într'un jug atât de greŭ? Dar de alt cum este sigur, că tóte celelalte naţiunĭ recepte aŭ primit privilegiile lor întru cât aŭ fost catolice, şi de acestea drepturĭ se bucură ele şi acum când sînt acatolice. Fiind că însă Româniĭ eraŭ pe atuncĭ schismaticĭ, *se póte uşor presupune, că schisma i-a aruncat în acéstă sórte ne maĭ pomenită;* dar de vreme ce eĭ s'aŭ întors acum în sinul bisericeĭ romano-

---

[1]) Este cunoscut, că Saşiĭ, carĭ nu locuiaŭ în „fundul regesc“, ci în comitate, încă eraŭ iobagĭ.

catolice, este just şi ecuitabil, să se bucure şi eĭ de ceva favor. De acesta sînt eĭ maĭ vrednicĭ, de cât nisce Arianĭ (unitarĭ), Calvinĭ şi Luteranĭ încăpăţinaţĭ, carĭ spre a-şĭ puté susţiné religiunea lor, alérgă după ajutor şi părtinire pe la puterile străine, şi implóră scutul solilor englezĭ, holandezĭ şi prusienĭ, pe când despre Românĭ nu se póte dovedi, că ar fi umblat vre o dată după patrociniul patriarchuluĭ din Constantinopol. Ce privesce meritele pentru Casa domnitóre, cu carĭ se laudă naţiunile privilegiate, se scie, că acelea nu s'aŭ câştigat fără de sângele şi averea Românilor, căcĭ Românii de la supunerea Transilvanieĭ sub sceptrul Caseĭ austriace tot deauna aŭ fost în ţéra acésta în numĕrul de astăḑĭ. Pe basa acestora clerul şi poporul rógă pe împĕrătésa, să apróbe articolul de lege VII în textul presentat de dînsa prin contele Teobald Czernin, lăsând afară numaĭ cuvintele din urmă: *„praesentibus suis hierarchiis et jurisdictionibus ecclesiasticis,“* de óre-ce aceste cuvinte conţin o restricţiune cu privire la drepturile *„profane“* ale Românilor de ritul grecesc [1]).

Curênd după petiţiunea cleruluĭ şi poporuluĭ, adresà şi episcopul în numele Românilor uniţĭ din Transilvania o petiţiune la împĕrătésa, tot în luna luĭ Iuniŭ 1744. Episcopul combate restricţiunile făcute de dietă în articolul VI, zicênd, că dacă staturile conced, că nobiliĭ românĭ ca parte principală a naţiuniĭ române, pot fi puşĭ pe o tréptă egală cu nobiliĭ celoralalte naţiunĭ, atuncĭ şi ceĭ alalţĭ Românĭ iobagĭ de ritul grecesc, ca parte accesorie, încă ar trebui să fie recunoscuţĭ ca egalĭ cu iobagiĭ celoralalte treĭ naţiunĭ. Când staturile ţăriĭ separéză pe nobiliĭ românĭ de nenobilĭ, o fac acésta numaĭ din interes privat. În contra nobililor românĭ numaĭ pentru acea nu se scólă staturile, ca nu cumva prin

[1]) La Hurmuzachi, Documente VI. pag. 572.

acésta să-şĭ surpe drepturile şi privilegiile lor nobilitare, ér pe nenobiliĭ românĭ pentru acea nu-ĭ primesc între celelalte naţiunĭ, ca nu cumva prin acésta Luteraniĭ şi Calviniĭ să pérdă decimele, cu carĭ Româniĭ sînt robĭ la aceste dóue confesiunĭ acatolice, şi ca nu cumva şi Româniĭ să capete drepturĭ cetăţenescĭ, în vîrtutea cărora şi eĭ să fie admişĭ în bresle şi în oficiĭ provinciale. Staturile sînt fórte viclene când cer de la Maiestatea Sa, ca să nu se pună expres în articolul VI şi VII, că Româniĭ sînt încorporaţĭ celoralalte treĭ naţiunĭ recepte, căcĭ dacă ele dobîndesc acésta, aŭ dobîndit totul, şi orĭ şi câte şi orĭ cât de marĭ privilegiĭ ar câştiga Româniĭ de la Curte, pe basa acelor restricţiunĭ din articoliĭ amintiţĭ staturile le pot face tot deauna ilusoriĭ, cum aŭ făcut şi cu diploma Leopoldină primă, care deşi a fost confirmată încă *în anul trecut*[1]), totuşĭ nicĭ până astăzĭ n'aŭ fost publicată şi estradată. Pe basa acestora episcopul se rógă de împĕrătésa, să pună odată capĕt prigonirilor şi asupririlor pĕcătóse, şi la ratificarea articoluluĭ VI să enunţe expres, că toţĭ Româniĭ, fie mirenĭ, fie de tagma preoţéscă, se încorporéză celoralalte naţiunĭ recepte, după locul domiciliuluĭ lor, atât cu privire beneficiile sacre, cât şi la cele *„profane“*, ca ast fel staturile să nu maĭ aibă motiv de a se îndoi despre preamilostiva voiuţă şi dorinţă a Maiestăţiĭ Sale de a ajuta pe Românĭ, şi prin acésta să încete odată asuprirea Românilor[2]).

Pe când episcopul împreună cu clerul şi poporul sĕŭ se luptá pentru incorporarea naţiuniĭ române la cele alalte naţiunĭ din Transilvania, primesce de la gu-

---

[1]) Hurmuzachi, Fragmente pag. 120, greşesce când cuvintele *„vorn Iahr“* din suplica episcopuluĭ, le esplică cu cuvintele „länger als ein Iahr“. „Vorn“ este o prescurtare de la „Vorig“. După Hurmuzachi a greşit şi Bariţiŭ în „Părţĭ alese“ v. I. pag. 417.

[2]) Hurmuzachi, Documente, VI. pag. 575.

vernul transilvan ordinul Marieĭ Teresieĭ de dto 15 Iuniŭ 1744 Nr. 488, în care se zicea: „Asupra unor puncte din feliuritele cererĭ presentate succesive Maestăţiĭ Nóstre din partea iubituluĭ nostru credincios Onoratul şi Măritul Ioan Inocenţiŭ Baron Klein de Sad, Episcopul Făgăraşuluĭ, în principatul nostru Transilvania, al Românilor de ritul grecesc uniţĭ cu sânta biserică romană şi Consilierul nostru, deşi aŭ emanat înainte de acésta graţiósele nóstre hotărîrĭ şi poruncĭ, totu-şĭ după ce unele, carĭ n'aŭ fost cercetate şi decise, trebue să se pertracteze şĭ sfârşéscă acuma, am hotărît prea milostiv, ca acelaşĭ episcop al uniţilor Baronul Klein să se presenteze aci în Curtea nóstră. Vĕ poruncim decĭ graţios, să intimaţĭ acéstă hotărîre a nóstră numituluĭ episcop, şi de odată să-l avisaţĭ, să nu-şĭ amâne venirea, pentru ca propunerile sale făcute înainte de acésta, cu atât maĭ curênd să se pótă pertracta [1]).

[1]) Originalul se află în „M. Kir. Országos Levéltár" şi cuprinde următórele: „Maria Theresia Divina Favente Clementia Regina Hungariae et Bohemiae, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Princeps Transylvaniae, Comes Flandriae, Tyrolis, Goritiae, et Siculorum, Nupta Dux Lotharingiae et Barri, Magna Dux Hetruriae. Illustres, Reverende, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Prudentes item. ac Circumspecti, Fideles Nostri sincere Nobis dilecti! Super nonnullis diversorum Petitorum, per Fidelem Nostrum Nobis Dilectum Reverendum et Magnificum Liberum Baronem Ioanem Innocentium Klein de Szád, in Principatu nostro Transylvaniae Valachorum Graeci Ritus, Sacrae Romanae Ecclesiae Unitorum Episcopum Fogarasiensem et Consiliarium nostrum, Majestati nostrae successivis vicibus repraesentatorum punctis, siquidem benignae Resolutiones, et Mandata nostra antehac emanaverint, aliqua autem eorum nondum perquisita ac decisa, nunc assumi, deliberari atque ad finem perduci debeant, Clementissime resolvimus, ut idem Unitorum Episcopus Baro Klein hic in Aula nostra se sistat. Benigne itaque vobis mandamus, quatenus eandem Resolutionem nostram dicto Unitorum Episcopo insinuetis, simulque monebitis ipsum, ne idem adventum suum differat, ut eo citius Propositiones suae antehac factae pertractari

Samoilă Klain în istoria sa publicată de Cipariŭ în Acte şi fragmente la pag. 98 şi 99 afirmă, că episcopul Klein a fost chemat la Viena pentru maĭ multe acuse ridicate în contra luĭ la împĕrătésa Maria Teresia între altele şi pentru acusa, că episcopul ar fi zis în sinod: *„aŭ legea vĕ veţĭ muta, aŭ de mijlocirĭ vĕ veţĭ gândi.“*

Samoilă Clain greşesce în punctul acesta. Sinodul din cestiune s'a ţinut în Blaş la 25 Iuniŭ v. (6 Iuliŭ n.) 1744 [1]) Prin urmare episcopul Klein nu a putut fi chemat la Viena pentru învinuirĭ ridicate din causa purtăreĭ luĭ dintr'un sinod, care în 15 Iuniŭ 1744, nu era încă ţinut. Motivul adevĕrat pentru care episcopul fu chemat la Viena, aŭ fost turburările religióse produse de călugărul sĕrbesc Visarion, pe cum vom vedé maĭ târziŭ.

Episcopul îndată după primirea ordinuluĭ de a se presenta la Viena, convocà sinod, pe care, cum am amintit, îl şi ţinù în 25 Iuniŭ v. (6 Iuliŭ n.) 1744 la reşedinţa sa în Blaş. La acest sinod aŭ fost chemaţĭ şi uniĭ dintre mireniĭ nobilĭ şi ţĕranĭ, pentru că episcopul voia să dea sémă tuturor despre paşiĭ ce-ĭ făcuse pentru drepturile, nu numaĭ ale cleruluĭ, ci şi ale naţiuniĭ întregĭ.

Până acum cunóscem numaĭ vorbirea ţinută de episcopul la deschiderea sinoduluĭ, publicată de Domnul

---

valeant. In reliquo gratia nostra Regia, et Principalis benigne Vobis manet propensa. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae Die Decima quinta Mensis Iunii Anno Domini Millesimo Septingentisimo quadragesimo quarto. Regnorum vero nostrorum quarto. Maria Theresia, m. p. C Ladislaus Gyulaffi L. B de Rátoth m. p. Ad mandatum Sacrae Regiae Maiestatis proprium Iosephus Kozma m. p.

[1]) Vezĭ actele Sinoduluĭ la G. B. Duica, op. cit. pag. 51 şi următórele.

Duica din actele colectate de Rosenfeld în W. Union. Despre pertractările și celelalte hotărîri ale sinodului nu avem de cât denunțări, cum este și cea publicată de Nilles la pag. 562 și câteva informațiuni date de Petru Dalyai secretarul episcopului Klein în anul 1747 [1]).

În vorbirea sa episcopul își dă sémă de activitatea sa desfășurată în trei rînduri în Viena și la dieta Transilvaniei, accentuând că este dator să-și dea sémă din motivul, că el a primit însărcinare de a lucrá în interesul clerului și poporului de la însu-și sinodul general, și pentru că toți doriaŭ, ca el să le spună starea lucrului. După acea arată pe scurt, că ce privilegii conțin diplomele Leopoldine din 1699 și din 1701, și cât s'a nisuit el înzădar să obțină confirmarea diplomei Leopoldine din 1701. Arată ce cuprind unele puncte din rescriptul împěrătesei de la 9 Septembre 1743, și hotărîrile dietei din 1744; atinge cu puține cuvinte turburările făcute de călugărul Visarion, la carĭ vom reveni maĭ târziŭ, și apoĭ face următórele propunerĭ și întrebărĭ:

1. Maĭ este óre de lipsă, să stăruim pentru confirmarea privilegiilor nóstre, saŭ ba? dacă este de lipsă, cum și pe ce cale?

2. Fiind că confirmarea privilegiilor este împreunată cu marĭ cheltuelĭ, voițĭ să ajutațĭ cu banĭ, orĭ ba?

3. Fiind că privilegiile, ce aŭ să se confirme, privesc și poporul, trebue óre să întrebăm și poporul și să cerem și sucursul luĭ? și dacă da, cum și în ce mod?

4. Turburarea stîrnită în popor, cum și pe ce cale o vom puté liniști? [2])

---

[1]) G. B. Duică op cit pag. 57.

[2]) Aci este vorbă despre turburarea poporuluĭ prin călugărul Visarion.

5. Să se facă dispoziții cu privire la salarele domnuluĭ agent din Viena și a domnuluĭ Tolnai [1]).

6. Să se hotăréscă despre pretensiunea domnuluĭ Francisc Boer ca fost secretar al Veneratuluĭ Cler [2]).

7. Să se hotăréscă cu privire la pretensiunea preaonoratuluĭ domn vicar de la Biia la Veneratul Cler [3]).

8. Să se hotăréscă cu privire la datoria de la Săsciorĭ.

9. Să se hotăréscă, că óre ceĭ ce aŭ fost chirotonițĭ în alte provinciĭ, să se priméscă în cler, orĭ ba?

10. Să se cetéscă comunicatul înaltuluĭ guvern regesc despre preamilostivele hotărîrĭ ale curțiĭ regescĭ la unele petițiunĭ ale nóstre [4]).

11. Să se hotăréscă asupra scrisorilor de la Escelenția Sa Domnul Tesaurar relative la baniĭ promișĭ pentru mănăstire [5]).

12. Să se cetéscă decretul înaltuluĭ guvern regesc, prin care mĕ aviséză despre porunca regéscă de a merge la Viena. Prin urmare socotiți-ve despre cheltuelĭ [6]).

Secretarul episcopuluĭ Klein, Petru Dalyai (Dăian) în anul 1747 nu dă informațiunĭ despre hotărîrile sinoduluĭ la tóte cele 12 propunerĭ făcute din partea episcopuluĭ, ci numaĭ la patru dintr'însele, dar și hotărîrile acestea le înregistréză din memorie, și nu din acte.

---

[1]) Agent în Viena era George Hardt, ér advoçat al çleruluĭ era Ioan Tolnai, vezĭ maĭ sus pag. 58 și 61.

[2]) Vedĭ maĭ sus pag. 3.

[3]) Vicariul Nicolaŭ Pop de la Biia cerea, să i-se restituéscă 400 fl carĭ el zicea, că le-a dat secretariuluĭ Francisc Boer spre a le trimite episcopuluĭ pe când acesta petrecea în Muncaciŭ în mănăstirea sântuluĭ Nicolaŭ. Vezĭ I. M. Moldovan Acte sinod. t. I. pag 152 și maĭ sus pag. 7.

[4]) E vorbă despre rescriptul împĕrăteseĭ din 9 Sept 1743, vezĭ maĭ sus pag. 88.

[5]) Vedĭ maĭ sus pag. 19 și urm.

[6]) Vezĭ acest mandat maĭ sus pag. 109.

La propunerea primă, în care se punea sinoduluĭ întrebarea, că óre trebue să maĭ stăruéscă clerul şi poporul pentru confirmarea privilegiilor orĭ ba? Sinodul a rĕspuns, că s'a convins din ceĭ doĭ articolĭ de lege presentaţĭ dieteĭ din 1744 [1]) din partea Curţiĭ, că Maestatea Sa are milă de desolatul cler şi popor unit, şi deşi staturile aŭ modificat aceĭ articolĭ, totuşĭ după ce confimarea acelora atêrna de la îndurarea regéscă, în care clerul şi poporul îşĭ pune tótă speranţa fericiriĭ, sinodul judecă, că clerul şi poporul unit nu are motiv de a despera, ci din contră trebue să stâruéscă şi maĭ tare pentru confirmarea privilegiilor din partea Maestăţiĭ Sale, şi încă prin episcopul lor chemat la Viena.

La intrebarea a 2, că óre voesce clerul a contribuĭ cu banĭ la coperirea speselor împreunate cu confirmarea privilegiilor, Sinodul rĕspunde, că deşi Clerul este adus la sapă de lemn, şi stors prin cheltuelile de până acum, totuşĭ este gata a da episcopuluĭ pentru călĕtoria sa 3000 florenĭ Renensi, şi dacă episcopul va dobîndi vre o mângăiere, Clerul se va sili a da şi maĭ mult.

La întrebarea a treĭa, că óre să concurgă şi poporul la cheltuelĭ, Sinodul a enunţat, că este de lipsă şi concursul poporuluĭ, dar de present să nu se tracteze anume cu el despre acest lucru, ci cestiunea acésta să se lase în chibzuinţa episcopuluĭ, şi de va crede oportun a cere şi concursul poporuluĭ, să prescrie protopopilor prin cercular, cum să se facă acésta.

La întrebarea a 9, că óre să se priméscă în cler preoţiĭ chirotoniţĭ în ţĕrĭ strĕine? Sinodul a hotărît, că se pot primi în cas de lipsă, când nu ar puté fi supliniţĭ prin alţiĭ, şi vor avea celelalte calităţĭ recerute, căcĭ acésta nu este în contra canónelor.

---

[1]) Vezĭ maĭ sus pag. 100.

La propunerea a 11 despre banii promişi din partea clerului pentru mănăstire, sinodul a insistat hotărîrilor sinodale din 1742[1]).

Acesta este cuprinsul desbaterilor din sinodul, care a servit duşmanilor luĭ Klein de basă la cele maĭ multe şi maĭ grele din învinuirile ridicate asupra luĭ. În adevĕrul espunerilor făcute despre decursul acestuĭ sinod din partea secretaruluĭ Petru Dályai, nu avem să ne îndoim de loc, de óre ce acesta nu dă o acusă, ci numaĭ o informaţiune, a căreĭ ton calm ne îndreptăţesce a crede, că el a spus numaĭ adevĕrul, cu atât maĭ vîrtos, că Dályai nu pune pe hârtie şi impresiunile sale subiective, cum fac ceilalţĭ denuncianţĭ aĭ luĭ Klein, ci istorisesce obiectiv cele întîmplate, fără a atinge şi alte scene, ce póte s'aŭ petrecut în sinod şi pe carĭ duşmaniĭ luĭ Klein le-aŭ esploatat în contra luĭ. Alt cum informaţiunea luĭ Dályai este dată în anul 1747, când abia ar fi maĭ fi putut cineva agrava situaţia tristă, în care se aflá episcopul. Aceste motive ne fac a crede, că actul luĭ Dalyai nu póte fi numit nicĭ *„act de partid"*, *„de fracţiune"*, pe cum îl numesce domnul G. B. Duică[2]), şi că nicĭ din împrejurarea, că Gerontie Cotorea şi Atanasiu Rednic aŭ constatat autenticitatea actuluĭ, nu se póte deduce, că aceştĭ bărbaţĭ ar fi voit să lucre în contra episcopuluĭ lor. Cercurile politice din Viena, spre a-şĭ justifica procedura faţă cu episcopul Klein înaintea Romeĭ, adunaŭ informaţiunĭ, şi cine se putea opune ca să nu le dee? Chiar şi Silvestru Caliani, care fusese trimis la scólă în Roma din partea luĭ Klein şi care după întórcerea sa secundá întru tóte acţiunile luĭ Klein din exiliŭ, încă şi pe cele greşite, scria în Maiŭ şi Iuniŭ 1747 episcopuluĭ la Roma, că la recercarea episcopuluĭ

[1]) Vezĭ maĭ sus pag. 22.
[2]) Opul citat pag. 14.

din Muncaciŭ aŭ trebuit maĭ mulțĭ inșĭ să subscrie nesce puncte, de carĭ acum le pare rĕŭ [1]).

Cu tóte că față cu denunțările făcute în contra episcopuluĭ Klein trebue se fim cu reservă, totușĭ mie mi se pare, că un lucru s'a petrecut în sinodul din 6 Iuliŭ 1744, deși nu este înregistrat de Dályai, care póte l'a omis cu intențiunea, ca să nu strice episcopuluĭ sĕŭ. Sĕ zice adecă în actul publicat de Nilles [2]), că „resultatul sinoduluĭ a fost acesta: „clerul, nobilimea și țĕrănimea aŭ dat scrisóre, că eĭ să lapĕdă de unire, dacă nu li se vor da tóte cele cerute".

Episcopul Klein cercase până atuncĭ tóte mijlócele spre a dobîndi de la cercurile hotărîtóre drepturile, carĭ se cuveniaŭ bisericeĭ și națiuneĭ sale. Sĕ provocase la legea dumnezeéscă, dar înzădar, la umanitate, la dreptul fireĭ, la diplome, dar tóte înzădar. Nu-ĭ decĭ nicĭ o mirare, că el să fi recurs acuma, când avea să plece la Viena, la ultimul mijloc, ce credea, că va puté avé efect la împĕrătésa, care ținea atât de mult la propagarea și conservarea uniriĭ. Voia adecă să ducă cu sine un document, din care împĕrătésa să se convingă, că orĭ face dreptate Românilor, orĭ se spulberă unirea. De mijlocul acesta se maĭ servise și altă dată episcopul, ca să facă presiune asupra celor puternicĭ în favorul causeĭ sale [3]). Când statul catolic transilvan, cerea de la dînsul, să mérgă în mijlocul poporuluĭ, și să liniștéscă spiritele agitate de călugărul Visarion, episcopul îĭ rĕspundea: „Cum vrețĭ să liniștesc spiritele: cu mijlóce blânde orĭ cu mijlóce violente? Dacă vrețĭ cu mijlóce blânde, *atuncĭ este de lipsă să ni se promită și să ni se*

---

[1]) Epistola luĭ Klein către Caliani din 29 Iuliŭ 1747, se află într'un protocol a luĭ Klein în archivul episcopesc din Orade, în copie la auctorul.

[2]) Symb. pag. 563.

[3]) Vezĭ și maĭ sus pag. 48.

dea faptice drepturile, carĭ le cerem pe basa diplomelor. Dacă vreţĭ cu mijlóce violente, apoĭ trebue să declar că mie nu-mĭ este iertat să proced aşa“ [1]).

Dar şi altă dată se servise episcopul de acéstă armă. Deja în 8 Decembre 1741 scría primateluĭ Ungarieĭ, că dacă nu va sprigini causa bisericeĭ sale, atuncĭ uniunea se va spulbera, în cât nu i-se vor maĭ vedé nicĭ ruinele [2]), ér maĭ târziŭ, pe când episcopul peţrecea în Viena, aderenţiĭ luĭ îĭ scriaŭ din Daia în 22 Sept. 1747: „Noĭ nicĭ de cum nu voim, ca Ilustritatea Ta să abzicĭ de episcopat, nicĭ nu vom admite alt episcop până ce veĭ trai Ilustritatea Ta: îţĭ facem cunoscut şi acésta, că dacă pe dreptul orĭ nedreptul, orĭ în alt chip Te vor sili la acésta, atuncĭ şi poporul român se va lăpĕda de unire“ [3]), carĭ tóte s'aŭ scris la îndemnul luĭ Klein.

---

[1]) Vorbirea episcopuluĭ în sinodul an. 1744 la G. B. Duică op. c. p. 56.

[2]) Archivul metrop. din Blaş. Étă textul epistoleĭ: „Filosophorum axioma illud: Res per quas causas producuntur, per easdem conservantur, propria experientia novella haec mea Ecclesia didicit, quae majorum Celsissimae Eminentiae Vestrae singulari pietate, ac apostolicis conatibus parta, nisi benignissima eaque speciali Celsissimae Eminentiae Vestrae interpositione, et ab auxiliari manu protegatur ac defendatur etiam in posterum, praesertim criticis his temporibus, quibus comprovinciales nostri fimbrias suas dilatare totis incumbunt viribus, necesse est, ut brevi termino cum derogamine ortodoxae fidei, et jactura plurimarum animarum eo deveniat, ut ne rudera quidem illius appareant“. Cuvintele acestea dovedesc, că episcopul Klein în luptele sale pentru drepturile bisericeĭ şi naţiuniĭ a recurs şi la ajutoriul Primateluĭ, si pentru acea este neîntemeiată imputarea, ce i-o face părintele Nilles (pag. 519), unde zice: „Valde est dolendum, quod Episcopus Klein in his aliisque precibus imperatrici offerendis auxilium non imploraverit potentissimi in Diplomate ipsi assignati Patroni, Primatis Regni Hungariae“.

[3]) În protocolul citat de la Orade, în copie la auctorul.

Este decĭ fórte probabil, că episcopul a dus din sinodul de la 1744 la Viena o scrisóre, în care clerul şi poporul amenința cu neunirea, dacă nu li se vor împlini cererile. S'a folosit adecă episcopul de o armă, care duşmaniĭ aŭ sciut-o întórce în contra luĭ spre a-l nimici, făcênd pe împĕrătésă, să crédă, că episcopul părtinesce neunirea. Dar despre acestea maĭ pe larg maĭ jos.

Tot din sinodul acesta a dus episcopul şi o suplică a cleruluĭ şi poporuluĭ, în care cereaŭ, ca teologul străin de neam şi de ritul nostru să fie înlăturat, cea ce se vede din epistola celor 26 protopopĭ adresată episcopuluĭ la Roma în 22 Septembre 1747. Protopopiĭ scriaŭ episcopuluĭ să vină de grabă în patrie: „sine tamen tali adjuncto Theologo *diversae nationis* et ritus, cujus ratione *universus clerus cum populo anno 1744 tempore accessus Illustritatis Vestrae Viennam porrexerat Instantiam promovendam, ut amoveatur, cui de facto etiam haeret*“ [1]).

Episcopul plecà la Viena în 23 Iuliŭ 1744, luând cu sine şi pe preotul Petru Aron (Aaron) şi pe secretariul sĕŭ Petru Dályai. El n'a putut sosi acolo înainte de 7 August 1744 [2]), când împĕrătésa sancționase tóte legile votate de dieta din 1744, şi prin urmare el nu a maĭ putut lucra nimica, ca la sancționarea articoluluĭ VI şi VII, în care era vorbă despre Românĭ, să se împlinéscă dorințele cleruluĭ şi poporuluĭ desfăşurate în sinod.

Cu tóte acestea o „promemoria“ din anul acesta 1744, care se află în archĭvul curțiĭ şi statuluĭ din Viena, ne arată, că episcopul şi după sosirea sa în Viena a stăruit pentru drepturile Românilor, şi acuma chiar pe

[1]) În protocolul manuscr. de la Orade, în copie la autorul.
[2]) După notițele din W. Union episcopul a sosit în Viena la începutul luĭ Septembre.

basa articolilor VI şi VII din 1744 sancţionaţĭ. Actul acesta nu este iscălit de nimenea, dar stilul şi espresiunile tipice arată, că a emanat de la Episcopul Klein [1]).

În „promemoria" se arată maĭ întâiŭ cum a fost învitat Clerul şi poporul român la unire prin cardinalul primate Leopold Kolonits, care ĭ-a promis acelea-şĭ scutinţe şi privilegiĭ, carĭ le aveaŭ şi catoliciĭ de ritul latin. Acestea binefacerĭ nu aŭ fost promise numaĭ cu cuvîntul, ci şi asigurate prin diplomele Leopoldine din 1699 şi din 1701. În urma acestora nu numaĭ clerul ci şi 80,000 familiĭ române s'aŭ unit cu biserica romano-catolică în speranţă, că în sensul articoluluĭ 3 din diploma de la 1701 vor fi consideraţĭ de fiĭ aĭ patrieĭ şi ast fel se vor bucura de tóte drepturile bisericescĭ şi civile ale romano-catolicilor. Dar tóte înzădar, căcĭ clerul nu a putut să se bucure de imunităţile bisericescĭ şi cu atât maĭ puţin de beneficiĭ, ci a fost silit să-şĭ câştige pânea de tóte zilele, nu din păstorirea sufletelor, ci din lucrarea pămîntuluĭ, care trebue să o facă cu mânile şi sudorile sale, întocmaĭ ca orĭ care alt ţĕran. Nu este aşa dară nicĭ o mirare, cà preoţiĭ românĭ, fiind împedecaţĭ a se ocupa cu lucrurile spirituale, nu avură nicĭ o ocasiune de a se instrui şi cultiva. Tocmaĭ acésta este causa, că chiar şi fiiĭ lor propriĭ, carĭ aŭ cercetat scólele latine şi s'aŭ făcut ómenĭ culţĭ, maĭ bucuros trec la ritul latin, de cât să se facă preoţĭ uniţĭ de ritul grecesc, cărĭ sînt tractaţĭ despotic. *Trecerea acésta la ritul latin o fac eĭ şi din causă, că vĕḑură, că în ritul grecesc nu pot spera nicĭ o înaintare la beneficiile statuluĭ,* ci din contră aŭ să îndure prigonirĭ din tóte părţile, atât de la catoliciĭ de ritul latin din invidie şi din ură de rassă (ex odio nationis), cât şi din partea Calvinilor, Luteranilor şi Arianilor (unitarilor) şi a schis-

[1]) Se află în Hof- und Staatsarchiv din Viena, în copie la auct.

maticilor din ură religionară (ex odio religionis). De acea amar se plânge clerul şi poporul român unit, că deşi s'aŭ folosit de tóte mijlócele imaginabile, ca să-şĭ dovedéscă sincera şi adevĕrata unire, totuşĭ nu putură dobîndi nimica, şi n'aŭ fost socotiţĭ nicĭ schismatîcĭ, nicĭ catolicĭ. Catoliciĭ de ritul latin zic despre eĭ, că nu sînt catolicĭ adevĕraţĭ. Uniţiĭ, vĕd că le-a mers maĭ bine până aŭ fost schismaticĭ, de cât le merge acuma, căcĭ atuncĭ aflaŭ tot deauna scut (patrocinia) atât la principiĭ românĭ, cât şi în Moscovia, şi cu spriginul acestora tot maĭ eraŭ băgaţĭ în sémă atât la Curtea regéscă, cât şi in principat, orĭ pe altă cale eraŭ ajutaţĭ. Şi dacă se întîmplá, să nu li se facă ceva după dorinţa lor, cel puţin acésta nu era o injurie pentru eĭ, căcĭ sciaŭ eĭ bine, că după drept nu li-se cuvine.

Fiind că înse acum articoliĭ ceĭ maĭ noĭ votaţĭ de dietă şi în deosebĭ articolul VI a fost interpretat ast fel din partea staturilor, că poporul român unit nu constitue o a patra naţiune, ci este numaĭ incorporat celoralalte naţiunĭ, Maiestatea Sa să interpreteze articolul 3 din diploma a dóua Leopoldină în terminĭ lămuriţĭ ast fel, că pe cum parochiĭ şi nobiliĭ de ritul grecesc sînt incorporaţĭ, după domiciliul loculuĭ, celor alalte naţiunĭ recepte, tot asemenea şi cetăţeniĭ, liberiĭ (ingenui), libertiniĭ şi iobogiĭ românĭ să fie încorporaţĭ celoralalţĭ cetăţenĭ, liberĭ (ingenui), libertinĭ şi iobagĭ, după locul unde sînt domiciliaţĭ. Pentru articolul 3 din diploma numită stărue atât de tare atât clerul, cât şi poporul, în cât dacă nu li-se împlinesce cererea, maĭ bucuros vreaŭ să fie schismaticĭ, de cât catolicĭ[1]), căcĭ zic eĭ, ceĭ de ritul latin ne recunosc şi pe noĭ catolicĭ numaĭ cu numele, dar nu şi când e vorbă de a beneficia de drepturile lor.

---

[1]) Acestea confirmă întru tóte cele ce am susţinut maĭ sus la pag. 117 despre sinodul din 6 Iuliŭ 1744.

Maĭ departe după ce în sensul articoluluĭ 6 din legile dietale clerul unit are drept la subsistință canonică, întocmaĭ ca și preoțiĭ celor alalte religiunĭ, Maestatea Sa să facă o declarațiune preagrațiósă, în virtutea căreia preoțiĭ gr. cat. să se bucure de *tóte* beneficiile, carĭ le aŭ preoțiĭ celoralalte religiunĭ în săsime, în comitate și în sĕcuime.

În fine deși clerul și poporul unit șĭ-aŭ eluptat dóuĕ frumóse diplome pentru susținerea sânteĭ unirĭ, totușĭ n'aŭ avut nicĭ o mângăere, de óre ce eĭ nu aŭ nicĭ un apĕrător nicĭ în dietă, nicĭ în guvern, și se tem, că nicĭ în viitor nu vor avé nicĭ un folos din diplomele acestea, dacă nu se va face o disposiție potrivită din partea Maiestățiĭ Sale. Fiind că însă apĕrarea se cuvine fie căruĭ om după dreptul natureĭ, și nimenea nu póte fi despoiat de acest drept, este de o supremă necesitate, ca Maiestatea Sa să dispună, ca ceĭ doĭ vicarĭ aĭ cleruluĭ să între în dietă ca deputațĭ pentru apĕrarea uniuniĭ, ér în guvern să se numéscă un consilier guvernial — fie și dintre nobiliĭ mirenĭ de ritul grecesc, — măcar numaĭ cu drept de vot și de scan, fără salar. De vreme ce în sensul articolilor dietalĭ, nobiliĭ și parochiĭ de ritul grecesc aŭ fost pușĭ pe o tréptă egală cu ceialalțĭ fiiĭ aĭ patrieĭ cu privire la tóte beneficiile, anevoie se maĭ póte aduce vre o dificultate întemeiată în contra acesteĭ dorințe ecuitabile. Ér dacă s'ar face întrebarea, că óre află-se în ritul grecesc un subiect capabil de a fi consilier guvernial, se póte rĕspunde cu da, de óre ce în scaunul superior al districtuluĭ Făgărașiuluĭ se află un nobil român cu numele Ionas Mone [1]), care dispune nu numaĭ de cualitățĭ suficiente,

[1]) Despre familia nobilă Mone (Monea) din Veneția de jos să se vadă opul: *Date istorice privitóre la familiile nobile române,* culese de *I. Cav. de Puscariŭ,* Sibiŭ, 1892, pag. 157.

ci şi de destule mijlóce, în cât pe timp îndelungat să pótă participa la şedinţele guvernuluĭ şi fără de salar.

Cu acésta promemorie s'a terminat în Viena activitatea episcopuluĭ Klein pentru drepturile bisericeĭ şi naţiuneĭ române, căcĭ în urma prigonirilor pornite în contra luĭ, a fugit la Roma. Dar despre acestea vom tracta maĭ pe larg după ce vom fi cunoscut activitatea episcopuluĭ şi în alte direcţiunĭ până la a. 1744.

Capitolul VI.

Apĕrarea comunelor şi privaţilor din partea episcopuluĭ Klein.

Episcopul Klein s'a întrepus la forurile competente nu numaĭ în interesul bisericeĭ şi naţiunii sale, ci şi în interesul maĭ multor comune şi multor particularĭ. Este interesant a cunósce vre o câteva casurĭ de acestea, pentru că ele ilustréză situaţiunea cleruluĭ şi poporuluĭ român.

Deja în memoriul sĕŭ din 18 Aprilie 1735, adresat împĕratuluĭ Carol VI[1]), episcopul se plânge în contră despoierii *Răşinărenilor* din partea saşilor din Sibiŭ, ér în 14 August 1736[2]) adresà o plânsóre şi maĭ mare la Cancelaria aulică în contra nelegiuirilor efeptuite faţă cu locuitorii românĭ aĭ comuneĭ Rĕşinarĭ. Acestora li se răpise dreptul de judicatură. Li se inpusese o taxă nóuă de 200 fl. pentru păşunatul vitelor în munţĭ. Consulul din Sibiŭ Ioan Sachs le-a răpit dreptul vechiŭ de crişmărit. Li s'a impus sarcina nóuă de a da o terţialitate şi din fên. Tot Ioan Sachs le-a luat o parte din locul şes. Li s'a răpit dreptul de a-şĭ trimite porciĭ la ghindă, şi

---

[1]) La G. B. Duică, op. cit. pag. 75, 76, unde se înregistréză şi alte casurĭ de nelegiuirĭ.

[2]) Cipariu Archiv. pag. 417 şi urm.

li s'a impus taxa de 1 fl. de fie care porc, deşi pădurile aŭ fost ale lor din vechime. După fie care gălétă de bucate trebuiaŭ să plătéscă câte 35 denarĭ. Nu le-a maĭ rĕmas de cât dreptul de lemnărit şi de apă, din care să-şĭ pótă plăti dările împĕrătescĭ, dar şi dreptul apeĭ fără dreptul de pescuit. În adausul acesteĭ plânsorĭ se specifică tóte sarcinile Rĕşinărenilor şi se arată, că eĭ plăteaŭ dărĭ, decime şi fel de fel de taxe la stat şi la naţiunea săséscă în sumă de 17,529 fl. ung. la an, şi prestaŭ o mulţime de serviţiĭ oraşuluĭ Sibiŭ, consuluLuĭ de acolo şi altora la porunca consuluLuĭ. Se pare înse, că plângerile episcopuluĭ nu aŭ avut nicĭ un resultat mângăitor, căcĭ în scrisórea luĭ din 23 Iuliŭ 1741 adresată guvernuluĭ transilvan [1]), se plânge, că Rĕşinărenilor li s'a luat maĭ întâiŭ crişma, apoi o parte din teritor, după acea munţiĭ, maĭ înainte li se impusese o taxă de 200 fl., apoĭ în anul 1740 alta de 100 fl., carĭ se incaséză cu bătăĭ şi întemniţărĭ, ér sêrmaniĭ păgubiţĭ nu pot afla nicăirĭ sanarea rĕuluĭ şi mângăiere.

Tot din scrisórea acum citată a episcopuluĭ se vede, că el a întrevenit la guvern şi în interesul Românilor din *Săcădate,* cărora Saşiĭ le răpiseră posesiunile străvechĭ, din care causă să escase o turburare atât de mare, în cât puţin a lipsit să nu se verse şi sânge. Episcopul cerea, că pe cum sînt sarcinile comune, aşa şi teritorul să se împartă egal fără deosebire de naţiune saŭ religiune „căcĭ nu este just, ca 35 familiĭ (săsescĭ) să aĭbă maĭ atâta teritor cât 170 familiĭ (române), ér sarcinile să nu le fie maĭ marĭ".

În *Sibiŭ* episcopul căpĕtase prin donaţiunea din 3 Aprilie 1734 de la Ana Maria baronesă de Hochberg o parţelă de pămînt, situată afară de pórta Ocneĭ, pe care voia să clădéscă o biserică românéscă unită. Înse înzădar

[1]) Archivul metrop. actul în copie şi la auctorul.

aŭ fost tóte reclamările episcopuluĭ la magistrat, la guvern, la prefectul armelor din Sibiŭ şi chiar şi la Curte, înzădar aŭ mişcat tótă pétra şi jesuitul Galob şi teologul Balog, şi superiorul iesuiţilor din Sibiŭ părintele Hundegger, căcĭ episcopuluĭ nu i-se recunoscù dreptul de proprietate. Saşiĭ să apĕraŭ cu privilegiile lor, cu pretensiunea de a nu se face spărtură în puritatea lor saxonică-germână chiar din partea unuĭ împĕrat german, şi cu constituţiunile lor municipale [1]). Episcopul se provoca între altele şi la argumentul acesta interesant: „Nu sciŭ pe ce temeiŭ zice magistratul din Sibiŭ, că eŭ nu pot avé în pămîntul săsesc şi cu atât maĭ puţin în acea cetate drept de acuisiţiune saŭ de donaţiune, saŭ sub orĭ care alt titul drept de proprietate la inmobile. Căcĭ noĭ *de pe timpul luĭ Traian,* încă înainte de ce ar fi întrat naţiunea săséscă în Transilvania, am fost moştenĭ în acel pămînt regesc şi până în ziua de azĭ ţinem în posesiunea nóstră moşiĭ întregĭ şi sate întregĭ, deşi asupriţĭ cu miĭ de miseriĭ şi feliurite sarcinĭ din partea celor puternicĭ. Prin urmare şi noĭ sîntem adevĕraţĭ moştenĭ în ţéra săséscă saŭ fundul regiŭ, fiind că prin diploma Leopoldină am fost incorporaţĭ şi adoptaţĭ ca fiiĭ adevĕraţĭ aĭ patrieĭ pretutindinea în Transilvania, în tocmaĭ ca şi alţiĭ“ [2]).

În *Făgăraş,* deşi biserica zidită de principele Constantin Brancoveanu la 1697 şi dotată de Ştefan Cantacuzino la 1715, fusese declarată biserică catedrală pentru episcopia unită a Făgăraşuluĭ încă la anul 1721, totuşĭ la rugarea vĕduveĭ luĭ Constantin Brâncovanu din 1725 adresată împĕratuluĭ Carol al VI-lea [3]) îndreptăţirea

---

[1]) Vezĭ actele comunicate despre acest cas de N. Togan în „Transilvania“ Nr. VIII din 1899.

[2]) Epistola din 19 Martie 1735 scrisă din Viena cătră P. Hundegger, la Nilles 1 c. pag. 528.

[3]) Actele în Archivul luĭ Cipariŭ pag. 513.

uniţilor la posesiunea acesteĭ biserice începù a devenì controversată. Ceştiunea acésta nicĭ pe timpul luĭ Klein nu erá încă definitiv resolvită, cea ce se vede din scrisórea, ce episcopul o trimise nunţiuluĭ apostolic din Viena în 25 August 1741, unde se zice: „Nu cu puţină mângăiere am înţeles din graţiósa scrisóre a Escelenţieĭ Vóstre din 27 Ĭuniŭ, că afacerea bisericeĭ catedrale din Făgăraş s'a terminat la Curtea Regéscă şi că preste scurt timp va sosì la mâna mea hotărîrea regéscă, pe care o aştept cu mare dor. De aceea împreună cu numita parochie pururea sînt mulţămitor Escelenţieĭ Vóstre pentru osteneala sânta şi patrociniul puternic, ce ni l-aţĭ dat în acéstă causă“[1]). Cu tóte acestea afacerea nu s'a terminat aşa de curênd, pe cum sperá episcopul, căcĭ biserica acésta s'a predat în mod definitiv credincioşilor uniţĭ numaĭ în 1761[2]).

În *Órda* lângă Alba-Ĭulia erá o moşie, care fusese a mănăstiriĭ din Belgrad încă înainte de unire. După dĕrîmarea mănăstiriĭ cu ocasiunea clădiriĭ fortăreţiĭ, moşia trecù sub administraţiunea Cleruluĭ şi a episcopuluĭ. După mórtea episcopuluĭ Giurgiŭ (1727) fiscul o ocupă sub pretext, că ar face parte din averea acestuĭ episcop. Klein stăruì mult la împĕratul Carol pentru recâştigarea moşieĭ de la fisc, cea ce îĭ şi succese pe cum am vĕḑut maĭ sus la pag. 55. Însă nu mult se bucurà Clerul şi episcopul de acéstă avere, căcĭ Christofor Strati, fost provisor în Valachia austriacă şi ginerele luĭ Ştefan Raţiŭ, fost curator al bisericeĭ unite, în 9 Novembre 1739 ocupà cu forţa acésta proprietate sub pretext, că mitropolitul Atanasiŭ ar fi luat banĭ împrumut de la Stefan Raţiŭ şi nu ĭ-ar maĭ fi plătit. Episcopul, care pe atuncĭ se aflá în Daia, unde se întorsese din visitaţiune ca-

[1]) Archiv. metr. din Blaş. În copia la autorul.

[2]) Ĭoan Turcu: Escursiunĭ pe munţiĭ ţĕriĭ Bârseĭ şi aĭ Făgăraşuluĭ, Braşov 1896, pag. 81.

nonică, trage la rĕspundere pe arĕndaşul moşieĭ, că pentru ce a lăsat pe Christofor Strati să o ocupe. Arĕndaşul rĕspunde, că ocupaţiunea nu s'a întîmplat cu scirea luĭ şi pornesce inmediat la Órda, află acolo pe Strati, îl légă, îĭ rade vre-o câteva pălmĭ şi îl aduce înaintea episcopuluĭ. Acesta după ce l'a deslegat, îl duce cu sine la Blaş, şi apoĭ îl îndrumà să-şĭ caute dreptul prin proces. Strati acusà pe episcop la guvernul transilvan, care pune termin de pertractare pe o zi anumită, când episcopul nu se putù presentá. Guvernul hotăresce în absenţa episcopuluĭ, că Strati póte intrá în posesiune, cea ce s'a şi întîmplat în 3 Martie 1740. De atuncĭ episcopul înzădar a tot reclamat în tot anul 1741 la Viena în contra usurpăriĭ acesteĭ averĭ, înzădar s'a întrepus şi nunţiul apostolic în favorul episcopuluĭ, căcĭ din actele, câte le avem la disposiţie nu se scie, că óre împlinitu-s'a dorinţa luĭ de a fi reaşeḑat în posesiunea moşieĭ din cestiune[1]).

Dacă nu s'ar fi prăpădit maĭ tóte actele de sub episcopul Klein din archivul metropolieĭ unite din Blaş, multe întîmplărĭ interesante din viaţa cleruluĭ şi poporuluĭ nostru de pe atuncia am fi în posiţiune de a cunósce. Sîntem decĭ constrînşĭ a înregistrá numaĭ unele, carĭ se află într'un protocol din 1741.

În 25 Ĭuliŭ 1741 episcopul trimite agentuluĭ sĕŭ din Sibiŭ o scrisóre, în care îĭ cere să întrevină la guvern în favorul protopopuluĭ din Copru, care fusese despoiat de o livadă.

Tot atuncĭ întrevine episcopul în interesul unuĭ preot, căruia domnul de pămînt îĭ luase pe nedreptul boiĭ.

În 4 Septembre 1741 scrie unuĭ domn de pămînt din Silvaşul maghiar, ca pe Popa Ĭoan fiul preotuluĭ Popa Tóder să nu-l siléscă la robote, căcĭ familia lor

[1]) Archivul metropolitan din Blaş.

din moşĭ-strămoşĭ a fost liberă de iobăgie şi pe lângă aceea Popa Ĭoan ca preot sânţit, este scutit de iobăgie.

În 6 Sept. 1741 scrie unuĭ domn de pămînt, să poruncéscă provisoruluĭ sĕŭ, ca să dea pace preotuluĭ, pentru că locul, pe care şede preotul este bisericesc din timpurĭ vechĭ.

În 6 Decembre 1741 scrie unuĭ domn de pămînt, că face mare fărădelege, când pe muierea legiuită a unuĭ iobagiŭ o ţine doică pentru fiul sĕŭ, şi nu-ĭ permite să-şĭ lăpteze pruncíĭ proprii şi să trăéscă cu bărbatul eĭ.

Câte alte casurĭ de asemenea natură vor fi fost, în carĭ episcopul va fi trebuit să-şĭ apere preoţiĭ şi credincioşiĭ de nelegiuirile domnilor!

Capitolul VII.

Românĭ deveniţĭ nobilĭ prin stăruinţa episcopuluĭ Klein.

Episcopul vĕḑênd, că Româniĭ în viaţa publică de stat numaĭ ca nobilĭ se pot validita, a stăruit pentru nobilitarea maĭ multora dintre eĭ.

În 1735, când episcopul petrecea în Viena, ceru de la împĕratul, ca din consideraţiune faţă cu oficiul sĕŭ înalt epicopesc şi faţă cu naţiunea sa, care geme sub ereticĭ, să binevoiască a nobilita pe fratele sĕŭ Toma Micul, făcêndu-l *armalist* [1]. În rugarea acésta era dedusă şi genealogia familieĭ Miculescilor prin 11 generatiunĭ, din carĭ nu lipsiaŭ nicĭ *Basarabiĭ,* nicĭ *Movilesciĭ* [2]. Împĕratul împlini acéstă cerere prin diploma din 20 Octobre 1735 dată luĭ Toma Micul şi

[1]) Nobiliĭ armaliştĭ nu căpĕtaŭ şi moşiĭ nobilitare, ci se bucuraŭ numaĭ de scutinţele personale ale nobilimeĭ.

[2]) W. Union.

soției sale Eufrosina și fiilor săi: Toma, Oprea și Ioan și fiicelor sale: Ana, Barbara și Eufrosina [3]). Insigniile

[3]) *Diploma și actele relative la ea le lăsăm să urmeze aci în textul original:* Nos Carolus VI Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus ac Germaniae Castellae Legionis Arragoniae, utriusque Siciliae, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Navariae, Granatae, Toleti, Valentiae, Gallitiae, Majoricarum, Seviliae, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Murci, Giennis, Algarbiae, Algecirae, Gibraltaris, Insularum Canariae, nec non Indiarum, ac Insularum Terrae-Firmae, Maris Oceani etc. Rex, Archi-Dux Autriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Lucemburgi, Würtembergae, superioris et inferioris Silesiae, Athenarum et Neopatriae, *Princeps Transylvaniae* et Sueviae, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, superioris et inferioris Lusatiae, Comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis, Barchinonae, Feretis, Kyburgi, Goritiae, Rossilionis, et Ceritaniae, Landgravius Alsatiae, Marchio Oristani, et Comes Gocceani, Dominus Marchiae, Sclavonicae Portus Naonis, Biscajae, Molini, Salinarum, Tripolis et Mechliniae.

Quemadmodum universos illuminans insigne illud Coeleste Sidus, Orbis delicium, non editos saltem Montium apices sui foecunditate splendoris perfundit, sed etiam depressiores junctos illis Colliculos, pulsis tenebrarum umbris, serenat; ita Nos amplitudinem benignitatis Nrae exemplo Majorum Nrorum ad perpetuam beatitatem ex hac mortalitate evocatorum, Fidelibus Nris dispertiri consuevimus, ut qui, ob collata seu in propagandam Dei Ecclesiam, seu in Rempublicam studia benigno Nro Juditio decorati conspiciuntur, eorum nexu sanguinis propinquiores quoque Gratiam a Majestate Nra ipsis factam haud immerito glorientur; Ideoque cum ad nonnullorum Fidelium Nrorum intercessionem, signanterque Fidelis Nri Nobis dilecti Reverendi, ac Magnifici Liberi Baronis Ioannis Innocentii Klein de Szád Valachorum, Graecorum, Ruthenorum, et Rascianorum, in haereditario Nobis Transylvaniae Principatu, Partibusque Regni Nri aeque haereditarii Hungariae eidem annexis, Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae Unitorum Graeci Ritus Episcopi Fogarasiensis, et Consiliarii Nri Instantiam Majtti Nrae propterea humillime factam, tum vero attentis, et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis **Thomae Klein**, seu Valachico idiomate **Micul**, in praefato Nro Transylvaniae Principatu, Sedeque

nobilitare eraŭ: Pe casseta (arcola) azurie superióră a scutuluĭ era un cap de taur sĕlbatic roşu cu un inel de aur atârnat de nărĭ, pe casseta inferióră a scutuluĭ treĭ bare (barrae), dóuĕ de colóre négră şi una de colóre

Saxonicali Cibiniensi, ac dicta possessione Szááđ residentis, praeattacti videlicet Episcopi Fogarasiensis germani Fratris, quae Idem Nobis, Augustaeque Domui Nrae, pro locorum, et temporum varietate, occasionumque exigentia, juxta suarum possibilitatem virium exhibuit, ac impendit, qualia Eum non modo continuaturum, quin etiam accedente hac Nra erga Ipsum Clementia, majori in dies conamine augmentaturum, aliisque ad bene merendum exemplum praebiturum benigne confidimus, Eundem **Thomam Klein,** seu Valachico idiomate **Micul,** ejusque Conjugem **Eufrasiam,** necnon filios **Thomam, Opre** ac **Ioannem,** ut et filias **Annam, Barbaram** et **Eufrasiam,** jam natos, ac imposterum Divina benedictione nascituros Liberos, Haeredes item, ac Posteros eorundem utriusque Sexus universos, ex Gratia speciali, deque Supremae Caesareo-Regiae, et Principalis Nrae Potestatis plenitudine in coetum, et numerum verorum, et indubitatorum haereditarii nobis Principatus Transylvaniae, nec non Regni aeque haereditarii Nri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nrarum haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos, et adscribendos: Annuentes, et ex certa Nra scientia, animoque deliberato concedentes, ut Ipsi a modo imposterum, futuris, et perpetuis semper temporibus, omnibus iis Gratiis, Honoribus, Praerogativis, et Immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati, dicti Principatus Nri Transylvaniae, nec non Regni Nri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nrarum haereditariarum nobiles, natura, jure, vel antiqua consuetudine usi sunt, et gavisi, utunturque et gaudent, uti, frui, et gaudere possit, ac valeat, Ejusdemque praescripti Haeredes, et Posteri, utriusque Sexus universi valeant, atque possint. In cujus quidem Nrae erga Eum exhibitae Gratiae, et Clementiae, ac Liberalitatis testimonium, veraeque ac indubitatae nobilitatis signum, haec Arma, seu nobilitatis Insignia: **Scutum** videlicet militare, in duas, superiorem caeruleam, et inferiorem rubeam, arcolas divisum, quarum superior caput Tauri silvestris rubri, cum Annulo aureo, è naribus pendente continet, in inferiori vero tres barrae, atri coloris duae, et tertia flava, aureis lineis distinctae visuntur, supra Scutum Galea Militaris craticulata est posita, quam contegit Diadema Regium, gemmis,

galbină, despărțite prin liniĭ de aur; de asupra scutuluĭ un coif militar cu gratiĭ (galea militaris craticulata), acoperit de o diademă regéscă; de a supra acesteĭ diademe se înălță un urs întreg în colórea sa naturală,

---

atque unionibus decenter redimitum, ex quo integer Ursus, naturali suo colore effigiatus, capite retrorsum flexo, Thecam Saggitariam collo gestans, anteriorumque pedum dextro Sagittam, sinistro antem Arcum tenens, eminere conspicitur A summitate vero, seu cono Galeae, Laciniae, sive Lemnisci diversi Coloris, in Scuti extremitates placide se se diffundunt, illudque pulcherrime exornant, prouti haec omnia in principio, seu capite praesentium Literarum Nrarum, Pictoris industria, genuinis suis coloribus illustrata, lucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur. Eidem **Thomae Klein**, seu Valachico idiomate **Micul**, ejusque Conjugi **Eufrasiae**, nec non Filiis **Thomae, Opre** et **Ioanni**, ut et Filiabus **Annae, Barbarae** et **Eufrasiae**, jam natis ac imposterum Divina Benedictione nascituris Liberis, Haeredibus item ac Posteris eorundem utriusque Sexus universis, gratiose danda duximus, et conferenda. Decernentes, et ex certa Nra scientia, animoque deliberato concedentes, ut Ipse a modo imposterum, futuris, et perpetuis semper temporibus, eadem Arma, seu Nobilitatis Insignia, more aliorum verorum, et indubitatorum dicti Principatus Nostri Transylvaniae, nec non Regni Nri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum nostrarum haereditariarum Nobilium, sub iisdem Iuribus, Praerogativis et Immunitatibus, quibus ipsi, natura, jure, vel antiqua consuetudine, usi sunt, et gavisi, utunturque et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, ac aliis quibusvis Exercitiis Militaribus, et nobilitaribus, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulaeis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus, et Sepulchris, generaliter, in quarumlibet rerum, et expeditionum generibus, sub merae, verae, syncerae, et indubitatae Nobilitatis Titulo, quo eos ab omnibus cujuscunque Status, Gradus, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre, et gestare, ac iis in aevum uti, frui, et gaudere possit ac valeat, Haeredesque et Posteri ejusdem praescripti utriusque sexus universi valeant, atque possint. Imo nobilitamus, damus, et conferimus, praesentium Majoris et Aulici Sigilli Nri impedentis munimine roboratarum vigore, et testimonio Literarum mediante. Datum in civitate Nra Vienna Austriae,

cu capul întors spre spate, purtând de grumazĭ o tolbă (theca) de săgeţĭ, ér în piciorul drept dinainte o săgétă, şi în cel stâng un arc.

Când să presentà acéstă diplomă în dieta transilvană din 11 Maiŭ 1736, Saşiĭ şi nobiliĭ reformaţĭ protestară solemn în contra publicăreĭ eĭ, şi pe lângă tot spriginul catolicilor, publicarea a trebuit sa se amâne până în anul următor, când armalistul Toma Micu se obligà, că până ce va trăi pe pămîntul săsesc, va fi supus legilor şi sarcinilor din fundul regesc (Höchsmann l. c. pag. 109). Ast fel diploma acésta s'a publicat fără contradicere numaĭ în şedinţa dieteĭ din 27 Septembre 1737.

Die Vigesima Mensis Octobris, Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo quinto, Regnorum vero Nrorum: Romani vigesimo quinto, Hispanici trigesimo secundo, Hungarici et Bohemici etiam vigesimo quinto.

Carolus, m. p. **B. Ioannes Ios. Bornemisza** de Kászon.
Georgius Pongracz.

Illustrissimi ac Reverendissimi, Graeci Ritus Episcopi Fogarasiensis, Domini Ioannis Clein Liberi Baronis de Szád, Fratris vere Germani Thomae Clein alias idiomate Valachico Mikul, nunc in Sede Saxonicali Cibiniensi Possessione Szád residentis, et commorantis, ejusque Conjugis, Nomine Eufrasiae, sic et reliquorum Introscriptorum Literae Armales, seu Privilegiales, in Generali Diaeta Anni Millesimi, septingentesimi, trigesimi, septimi, pro Die secunda Mensis Septembris in Liberam Regiamque Cittem Saxonicalem Cibiniensem indicta et celebrata, in praesentia universorum Statuum et ordinum, trium Nationum hujus Principatus Tranniae et Partium Regni Hungariae eidem incorporatarum publicatae, proclamatae ac perlectae sunt, Nemine contradicente, Die vigesima septima Septembris, Anno vero jam supra notato

Magister Sigismundus Kun de Csapo Suae Mattis Sacratissimae in Principatu Tranniae Partiumque eidem incorporatarum Protonotarius

Pe o fóie separată, alăturată la diplomă stă scris: Ad Diem undecimum Mensis Maji Anni praesentis 1736 in Liberam Regiamque Civitatem Saxonicalem Cibiniensem indicta Generali Diaeta, coram Incytis Trium Nationum Statibus et Ordinibus, Illutrissimus

În anul 1741 maĭ mulțĭ Românĭ aŭ fost făcuțĭ nobilĭ *armaliștĭ,* cea ce se vede din scrisórea episcopuluĭ din 6 Decembre adresată agentuluĭ sĕŭ din Viena, Hardt, în care zice: „Cu bucurie am primit și informațiunea despre Armaliștiĭ nobilĭ hotărîțĭ de Maiestatea Sa regală (ut et illam quae concernit resolutos a Sua R. Matte Armalistas nobiles libenter profecto habui)". Tot în acea scrisóre adauge episcopul: „Decĭ vĕ avisez pe Domnia Vóstră, că de present se află patru inșĭ, carĭ doresc nobilitatea. Treĭ sînt nepoțiĭ meĭ: Dumitru, Oprea și Dănilă Muntiul din satul Sad, scaunul Sibiuluĭ. Cel dintâiŭ a fost provisor treĭ anĭ la dominiul episcopesc din Blaș și după împrejurările timpuluĭ șĭ-a purtat oficiul cu laudă. Al doilea de present e vameș (teloniator) în Blaș. Al treilea învață retorica în Cluș. Aceștĭ treĭ frațĭ aŭ la mine 300 fl. R. pentru taxă și 40 fl. R. pentru ostenéla Domnieĭ Tale. Al patrălea este Nicolaŭ Tatul din satul Rĕșinar, tot în scaunul Sibiuluĭ, care îmĭ ser-

ac Reverendissimus Graeci Ritus Valachorum Episcopus Fogarasiensis Dominus Ioannes Klein Liber Baro de Szád, quasdam Literas Privilegiales, seu Armales Nobilitatis Praerogativae Thomae Klein, alias Idiomate Valachico Micul, in Principatu Transylvaniae Sedeque Saxonicali Cibiniensi, Possessione Szád residentis, suprafati Illustrissimi ac Reverendissimi Episcopi Fratris Germani, dum primo Excelso Regio Gubernio praesentasset, et Excelsum Regium Transylvaniae Gubernium per Secretarium Gubernialem Spectabilem Dominum Davidem Máriaffi de Maxa Inclytis Statibus et Ordinibus Publicationis fine nomine Excelsi Regii Gubernii significari curasset, ob defectum tamen et Absentiam Actualis Praesidentis ejusdem Armalis seu Privilegii Publicatio in alium Diaetalem Terminum est translata. De quibus praesentibus Literis meis Testimonialibus sub Sigillo proprio et usuali, manusque propriae subscriptione Fide mea mediante attestor Signatum Cibinij Die 12-ma Mensis Majĭ A-o 1736.

Extradatum per Magistrum Sigismundum Kun Protonotarium.

Copiate din originalele, carĭ se află la preotul unit Demetriu Clain din Brad, descendent din familia episcopuluĭ.

vesce de 9 anĭ cu multă credinţă. Tiner înzestrat de natură cu calităţĭ distinse, şi vrednic de recomandaţie pentru cunoscinţa literatureĭ nóstre (nostrarum literarum) şi pentru serviciile prestate bisericeĭ de ritul grecesc, scie ceva şi din limba germână, alt cum este cunoscut Domnieĭ Tale de când era cu mine în Viena. Acesta are la mine 100 fl. R. pentru taxă şi 20 fl. R. pentru remunerarea osteneleĭ Domnieĭ Tale. Dacă se vor maĭ afla şi alţiĭ, carĭ doresc să fie nobilitaţĭ, îţĭ voiŭ scrie"[1]).

De odată cu nobilitarea fraţilor sĕĭ episcopul stăruia, ca aceştia să ajungă şi la ceva avere. Scrisórea luĭ din 14 Decembre 1741, adresată unuĭ consilier al Camereĭ aulice, dovedesce, că fraţiĭ luĭ aŭ aşternut la Curte un memorial, în care cereaŭ să li se dea lor posesiunile dominiuluĭ fiscal apafian din Comana-de-jos şi de sus din districtul Făgăraşuluĭ cu drept inscripţional (transcriberentur jure inscriptitio possidendae[2]). dar memorialul nu a avut resultatul dorit.

Ast fel doria episcopul, să ridice pe maĭ mulţĭ Românĭ, ca eĭ să pótă deveni apĕrătorĭ puternicĭ aĭ bisericiĭ şi naţiuniĭ. Cea ce înse episcopul a făcut cu bună şi curată intenţiune, duşmaniĭ luĭ maĭ târziŭ aŭ folosit-o ca o armă în contra luĭ, imputându-ĭ, că-şĭ îmbogăţesce neamurile.

Capitolul VIII.

Starea s. Unirĭ sub episcopul Klein.

Istoriografiĭ nostri ceĭ maĭ vechĭ, Sam. Clain (Klein[3]) şi Petru Maior[4]), susţin că unirea cu biserica Romeĭ a

---

[1]) Archivul metrop. din Blaş. În copie la autorul.
[2]) Ibid.
[3]) La Cipariu: Acte şi fragmente pag. 93.
[4]) Istoria bis. rom. Part. I. C. III. §. 6.

făcut progrese marĭ sub episcopul Klein, ér datele, carĭ s'aŭ descoperit până acuma se par, că intăresc afirmaţiunea acestor scriitorĭ.

Este meritul domnuluĭ G. B. Duica, că a atras atenţiunea publică asupra conscripţiuniĭ făcute de episcopul Klein în 1733, pe care Domnia sa a aflat-o în colecţiunea de manuscripte a luĭ I. Benigni de Mildenberg din biblioteca Bruckenthal din Sibiŭ şi a apreţiat-o fórte obiectiv în „Convorbirĭ literare" Nr. 12 din 1 Decembre 1896 pag. 626 şi următórele, ér domnul N. Togan capelan unit în Sibiŭ a copiat-o şi publicat-o în „Transilvania" Nr. IX—X din 1898. Acésta conscripţiune înse nu este completă, adecă nu conţine tóte datele, câte aŭ fost în conscripţiunea originală a luĭ Klein, de óre ce lipsesc datele relative la casele parochiale, la bisericele, la fênaţele şi agriĭ bisericescĭ, carĭ se aflaŭ la 1733 în fie care comună. De acea ne simţim îndemnaţĭ a publica în „Adaus" conscripţiunea luĭ Klein cea completă, aşa pe cum am găsit-o în archivul metropolitan din Blaş.

În scrisórea, cu care episcopul trimite conscripţiunea acésta comisiuneĭ din Sibiŭ de sub presidiul conteluĭ Francisc Paul de Wallis [1]), arată starea uniriĭ înainte de a ajunge el în fruntea dieceseĭ Făgăraşuluĭ, zicênd, că atuncĭ când s'a primit uniunea din partea episcopuluĭ Atanasiŭ (1700), s'a promis, că se va esecuta diploma împěratuluĭ Leopold. Dar întrevenind turburările şi revoluţiunea luĭ Rakoczi, promisiunea nu s'a putut împlini. Murind apoĭ curînd după revoluţiune şi episcopul Atanasiŭ († 1713), scaunul episcopesc rěmase vacant maĭ mulţĭ anĭ [2]), în care timp clerul a fost asuprit în felurite chipurĭ. O parte mare dintre preoţĭ vědênd acum, că nu se pot bucura de

[1]) Vezĭ maĭ sus pag 30—33.
[2]) Nu patru, cât zice episcopul, ci 7 anĭ.

privilegiile dobîndite, ci din contră *prin uniune şĭ-aŭ atras ura şi maĭ mare a domnilor celor alalte religiunĭ,* şi socotind, că aŭ fost numaĭ amăgiţĭ, se lăpĕdară de unire. Ér vĕḑênd preoţiĭ, că nicĭ episcopul Ioan Giurgiŭ (Pataki) antecesorul luĭ Klein, din causa morţiĭ sale prea timpurie, nu a putut dobîndi esecutarea privilegiilor, ci din contră s'a deschis neuniţilor câmp şi maĭ mare de a-şĭ propaga dogmele, cercară scut la ceĭ din a fară. Causa tuturor acestora este asuprirea preoţilor şi neesecutarea privilegiilor.

Aşa dară când a luat episcopul în mâna sa frênele guvernăriĭ bisericescĭ o *mare parte* (magna pars) a preoţilor românĭ din Transilvania trecuse la neunire. Dacă înse vom considerá, că la un an de la instalarea luĭ I. Klein întîmplată în 28 Septembre 1732, adecă în jumĕtatea a dóua a anuluĭ 1733, când s'a făcut conscripţiunea amintită, dintre 2742 preoţĭ numaĭ 486 maĭ eraŭ neuniţĭ, credem, că Samoilă Clain (Klein) nu esageréză când afirmă, că în decursul acestuĭ an (1733) „cam 600 de preoţĭ s'aŭ dus la unire“ [1]).

Înse unirea făcù şi după acea progrese continue şi încă în părţile cele maĭ espuse ispiteĭ de a nu îmbrăţişa unirea, anume în sudul Transilvanieĭ, de unde în continuŭ treceaŭ munţiĭ ómenĭ, carĭ voiaŭ să se preoţéscă şi se întorceaŭ chirotoniţĭ în patrie. În archivul metropolitan din Blaş se află un protocol de investigaţiune făcută din 4 August până în 2 Septembre 1734 în 40 de comune din districtul Făgăraşuluĭ. Investigaţiunea este făcută de o comisiune civilă pe basa unuĭ decret emanat de la împĕratul Carol VI la cererea episcopuluĭ Klein. Conform datelor din acest act de investigaţiune în jumĕtatea a dóua a anuluĭ 1734 în acele 40 comune eraŭ numaĭ 10 preoţĭ neuniţĭ în funcţiune,

---

[1]) Cipariŭ: Acte şi Frag. pag. 93.

la carĭ dacă vom adauge şi pe eremitul neunit, care petrecea pe hotarul comunei Şinca veche, şi pe 9 preoţĭ neuniţĭ, dar opriţĭ de la orĭ ce funcţiune, şi chiar şi pe doi „dubiĭ“ cu privire la confesiune, abia avem numĕrul de 22 preoţĭ neuniţĭ, pe când în jumĕtatea a dóua a anuluĭ 1733, după conscripţiunea acestuĭ an, eraŭ în acele 40 comune 44 preoţĭ neuniţĭ. În cursul unuĭ an numĕrul preoţilor neuniţĭ scăduse aşa dară cu jumĕtate. Acest proces se va fi desvoltat cu atât maĭ vîrtos în alte părţĭ ale Transilvanieĭ, şi ast fel putem afirma, că cu fórte puţine esceptiunĭ, sub episcopul Klein toţĭ Românii s'aŭ întors la unire până la 1741. Esceptiunile acestea se reduc la locuitoriĭ românĭ şi preoţiĭ lor din ţara Bârseĭ şi din suburbiul Braşovuluĭ, la uniĭ preoţĭ din ţara Făgăraşuluĭ, şi scaunul sĕcuesc *Orbai,* pe cum ni-se pare nóuĕ a puté deduce din plenipotenţa de la 27 Sept. 1741, ce episcopul a dat-o luĭ Ioan Iosif Nagy de Csotár, ca să-ĭ incaseze „catedraticul“ şi baniĭ ce preoţiĭ trebuiaŭ, în sensul hotărîrilor din sinodul anuluĭ 1738, să-ĭ plătéscă pentru zidirea mănăstiriĭ din Blaş [1]).

Este fórte probabil însă, că, în urma visitaţiuneĭ canonice, ce a făcut'o episcopul în anul 1741 în comunele

[1]) Actul se află în archivul metropolitan şi în partea acésta zice: Quod cum ad hunc nostrum Fogarasiensem Eppatum licet etiam *universi graeci ritus homines in terra Barczia ipsoque suburbio Coronensi* residentes, et commorantes de jure et ab antiquo pertineant, nihilominus tamen praefati graeci ritus homines inaudita contumacia ducti, spretisque paternis nostris admonitionibus, a Nobis velut legitimo eorum Eppo dependere, ac consequenter eorumdem sacerdotes censum nostrum cathedraticum . . . . . a *10 annis* nobis praestare, insuper appromissam a V Clero nro unito pro aedificatione Monasteri Balasfalvensis . . . . summam dare nullatenus vellent; quinimo *nonnulli* graeci ritus sacerdotes *in I. Sede Siculicali Orbai* ac *quidam in terra Fogaras residentes* praefatorum sacerdotum Barcensium vestigia ab aliquot annis in omnibus sequerentur pari contumacia, damno et praejudicio nostro totiusque V. Cleri manifesto“.

din Sĕcuime, şi neuniţiĭ din scaunul „Orbai" se vor fi întors la unire, şi nu este eschisă probabilitatea, că şi unele comune din ţéra Bârseĭ şi din districtul Făgăraşuluĭ se vor maĭ fi făcut unite. Acésta o deducem din decretul Marieĭ Teresieĭ de dto 10 Ĭuniŭ 1752 adressat guvernuluĭ transilvan, în care se spune, că în neunire aŭ perseverat continuŭ numaĭ *câteva* comune din districtul Făgăraşuluĭ şi Bârseĭ şi societatea Grecilor din Sibiiŭ şi Braşov [1]). Observăm aci, că „Greciĭ" nu voiaŭ se recunóscă jurisdicţiunea episcopuluĭ unit, pe cum nu o recunosc nicĭ astădĭ pe a episcopilor românĭ greco-orientalĭ. Preoţiĭ românĭ din Braşov şi Făgăraş îşĭ aveaŭ dotaţiunea din România şi se temeaŭ, că prin unire o vor perde. De aceea preotul neunit Vasile Barani din Făgăraş a trecut la unire în 1738 numaĭ după ce i-s'a asigurat din cassa statuluĭ 200 fl. adecă o plată egală cu aceea, pe care o trăgea din *„vama domnéscă de la Rucăr"*. [2]) Unele bisericĭ din districtul Făgăraşuluĭ se aflaŭ pe dominiul familieĭ Brancoveanu, şi preoţiĭ lor eraŭ ajutaţĭ din averea acesteĭ familiĭ. De acea eĭ nu se puteaŭ deslipi de biserica gr.-orientală. Ceĭ netrecuţĭ la unire atârnaŭ de la episcopul Rîmniculuĭ din Vala-

[1]) Actul în archivul mitropolitan din Blaş: Caeterum siquidem in eodem principatu Nostro *aliquae,* ut pote in *Fogarasiensi et Barcsensi districtibus, communitates, quaestorum item Graecorum Cibinii et Coronae Societates* unioni praefatae neutiquam accessisse, sed in schismate graeco *perseverasse continuo,* et qua tales hactenus *toleratae* esse dignoscerentur; hinc ab intentione Nostra non erit alienum, imo publicae *politicaeque suaderent Rationes,* si pro specificatis communitatibus dissimulando connivere videbimini, ut de necesariis pro animarum suarum cura sacerdotibus, quos antehac e ditionibus Turcicis evocaverant, *ab Archiepiscopo potius et Metropolita Schismatico Carloviczienst* (interdicta caeteroquin simpliciter omni Ejusdem in res Transilvanicas ingestione) *in futurum sibi possint providere.*

[2]) Cipariŭ, Archiv pag. 513. W. Union şi Archivul mitropolitan din Blaş.

chia austriacă. Dar deja de pe la 1735 începuse a esercitá jurisdicțiune asupra lor mitropolitul sêrbesc din Carlovitz. [1])

Putem deci afirmá fară șovăire, că episcopul Klein până la anul 1741 adunase pe toți Românii din Transilvania — cu esceptiunea câtor-va fracțiuni disparente, — într'o singură biserică unită. El avuse planul, ca pe toți să-i facă uniți, pentru ca prin acésta pe toți să-i facă părtași drepturilor politice și civile, de carî se bucurau cele 3 națiuni și 4 religiuni recepte din Transilvania, și ast fel să ridice tótă națiunea română din sclăvia de până atunci. Înainte însă de a-și fi sêvârșit opera acésta mare, episcopul a fost sdrobit din partea dușmanilor lui și ai causei, ce o representá, pe cum vom vedé mai târdiu.

Capitolul IX.

Starea bisericeĭ sub Episcopul Klein.

Deși din cele precedente cunóscem starea bisericii, a clerului și poporului român de pe timpul episcopului Klein, credem totuși, că facem lucru folositor, dacă vom înregistrá aci unele amênunte, cu ajutoriul cărora vom străbate și mai adânc în cunoscința acelui timp.

Cu privire la episcopul diecesan este remarcabil, că abia sub Klein ajunse se aibă locuință stabilă. Atanasiu, primul episcop unit, fusese scos din reședința sa frumósă, ce o avea pe locul, unde astădi este fortăréța din Alba-Iulia. Ioan Giurgiu (Pataki), al doilea episcop unit, ar fi trebuit să locuéscă în Făgăraș, dar nu avea casă corêspundětóre, și ast fel adese ori petrecea în Sâmbăta de jos și în Gherla, unde era dominiul episcopesc. Tot

[1]) W. Union.

aci petrecea și Klein până în 1737, când se stabilì definitiv în Blaș, și abia în dieta din 1744, când s'a recunoscut și de staturĭ donațiunea dominiuluĭ de la Blaș, se liniștì întrégă biserica, că episcopul eĭ nu va maĭ fi pribeag dintr'un loc într'altul.

Episcopul Klein se susținea până în 1737 din dominiul de la Sâmbăta-de-jos și de la Gherla, ér de atuncĭ din dominiul Blașuluĭ, al căruĭ venit erá computat, în partea destinată pentru episcop, în 3000 fl. Renensi [1]). Cu tóte acestea sub episcopul Klein nu încetaseră nicĭ alte venite episcopescĭ, carĭ aŭ fost și înainte de unire, adecă înainte de 1700. Aceste venite eraŭ de dóuĕ feliurĭ: unele în banĭ, altele în bucate. În banĭ fiecare preot erá dator să plătéscă episcopuluĭ pe an câte un floren renens. Acésta se vede din plenipotența dată de Klein luĭ Ĭoan Ĭosif Nagy de Csotár [2]) în 27 Septembre 1741, prin care acesta este auctorisat a scóte de la fiecare preot renitent câte un floren sub titlu de „census cathedraticus“ [3]).

Că episcopul primiá și alte venite de la credincioșiĭ sĕĭ, se vede din actul de dto 31 Octobre 1741, [4]) prin care pe protopopiĭ George de la Iuc și Nicolae de la Balomir îĭ numesce „visitatorĭ circăluitorĭ“ în eparchia protopopuluĭ de la Sovaroș nu numaĭ „pentru galbiniĭ adunațĭ spre zidirea s. Mănăstirĭ,“ ci „așișderea pentru veniturile nóstre cele obicĭnuite, *dăjdiile, pominoace,* și *birșagurĭ.*“ *Birșagurĭ* eraŭ mulctele dictate în cause judiciale, ér ce sînt *„pominoacele“*, ne spune episcopul

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 17.

[2]) Eidem Illmo Dno Ioanni Iosepho Nagy ab universis praespecificatis graeci ritus sacerdotibus tam praefati census nri cathedratici *(id est a quolibet Sacerdote pro singulis annis unum florenum Rhr)* - collectionem commendaverimus et concrediderimus.

[3]) Vedĭ maĭ sus pag. 22.

[4]) Vedĭ maĭ sus pag. 22.

în cerculara sa de dto 21 August 1741 [4]), adresată protopopilor, unde se zice: „Aşişderea *pominoacele nóstre de grâŭ şi de ovĕs* şi alte obicĭnuite până la ziua luĭ S. Dimitrie, adeca Octomvrie 26 de zile adunându-le, *atuncĭ partea nóstră* deplin şi cu dreptate, pe cum s'aŭ aşeḑat în trecutul Săbor mare, să Ni-o trimiţĭ la Noĭ în Blaş.“ Dăjdiile eraŭ un fel de contribuţiune în banĭ. Dintr'un raport al gubernatoriuluĭ şi secţieĭ catolice din guvern, adressat în 7 Februar 1751 la Curte, se vede, că fiecare sat maĭ mic da episcopuluĭ câte o gălétă (cubulus) de bucate şi *câte un floren ung.*, ér satele maĭ marĭ contribuiaŭ şi maĭ mult. (W. Union).

Afară de acestea se pare, că episcopul primia de la fie care preot o anumită taxă şi cu ocasiunea chirotoniriĭ lor. Acésta se póte deduce din rescriptul împĕrăteseĭ Maria Teresia de la 9 Septembre 1743 [5]) care tot odată arată, că în Viena nu priviaŭ cu ochĭ bunĭ încassarea acestor dărĭ, pominóce, şi taxe din partea episcopuluĭ după ce el obţinuse dominiul de la Blaş. Cercurile politice nu luaŭ în consideraţiune enormele cheltuelĭ, ce le avea episcopul cu petrecerea sa îndelungată în Sibiŭ la dietă, şi de 3 orĭ timp fórte îndelungat în Viena, în causa bisericeĭ şi naţiuniĭ sale.

Am înregistrat acestea, nu numaĭ ca să se cunóscă, cum trăiaŭ episcopiĭ românĭ înainte de a fi ajuns în posesiunea domeniuluĭ de la Blaş, ba chiar şi înainte de unire, — căcĭ episcopul în scrisorile amintite se provócă la obiceiul cel vechiŭ de pe timpul împĕratuluĭ Leopold, — ci şi pentru că afacerea acestor dărĭ, taxe şi pominóce jócă un anumit rol şi în căderea episcopuluĭ.

În guvernarea dieceseĭ Episcopul erá ajutat de Vicariĭ generalĭ episcopescĭ, de Sinod, Consistoriŭ şi de

[4]) Veḑĭ maĭ sus pag. 21.
[5]) Veḑĭ maĭ sus pag. 83—92.

protopopĭ. Dar episcopul cercá să ajungă şi inmediat în atingere cu clerul şi poporul sĕŭ prin visitaţiunĭ canonice. Avem urme despre 3 visitaţiunĭ de acestea făcute de episcopul Klein: una în anul 1739 în părţile cele maĭ depărtate ale Transilvanieĭ spre Ungaria, alta în August 1741 în Secuime, şi a treia în tómna anuluĭ 1741 prin fórte multe comune, căcĭ îl aflăm scriind în feliurite afacerĭ din *Geaca*, Jucul de jos, N. Czege. [1])

Vicarĭ generalĭ episcopescĭ eraŭ doĭ, unul peste părţile Transilvanieĭ inferióre, de la graniţa Ungarieĭ până la Mureş şi Arieş, ér altul peste părţile superióre, de la aceste dóuĕ rîurĭ până la graniţele Moldoveĭ şi Valachieĭ. [2]) În tot timpul episcopieĭ luĭ Klein, până în 1745, aŭ fost Vicarĭ generalĭ: Ştefan Pop Timandi de la Juc peste părţile inferióre, şi Nicolaŭ Pop de la Biia peste părţile superióre. La amêndoĭ le mijlocise episcopul de la Pontificele Roman înalta distincţiune de protonotarĭ apostolicĭ. Nicolaŭ Pop era şi notariul Sinoduluĭ general (generalis Synodi Notarius) şi despre el scim positiv, că a redigeat protocolul causelor resolvite în presenţa episcopuluĭ de la 15 Februar până în 10 Ĭuniŭ 1742. [3]) Acesta a rĕpausat în 23 Ĭuniŭ 1745.

Cel ce purta funcţiunea de notar al Cleruluĭ, căpĕtá în fie care an de la fie care protopop câte un imperial. [4])

Sinóde diecesane se ţinură şi sub episcopul Klein, de comun în fie care an unul. Însă noĭ cunóscem de sub acest episcop actele numaĭ celor 5 sinóde, din aniĭ 1732, 1738, 1739, 1742 [5]) şi 1744. [6]) Actele acestor

[1]) Archivul mitrop. din Blaş.

[2]) I. M. Moldovan, Acte sinodale II pag. 97.

[3]) Vedĭ protocolul anuluĭ 1741 în archivul mitrop. din Blaş.

[4]) Sinodul din 1732, la I. M. Moldovan: Acte Sinodale, t. II pag. 97.

[5]) Acte sinodale de I. M. Moldovanu.

[6]) George Bogdan-Duică opul. citat, după W. Union.

sinóde ne arată. că pe timpul acela sinódele nu încetaseră a fi tot odată forul cel maĭ înalt judecătoresc în afacerĭ disciplinare, criminale şi matrimoniale.

Consistoriul episcopuluĭ era compus din 12 protopopĭ maĭ de frunte.[1]) Şedinţele nu se ţineaŭ numaĭ la reşedinţa episcopéscă, ci şi în alt loc. unde petrecea episcopul timp maĭ îndelungat. Aşa d. e. în 1742. sĕ ţinură în Sibiŭ în „uliţa fleşerilor“ în „sălaşul nostru“ (al episcopuluĭ) maĭ multe şedinţe consistoriale, la carĭ era de faţă tot deauna şi teologul iesuit, şi de comun nu lipsia nicĭ archimandritul Leonte Moschonas, de origine din insula Naxos, de la care aŭ rĕmas multe cărţĭ grecescĭ în biblioteca din Blaş şi care muri la 1758. (Cipariŭ: Acte şi fragm. p. 143 şi Archivul metr.)

Dupa conscriptiunea din 1733[2]) eraŭ in diecesa Făgăraşuluĭ 44 protopopĭ. Se póte însă că maĭ târḑiŭ să sĕ fi înmulţit numerul lor, de óre ce în scrisórea adressată de 26 protopopĭ episcopuluĭ Klein la Roma în 22 Sept. 1747[3]) găsim şi pe protopopiĭ Iliei, Blaşuluĭ, Armenilor (Örményszék), Sovateĭ şi Iclanduluĭ, carĭ nu figuréză în conscripţiunea amintită. Dar şi aceea este probabil, că numaĭ reşedinţa protopopilor s'a schimbat, fără a sĕ înmulţi numĕrul protopopiatelor.

Preoţĭ uniţĭ eraŭ în diecesă peste 2200.

Dotaţiunea lor a fost statorită prin rescriptul împĕrăteseĭ Maria Teresia din 9 Septembre 1743.[4]) Poporul însă îşĭ ajutá pe preoţiĭ seĭ şi înainte de acel rescript. În deliberatul adus de Căpitanatul şi Scaunul judecătoresc superior al nobililor districtuluĭ şi oraşuluĭ Făgăraş de dto 23 Iuniŭ 1734[5]) găsim unele notiţe

[1]) Veḑĭ sinodul din 1732. la I. M. Moldovan l. c II, p 96.
[2]) Veḑĭ maĭ sus pag. 133.
[3]) În protocolul de la Oradea mare, în copie la autorul.
[4]) Veḑĭ maĭ sus pag. 88 92.
[5]) În archivul mitr. din Blaş.

despre prestaţiunile, ce le făceaŭ credincioşiĭ în favorul preoţilor. Acestia căpětaŭ pentru botez 12 14 denarĭ; pentru înmormêntarea unuĭ adult un floren ren., pentru a unuĭ prunc 50 denarĭ; la pascĭ de la fie care casă câte 6 denarĭ, ear la Bobotéză câte 3 denarĭ, o cóstă, un colac şi un fuior de cânepă. Din fie care pomană jumětate erá a preotuluĭ. Pentru un sărindar, dacă sě da şi céră în preţ de 2 fl. R, preotul căpětá 12 fl. R, ear fără de céră 14 fl. R; pentru paraclis câte treĭ denarĭ, pentru molitva câte un denar; pentru sărăcustă 1—3 fl. R; pentru maslu 24 denarĭ; pentru sfeştanie 12 denarĭ; pentru pomenirile viilor în păresemĭ 24 denarĭ, ear a morţilor 28 denarĭ. Preoţiĭ nu căpětaŭ numaĭ stolă, ci şi bucate şi ḑile de lucru. De comun fie care cap de familie dá preotuluĭ câte o felderă de ověs, câte un secerător, şi câte o femeie la tors într'o nópte întrégă. În unele sate fie care cap de familie plătia preotuluĭ câte o felderă de grâŭ, saŭ o gălétă de ověs, şi chiar şi câte dóuě căpiţe de fên.

Taxele şi prestaţiunile acestea, despre carĭ însă nu scim că óre fost'aŭ generale în totă diecesa, împěrătésa Maria Teresia în parte le-a cassat, în parte le-a redus cu rescriptul eĭ din 9 Septembre 1743, şi ast fel se póte uşor crede cea ce se afirmă în denunciaţiunea de la Nilles [1]) despre sinodul din 6 Iuliŭ 1744, că la auḑul acestor dispoziţiĭ împěrătescĭ. clerul s'a turburat tare (valde conturbatus est clerus), maĭ vêrtos dacă vom considera, că preoţimea nu putuse dobândi acea, ce maĭ tare doria: decimile, carĭ credincioşiĭ uniţĭ le plătiaŭ preoţilor luteranĭ, calvinĭ şi unitarĭ.

Şcóle române pentru cultura cleruluĭ şi poporuluĭ nu eraŭ nicĭ pe timpul episcopuluĭ Klein. Dar eraŭ deschise şi pentru Românĭ scólele iesuiţilor, nu numaĭ

[1]) Nilles, op. c. pag. 562.

din Transilvania, şi anume din Braşov, Sibiŭ, Alba-Iulia şi Cluş, ci şi din Ungaria, maĭ ales în Tirnavia, unde studiase şi episcopul. Scólele iesuiţilor aŭ decĭ meritul de a fi aruncat prima sĕmênţă de cultură în mijlocul poporuluĭ nostru. În Cluş jesuiţiĭ începură deja pe la 1744 a scrie limba *română cu litere latine,* pentru ca să întroducă cu atât maĭ uşor pe Românĭ în cultura apusană. [2]) Preoţiĭ ceĭ maĭ distinşĭ eraŭ crescuţĭ în Roma şi Viena. În Roma studià pe timpul luĭ Klein Petru Aron, Grigorie Maior, Silvestru Caliani şi alţiĭ, în Viena Atanasiu Rednic, în Tirnavia Gerontie Cotorea, toţĭ bărbaţĭ erudiţĭ, cu carĭ s'aŭ deschis scólele din Blaş la 1754. Prin cultură s'a trezit consciinţa naţională, care sĕ reoglindesce atât de frumos în tóte acţiunile Cleruluĭ din timpul acela şi maĭ vêrtos în spiritul luĭ de jertfă şi abnegaţiune pentru emanciparea poporuluĭ din sclavia politică şi pentru înfiinţarea instituţiunilor de cultură naţională.

Cultureĭ rĕspândite din scólele iesuiţilor şi consciinţeĭ naţionale cultivate de episcopul Klein avem să mulţămim, că în timpul acesta întêmpinăm pe ceĭ dintâiŭ bărbaţĭ românĭ, aşedaţĭ în funcţiunĭ înalte, cărora nu li-a fost ruşine a se profesa şi a lucra ca Românĭ. Între acestia amintim pe Petru Dobra, despre care în biserica greco-catolică din Zlatna şi astădĭ sĕ păstréză o tabla cu inscripţiunea: *„In hac capella quiescunt exuviae praenobilis ac generosi Angeli Dobra de Zalatna hujus Templi Benefactoris et Patroni munifici 14-a Ianuarii anni 1735 defuncti, nec non Michaëlis Antonii Dobra ejusdem ex filio Spectabili Dno Petro Dobra Causarum Regalium Directore nepotis 17-a Aprilis anni 1738 defuncti innocentissimi Manes.“* Acéstă inscripţiune arată, că Petru Dobra fiscalul ţĕreĭ era fiul prea nobiluluĭ şi generosuluĭ Angel Dobra de Zlatna, şi că a

[2]) Nilles ibid pag. 524.

avut şi un fiŭ cu numele Mihail, care a reposat de timpuriŭ. Petru Dobra a fost de mare ajutor episcopuluĭ Klein întru obţinerea dominiuluĭ de la Blaş şi maĭ târḑiŭ îl vedem între ceĭ patru patronĭ aĭ sânteĭ Unirĭ. Când a abzis de postul onorific de patron al unirii ḑise, „că deşi din leagăn a fost educat în scólele onoriĭ şi vîrtuţiĭ sub grija părinţilor din societatea luĭ Isus, şi deşi a crescut şi îmbětrânit în religiunea catolică, totuşĭ trebue să-şĭ recunóscă naţionalitatea sa română. O de şĭ-ar recunósce-o şi alţiĭ fórte mulţĭ, carĭ cu câţĭ-va anĭ maĭ înainte trecênd la calvinism, vreaŭ se fie numiţĭ Ungurĭ“. Acestea arată, că iesuiţiĭ cultivaŭ şi sentimentul naţional român în scólele lor. [1])

Capitolul X.

Klein şi părinţiĭ Iesuiţĭ.

Episcopul Klein a avut lângă sine maĭ mulţĭ teologĭ iesuiţĭ şi anume de la 1732—1738 pe George Regai, un bărbat erudit născut în ţinutul Poşonuluĭ care şi maĭ înainte funcţionase în biserica unită parte ca director al Cleruluĭ înainte de episcopul Ioan Giurgiŭ (Pataki), parte ca teolog. Acesta 'şĭ însuşise perfect limba românéscă, şi sĕ ocupa mult cu adunarea documentelor relative la istoria bisericeĭ orientale din Ungaria, [2]) între carĭ a adunat unele de mare preţ pentru istoria bisericeĭ românescĭ [3]).

Al doilea teolog al episcopuluĭ Klein a fost *Nicolaŭ Ianossi, un Secuiŭ,* pe care împĕratul Carol al VI-lea

[1]) Raportul luĭ Dobra din 11 Ĭan. 1749 în W. Union

[2]) Nilles ibid. pag 402.

[3]) Se află tipărite la Iohann Hintz: Geschichte des Bisthums der gr. nichtunirten Glaubensgenossen in Siebenbürgen, Hermannstadt 1850. pag. 63 şi urm.

îl numise prin decretul din 20 Februar 1738, şi care funcţionà în acéstă calitate până în 19 Martie 1741, când muri în Sibiŭ. [1])

Al treilea teolog a fost Ĭosif Balogh, asemenea *Magiar orĭ Secuiŭ* din Radnoth (Ernot), care fù numit prin decretul împĕrătesei Maria Teresia din 1 Maiŭ 1741, şi funcţionà în acéstă calitate până către finea anuluĭ 1746, când fù înlocuit cu Emeric Pallovics.

Cu cel dintâiŭ teolog, adecă cu George Regai, episcopul nu a avut nicĭ un conflict, ci şi cu el şi cu ceilalţĭ părinţĭ iesuiţĭ din Transilvania a trăit în armonie deplină.

Am vĕḑut maĭ sus, că la comisiunea transilvană, care la an. 1735 pertractá cererile episcopuluĭ în Sibiŭ, acesta era representat prin teologul George Regai şi prin părintele iesuit Anton Gallob [2]). Tot pe atuncĭ episcopul era în corespondinţă amicală cu părintele Hundegger din Sibiŭ, căruia cu datul 19 Martie 1735 i scriá din Viena: „Din epistola Cuvioşieĭ Tale din 5 Martie am observat cu bucurie îngrijirea şi interesul, ce l'aţĭ dovedit pentru causa luĭ Domneḑeŭ faţă cu clerul nostru şi cu naţiunea nóstră asuprită“ [3]) În anul 1737 la sĕrbătórea Sântuluĭ Ignaţiŭ, întemeietoriul societăţiĭ luĭ Isus, episcopul Klein a mers la Alba-Ĭulia şi a celebrat sânta liturgie după ritul grecesc în biserica iesuiţilor de acolo. [4]) Atât de intime eraŭ raporturile între episcopul Klein şi iesuiţiĭ până pe la anul

---

[1]) Nilles ibidem pag. 540 şi I. M. Moldovanu: Acte sin. II. pag. 92.

[2]) Veḑĭ maĭ sus pag. 35.

[3]) Nilles, ibid. pag. 527.

[4]) Nilles, ibid. pag 531.

1738, în cât scriitoriĭ Saşĭ îl numesc o expositură şi un protegiat al iesuiţilor. [1])

Conflictul între episcop şi teologul seŭ a isbucnit în anul 1738. Până atuncĭ episcopul, în sensul diplomeĭ Leopoldine a dóua din 1701 şi a actuluĭ seŭ de numire, era dator să-şĭ ţină teolog iesuit, dar nu era dator să-ĭ dea plată. Prin diploma împĕratuluĭ Carol VI din 21 August 1738, cu care s'a dăruit episcopieĭ dominiul de la Blaş, episcopuluĭ s'a impus, peste aşteptare, sarcina de a da şi salar regulat şi cuartir potrivit teologuluĭ seŭ. [2]) Când a vĕḑut episcopul, că instituţiunea teologuluĭ se perpetuézā în biserica sa prin un act fundaţional în paguba beneficiuluĭ episcopesc, s'a revoltat, şi de atuncĭ a făcut tot ce i-a fost cu putinţă să se scape de acéstă sarcină. Că acesta este motivul adevĕrat al conflictuluĭ, sĕ vede şi din epistola, ce în 29 Ĭuliŭ 1747 o scria episcopul din Roma călugăruluĭ basilian din Blaş Silvestru Caliani, unde ḑice: *„Étă că pe Iesuitul l'aŭ băgat în înseşĭ literile fundaţionale, carĭ sunt perpetue şi aŭ fost ocasiunea acestuĭ proces şi pe carĭ Cancelaria nu vrea să le corégă“.* [3]) La acestea s'a adaus încă şi împrejurarea, că de la 1738 aŭ fost numiţĭ teologĭ doĭ magiarĭ ardelenĭ: Iánossi şi Balogh, în carĭ nicĭ episcopul, nicĭ clerul nu maĭ puteaŭ avea încrederea, care o avuseră faţă cu alţĭ iesuiţĭ, de óre ce sĕ temeaŭ, că aceĭ doĭ teologĭ în calitatea lor de *magiarĭ* nu vor sprigini causa Românilor, care avea de scop scuturarea juguluĭ politic pus de magiarĭ.

---

[1]) Veḑĭ: Höchsmann: Studien zur Geschichte Siebenbürgens aus dem 18 Iahrhundert, Archiv des Verenes für sieb. Landeskunde v. XVI pag. 107. şi Heinrich Herbert, în aceaşĭ publicăţiune fasc. I din vol. XIX, şi „Transilvania“ Nro VIII din 1899.

[2]) Veḑĭ maĭ sus pag. 17.

[3]) În protocolul de la Orade: „Ecce Iesuitam intruserunt in ipsas fundationales Litteras, quae sunt perpetuae et hujus Litis occasio fuerunt, et quas Cancellaria corrigere non vult“.

Episcopul la început a pus pre protopopĭ şi preoţĭ, să sĕ scóle în contra teologuluĭ, şi să-ĭ facă imposibilă remânerea luĭ în Blaş.

În sinodul de la 25 Maiŭ 1739 Clerul, după ce episcopul şi teologul Iánossi aŭ eşit din şedinţă, a formulat o instrucţiune pentru teolog, despre care póte toţĭ eraŭ convinşĭ, că în unele puncte acesta nu o va poté observa.

În acéstă instrucţiune era îndatorat teologul: 1) Să apere pe preoţĭ de tóte injuriile, ce li se făceaŭ din partea domnilor de pămînt şi a funcţionarilor comitatensĭ; 2) De câte orĭ va fi rugat din partea vre unuĭ preot pentru ast fel de nedreptăţirĭ, să resolveze rugarea cu cuvinte blânde şi domóle; 3) Plângerile preoţilor în contra protopopilor să nu le asculte, fără a fi cerut informaţiune şi de la respectivul protopop, orĭ de la Vicariul general; 4) Să pună jurămînt de fidelitate faţă cu episcopul şi clerul; 5) Să nu siléscă clerul la observarea altor lucrurĭ, afară de cele 4 puncte ale uniuniĭ; 6) În judecăţĭ să procédă după pravilă; 7) Să stăruéscă ca tóte persónele bisericescĭ să se bucure de inmunităţile garantate prin diploma Leopoldină; 8) Să dea cuvenită onóre atât episcopuluĭ, cât şi cleruluĭ; 9) Să nu pună piedecĭ la chirotonirea celor ce vreaŭ a se face preoţĭ, pentru ca aceştia să nu fie siliţĭ a recurge la episcopĭ schismaticĭ; 10) Să stăruéscă din tóte puterile, chiar şi în contra guvernuluĭ provincial (dominorum provincialistarum), să capete şi preoţiĭ nostri plată anuală şi îmbunătăţire de stolă; 11) Să stărue, ca fiiĭ preoţilor născuţĭ din iobagĭ, să se bucure de inmunitatea părinţilor până sînt în casa părinţéscă; 12) Să nu trimită nimenuĭ informaţiunĭ ascunse şi prejudiţióse pentru cler nicĭ să nu pórte ast fel de corespondenţe cu domniĭ din patrie (dominis patriotis), ci să se înţelégă cu episcopul şi cu clerul; 13) Să producă în original diploma

a dóua din 1701, pe basa căreia s'a rînduit teolog lăngă episcopul[1]).

Acestea le cerea clerul, ca să facă imposibilă rĕmânerea teologuluĭ în Blaş, şi are dreptate Samoilă Clain, când zice: *„Scopul instrucţiĭ mi se pare a fi fost acela, ca diregătoria acea a teologuluĭ să se stérgă de tot"* [2]), înse nu din motivul indicat de S. Clain, că iesuiţiĭ ar fi voit să introducă între Românĭ de *tot ritul latinesc*, căcĭ asemenea plângere nicĭ episcopul, nicĭ clerul n'a ridicat în contra teologuluĭ, ci din motivul arĕtat maĭ sus, că episcopul şi clerul nu voia să sufere, ca instituţiunea unuĭ teolog strain de neam şi de rit să se perpetueze prin act fundaţional în *sarcina beneficiuluĭ episcopesc* [3]).

Pe când clerul lucrá să facă imposibilă situaţia teologuluĭ în Blaş, pe atuncĭ episcopul recurgea la împĕratul Carol al VI-lea pentru stergerea aceluĭ punct din diploma de la 21 August 1738, care obligá pe episcop la ţinerea teologuluĭ în sarcina beneficiuluĭ episcopesc[4]) Împĕratul înse muri în 20 Octobre 1740 fără a fi împlinit cererea episcopuluĭ. În 19 Martie 1741 móre şi teologul Iánossi[5]), şi cu rescriptul din 1 Maiŭ 1741 împĕrătésa Maria Teresia pune teolog pe Iosif Balogh, care scia şi romănesce. Episcopul se întristà când vĕḑù

---

[1]) I. M. Moldovan: Acte sinod. II. p. 82 84.

[2]) La Cipariu: Acte şi fragmente pag 95.

[3]) Greşesce decĭ şi Hurmuzachi, care în Fragmente pag. 105 şi următórele şi peste tot în opul acesta susţine, că ansă la conflictul dintre episcop şi iesuiţĭ a dat nisuinţa acestora de a străforma ritul grecesc şi în sfârşit de a-l înlocui cu ritul latin.

[4]) Vezĭ punctul 2 din memorialul episcopului către M. Teresia, publicat de I. M. Moldovan în acte sinodale II. pag. 87 şi următórele

[5]) Este decĭ neadevĕrat cea ce susţine Hurmuzachi (Fragmente pag. 107), că Iánossi a fost delăturat din oficiŭ la stăruinţa luĭ Klein.

că împĕrătésa, — în loc să ţină sémă de petiţiunea luĭ şi a cleruluĭ înaintată prin principele Lobkovitz, în care ceruse la punct 11 şi scóterea teologuluĭ din beneficiul episcopesc, — iĭ denumesce alt teolog în locul rĕpausatuluĭ Iánossi. În amărăciunea sa episcopul în 14 Septembre 1741 adresà împĕrăteseĭ un memorial ţinut în terminĭ drasticĭ, în care aruncă cuvinte fórte grele în faţa iesuiţilor şi teologilor iesuiţĭ [1]). Între altele episcopul zicea, că dacă i-se pune teolog pe basa diplomeĭ Leopoldine a dóua din 1701, atuncĭ să se observe acésta diplomă nu numaĭ în punctul acesta oneros, ci şi în celelalte puncte favorabile cleruluĭ şi naţiuniĭ. Episcopul şi clerul nu are lipsă de teolog străin, căcĭ din darul luĭ Dumnezeŭ are în sinul sĕŭ destuĭ teologĭ, carĭ cunosc dreptul canonic şi pot împiedeca naţiunea română de la „inconvenienţiĭ". Teologiĭ iesuiţĭ nu apĕră clerul de maltratările, ce i le fac conaţionaliĭ lor ereticĭ şi în loc să-ĭ lumineze pe aceştia şi să-ĭ aducă la calea adevĕruluĭ, umblă să convertéscă, saŭ maĭ bine zicênd să înstrăineze pe Românĭ de la adevĕr. Eĭ nu sînt conduşĭ de zel apostolic, căcĭ atuncĭ ar avé câmp destul de larg în sinul naţiuniĭ magiare, ci de pofta de a *rupe şi micşora fundaţiunea destul de mică a episco-*

[1]) Dl Moldovan, care in locul citat publică acest memorial fără dat, *crede că acela a fost adresat împĕrăteseĭ înainte de 1 Maiŭ 1741.* Dar din cuvintele de la începutul memorialuluĭ: „Hinc augustissima regia Maiestas, tametsi homagiali obligatione benignum Mattis Vestrae Ssmae *intuitu Theologi* . . . . *Rescriptum reveritus fuerim"*, mi se pare, că memorialul a fost adresat în urma rescriptuluĭ din 1 Maiŭ 1741, prin care s'a denumit Balog, căcĭ episcopul n'a primit în causa teologuluĭ alt rescript de la M. Teresia, de cât cel din 9 Sept. 1743, la care episcopul nu se putea provoca în 1741. *Alt cum din scrisórea de dto 14 Septembre 1741, cu care episcopul trimise nunţiuluĭ apostolic acel memorial, ca să-l presenteze împĕrăteseĭ, pe cum vom vedé îndată, se póte conchide, că şi memorialul a fost datat din 14 Sept. 1741.*

patuluĭ unit. Ei s'ar puté mulţămi cu colegiul lor din Cluş şi cu residenţele lor bogate din Sibiŭ, Alba-Iulia, Braşov şi Odorheiŭ, de unde pot trimite propagatorĭ aĭ credinţeĭ catolice, câţĭ le place. Dar nu aŭ acest gând, ci caută odihnă în loc de muncă, nu vreaŭ să se facă apostolĭ, ci să poruncéscă episcopuluĭ şi Cleruluĭ, şi să-şĭ aproprieze o parte din cele 3000 fl. destinate pentru episcop, fără a lua în socotinţă, că clerul unit nu are nicĭ cu ce se hrăni şi îmbrăca. Din contra eĭ vreaŭ să aducă şi pe episcop la acéstă sórte tristă, şi în faptă l'aŭ şi adus, căcĭ episcopul, care nu are pentru sine cuartir corĕspundĕtor, trebue să se îngrijéscă de cuartir pentru teolog, şi să-ĭ procure legume, fên, ovĕs şi alte trebuinciόse pentru casa şi caiĭ luĭ, şi prin acésta să se facă provisorul teologuluĭ. *„Écă unde a ajuns demnitatea episcopéscă! Étă sórtea nóstră miserabilă, nemaĭ pomenită póte nicăirĭ în Europa“.* În tonul acesta vehement se plânge maĭ de parte episcopul, că încă nu şĭ-a putut plăti datoriile contrase în Viena [1]), că dominiul de la Blaş este aşa de desolat şi încărcat cu imposite croite de duşmaniĭ luĭ, în cât dacă episcopul nu ar fi fost ajutat în aniĭ trecuţĭ din partea cleruluĭ, nu ar fi putut trăi cinstit şi ţiné curte episcopéscă. Adauge apoĭ episcopul, că dacă regiĭ, şi episcopiĭ încă pun jurămînt, ar trebui să jóre şi teologiĭ iesuiţĭ, dacă vreaŭ să fie judecătorĭ peste cler, căcĭ fără acest jurămînt clerul nu-ĭ maĭ sufere. Eĭ zic, că regulele societăţiĭ lor îĭ opresc de la jurămînt, dar atuncĭ lase-se de o diregătorie, care este împreunată cu jurămînt, orĭ dacă le place diregătoria, pună şi jurămînt. Pe basa acestora cere episcopul, ca împĕrătésa *să scótă pe teolog din beneficiul episcopesc şi să-ĭ poruncéscă, să-şĭ pórte oficiul sĕŭ din vre una din*

---

[1]) Episcopul petrecuse deja de dóuĕ orĭ timp fórte îndelungat în Viena în aniĭ 1831 2 şi 1834 5, pe cum am vĕzut maĭ sus.

reşedinţele părinţilor iesuiţi, orĭ Maestatea Sa să binevoéscă a dispune, ca clerul unit să-şĭ alégă un teolog din sinul sĕŭ, care nu va fugi de jurămînt, ci va fi de mare ajutor episcopuluĭ.

Acest memorial episcopul cu scrisórea sa de dto 14 Septembre 1741 îl trimise nunţiuluĭ apostolic la Viena, rugându-l să-l presenteze împĕrăteseĭ, orĭ să-l dea agentuluĭ George Hardt spre a-l presentá Curţiĭ.

În ziua următóre 15 Septembre 1741 episcopul scrie şi agentuluĭ sĕŭ Hardt, să mérgă la Nunţiul şi să-l róge, ca să înainteze la Maestatea Sa suplica relativă la teologul, orĭ să o iee el de la Nunţiul şi o înainteze la Curte, spriginindu-o cu tot zelul[1]).

În sinodul de la 3 Maiŭ 1742 episcopul presentà şi decretul din 1 Maiŭ 1741, prin care împĕrătésa denumise teolog pe Ĭosif Balogh, ear clerul, întocmaĭ ca în sinodul din 1739, cerù şi acum să i se presenteze diploma a dóua Leopoldină în original şi trimise pe protopopul *Nicolae de la Balomir* şi *Mateiŭ de la Armenĭ la episcopul,* să o céră în original, însă episcopul respunse, că el nu are de cât o copie (paria) *scósă din Cancelaria aulică transilvană,* [2]) ear de original nu scie nimica. În fine clerul cerù, ca şi teologul să pună jurămênt după obiceiul, *„care în fiesce care scaun sĕ ţine“.* Teologul cerù formula jurămêntuluĭ în scris, şi clerul i-o şi comunicà. Este însă de însemnat, că clerul de astă dată nu sĕ arĕtà aşa străin şi cu neîncredere faţă cu Balogh, cum sĕ arĕtase în sinodul din 1739 faţă cu teologul Iánossi, ci din contră dovedì un fel de simpatie către Balogh, de óre ce i iertà 100 florenĭ nemţescĭ, carĭ teologul i luase împrumut din fondul cleruluĭ administrat

[1]) Archivul metr. din Blaş.

[2]) Va se ḑică pe atuncĭ se afla încă în Căncelăría aulică conceptul diplomeĭ, care în anul 1743 nu s'a găsit.

de vicariul Nicolaŭ Pop de la Biia. Acésta o făcù Clerul *„pentru omenia şi binele cu care se vede şi se nădăjduesce a fi* (teologul) *către tot sântul Săbor mare.“* [1])

Dar stăruinţele clerului şi ale episcopului în Viena pentru scóterea teologului din beneficiul episcopesc remaseră zădarnice, [2]) căcĭ împĕrătésa, pe cum am vĕḑut maĭ sus, prin rescriptul seŭ din 9 Sept. 1743 susţinù în deplină putere dispuseţiunea împĕratuluĭ Carol VI din diploma de la 21 Aug. 1738, în sensul căreia episcopul era îndătorat să-şĭ ţină teolog iesuit pe cheltuéla beneficiuluĭ episcopesc

Aşa dară episcopul în loc să-şĭ vaḑă împlinită o dorinţă ferbinte, justă şi ecuitabilă şi întru tóte potrivită cu demnitatea episcopéscă şi independenţa bisericéscă, îşĭ pierdù şi simpatiile părinţilor iesuiţĭ, cu carĭ trăise mulţĭ anĭ în deplină armonie, şi carĭ pe timpul acela aveaŭ mare influinţă şi în Sibiŭ la prefectul armelor împĕrătescĭ, şi la curtea din Viena, şi la statul catolic transilvan şi prin acésta îşĭ accelerà căderea.

---

[1]) I. M. Moldovan: Acte Sinodale, t. I pag. 146 şi urm.

[2]) Între mijlócele folosite de episcopul pentru a face pe teologul să se ducă, este şi acela, că în loc sa-ĭ dea plată în banĭ gata, ĭ-a dat numaĭ vipt la masa sa pe timp îndelungat, căcĭ étă ce ḑice L. Rosenfeld în W. Union pe basa actuluĭ Hofkanzlei Zahl 149$^1/_2$—1742: „Ab hinc etiam neodenominato Theologo, Eppus Klein de sufficienti subsistentia minime providit. Praeter habitationem enim, et communionem mensae eppalis, per novem plane menses (ut ille mense Iunio 1742 Aulae questus est) eundem absque omni pecuniaria ad vestitum et alias necessitates provisione reliquit, proventus sibi designatos per expressum excusando. *Indubium est, magni momenti, quae paulo post sequebantur Unionis negotio adversas rerum vicissitudines, differentiis ob intertenendum Iesuitam Theologum, magna in parte attribuendas esse.*

Capitolul XI.

Căderea episcopuluĭ Klein şi fuga luĭ la Roma.

Până la anul 1744 episcopul Klein 'şĭ atrăsese urgia tuturora, carĭ eraŭ interesaţĭ, ca poporul românesc să nu se emancipeze din sclăvia politică şi religiósă, în care fusese ţinut de veacurĭ. Ér acestia eraŭ cele treĭ naţiunĭ privilegiate şi representanţiĭ lor legalĭ, guvernul transilvan şi cancelaria aulică transilvană.

Toţĭ sĕ temeaŭ de acest bărbat energic, că prin uniunea bisericéscă cu Roma va esopera de la Curtea din Viena, ca Româniĭ se fie declaraţĭ de a patra naţiune politică, şi ast fel acest popor va încetá a fi o massa bună de esploatat din partea acelora, carĭ trăiaŭ din munca şi sudórea luĭ. *„Schmeizel, un patriot sas spune, că multă jale era la toţĭ protestanţiĭ, că unirea va avea urmărĭ politice; eĭ se temeaŭ chiar, că Româniĭ ar puté deveni prin unire a patra naţiune“*[1]).

Era decĭ timpul suprem pentru contrariĭ politicĭ aĭ Românilor ca sĕ restórne pe intrepidul episcop. Fiind că însă împĕrătésa era o femeie evlaviósă şi ţinea fórte mult la unirea Remânilor cu biserica Romeĭ, duşmaniĭ episcopuluĭ aŭ credut, că este neapĕrat de lipsă, sĕ presenteze pe episcop ca pe un promovător de schismă.

Ocasiune bine venită pentru a se ridicá acéstă acusă fórte gravă pentru un episcop în ochiĭ împĕrăteseĭ, a fost acţiunea călugĕrul sêrbesc Visarion Sarai şi sinodul ţinut de episcopul Klein în 6 Ĭuliŭ n. 1744 înainte de a pleca la Viena. (Vedĭ sinodul acesta maĭ sus pag. 110.)

[1]) La G. B. Duică: Călugĕrul Visarion Sarai, Caransebeş, 1896, pag. 27,

Ierarchia sêrbéscă încălecasă deja asupra Românilor din Bănat şi peste o mare parte a Românilor din Ungaria. Nu este decĭ mirare, că în acésta ierarchie s'a trezit pofta de a subjugá şi pe Româniĭ din Transilvania.

Dejà în 1735 sĕ încercase mitropolitul Carlovițuluĭ Vincențiŭ Ioannovich să turbure lîniştea bisericeĭ unite din Transilvania şi se o supună ierarchieĭ sêrbescĭ. Sub pretext, că are să adune milă pentru înființarea unuĭ regiment de cavalerie sêrbesc, a trimis în Transilvania pe un episcop sêrbesc, *Nicanor Melentievics,* pe care însă l'a auctorisat, nu numaĭ să culégă milă, ci şi să dispună tot ce va aflá de lipsă în afacerĭ bisericescĭ: să consacre bisericĭ, să sfințéscă preoțĭ şi să facă orĭ ce va crede folositor pentru biserică şi crescerea (incrementum) eĭ. Acest episcop a şi venit în Transilvania, a străbătut pănă la Braşov, aci a pus protopop pe Todor fiul bĕtrănuluĭ protopop Florea. Dar o parte însĕmnată a poporuluĭ nu a voit să recunóscă pe Todor, şi şĭ-a ales protopop pe *Radul,* pe care l'aŭ presentat spre sfințire luĭ *Clemente Archimandrituluĭ mănăstiriĭ Bistrița, care ținea locul repausatuluĭ episcop de la Rîmnic.* Din causa acésta s'aŭ născut turburărĭ între partisaniĭ luĭ Todor şi aĭ luĭ Radul. [1]) Alt ceva să fi

[1]) W. Union. Eată şi textul actuluĭ, cu care a venit Nicanor în Trannia: Quandoquidem inter alia Regna et Provincias per Scramam Caesareo-Regiam Majestatem, et consequenter ipsum Excelsum Consilium Aulae Bellicum pro erigendo de natione Illyrica Equestri Regimine, etiam in *Transylvania, et Caesareo-Regia Valachia Collectio pecuniarum concessa et applacidata existit,* ideo ad inchoandam nunc mentionatam Collectam et similis doni gratuiti levationem, Nostrum in Christo dilectum Fratem Dnum Eppum *Nicanor Melentievics, Capellanum Simonovics, et Patrem Sylvester Popovics, nec non Clericum Arseni, et Cancelistam Nobilem Adamum Warssany utrosque nostros in praefatam Transylvaniam et Walachiam transmitto,* dando et attribuendo ipsis authoritate nostra Archieppali facultatem idem sibi concreditum munus collectionis de optimo modo prosequendi, *in specie autem quoad*

făcut episcopul sêrbesc Nicanor, nu am putut afla. Maĭ norocos a fost însă mitropolitul sêrbesc al Carlovițuluĭ Arsenie Ioannovics Șacabenț, care șĭ-a găsit un instrument fórte bun în călugărul *Visarion Sarai.* Acesta[1]) sĕ născuse pe la anul 1714 în Costainița, o comunitate importantă în generalatul grănițeresc al graniței bănățene. Numele luĭ de botez a fost Nicolae, ear numele Visarion și l'a luat cu ocasiunea călugărireĭ sale în mănăstirea sântuluĭ Sava de lânga Ierusalim la an. 1732. Pe la 1740 făcuse un peregrinaj la muntele Atos, ear pe la 1741 âmblase și prin Viena și póte și prin Veneția. La sine purta „cartea pasuală" dată de patriarchul Șacabenț în 12 Februar 1742, în care se făcea cunoscut, cum că călugărul vrea se mérga din noŭ în Orient spre a visitá locurile sânte. El porni din mănăstirea sa Pacra din Slavonia dóuĕ sĕptămânĭ după sĕrbătorile Crăciunuluĭ din 1743, adecă pe la mijlocul luĭ Ĭanuar 1744, și a trecut prin Esseg, Petruvaradin, Carlovit, *undę cercetà pe patriarchul.* De aci veni la Timișóra, Lipova, și Căpalnaș, de unde fù însoțit de

Ecclesiastica ipsi praelibato Eppo nostro necessaria ordinandi, Templa et aptos ad sacerdotium consecrandi. In reliquo autem, quid quid in communi aut divisim ad publicum emolumentum, Ecclesiae Nostrae incrementum fecerint, ordinaverint, vel in necessitate protestati fuerint, illa omnia per nos facta, ordinata et protestata fuisse haberi expetimus Harum Nostrarum Tenore et Testimonio mediante. Actum in Fossato Petrovaradiensi die 22 Mensis Novembris Anno 1735. Orientalis Ecclesiae graeci ritus Archiepiscopus et Metropolita Belgradiensis, Carloviciensis totiusque Illyricae Nationis Primas, Suae Mattis Smae Consiliarius et unius Regiminis Equestris de mentionata Natione Protector. L S. *Vincentius Ioannovich.*

Generalul comandante Wallis din Sibiŭ cu scrisórea din 6 Decembre 1735 *încă a conces luĭ Nicanor să umble după milă, însă numaĭ prin Transilvania*

[1]) Vedĭ G. B. Duica: „Călugarul Visarion Sarai" și auctoriĭ citațĭ de d-sa.

trei negustori greci: Dimo Nino alias Dimo Grec, George Nicola şi Gavrila Bistro, dintre cari cel din urmă i era şi interpret, de óre ce călugărul nu scia românesce. În 11 Martie 1744 întrà în Ardeal încunjurat de mare cétă de călăreţi şi pedestri, trecù prin Dobra, Deva, Orăstie şi Selişte. Din casul de la Dobra sĕ vede, că sihastrul 'şi trimitea înainte ómeni, cari învitaŭ pe preoţi, să-l întimpine cu întreg poporul între sunetele clopotelor şi cu lumini, şi ast fel duceaŭ înainte vestea, că vine *„Sântul“*. El însuşi era îmbrăcat în colóre roşie aurie, pe cap cu pălărie, de care atârnaŭ dóuĕ făşii (panglici) cu chipurile Mântuitoriului şi al Preacuratei. De la Dobra până la Deva îşi mai ataşase şi câţi va soldaţi din regimentul Springer. [1])

Acéstă păşire fastuósă şi tumultuósă a sihastrului, şi veştile lăţite înainte despre sânţenia lui, aŭ produs mare sensaţie. Poporul alergá din tóte părţile, cădea înaintea lui, îi săruta mânile şi piciórele, ér el se întorcea către ómeni şi le spunea, cât de tare îl dóre, că vede înaintea sa atâtea suflete, cari vor cresce în unire pentru osînda vecinică. Apoi le povestia de visiunile sale, şi că preacurata Fecióră i-se arĕtá în tótă ziua, şi că pe el îl cinstesc şi împĕraţii şi principii, şi ca se dea şi poporului pildă, cum să se pórte faţa cu bisericele uniţilor, când a fost învitat din partea poporului din Dobra în zi de Duminecă, să mérgă la biserică — biserica era unită — el rĕspunse, că Preacurata i-a oprit intrarea în biserică. Auctorităţile politice compuse mai tot din calvini şi luterani, necum să pună piedece acestei

[1]) Ori unde puteaŭ, emisarii sêrbesci se încunjuraŭ şi de soldaţi, sciind cât de mult impune acésta poporului necult. Aşa a făcut d. e. şi episcopul sêrbesc de la Arad Sinesiŭ Jivanoviciŭ în comitatul Bihorului, unde în an 1752 s'a presentat încungiurat de o trupă militară, pusă la disposiţia lui de comandantele *luteran* al trupelor din Oradea-mare. (Vedi Istoria Diecesei Române gr. cat. a Oradei mari de Dr I. Ardeleanu, Partea II, Blaş, 1888.)

mişcărĭ tumultuóse, ci o secundaŭ, ér Bariţiŭ în Istoria Transilvanieĭ [1]), din tradiţiunea bĕtrânilor, spune că chiar auctorităţile îndemnaŭ pe popor, să iesă cu ramurĭ verḑĭ întru întimpinarea „Sântuluĭ", care nicĭ nu mâncă, nicĭ nu bea. Nu înzădar scria împărătésa Maria Teresia în 15 Aprilie 1746 guvernuluĭ transilvan în terminiĭ aceştia plinĭ de grea imputare: „Aceste rele, ca periculóse pentru stat, fórte uşor s'ar fi putut preveni şi împedecá *la început,* când acel pseudo-monach impostor (Visarion) şi după el alţĭ emisarĭ schismaticĭ din părţile turcescĭ (adecă Moldova şi Valachia) şi de airea străbătură în Transilvania, dacă înainte de ce aceştia ar fi aţiţat poporul şi ar fi ţinut adunărĭ chiar şi în comuna Selişte, dependentă de Sibiŭ şi vecină cu acest oraş, unde se află reşedinţa guvernuluĭ, — Voĭ, guvernul nostru regesc, conform datorinţeĭ oficiuluĭ vostru, aţĭ fi poruncit îndată şi serios Magistratuluĭ din Sibiŭ şi funcţionarilor locurilor respective, să se siléscă a înfrâna poporul tumultuant cu mijlócele de lipsă, şi a-l readuce la ascultare, şi dacă Voĭ înşi-vĕ v'aţĭ fi îngrijit şi v'aţĭ fi silit să împedecaţĭ tumulturile. Şi întru adevĕr este de mirat, că de când acel amăgitor (seductor) şi tovarăşiĭ luĭ aŭ stîrnit turburărĭ atât de marĭ în poporul românesc, şi s'aŭ comis atâtea excese din partea schismaticilor în contra preoţilor uniţĭ, nicĭ unul dintre eĭ şi dintre auctoriĭ atâtor violenţe vóuĕ cunoscute, n'a fost pedepsit, şi nu s'a dat nicĭ cea maĭ mică satisfacţie nicĭ unuia dintre preoţiĭ uniţĭ, vătĕmaţĭ, despoiaţĭ şi bătuţĭ, cea ce este o evidentă negligenţă a justiţieĭ" [2]).

Era un fel de conspiraţiune a Grecilor, carĭ stăpâniaŭ România, a Sêrbilor, carĭ voiaŭ să se înstăpânéscă

[1]) Părţĭ alese din ist. Trans. v. I pag. 421.

[2]) Archivul metropolitan din Blaş şi la Bariţiŭ: Părţĭ alese din Ist. Transilvanieĭ v. I. pag. 728.

pe ternul bisericesc şi de Românii din Ardeal, şi a protestanţilor atotputernici în Ardeal, cari voiaŭ să distrugă uniunea Românilor şi prin acésta se împedece emanciparea lor politică prin episcopul Klein.

Între ast fel de constelaţiuni favorabile străbătù Visarion tótă partea meridională a Transilvaniei până la Selişte, unde petrecu maĭ mult timp, şi unde misiunea luĭ avù cel mai mare efect. Când înse plecà din Selişte şi era să între în Sibiŭ, fu arestat şi cu el împreună şi ceilalţi trei Greci, cari îl însoţiaŭ. În 27 Aprilie 1744 la ordinul comandantului trupelor împĕrătesci, contelui Czernin, fu supus unui interogatoriŭ în presenţa episcopului Klein, care pe atunci era în Sibiŭ la dieta întrunită încă din 8 Ianuar 1744. La întrebările cele mai momentóse şi mai vîrtos la cuvintele şi faptele sale sĕvîrşite în contra s. Uniri nu voi să dea nici un rĕspuns. saŭ numai rĕspunsuri evasive, din care nimic nu poţi alege. Nici măcar acea nu a spus-o, dacă este preot, şi dacă are putere de a deslega pĕcatele. La unele întrebări rĕspunse contrazicêndu-şi şie-şi şi interpretului sĕŭ, care încă fusese ascultat. Cu un cuvînt tóte rĕspunsurile lui îţi fac impresiunea unui impostor, care se apĕră cu o viclenie próstă, şi cu o laşitate şi făţărnicie greţósă [1]). După interogatoriŭ Visarion fu escortat prin Deva la Timişóra şi de acolo la Viena, unde nu scim ce s'a întîmplat cu el. Doi din tovarăşii lui Visarion şi anume Dimo Grec şi George Nicola aŭ fost transportaţi la Timişóra, şi de aci eliberaţi prin ordinul consiliului aulic de rĕsboiŭ de data 9 Ianuar 1745. Al treilea tovarăş, grecul Gavril Bistro, scăpà odată din închisóre, dar fù din noŭ prins în Bănat şi ascultat prin auditoriatul din Timişóra, ér cea ce s'a mai întîmplat cu el nu se scie.

[1]) Vezi şi judecata, ce o face asupra acestui călugăr Petru Maior în Ist. bis. Românilor pag. 109.

Efectele propagandeĭ luĭ Visarion le descrie cu scurte, dar pregnante cuvinte însușĭ episcopul în vorbirea, cu care a deschis sinodul din 6 Iulie 1744[1]), zicênd: *„Dar lăsând la o parte acestea, să vĕ vorbesc despre întîmplarea acea nóuă. Nu mĕ îndoesc, că tuturor este cunoscut, ce turburare a făcut în unele locurĭ în poporul nostru un călugăr învĕțând în contra uniților. După învĕțătura acestuia în unele locurĭ poporul nu merge nicĭ la biserică, de preoțiĭ unițĭ nu se servesce, morțiĭ și-ĭ îngrópă fără prohod și fără mângăierile spirituale, prunciĭ și-ĭ botéză prin femeĭ bĕtrâne, și se întîmplă și alte daune spirituale de feliul acesta"*. Localitățile amintite de episcopul să aflaŭ pe teritorul meridional al Transilvanieĭ, din Bănat până la Sibiŭ[2]). Este înse remarcabil, că până ce Klein a fost în Transilvania, poporul de comun nu se răpise la violențe în contra preoților unițĭ, căcĭ alt cum ar fi relevat acésta și episcopul în vorbirea din sinod. Violențele s'aŭ început maĭ cu samă după ce episcopul s'a depărtat din Transilvania (praesertim postquam idem episcopus e Transilvania discessisset[3]), și probabil după ce s'a strecurat în public vestea despre cele ce se întîmplă cu el în Viena.

Episcopul însușĭ s'a încercat în ziua de Rusaliĭ din an. 1744, să liniștéscă spiritele locuitorilor din Sĕliște, unde se dusesė din Sibiŭ, ca să țină liturgie, înse încercarea fu zădarnică, căci poporul nu intrà în biserică, pe cum istorisesce acest cas G. Barițiŭ în Ist. Trans. v. I. pag. 425.

---

[1]) Vezĭ maĭ sus pag. 111.

[2]) Rĕspunsul episcopuluĭ înaintea comisiuneĭ aulice, comunicat în estras după Rosenfeld (W Union) de G. B. Duica în studiul sĕŭ despre procesul episcopuluĭ, la pag. 69.

[3]) Ibidem, pag. 68.

Mişcarea pornită de Visarion s'a continuat şi a luat maĭ târziŭ dimensiunĭ fórte marĭ, înse aceste dimensiunĭ nu sînt de a se atribui numaĭ acţiuniĭ luĭ Visarion, ci şi nemulţămiriĭ poporuluĭ cu modul cum fusese resolvite cererile episcopuluĭ, apoĭ întîmplărilor ulteriôre, ce le vom vedé maĭ târziŭ, şi prigoniriĭ episcopuluĭ Klein.

Mare a fost bucuria în tabĕra duşmanilor luĭ Klein şi aĭ naţiuniĭ române pentru isprăvurile luĭ Visarion. În dieta de la 1744, s'aŭ aflat maĭ mulţĭ, carĭ strigaŭ, *că nu maĭ este lipsă să se inarticuleze biserica unită şi să se dea drepturĭ Românilor, fiind că are să încete însa-şĭ uniunea* [1].

Despre turburările acestea atât clerul unit, cât şi secţia catolică din guvern (statul catolic) aŭ făcut raport la Curte, în care se descrie estensiunea şi chipul mişcăriĭ şi se propun Curţiĭ mĕsurile, ce ar trebui luate pentru a împedeca lăţirea rĕuluĭ. În acelaşĭ timp *şi alţiĭ* aŭ trimis la Curte felurite relaţiunĭ, în carĭ înse nu se mărgineaŭ numaĭ la descrierea obiectivă a făptuluĭ, ci acusaŭ pe episcopul, că el însuşĭ spriginesce pe ascuns acésta turburare religionară. De odată cu acestea, însuşĭ Generalul Conte Czernin, substitutul comandanteluĭ de trupe împĕrătescĭ din Transilvania, a scris Consiliuluĭ aulic de rĕsboiŭ, că *rădăcina acestuĭ rĕŭ este de a se căuta maĭ vîrtos în însuşĭ episcopul uniţilor Baronul*

[1]) Tantus vero ac tam insperatus Wissarionis monachi, quem connotatio quaedam manuscripta coaeva, *a generali Synodo Ecclesiae orientalis Carlovitzensi,* directe ad Episcopum Valachorum Transylvaniensium (unitum), ut illum ad Ecclesiam Orientalem reduceret, delegatum fuisse adstruit, in avocandis ab Unione Valachis successus, supradicto diaetali proposito favere nequaquam potuit; *quum unionis et* Valachorum *adversarii jure merito id affirmare videbantur, quod cessante, per populi ad schisma reditum, ipsa unione, lege circa Unionis stabilimentum opus non sit.* (W. Union).

Klein, care înaintea staturilor şi ordinilor ţěriĭ declarase, că el şi aĭ sěĭ este unit numaĭ condiţionat, adecă în speranţă, că va obţiné anumite privilegiĭ[1]). A succes adecă guvernuluĭ transilvan şi celoralalţĭ duşmanĭ aĭ luĭ Klein, să seducă pe un general necunoscĕtor de lucru a crede o absurditate atât de mare, că episcopul Klein ar fi chemat pe călugărul Visarion „în subsidium suae causae“, cum se esprimă părintele Nilles la pag. 556, de sigur tot pe basa raportuluĭ făcut de numitul general, despre care d-sa avea cunoscinţa, când şĭ-a scris cartea[2]).

Pe basa raportuluĭ făcut de consiliul aulic de rĕsboiŭ împĕrătésa a hotărît, ca episcopul într'un chip óre care convenient să fie chemat la Curte şi de o dată aşa să fie potrivit lucrul, în cât episcopul să nu pótă nicĭ încunjurá, nicĭ amâna mergerea sa la Viena[3]). În consonanţă cu acestea emanà de la Cancelaria aulică transilvană decretul împĕrăteseĭ din 15 Iuniŭ 1744, prin care episcopul era provocat, să se presenteze la Curte fără amănare, pentru ca să se pótă pertractá şi acele puncte din cererile sale, carĭ remaseră neresolvite prin rescriptul împĕrăteseĭ din 9 Septembre 1743[4]).

Nu sufere îndoélă, că vor fi fost ómenĭ în Cancelaria aulică transilvană, carĭ să informeze pe guvernul transilvan asupra adevĕratuluĭ scop, pentru care era chemat episcopul la Curte, şi că guvernul va fi urmărit cu atenţiune toţĭ paşiĭ episcopuluĭ, ca nu cumva să le scape din mână. Ast fel guvernul va fi avut ómenĭ, carĭ vor

---

[1]) Aşa ne istorisesce lucrul Rosenfeld în Wal. Union pe basa actuluĭ Hof K. Z. 248—1744. Vezĭ şi maĭ sus pag. 48.

[2]) Vezĭ Nylles, pag. 564.

[3]) Wal. Union: „Ad remonstrationem itaque per Consilium aulae Bellicum factam, resolvit Imperatrix, ut dictus Eppus, modo quodam convenienti, ad aulam evocetur, praeterea vero eo res dirigatur, ut adventum suum nec declinare, nec differe valeat“.

[4]) Decretul din 15 Iuliŭ l'am publicat maĭ sus pag. 109.

fi vĕzut tot ce s'a petrecut în sinodul ținut de episcopul la 6 Iuliŭ 1744 înainte de a pleca la Viena.

Acest sinod a dat cel maĭ bogat material de acuse în mâna guvernuluĭ și a celoralalțĭ dușmanĭ aĭ episcopuluĭ" [1]).

L'aŭ acusat adecă: că în mod neobicinuit a convocat sinod nu numaĭ din protopopĭ și preoțĭ, pe cum era obiceiul, ci și din mirenĭ nobilĭ și plebeĭ, unițĭ și neunițĭ, fără mandat și auctorizare de la archiepiscopul Strigonuluĭ și fără scirea și învoirea guvernatoruluĭ transilvan și a comandanteluĭ de trupe împĕrătescĭ.

În sinod episcopul a facut să se cetéscă publice, că până acuma înzădar s'a ostenit pentru Românĭ, și înzădar s'a trudit pentru eĭ, *căcĭ în Viena a fost tractat numaĭ cu cuvinte frumóse* [2]).

Tot în sinod a spus, că staturile Transilvanieĭ nu voesc să estradee diploma I. Leopoldină fără restricțiune [3]).

Tot în sinod a spus. că staturile Transilvanieĭ nu se învoesc, ca nobilimea să fie aplicată în funcțiunĭ maĭ înalte [4]), și că și după primirea decretuluĭ Maestățiĭ Sale staturile s'ar fi rugat de Maestatea Sa, ca să nu priméscă neamul românesc între ceilalțĭ locuitorĭ aĭ țĕriĭ [5]).

Acésta rugare a staturilor episcopul ar fi cetit-o în Sinod, și la auzul eĭ s'ar fi turburat mult atât țĕraniĭ cât și nobiliĭ adunațĭ, deosebit înse s'aŭ turburat aceștia atuncĭ, când episcopul a adaus, că staturile Transilvanieĭ se silesc a face iobagĭ și din inquilinĭ și din ceialalțĭ românĭ carĭ aŭ drept de a se muta, și că staturile ar

[1]) Pertractările din sinod, vezi-le maĭ sus pag. 110.

[2]) În vorbirea episcopuluĭ din sinod nu găsim cuvintele subliniate, ci numaĭ acestea: *„at pariter notum est, quam hactenus e solatiosis promissis habuerimus consolationem«.*

[3]) Vedĭ maĭ sus pag. 98.

[4]) Vezĭ maĭ sus pag 101.

[5]) Vezĭ maĭ sus pag. 103.

fi obţinut un decret de la Curte, în sensul căruia fie care supus (quivis subditus) are să facă pe sĕptĕmână 3 zile de robotă domnuluĭ sĕŭ de pămînt [1]).

Maĭ departe când a dispus episcopul să se cetéscă decretul, în sensul căruia stola pentru sărindar şi alte funcţiunĭ parochiale trebue să se reducă, clerul s'a turburat fórte [2]).

Când s'a cetit acel punct din decret, în sensul căruia episcopul are să-şĭ ţină teolog şi să-ĭ dea salar, episcopul s'ar fi sculat, şi depunêndu-şĭ pălăria (deposito pileo), ar fi erupt în aceste cuvinte: orĭ eŭ nu voiŭ fi episcop, orĭ pe teologul nu-l voiŭ hrăni în casa mea [3]).

Către sinod ar fi grăit episcopul: orĭ va trebui să vĕ schimbaţĭ ritul, orĭ de alt ceva să vĕ gândiţĭ. La aceste cuvinte mare freamĕt s'a auḑit în popor, ér protopopiĭ românĭ *(seniores vero Valachi [4])* mult s'ar fi jeluit între sine, şi de atuncĭ şi maĭ tare se lăţesce schisma.

În sinod episcopul a făcut şi acéstă întrebare „exotică“: Dacă tóte câte s'aŭ fagăduit Românilor uniţĭ nu s'ar puté dobîndi, maĭ voesc eĭ să ţină Unirea, orĭ se lapĕdă de ea?

În decursul sinoduluĭ, după ce clerul, nobilimea şi maĭ vîrtos ţĕrănimea română s'a întristat fórte, vĕzênd, că trebue să se lapede de unire, *episcopul a pomenit de nesce puterĭ străine şi ar fi ameninţat cu ele.*

Afară de cele întîmplate în sinod, s'aŭ maĭ ridicat şi aceste acuse în contra episcopuluĭ:

---

[1]) Veḑĭ maĭ sus pag. 83.

[2]) Vezĭ maĭ sus pag. 89.

[3]) Vezĭ maĭ sus pag. 90.

[4]) În limbagiul protestanţilor protopopiĭ se numiaŭ latinesce „seniores“. S'ar părê decĭ, că şi protestanţĭ aŭ fost între acusatoriĭ episcopuluĭ.

Lasă să se inundeze diecesa cu cărţi schismatice[1].

Chirotonesce mulţi preoţi fără de lipsă[2].

Primesce în cler şi pe preoţii chironiţi de schismatici[3].

Primesce taxe pentru chirotonirea preoţilor[4].

Pe preoţii chirotoniţi în timpul din urmă nu-i face să depună jurămîntul uniunii.

Cheltuesce fără de folos banii clerului[5].

Se silesce să-şi îmbogăţéscă neamurile, şi ast fel se îngrigesce mai mult de lucruri vremelnice, de cât de cele spirituale[6].

Se face advocatul clerului, nobilimei şi poporului român şi chiar şi al poporului catolic latin, fără de procură legală, cea ce nu se cuvine unui episcop, care nu trebue se fie reţinut de la slujba dumnezeéscă, de la păstorirea sufletelor şi de la disciplina bisericéscă.

Vedem dară, că scopul acestor acuse — pe cum resultă şi din întrebările ce le-a pus episcopului comisiunea aulică, — este acela, ca să presente pe acest archiereŭ, care tótă viaţa sa lucrase pentru binele bisericei şi neamului sĕŭ, *ca pe un bărbat resvrătitor,* care sub pretext că ţine sinod, adună clerul, nobilimea şi ţĕrănimea română la Blaş, şi aci se scólă în contra decretelor Curţii, hotărîrilor guvernului şi a legilor votate de dieta ţĕrei, le combate, le critică, aţiţând şi pe alţii se facă asemenea şi revoltând pe iobagi în contra domnilor lor; — *ca pe un trădător de patrie,* care

[1] Însuşi episcopul s'a silit să înfiinţeze o tipografie românéscă pentru tipărirea cărţilor bisericesci, dar din lipsă de mijlóce nu şi-a putut efeptui dorinţa, vezi Nilles pag 529

[2] Vezi mai sus pag. 41.

[3] Vezi mai sus pag. 113.

[4] Vezi mai sus pag. 89

[5] Cf. mai sus pag. 59.

[6] Vezi mai sus pag 132.

amenință cu puterĭ străine; ca pe un *promovător de schismă,* care a chemat în țéră pe călugărul Visarion, și într'o adunare tumultuósă prin întrebărĭ nedemne de un episcop, a îndemnat poporul la neunire, ér prin cuvinte necuviinciόse a compromis autoritatea Curțiĭ împĕrătescĭ, și tóte acestea le face un episcop, care nu-șĭ împlinesce chemarea sa, ci comite abusurĭ și în loc să-șĭ vadă de oficiul sĕŭ, se face advocatul cleruluĭ. nobilimeĭ și țĕrănimeĭ române și chiar și al celeĭ latine, fără a fi obținut auctorizare legală spre acésta.

Cine a ridicat aceste acuse în contra episcopuluĭ Klein?

Acésta este o întrebare controversată.

Samoilă Clain zice: „Decĭ *Balog* aŭ dat spate împotriva episcopuluĭ cu altĭ iesuițĭ, cu *provincialiștiĭ,* și încă și cu *Petru Aaron vicariul* și cu *alțĭ străinĭ* și așa cu toțiĭ pîrîră pe episcopul la Maria Teresia“ [1]).

Pe Samoilă Clain îl urméză întru tóte. în stil înse maĭ înflorit, Hurmuzachi [2]), care maĭ adauge și de la sine, după obiceiul sĕŭ, maĭ multe neadevĕruri.

După limbagiul din secolul trecut sub noțiunea *„provincialiștilor“* se cuprindeaŭ ceĭ pușĭ în fruntea provincieĭ saŭ principatuluĭ Transilvanieĭ, adecă guvernul transilvan.

Că guvernul a acusat pe Klein, resultă din însa-șĭ natura lucruluĭ. căcĭ nimenea nu era așa de mare contrar luĭ Klein, ca însușĭ guvernul.

Părintele Nilles, care de bună sémă a fost în posițiune a cunósce actele, afirmă hotărît, că guveratorul provincieĭ a aflat de bine să aviseze Cancelaria aulică transilvană despre acest sinod tumultuos [3]). Așă dară

[1]) La Cipariu Acte și fragm. pag. 98.
[2]) Fragmente pag. 107.
[3]) Nilles, pag 564.

cele maĭ grele acuse sînt ridicate de însuşĭ guvernatorul, adecă de şeful guvernuluĭ transilvan.

Dar de unde şi-a primit guvernatorul informaţiunile şi cine a trimis şi alte *„relaţiunĭ“* la curtea din Viena, căcĭ interogatoriul luĭ Klein vorbesce de maĭ multe *„relaţiunĭ* [1]).

La acéstă întrebare este greŭ a nu rĕspunde, că părintele teolog Balogh în conţelegere cu alţĭ părinţĭ iesuiţĭ aŭ dat măcar unele din acele informaţiunĭ şi relaţiunĭ. Acest rĕspuns se impune în mod necesar prin antecedenţele faptuluĭ. Este cunoscut, că episcopul nicĭ de cum nu maĭ voia să sufere pe teologul iesuit în beneficiul sĕŭ episcopesc, şi dacă el ar fi zis cuvintele din sinod: *„orĭ eŭ nu voiŭ fi episcop, orĭ pe teologul nu-l voiŭ hrăni în casa mea“*, n'ar fi nicĭ o mirare, căcĭ alte cuvinte cu mult maĭ grave la adresa iesuiţilor zisese episcopul chiar într'un memoriŭ adresat împĕrăteseĭ în 14 Sept. 1741 [2]). Punêndu-se din partea episcopuluĭ dilema ast fel, că orĭ el, orĭ teologul trebue să se ducă, este fórte natural, ca teologul, ajutat de ceilalţĭ iesuiţĭ de influinţă, să fi lucrat, ca teologul să rĕmână, şi episcopul să se ducă.

Trebue apoĭ să scim, că instituţiunea teologuluĭ nu era numaĭ o instituţiune bisericéscă, ci şi politică, şi că pe la 1744, când Klein nu maĭ era tiner eşit din scóle, ci bărbat expert în tóte, pentru el nicĭ nu maĭ era proprie o intituţiune bisericéscă necesară, ci numaĭ politică. Teologul era numit de Curtea din Viena, şi avea să urmăréscă cu atenţiune tot ce se petrece în diecesă. Era decĭ un fel de datorinţă pentru teolog, să

[1]) Vezĭ interogatoriul luĭ Klein la G B Duică: Procesul eppuluĭ Klein pag. 61: „Id enim non posse celari Domino Episcopo, venisse ex Transylvania fide dignas *relationes,* gesta et facta illius Synodi affatim describentia.“

[2]) Vezĭ maĭ sus pag. 149—151.

informeze pe împĕrătésa şi pe guvernul eĭ despre tóte, ce i-se păreaŭ lucrurĭ momentóse.

Maĭ adauge la acestea, că sângele nu se face apă, şi că Balogh era Ungur, şi atuncĭ nu ne vom puté îndoi, că Balogh cu soţiĭ luĭ aŭ trimis, aŭ trebuit chiar să trimită informaţiunĭ şi la Curte, şi la guvern, şi la episcopul catolic transilvan din Alba-Iulia, de unde şĭ-a scos şi părintele Nilles actul despre sinodul din 1744.

Alt cum episcopul Klein, care trebue să fi cunoscut maĭ bine, de cât orĭ ce istoriograf păţăniile sale, în multe scrisorĭ adresate Pontificeluĭ Roman şi altor persóne ecclesiastice din Roma în anul 1747, pe iesuiţĭ îĭ numesce de repeţite orĭ „calumniatoriĭ şi trădătoriĭ" sĕĭ, cea ce cu greŭ ar fi putut-o face fără de nicĭ un motiv, ér într'o „species facti" din Novembre 1747 la punctul 4 zice episcopul: *„quod Iesuitae Episcopum ficto fine, et suggestis calumniosis occultis criminationibus* Viennam Austriae evocari, et *ex Episcopatu exturbari procuraverint*[1]*)*. Episcopul spune decĭ, că iesuiţiĭ aŭ dat pe ascuns informaţiunĭ pline de încriminărĭ în contra luĭ.

Despre Aron nu se póte crede, că ar *fi pîrît în 1744 pe episcopul sĕŭ.* Acésta nu se unesce cu caracterul luĭ, cu viaţa luĭ sântă, şi chiar cu raporturile, ce aŭ fost între el şi episcopul seŭ pănă în anul 1746. Noĭ credem, că Samoilă Clain îşĭ întemeiézā aserţiunea sa, nu pe ceea ce s'a întêmplat în 1744, când a fost *pîrît* episcopul la Curte, ci pe raporturile, carĭ maĭ târdiŭ s'aŭ desvoltat între episcopul şi Aron. Maĭ târdiŭ adecă a fost un timp, când Aron nu numaĭ nu a esecutat ordinile episcopuluĭ seŭ, ci chiar a împedecat esecutarea lor, şi s'a plâns la Roma, la guvern şi la Curte în contra episcopuluĭ pentru disposiţiile făcute de acesta din Roma. Însă acésta ţinută a luĭ Aron nu a

[1]) În protocolul de la Orade. În copie la autorul.

înfluințat asupra căderiĭ luĭ Klein, carea era dejă hotărîtă când acesta a fugit la sfîrşitul anuluĭ 1744 din Viena la Roma, ear de altă parte, pe cum vom vedé, Aron nu putea lucra altmintrea, de cât cum a lucrat, dacă nu voia să-şĭ pună capul şi să agraveze situația bisericeĭ sale. Alt cum Samoilă Clain (loc. citat pag. 96,) greşesce, când afirmă, că Aron a fost numit Vicar încă în anul 1743 şi că în acéstă calitate a însoțit pe Episcopul seŭ la Viena în 1744. Aron a fost numit Vicariŭ general episcopesc numaĭ pe la sfîrşitul luĭ Iulie orĭ începutul luĭ August 1745, după mórtea vicariuluĭ general Nicolaŭ Pop de la Biia, prin un decret al episcopuluĭ emanat din Roma, pe cum se vede acésta din scrisórea împĕrăteseĭ Maria Teresia de dto 31 August 1745, adresată guvernuluĭ transilvan, pe care o avem în copie din archivul regnicolar din Budapesta şi o vom comunicá maĭ la vale. Acum dacă Aron ar fi pîrît pe episcopul seŭ în anul 1744, cum s'ar fi încredut acesta întrênsul în anul 1745 aşa de tare, în cât să şi-l numéscă Vicariŭ general cu putere de a guverna biserica în absența luĭ?

Domnul George Bogdan-Duică în studiul seŭ despre procesul luĭ Klein la pag. 17 crede a fi aflat o dovadă în protocolul conferențeĭ ministeriale din 25 Septembre 1744 despre acea, că şi Aron a pîrît pe Klein. Dice adecă domnia sa, că Rosenfeld scóte din protocolul aceleĭ conferințe la ivélă aceleaşĭ acuse, carĭ le aflăm la Samoilă Clain, şi că aceste acuse aŭ fost tratate în numita conferință ca *remonstrațiĭ* ale statuluĭ catolic şi *cleruluĭ unit*. Din acestea domnul Duica argumentéză ast fel: „Clerul unit pîrîse, o spune şi Rosenfeld. Tot clerul pîrîse? Ar fi neadevĕrat să credĭ acésta. A fost o parte, o părticică. A fost Aron cu ce maĭ sciĭ cine. De ce nu l'am crede pe Sam. Clain? De ce i-am maĭ dice, ca Cipariŭ, că nu-ĭ de

credut, fiind că autorul era nepot luĭ I. I. Clain? Dacă nu a fost Aron, — cine a fost? Hic salta".

Eŭ am cetit[1]) cu atenţiune remonstraţiile amintite de Dlŭ Duică, şi m'am convins, că în acelea nu se află nicĭ un cuvênt de acusă în contra episcopuluĭ Klein. Ele nu conţin nimic alt ceva, de cât espunerea obiectivă a turburărilo pricinuite de Visarion, şi indicarea mijlócelor, cu carĭ s'ar puté năduşi mişcarea acea religiósă. *Remonstraţia cleruluĭ unit ar fi putut'o face însu-şĭ Klein.* Dar nicĭ Rosenfeld nu susţine, că clerul unit ar fi acusat. După ce spune, că statul catolic şi clerul unit aŭ aşternut „remonstraţiile" amintite, adauge: „Status R. Cath. et Clerus Unitus *certa remedia Aulae proposuit, de quibus inferius plura. Gravis* autem *accusatio, per varias relationes,* ipsum Episcopum feriebat, quem praeexpositae Unionis perversioni clam adstipulari plures sibi persuasum habebant".

Aşa dară *acusa grea* în contra episcopuluĭ nu se cuprindea în „remonstraţia" Cleruluĭ unit, ci în alte „relaţiunĭ feliurite" emanate de la alţiĭ, şi nu de la Clerul unit. Dar nicĭ unde Rosenfeld vorbesce despre conferenţa ministerială din 25 Septembre 1744, nu afirmă, că clerul unit şi-ar fi pîrit pe episcopul seŭ. El adecă după ce arată, pe basa aşa numiteĭ „species facti" de sub Nro 66—1745 şi nu pe basa protocoluluĭ conferenţeĭ din 25 Sept. 1744, tóte punctele, cu carĭ a fost acusat episcopul în urma sinoduluĭ din 6 Ĭuliŭ 1744, continuă aşa: Haec omnia (adecă punctele de acusă) aeque ac supraspecificatae status catholici remonstrationes (adecă „remonstratiile", în carĭ am vĕdut, că nu sĕ cuprinde nicĭ o acusă în contra luĭ Klein) de convulso in totum Unionis statu circa finem anni 1744 ad aulam delatae, tandem in conferentia ministeriali

[1]) În colecţiunea W. Union Rosenfeld schiţéză cuprinsul „remonstraţiilor".

ad diem 25 Sept. 1744 cum interventu gubernatoris Tranniae, Comitis Ioannis Haller, tunc Viennae praesentis, celebrata, assumuntur fuseque ruminantur etc.“ Dacă însă nimenea din Cler n'a pîrît, cu atât mai puțin a pîrît Aron.

Episcopul plecà la Viena în 23 Iuliŭ 1744, însoțit, pe cum am amintit, de preotul și teologul de Roma Petru Aron și de secretariul seŭ Petru Dalyai. Pe când sosì el aci la începutul luĭ Septembre, sosiseră și acusele trimise în contra luĭ, ba erá la Viena chiar și gubernatorul Transilvanieĭ Ioan Haller de Hallerstein. În 25 Septembre 1744 sĕ întrunì conferența ministerială, în care s'aŭ esaminat remonstrațiile statuluĭ catolic și cleruluĭ unit, dar nu s'aŭ resolvit de cât prin decretul împĕrăteseĭ din 12 Martie 1745, pe cum vom vedé maĭ târḑiŭ, și de odată s'aŭ tratat și acusele ridicate asupra episcopuluĭ Klein. Interesant este, că la acéstă conferență a luat parte și gubernatorul transilvan, care dacă a pîrît maĭ înainte în scris pe episcopul, cu atât maĭ vêrtos îl va fi pîrît acuma cu cuvêntul. În urma acesteĭ conferențe Maria Teresia dispuse, ca tóte punctele de acusă să fie discutate în comisiunea aulică delegată pentru afacerile transilvane, aci să se formuleze o serie de întrebărĭ și episcopul să fie interogat pe basa acestora. Comisiunea acésta era compusă din Ioan George Managetta un bĕtrân consilier de curte și conferență, Ignațiŭ Koch un consilier cu mare influință la curtea împĕrăteseĭ, Toma Augustin Wöber asemenea consilier, ér din partea cancelarieĭ aulice transilvane eraŭ Iosif Kozma și Sigismund Csató. Comisiunea formulă 82 întrebărĭ, la carĭ avea se respundă episcopul[1])

[1]) Veḑĭ aceste întrebărĭ la G. B. Duica în studiul seŭ despre procesul episcopuluĭ la pag. 59 și următ. Alt cum cuprinsul acestor întrebărĭ se póte cunósce și din punctele de acusă, carĭ le-am înșirat noĭ maĭ sus.

Se pare însă, că episcopul ar fi putut face se încete góna pornită în contra luĭ. În petițiunea sa din 22 Iuliŭ 1747 adresată Pontificeluĭ Benedict al XIV, [1]) episcopul scrie: „quod Episcopus, *si Viennae a gerendis Ecclesiae negotiis destitisset,* et Iesuitarum proditionibus subscripsisset; hoc facto favores aulicos sibi promereri et pinqui beneficio frui potuisset". Din acestea cuvinte s'ar păré, că Episcopuluĭ în Viena i s'ar fi dat să înțelégă, că dacă se va lăsa de politică și nu va maĭ insistá pentru drepturile bisericeĭ, atuncĭ tóte vor fi bune și-șĭ va puté recăștiga grația Curțiĭ. Episcopul însă nu s'a plecat la acésta.

Comisiunea aulică delegată sĕ întruni în 16 Novembre 1744, chemând înaintea sa și pe episcopul, căruia i-a declarat, *că nu este citat înaintea unuĭ for judecătoresc, care ar avé misiunea să cerceteze punctele de acusă*, ci este învitat numaĭ *să dee informațiune asupra faptuluĭ.* Decĭ comisiunea declară apriat, că prin informațiunea, ce ar dá-o episcopul, nu sĕ face nimic prejudițios competențeĭ foruluĭ ecclesiastic al episcopuluĭ, și că după ce va da acéstă informațiune, numaĭ dacă va fi de lipsă, se vor trimite punctele de acusă relative la afacerile spirituale, foruluĭ ecclesiastic spre a face *cercetare.* [2])

[1]) Nu Benedict XVI, cum s'a tipărit în studiul citat al Dluĭ Duica, pag. 35.

[2]) Aci este locul se observăm, că părintele Nilles în Symbolae pag. 556 și 564 și următórele greșesce, când ḑice, că episcopul a fost chemat înaintea *Cancelarieĭ aulice* ca înaintea unuĭ *for judițial competent,* pe când episcopul a fost chemat înaintea uneĭ *comisiunĭ aulice, care n'avea auctorizare de a se constitui în for judițial,* a investiga și judeca causa, ci numaĭ a lua informațiunĭ de la episcopul. De acea tóte deducțiunile canonice făcute de părintele Nilles despre județul instituit în mod legitim, despre urmările legale pentru ceĭ ce nu sĕ presentéză înaintea județuluĭ, despre ceĭ ce părăsesc județul și sĕ fac contumacĭ: nu staŭ în legătură cu casul luĭ Klein.

Episcopul însă îndată ce comisiunea începù a-ĭ ceti punctele, contestà competența comisiuniĭ de a-l examina în acésta causă şi numaĭ într'un târḑiŭ dede unele informațiunĭ asupra statuluĭ uniriĭ şi asupra sinoduluĭ din 6 Ĭuliŭ 1744. [1])

Cu privire la starea uniuneĭ, afară de cea ce cunóscem din cele precedente, episcopul accentuà, că motivul principal, pentru care uniĭ s'aŭ lăpĕdat de unire, *este neobservarea privilegiilor concese Românilor.* Mulțĭ s'aŭ făcut neunițĭ din causă, că trecênd în România cu oile şi vĕḑênd, că preoțiĭ de acolo nu le îngrópă morțiĭ, tare s'aŭ întristat şi pentru acea s'aŭ lăpĕdat de unire. Este adevĕrat, că şi călugărĭ din Banat şi Moldova aŭ turburat poporul, între carĭ, afară de Visarion, s'a distins un supus aluĭ Kornis (subditus Kornisianus), care zicea despre sine, că este episcop al Ĭerusalimuluĭ şi era virtuos în acea, că a beut de odată şepte şi jumĕtate mĕsurĭ de vin (septem et mediam mensuras vini una vice ebiberit). Acesta a străbătut din Moldova până la Blaş, predicând în câte va sate întocmaĭ ca şi Visarion şi începuse a desmânta poporul de la unire. Fù însă prins, şi contrins a-şĭ revoca predicele sale înaintea poporuluĭ convocat la reşedința episcopéscă din Blaş. Cu privire la sinodul din 6 Ĭulie 1744 episcopul arĕtà modul, cum aŭ să se țină sinódele, şi cum s'a ținut acesta din urma, şi că despre convocarea aceluia a sciut şi gubernatorul şi comandantele trupelor, al căror consens la ținerea sinoduluĭ nu se recere. Indică câte va din propunerile făcute în sinod şi accentuéză, că ceea ce a vorbit şi propus el în sinod, sĕ află scris în archivul din Blaş. Négă şi rectifică unele din punctele de acusă şi adause, că poporul nu sĕ turburà la auḑul

[1]) Excerptul luĭ Rosenfeld din acte de ale cancelarieĭ aulice publicat la G. B Duica op. c. pag. 67 şi următórele

actelor cetite, ci când episcopul a întrebat pe ceĭ ce-şĭ cereaŭ preoţĭ neuniţĭ, că pentru ce-ĭ cer, eĭ aŭ strigat: „nóuĕ ne promiteţĭ tóte şi ne minţiţĭ", dar şi pe acestia i-a liniştit episcopul, chemându-i privat la sine după sinod. Asemenea s'a turburat poporul, când li s'a cetit articolul, prin care se opria migraţiunea inquilinilor. [1])

Cu acestea se încheià prima şedinţă a comisiuniĭ aulice. A dóua şedinţă era sorocită pe 7 Decembre 1744. Klein însă nu maĭ apărù înaintea eĭ, ci prin preotul seŭ Aron şi agentul seŭ Hardt vesti comisiuniĭ, că însu-şĭ Nunţiul apostolic din Viena i-a poruncit să nu se înfăţoşeze înaintea unuĭ for, care cu privire la persóna luĭ bisericéscă ar fi contrar canónelor, şi cu atât maĭ puţin sĕ rĕspundă aceluia. De acea episcopul nu póte să se presenteze şi să rĕspundă, dar dacă punctele i se vor comunica în scris, va rĕspunde. Comisia tot prin Aron şi Hardt dădù de scire episcopuluĭ, că nu-ĭ póte încuviinţa cererea, şi ast fel îl recércă, să se declare în scris până mâne, dacă vrea să se presenteze în şedinţa proximă a comisiuniĭ şi să se supună Domnuluĭ ţĕriĭ, care ca Rege Apostolic are puterea de a-ĭ porunci, şi prin urmare dacă vrea să rĕspundă la punctele următóre? căcĭ nu se pricepe, că pentru ce ar fi prejudiţios canónelor a rĕspunde cu cuvêntul şi nu ar fi prejudiţios a respunde în scris, şi dacă nu ar voi să rĕspundă. comisia va trebui să reporteze despre acésta Măiestăţiĭ Sale şi atuncĭ judece însuşĭ episcopul, dacă prin acésta situaţiunea luĭ sĕ face maĭ bună, orĭ maĭ rea.

Într'acea, pe cum istorisesce Sam. Clain, duşmaniĭ aŭ trimis la episcopul pe un preot, ca să-l înfrice, că îl vor închide în Graz între ceĭ maĭ marĭ pĕcătoşĭ, şi-ĭ

---

[1]) Inquiliniĭ se deosibiaŭ de iobagi prin acea, că puteaŭ să se mute de la un domn la altul, cea ce iobagilor nu le era iertat.

dădù sfatul să mérgă la Roma la Papa Benedict al XIV.[1]) Cine a fost acest preot, nu se scie. Din notițele luĭ Rosenfeld indicate de domnul Duică,[2]) sĕ vede, că episcopul convenise în Viena, după cum a spus agentul Hardt, cu Nunțiul papal, cu cardinalul archiepiscop Sig. Kolonits[3]) din Viena, cu ministriĭ şi maĭ de curênd cu prințul Cantacuzen, care şedea într'un suburbiŭ şi de la care cu un an maĭ înainte Klein primise un ord al S. George. Aceştia nu sĕ pot numĕra între ceĭ ce ar fi putut da luĭ Klein sfatul de a fugi la Roma. George Barițiŭ dice despre casul acesta următórele: „Am vĕdut şi noĭ şi am cetit în junia nóstră epistola autografă a episcopuluĭ adressată la Blaş, în care numise pe un Cserei de la Cancelaria Curțiĭ,[4]) care mersese la dênsul, ca să-ĭ descopere tótă mănia Împĕrăteseĭ, éră după acea i dede consiliŭ, ca să-şĭ vadă de cap. A potut să fie prea bine şi un popă şi un mirean intrigant".[5])

Klein fugì din Viena în 9 Decembre 1744. Comisia aulică trimise în 10 Decembre punctele cerute în scris de Klein la cuartirul acestuia prin portarul cancelarieĭ aulice transilvane; dar portarul nu l'a maĭ găsit.

Fuga luĭ Klein a produs óre care confusiune în cercurile Curțiĭ din Viena, carĭ aŭ trebuit să sĕ gândéscă 12 dile, că ce ar fi de făcut. Vedem adecă, că comisiunea s'a întrunit din noŭ abia în 22 Decembre 1744, când a ascultat pe Aron şi pe agentul episcopuluĭ,

---

[1]) La Cipariŭ Acte şi fragm. pag. 99.

[2]) Op. cit. pag. 30.

[3]) Dlu Duica l. c. îl confundă cu Leopold Kollonits, întemeietoriul uniriĭ, mort dejá în 1707, pe când Klein a potut conveni în Viena numaĭ cu Sigismund Kollonits, care era pe atuncĭ cardinal-archiepiscop în Viena † 1751.

[4]) Óre nu este identic cu Cserei Wolfgang care şi pe la 1757 erá la Cancelaria aulică trannă, după cum sĕ vede din actul publicat de Barițiŭ (Părțĭ alese, I pag. 735.)?

[5]) Părțĭ alese din Ist. Trans. I, 429—430).

adecă pe Hardt. Aron spuse, că episcopul a plecat din 9 Decembre la vestitul loc de peregrinagiŭ Mariazell din Stiria, ḑicêndu-ĭ, că de va fi prea frig, sĕ va întórce din cel dintâiŭ oraş maĭ de aprópe; că înainte de plecare i-a dat luĭ şi secretariuluĭ Petru Dalyai banĭ de drum, ca să sĕ pótă întórce în Ardeal, dacă el ar întârḑia maĭ mult. Aron maĭ adause, că de multe orĭ l'a auḑit pe episcopul vorbind despre gândul luĭ de a merge la Roma, motivându-l cu teamă, să nu i se întêmple ceva reŭ, avênd el mulţĭ duşmanĭ.

În 31 Decembre 1744 comisiunea ţine altă şedinţă şi-şĭ dă părerea, ca Regina să informeze *per missiles litteras regias* pe archiepiscopul din Strigon despre starea lucruluĭ, şi pe acela-şĭ archiepiscop ca pe prima instanţă şi metropolit al episcopuluĭ Făgăraşuluĭ să-l provóce, ca se citeze în absenţă pe Klein şi să rênduéscă o cercetare asupra cunoscutelor puncte, prin episcopul unit orĭ prin alt monach basilitan de la Muncaciŭ, care pentru acésta să fie trimis în Ardeal; dar cercetarea acésta de o cam dată să se amâne, până când sĕ va vedé, că óre maĭ întórce-se episcopul. Într'acea sosise şi de la episcopul o scrisóre românéscă, scrisă şi trimisă din Triest. Din ea comisia aflà, că episcopul plecase la Roma, dar nu direct pe mare de la Triest la Ancona, ci avea să se opréscă şi în Veneţia, de óre ce cerea un rĕspuns la Veneţia, unde a dispus, ca în cas când respunsul ar sosi după plecare, acela să fie spedat pe urma luĭ.

Sciind acum comisiunea, că episcopul merge la Roma, decise: Consiliul aulic de rĕsboiŭ să dea în 1 Ĭanuar ordin, ca episcopul să fie oprit în Triest şi silit a sĕ întórce la Viena, unde în cas de lipsă sĕ fie escortat cu forţa militară. De va fi însă în Veneţia, ambasadorul austriac să-l înduplece cu sfaturĭ cuviincióse să sĕ reîntórcă.

În acelaşĭ timp comisia nu perdù din vedere nicĭ pe Petru Dalyai, secretariul episcopuluĭ, care plecase din Viena în 20 Decembre spre Ardeal. Presupunênd, că el putea să fi luat cu sine intrucţiĭ şi scrisorĭ pentru Transilvania, comisia decise, ca atât guvernul, cât şi teologul să fie avertizaţĭ, să fie cu pază bună, ear venitele beneficiuluĭ episcopesc să fie date în grija şi sequestrul erariuluĭ. [1])

Cu fuga acésta precipitată la Roma, fără de scirea şi învoirea împĕrăteseĭ, episcopul a cădut în disgraţie la Curtea imperială [2]) şi tóte încercările luĭ, unele chiar desperate, de a sĕ maĭ întórce în scaunul episcopesc, luĭ nu i-aŭ maĭ folosit, ear bisericeĭ sale i-aŭ stricat.

Capitolul XII.

Primele tractative pentru reîntórcerea episcopuluĭ din Roma.

Episcopul Klein, care fugise din Viena în 9 Decembre 1744, sosi în Roma la începutul anuluĭ 1745. Aci presentà Papeĭ Benedict al XIV maĭ multe memoriale, în carĭ cerea: 1) Să se confirme şi esecuteze cele dóuĕ diplome ale împĕratuluĭ Leopold date în favorul Românilor greco-catolicĭ; 2) Dominiul episcopesc să fie liberat de sarcina de a plăti teologuluĭ iesuit 300 fl. la an; 3) Teologul să fie ales din partea episcopuluĭ şi să fie de ritul grecesc; 4) să se destineze un

---

[1]) Vedĭ studiul citat al Dluĭ G. B. Duica, după Rosenfeld W. Union, pag 31 33.

[2]) Însu-şĭ episcopul a recunoscut acésta în epistola, ce a adresat'o în 16 Novembre (XVI Kal. Decembris) 1749 Vicegerenteluĭ Romeĭ: „Ex hoc purissimo, et sacrosancto ad Christi Domini Vicarium recursu originem duxerunt mea crimina, *inde Reginae odium erupit.*“ Protocolul din Orade, în copie la autorul.

nobil puternic dintre greco-catolicĭ, care să pótă primi cu aŭctoritate legitimă plânsorile Românilor şi să-ĭ pótă scuti şi apĕra în contra celoralalte naţiunĭ [1]).

Papa a trebuit să se informeze despre starea lucruluĭ înainte de a decide în o afacere atât de momentósă.

Informaţiunĭ a şi primit curênd chiar de la Curtea din Viena. Cancelaria aulică transilvană cu scrisórea sa de dto 29 Martie 1745, care noĭ o avem în copie din archivul statuluĭ şi Curţiĭ din Viena [2]), trimite *Can-*

[1]) Raportul secretaruluĭ de Propaganda Fide, publicat în Fóia bis. din Blaş Nr. 11 din 1888, de dl Dr Ioan Ardelean, din Archivul de Propaganda Fide din Roma.

[2]) Originalul latin cuprinde: „Sacrae Hungariae Bohemiaeque Regiae Majestatis Inclytae Cancellariae Status Aulico-Intimae officiosissime insinuandum, Eandemque ex Facti Specie plenius informari super Unionis cum sancta Romana Ecclesia Valachorum Graeci-Ritus in Principatu Transylvaniae Statu, qualiter videlicet primo Schismaticus quidam ejusdem Graeci-Ritus Monachus, vel prout apud suos audit, Caluger, ac subinde plures illius Sectae homines, ex Partibus Turcicis, in principatum Transylvaniae diversis viis penetraverint, ibique gentem Valachicam in unione nondum bene fundatam, seditiosis suis concionibus, et imposturis ad perversionem, ejurandamque Unionem concitaverint, et ex ista ratione *Dominus Baro Ioannes Klein dictorum Graeci-Ritus Unitorum Episcopus Fagarasiensis hic in Aula de statu Unionis audiendus per Rescriptum Regium* evocatus fuerit, idem vero Episcopus, habita praevie in Transylvania Synodo, hic quidem comparuerit, prius tamen, quam juxta Excelsae Ministerialis Conferentiae Die 25-ta Septembris Anni praecedentis in Transylvanicis celebratae ordinationem, apud Inclytam *Aulicam Commisionem Delegatam*, super punctis Interrogatoriis *ex integro auditus fuisset*, Vienna clam discesserit, seque Romam contulerit. Quibus ut et aliis eo spectantibus rerum momentis, in Excelsa Ministeriali Conferentia die *27-ma Februarii Anni* praesentis habita, *propositis*, ruminatisque, ac digestis, visum fuisse eidem Conferentiae, ut per Inclytam Cancellariam Status Aulico-Intimam, Eminentissimus Cardinalis Alexander Albani, de statu unionis in *Transylvania valde turbato*, ipsiusque *Episcopi Uniti indiscreto agendi modo*, et quam indecenter

celarieĭ aulice intime de stat a Maestăţiĭ sale o informaţiune despre starea lucruluĭ (*species facti),* din care acéstă Cancelarie să afle, cum aŭ străbătut maĭ întâiŭ în Transilvania un călugăr schismatic (Visarion), ér după el şi alţiĭ din părţile împĕrăţieĭ turcescĭ şi cu cuvîntările şi imposturile lor aŭ aţîţat poporul românesc să se lapede de uniune. Din pricina acésta episcopul fu chemat la Viena prin rescript regesc, ca să dea informaţiunĭ despre starea uniriĭ. Episcopul s'a presentat, după ce maĭ întâiŭ a ţinut sinod în Transilvania, înse înainte de ce ar fi fost întrebat cu privire la tóte punctele din partea comisiuniĭ aulice delegate aşa, pe cum rînduise conferenţa ministerială din 25 Septembre

idem in prafata *Synodo a se indicta semet gesserit, negotiaque tractaverit,* neque communicationem Punctorum per dictam delegatam Aulicam Commissionem, eidem Episcopo in scriptis communicandoium *expectans, sine praescitu Aulae Vienna discesserit* et Romam profectus sit, atque omnibus de iis, quae in Facti Specie fuse declarata sunt, scripto informaretur, hanc autem informationem ideo necessariam esse: ut si forte Episcopus Unitus quaepiam in sui exculpationem Romae sinistre expositurus esset, Curia Romana seu Sedes Apostolica, de quibusvis clare, et affatim informata, ideam sibi in tanti momenti negotio, contra ipsum Episcopum procedendi formare possit.

Quoniam itaque Sua Regia Majestas praemissam hanc *Excelsae Ministerialis Conferentiae Opinionem sibi relatam benigne applacidare, et ad Cancellariam isthanc Regiam Aulicam Transylvanicam hodie remittere dignata est, tam memoratam Facti* Speciem *quam Puncta Interrogatoria a Delegata Aulica Commissione, post celebratam Conferentiam, revisa, et in nonnulis abbreviata, ac emendata, Inclytae Cancellariae Status Aulico-Intimae, pro Expeditione ad antelatum Eminentissimum Cardinalem Albani, juxta Clementissimae Resolutionis Regiae mentem, formanda comunicari.* In reliquo Eidem Inclytae Cancellariae Status Aulico-Intimae ad exhibenda quaevis Officii Sui studia, Cancellaria haec promptissima manet, ac paratissima.

Ex consilio Cancellariae Regiae Aulicae Trannsylvanicae, Viennae die 29-a Martii 1745.

Iosephus Koszma, m. p.

1744, s'a depărtat pe ascuns din Viena şi a mers la Roma. Tóte acestea şi altele aŭ fost pertractate şi în conferenţa ministerială din 27 Februarie 1745, care şĭ-a dat părerea: Cancelaria aulică intimă de stat să informeze în scris pe Cardinalul Alecsandru Albani din Roma despre starea fórte turburată a uniriĭ în Transilvania, despre modul indiscret, în care a lucrat episcopul, şi cât de necuviincios s'a purtat şi a tractat afacerile în sinod, apoĭ despre modul cum a plecat episcopul din Viena fără de scirea Curţiĭ şi fără a aştepta comunicarea punctelor de acusă presentate de comisiunea aulică delegată, precum şi despre altele, carĭ pe larg sînt desfăşurate în *„species facti"*. Acéstă informaţiune conferenţa ministerială pentru acea o află de lipsă, că de cumva episcopul, pentru desvinovăţirea sa, ar da informaţiunĭ sinistre în Roma, scaunul Apostolic să fie informat limpede şi deplin, ca să-şĭ pótă forma o ideă despre afacerea acésta de mare importanţă şi să scie cum să procédă în contra episcopuluĭ. Acéstă părere a conferinţeĭ ministeriale împĕrătésa a aprobat-o şi în 29 Martie 1745 a dat-o Cancelarieĭ aulice transilvane, care acum trimite *Cancelarieĭ aulice intime de stat* spre înaintare la Cardinalul Albani atât raportul despre starea lucruluĭ (species facti), cât şi interogatoriul făcut luĭ Klein, înse în urma conferenţeĭ ministeriale, *revĕzut,* în unele puncte *prescurtat şi emendat.*

Acestea le scriá Cancelaria aulică transilvană la Cancelaria aulică intimă de stat în 29 Martie 1745. Punctul din urmă a acesteĭ scrisorĭ ne face să bănuim, că în actele trimise la Roma s'aŭ făcut anumite *prescurtărĭ* şi *emendărĭ* (corecţiunĭ), carĭ de bună samă nu vor fi fost în favorul episcopuluĭ.

Pe când ast fel se informá Roma în contra episcopuluĭ, împĕrătésa maĭ aprobà şi acea părere a conferenţeĭ ministeriale din 25 Faur 1745, în care se

enunţa, că episcopul eşind din monarchie în contra edictelor generale, *nu va maĭ avé drept a se întórce în patrie fără de licenţă, că prin fuga sa a dovedit, că este conscient de vina, cu care a fost acusat,* că în Viena a conversat în mod familiar cu schismaticĭ în contra diplomeĭ Leopoldine, şi a primit de la un schismatic un ord profan [1]).

Despre acestea încă avea să fie informat Scaunul apostolic tot prin Cancelaria aulică intimă de stat, respective prin cardinalul Albani, care, pe cum se pare şi din alte acte, era încredinţat cu conducerea pertractărilor în causa luĭ Klein, şi sta în corespondenţă directă şi cu împĕrătésa.

Pe când mergeaŭ din Viena aceste informaţiunĭ la Roma în contra episcopuluĭ, acesta credênd, saŭ aflând de la cineva din Viena, că împĕrătésa este indignată asupra luĭ pentru că a fugit pe ascuns la Roma, în 5 Martie 1745 [2]), îĭ adreséză o scrisóre, în care o rógă

[1]) Vezĭ Duica op. citat pag. 33, după W. Union.

[2]) Hof-und Staatsarchiv din Viena, Coll. Romana, Varia, fasc. 47. Étă şi textul original: „Sacra Regalis Majestas! In publico incredibilique gaudio, quo universus pene christianus Orbis perfunditur, audito faustissimo nuncio felicissimi partus Majestatis Vestrae, etiam ego venerabundus accedere publicisque gratulationibus privatam meam addere humillimis hisce literis ausus sum: certa spe fretus, quod Majestas Vestra Clementissima, et audaciam hanc meam benigne pati et demississimas, quas his insero catholicorum unitorum preces, exaudire dignabitur. Pastor ego sum, licet indignus, eorum omnium; atque adeo sub gravi teneor ex muneris mei officio, eorum lachrimis miseriisque commoveri, eorum preces excipere, et Majestati Vestrae eorum omnium nomine, quoniam ipsi per se non possunt, obsequentissimas exhibere. Excipiat ergo (humillime obsecro atque obtestor) piissima Majestas Vestra justissimas suorum pauperum subditorum supplicationes; et quemadmodum Deus factus est erga Majestatem vestram, Vestramque omnem Augustissimam Familiam (toto orbe christiano spectante, stupente, et plaudente) Protector, Defensor, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, ita fieri dignetur Majestas Vestra

umilit să-ĭ fie milă de o sută de miĭ de familiĭ române, carĭ de mulțĭ anĭ sînt asuprite și întristate, și pe el să-l ierte, că fără de veste și licență s'a depărtat de la Curte, căcĭ el nu este de vină pentru acésta faptă comisă din curată necesitate.

Nu mult după acésta episcopul trimise din Roma alte dóuĕ scrisorĭ cu data de 23 Martie 1745. Una era adresată cancelaruluĭ Gyulaffi, în care după ce scóte la ivéla pretextul, sub care a fost chemat la Viena și modul cum aŭ fost tratate aicĭ afacerile sale, episcopul arétă, de ce a plecat la Roma, și că voesce să se întórcă la Viena, pentru ca sfârșindu-șĭ acolo, ce are de isprăvit, să se întórcă la *oițele sale,* ér pentru cheltuélă de drum a scris Vicariuluĭ sĕŭ Nicolaŭ Pop de la Biia. De odată cere informațiunĭ despre starea uniriĭ de la Cancelarie, ca să scie, ce să facă în Roma.

Cealaltă scrisóre era adresată *Vicariuluĭ sĕŭ episcopesc Nicolaŭ Pop de la Biia,* pe care-l asigură, că zi și nópte lucră în Roma pentru națiunea sa miseră și părăsită, avênd nădejde, că Dumnezeŭ va întórce lucrurile spre bine. Avênd de câteva orĭ audiență la Papa, zice Klein în acéstă epistolă, Sântul Părinte i-a promis, că va lucra, ca inimiciĭ luĭ să fie înfrânțĭ. Cere în fine de la vicariul, să-ĭ strîngă și trimită 1000 de

Regina totius consolationis erga centum millia catholicarum familiarum, quae a tot annis oppressae atque adeo afflictissimae sunt, et Mater item misericordiarum erga me, si de repente ab Aula discessi, et Romam veni non impetrata prius a Majestate Vestra discedendi ac veniendi licentia; *quia nulla quoad hoc in me culpa fuit, sed pura necessitas.* Qua de re dum benignum ab Augustissima Clementia Vestra expecto responsum, Largitorem bonorum omnium Deum enixe rogo, et rogabo, ut Maiestatem Vestram, totamque Augustissimam familiam majoribus in dies cumulet benedictionibus incolumemque diu servet, ad subditorum suorum felicitatem, dum me prono vultu demississime subscribo Majestatis Vestrae sacratissimae Romae 5 Martii 1745 Humillimus et indignus servus et capellanus Ioannes I. B. Klein Eppus Fogarasiensis m. p.

florenĭ pe calea cea maĭ sigură, ca să-ĭ ajungă la mână, căcĭ are lipsă de banĭ pentru afacerile sale grele şi *pentru drum.* În fine obligă pe Vicariul sĕŭ, să lucre pentru a readuce la unire pe ceĭ abătuţĭ de Visarion şi soţiĭ luĭ[1]).

Pe când episcopul spera, că sĕ va puté întórce curênd acasă, Vicariul seŭ Nicolaŭ Pop de la Biia móre în 23 Ĭunie 1745,[2]) şi în locul luĭ puse Vicariŭ pe Petru Aron, care spre a puté lucra cu deplină auctoritate, îşĭ presentà decretul de numire la împĕrătésa, ear acésta cu rescriptul seŭ din 31 August 1745[3]) dă ordin

---

[1]) La G. B. Duică op. cit. pag. 33 şi urm.

[2]) Raportul luĭ Petru Dobra din 7 Ĭulie 1745 despre statul Uniriĭ în „W. Union".

[3]) Acest act sĕ află în archivul ţeriĭ din Budapesta şi cuprinde: Maria Theresia divina favente Clementia Regina Hungariae et Bohemiae, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae et Carnioliae, Princeps Transylvaniae, Comes Flandriae, Tyrolis, Goritiae et Siculorum, Nupta Dux Lotharingiae et Barri, Magna Dux Hetruriae. Illustres, Reverende, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Prudentes item et Circumspecti Fideles nostri, sincere nobis dilecti! — Supplice suo libello Majestati Nostrae de genu porrecto, exposuit Fidelis noster honorabilis Petrus Aaron, demortuo nuper, graeci ritus in illo nostro Principatu unitorum Episcopi Fogarasiensis, ita nuncupato Bényensi Vicario Generali, se in locum illius a memorato suo Episcopo absente per consvetas patentes literas legitime surrogatum, et constitutum esse, quo munere ut rite fungi quiret, protectionem et assistentiam supplex imploravit; Quocirca benigne vobis, et serio mandamus, quatenus eidem Petro Aaron intuitu doctrinae et caeterarum qualitatum suarum ad praeattactum munus legitime nominato, quotiescunque illi circa exercitium sui muneris protectione et assistentia vestra opus fuerit, easdem accommodare haud intermittatis. Quibus in reliquo gratia nostra Regia et Principali clementer propensae manemus. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, die trigesima prima mensis Augusti, Anno Domini millesimo septingentesimo Quadragesimo quinto. Regnorum vero nostrorum quinto. Maria Theresia. m. p, C. Ladislaus Gyulaffi L. B. de Rátót m. p. Ad mandatum sacrae regiae Majestatis proprium Sigismundus Csató. m. p.

guvernuluĭ transilvan, ca luĭ Petru Aron numit Vicar în mod legitim din partea episcopuluĭ seŭ, să-ĭ dea tot deauna sprigin, şi protecţiune în esercițiul oficiuluĭ seŭ.

Într'acea şi Papa Benedict al XIV primise informaţiunile, de carĭ avea lipsă, spre a se puté declara la cererile episcopuluĭ amintite maĭ sus. Afară de cele date de Curtea din Viena, vor fi fost şi informaţiunĭ de la Nunțĭatura apostolică din Viena, şi probabil şi de la părinţiĭ iesuiţĭ, pe carĭ i privia fórte de aprópe acésta causă. În urma acestora, pe cum istorisesce secretariuluĭ de la Propaganda Fide, [1]) Sântul Părinte aflà, că cererile episcopuluĭ nu-ĭ sta în putere a le împlini, însă ca să uşureze acestuia întórcerea la reşedinţa sa, poruncì cardinaluluĭ Paolucci, care era Nunţiŭ la Viena, să mérgă la împĕrătésa, şi fără a-ĭ aminti nimica despre recursele episcopuluĭ, să-l recomânde pe acesta în numele Papeĭ şi să-l scuse, că a mers la Roma pentru a visitá pragurile apostolice.

Cardinalul Paolucci împlinì porunca, *însă „împĕrătésa sĕ arătà fórte amărîtă şi iritată în contra episcopuluĭ, caracterizându-l de un om sgârcit, temerar, resvrătitor şi promovător de schismă, şi declarând, că dacă episcopul ar întra în împĕrăţia eĭ, ea l'ar aresta îndată"*. De acea Papa ca să nu espună pe episcop la vre o nenorocire, şi sântul Scaun pericluluĭ de a-şĭ riscá auctoritatea, a dat ordin episcopuluĭ, să stea în Roma, fiind că acesta sĕ îngrijise pe altă cale de guvernarea dieceseĭ sale prin preotul Petru Aron fost alumn al Colegiuluĭ urban de Propagande Fide, pe care-l numise Vicar general.

După ce episcopul aflà despre paşiĭ făcuţĭ de Nunţiul apostolic în interesul seŭ, într'o epistolă din 8

---

[1]) În raportul citat maĭ sus pag. 177.

Octobre 1745 [1]) i mulţămesce şi de odată adauge: „Rĕsuflu maĭ uşor audind, că Măestatea Sa este aplecată a face vre un pas, dacă nu pentru mine, cel puţin pentru aceĭ sermanĭ catolicĭ, ca să le uşureze sórtea. Dar dacă Măiestatea Sa nu va grăbi cu mila sa, sĕ vor *nimici în mijlocul acelor popórĕ nu numaĭ interesele spirituale ale religiunii, ci şi cele vremelnice ale Împĕrăteseĭ.* Vorbesc ast fel, pentru că cunosc firea lor, inima lor şi *hotărîrea lor desperată.* Dacă ministriĭ Măestăţiĭ Sale ar fi ascultat de cuvintele mele, lucrurile nu ar fi ajuns la starea actuală, de óre ce tóte li le-am predis eŭ, şi eĭ ar fi putut preveni tóte fórte uşor.

Dar nenorocirea mea a voit, că deşi alţiĭ pórtă vina pentru acestea, totuşĭ eŭ trebue să port pedépsa. V'aduceţĭ aminte Escelenţa Vóstră, că eŭ nu voiam să îmbrăţişez apĕrarea acesteĭ cause, fiind că prevedeam,[2]) ce me aştéptă. Dar nu-mĭ pare rĕŭ, de óre ce am apĕrat causa luĭ Domnedeŭ, şi nu me simţesc vinovat cu nimica, ce ar fi putut provoca pe dreptul indignaţiunea Măestăţiĭ Sale. Sperez însă şi mĕ încred tare în Domnedeŭ, că însă-şĭ Împĕrătésa va trebui să recunóscă odată şi să se convingă în mod palpabil, dacă am fost trădătoriul Măestăţiĭ Sale, orĭ supusul eĭ, maĭ credincios de cât orĭ cine altul.

Am dat decĭ rugare fórte umilită şi insistentă la Sântul Părinte, se pună în cumpĕnă tótă auctoritatea sa papală, ca să mi sĕ împărtăşéscă casurile, pe carĭ sĕ întemeiază acusele ridicate în contra mea; căcĭ alt cum acestea n'aŭ sĕ fia luate în sémă, de óre ce orĭ cine póte numì *turburător, neascultător, şi rebel şi pe acela,* [3]) care este idealul linişteĭ şi fidelităţiĭ. Eŭ sum

---

[1]) Publicată în fóia biser. din Blaş Nro 13 din 1888, de Dr Ardeleanu, din archivul Propagandeĭ.

[2]) Cf. maĭ sus pag. 59.

[3]) Alusiune la cuvintele de maĭ sus ale împĕrăteseĭ.

gata să-mĭ daŭ capul în piaţa publică a Vieneĭ, dacă sĕ va afla întemeiată una singură din atâtea acuse. Sum gata a abḑice şi de episcopat, deşi fórte nevinovat, dar nicĭ de cum maĭ înainte de ce s'ar fi dovedit şi declarat nevinovăţia mea. Alt cum acéstă nevinovăţie s'ar puté înţelege din partea Măestăţiĭ Sale şi din împrejurarea, că cel ce acusă, vorbesce în interesul seŭ, nerĕmânêndu-ĭ altă cale pentru a asupri causa, de cât asuprind pe cel ce singur şi unic o apĕră, adecă pe mine, şi că aceştĭ pîrîşĭ nu aŭ curagiul de a-mĭ împărtăşi, ci din contră aŭ făcut tot ce li-a fost cu putinţă, să nu mi sĕ comunice casurile particulare ale acuselor lor, şi acésta numaĭ din motivul, pe cum orĭ cine vede, că acele acuse sunt calumniĭ manifeste.

Într'acea aflându-mĕ eŭ în miserie fórte mare, şi nepotênd avé nicĭ un fel de corespondenţă cu aĭ mieĭ, apelez la caritatea înăscută a Escelenţieĭ Vóstre, rugându-Vĕ pentru iubirea luĭ Christos, să binevoiţĭ a scrie Vicariuluĭ meŭ, ca în cas când n'ar fi împedecat, să-mĭ trimită o sumă óre care de banĭ, dacă nu din venitele dominiuluĭ episcopesc din acest an, cel puţin din aniĭ trecuţĭ: căcĭ nu sĕ póte crede, că pietatea şi dreptatea Împĕrăteseĭ ar voi să despóie pe un biet de Episcop de tóte mijlócele de lipsă la susţinerea sa, maĭ înainte de ce ar fi fost declarat vinovat pentru vre un delict.“

Scrisórea acésta a episcopuluĭ dovedesce, că împĕrătésa de odată cu declaraţiunea, că nu va maĭ permite episcopuluĭ a sĕ întórce în patrie, a poftit tot odată dela Scaunul apostolic, să înduplece pe episcopul, să abzică de episcopie, fără a sĕ face acestuia proces în tótă forma, căcĭ numaĭ în presupunerea acésta sĕ pot pricepe cuvintele episcopuluĭ: *„Sum gata a abzice şi de episcopat, deşi nevinovat, dar nicĭ de cum maĭ înainte de ce s'ar fi dovedit şi declarat nevinovăţia mea“.*

Rugarea episcopuluĭ de a-i-sĕ trimite venitele beneficiuluĭ episcopesc, a putut fi împlinită din partea Nunțiatureĭ. După fuga luĭ la Roma, împĕrătésa pusese ce e drept dominiul episcopesc sub secuestrul erariuluĭ, însă acésta nu o făcuse de o cam dată, ca episcopul să nu capete nicĭ un venit din beneficiul seŭ episcopesc, ci numaĭ pentru ca în absența episcopuluĭ nimenea să nu pótă abusa de venitele acestea. Vicariul general Petru Aron s'a îngrijit, ca episcopul să capete regulat venitele beneficiuluĭ episcopesc. Dovadă despre acésta este corespondența luĭ cu Nunțiul apostolic din Viena Fabriciu Sarbelloni, care urmase luĭ Paolucci. [1] În anul 1746 Vicariul de repețite orĭ a trimis banĭ la Nunțiatura apostolică, care i înaintà la Roma pentru episcopul Klein. În 11 Februar 1747 a maĭ trimis 500 fl., ear în 18 Aprilie 1747 alțĭ 500 fl. Pentru acest devotament aluĭ Aron față cu episcopul seŭ însu-șĭ Nunțiul i esprimă de maĭ multe orĭ mulțămită și laudă.

Dar din Aprilie 1747 Vicariul nu maĭ putù trimite episcopuluĭ seŭ nicĭ un ban. Din cause, care le vom areta maĭ jos, împĕrătésa cu decretul din 22 Aprilie 1747 a pus secuestru strict pe întreg beneficiul episcopesc, și a dat ordin, ca tóte venitele să le încasseze administratorul bunurilor apaffiane-fiscale Ioan Nagy de Csotár și să le depună în cassa camerală, ér „censul catedratic“ [2] să-l încasseze Vicariul Aron și despre sumele incurse să dea în fie care lună socoțĭ la secția catolică din guvern. [3]

Pe când curgeaŭ pertractările amintite pentru reîntórcerea luĭ Klein în Transilvania, pertractărĭ, carĭ prin declarațiunea împĕrătéseĭ dată Nunțiuluĭ apostolic

[1]) La Nilles, pag. 581–584.
[2]) Vedĭ despre acest cens maĭ sus pag. 138.
[3]) W. Union.

Paolucci, s'aŭ sfârşit în mod nefavorabil pentru episcopul, în Transilvania sĕ întêmplaŭ lucrurĭ vrednice de a fi înregistrate atât din punct de vedere bisericesc, cât şi național.

Capitolul XIII.

Turburărĭ religionare.

Am amintit maĭ sus la pag. 170, că conferența ministerială din 25 Sept. 1744 s'a ocupat şi cu *„remonstrațiile"* statuluĭ catolic şi Cleruluĭ unit despre turburările religionare produse de călugărul sêrbesc Visarion. Pe basa păstrereĭ conferențeĭ ministeriale împĕrătésa în 12 Martie 1745 scrise guvernatoruluĭ, să convóce la conferență pe episcopul catolic transilvan şi pe fruntaşiĭ catolicĭ aĭ țĕriĭ şi să sĕ sfătuéscă, ce ar fi de făcut pentru liniştirea spiritelor. Să asculte în *secret* şi pe teologul episcopuluĭ asupra situațieĭ, şi apoĭ să cheme la sine pe patru orĭ şi maĭ mulțĭ fruntaşĭ din clerul şi nobilimea Românilor. Acestora să le împărtăşéşcă rescriptul atât de favorabil uniuniĭ, ce împĕrătésa l'a dat în 9 Sept. 1743 [1]) şi să-ĭ întrebe, care este starea uniuniĭ în Transilvania de când s'a depărtat de acolo episcopul? Pănă la reîntórcerea episcopuluĭ, ce dispoziție ar trebui sà se facă pentru suplinirea oficiuluĭ episcopesc atât în ce privesce puterea orduluĭ episcopal, cât şi cu privirea la puterea episcopéscă de jurisdicțiune? Ce mângăiere ar trebuĭ să sĕ facă uniților, ca să sĕ restabiléscă pacea şi liniştea? N'ar fi óre bine, să sĕ trimită patru fruntaşĭ din Cler în patru părțĭ ale țĕriĭ, carĭ să întăréscă pe ceĭ ce s'ar clătină şi să întórcă pe ceĭ rătăcițĭ éraşĭ la sinul bisericeĭ catolice, arĕtându-le

---

[1]) Vedĭ-l maĭ sus pag. 88.

binefacerile primite prin rescriptul citat al împĕrătesei și promițêndu-le protecțiunea preaînaltă? Dacă s'ar afla de bine a sĕ face tóte acestea, preoții, carĭ vor fi trimișĭ în misiunea amintită, să facă gubernatoruluĭ raport despre resultatul misiuniĭ lor, ér acesta să informeze despre tóte Curtea imperială. Tot în scrisórea citată împĕrătésa légă de inima guvernatoruluĭ, să stăruéscă cu tot zelul, ca rĕul să nu sĕ lățéscă și în scopul acesta, în cas de lipsă, să sĕ înțelégă și cu comandantul substitut al trupelor. [1])

Guvernatorul în 3 Aprilie 1745 sĕ sfătuì cu episcopul catolic și cu membriĭ secțieĭ catolice din guvern, ascultà în secret pe teologul, și cerù și părerea alor doĭ protopopĭ unițĭ, pe carĭ i chemase la sine. Resultatul acestor consultărĭ fù cerculara guvernatoruluĭ din 6 Aprilie 1745, trimisă în limba română spre publicare în tótă țéra. Întrênsa condamnă neorênduelele și excessele comise în urma agitațiuniĭ luĭ Visarion, esplică binefacerile primite prin uniune, i asigură pe toțĭ, că nu li se va schimba ritul oriental și că ómeniĭ n'aŭ nicĭ un motiv de a sĕ ferì de unire cu biserica catolică, *căcĭ dóră mulțĭ îșĭ aduc aminte, că Româniĭ aŭ fost unițĭ cu o biserică, care sĕ deosebesce de biserica lor cu mult maĭ tare, de cât biserica catolică* (adecă cu biserica calvinéscă), *si aŭ făcut'o acésta numaĭ ca să-șĭ câștige favorul principilor de atuncĭ.* [2])

De odată cu acéstă cerculară guvernatorul inculcà și comiților supremĭ și celoralalțĭ oficialĭ, să lucre pentru conservarea uniriĭ și curmarea esceselor, căcĭ alt cum vor cădé în disgrația împĕrătesei.

---

[1]) W. Union.

[2]) Attamen populus valachicus unitus erat cum tali longe disconveniente Religione, non alio fine, quam ut sub alio Regnante Principis protectionem mereretur; (W. Union).

Despre tot ce a făcut guvernatorul trimise raport împĕrătesei, şi-şi dede părerea, că nu află de lipsă să se trimită patru ori mai mulţi preoţi în provincie, ca să liniştéscă spiritele, ci ar fi mai bine să se adune mai mulţi protopopi în sinod, ca să se sfătuéscă, ce ar fi de făcut în interesul unirii. Cu privire la suplinirea episcopului Klein în absenţa acestuia, guvernatorul propunea împĕrătesei, ca sântul mir să fie consacrat din partea episcopului rutean unit. Pentru chirotonirea preoţilor nu este de lipsă să se facă vre o disposiţie, de óre ce numĕrul lor este prea mare. Iurisdicţiunea episcopéscă să rĕmână, în absenţa episcopului Klein, în mâna Vicarilor generali episcopesci. Dintre magnaţii catolici unul să fie numit protector al uniţilor, carele să-i apere de nedreptăţile, ce li s'ar face din partea neuniţilor, şi să asculte plângerile lor. Patru dintre cei mai mari agitatori în contra unirii, să fie prinşi, dar nu prin oficiali, *cari în partea cea mai mare sînt eretici şi duşmani unirii,* ci prin miliţie. Auctoritatea politică din Timişóra să opréscă poporul a se mai aduna lângă Lipova la un isvor binecuvîntat de Visarion, unde poporul din Transilvania, care merge în numĕr mare acolo, are ocasiune a fi desmîntat de la unire [1]).

Propunerile guvernatorului aŭ ajuns la pertractare în conferenţa ministerială din 18 Maiŭ 1745, care şi-a dat părerea, că Archiepiscopul Strigonului să trimită în Transilvania pe episcopul rutean unit din Muncaciŭ, spre a visitá diecesa Făgăraşului. Împĕrătésa mai amână trimiterea acestui episcop, dar în celelalte, acceptând propunerile conferenţei ministeriale, cu data din 18 Maiŭ 1745 trimise dóuĕ decrete în Transilvania, unul adresat guvernului întreg transilvan, şi altul guvernatorului şi secţiei catolice din guvern. În cel dintâiŭ

[1]) W. Union.

împĕrătésa impune guvernuluĭ, să facă tot posibilul pentru conservarea uniriĭ, să suprime turburările, şi în tratament să nu facă deosebire între ceĭ de ritul latin şi ceĭ de ritul grecesc. În al doilea poruncesce secţieĭ catolice să stăruéscă şi maĭ de parte în interesul unirii, să-ĭ dea informaţiune despre efectul, ce l'a avut cerculara guvernatoruluĭ din 6 Aprilie 1745 asupra poporuluĭ românesc, şi să-ĭ propună un magnat catolic, care ar fi potrivit pentru deregătoria de protector al uniţilor. Tot în 18 Maiŭ 1745 împĕrătésa a dat ordin generaluluĭ Engelshofen, guvernatorul Banatuluĭ timişan, să dĕrime isvorul de lângă Lipova, care era sânt inaintea poporuluĭ. Generalul a rĕspuns împĕrăteseĭ, că lucrul acesta l'ar puté efeptui Mitropolitul sêrbesc din Carloviţ, carele a primit apoĭ ordin strict în acéstă privinţă, dar nu se scie, că ce a făcut [1]).

Într'acea cerculara guvernatoruluĭ din 6 Aprilie 1745 se publică în tótă ţéra. În urma acestora zelosul propagator al uniriĭ David Mariaffy de Maxa [2]), comitele comitatuluĭ Cluşuluĭ, în 25 Maiŭ 1745 convocà la Gherla pe vicarul general episcopesc de la Juc şi 17 protopopĭ din comitatele Turda, Cluş, Doboca şi Solnocurĭ. În conferinţa acésta totĭ protopopiĭ declarară şi în scris, că eĭ împreună cu clerul şi poporul lor voesc să rĕmână statornicĭ în unire, şi că în protopopiatele lor uniunea a rĕmas nevĕtămată. În alte părţĭ înse cerculara guvernuluĭ avù efect tocmaĭ contrar, turburându-se poporul şi maĭ tare, de cât cum fusese maĭ înainte. Ansă la acéstă turburare potenţată dedeaŭ înşişĭ oficialiĭ, cărora era încredinţată publicarea cerculareĭ. *Eĭ fiind maĭ toţĭ ereticĭ, pe cum spune procurorul general Petru Dobra*

[1]) W. Union după Hofkanzlei Z. 320/e—1745.

[2]) Despre naţionalitatea română a acestuia, care şi astăzĭ are descendenţĭ în viaţă, cu domeniĭ în Transilvania, vezĭ maĭ sus pag. 2, 3 şi 5.

în raportul sěŭ din 7 Iuliŭ 1745, se bucuraŭ de sdruncinarea unirii și esecutaŭ ast fel poruncile guvernului, în cât poporul să înțelégă, că eĭ sînt pentru turburările inscenate în contra unirii.

După raportul citat a luĭ Petru Dobra unirea era sguduită maĭ vîrtos în comitatele situate din cóce de Mureș și de Têrnava mică și în *fundul regesc* adecă între Sașĭ. În ținuturile acestea poporul a scos din oficiŭ pe preoțiĭ uniți și a pus în locul lor preoți neuniți, *„carĭ vĕrsaŭ din gura lor sacrilegă vorbe ne maĭ audite în contra bisericeĭ catolice“*. Prin aceste vorbe se ațițaŭ patimile poporuluĭ. Preoțiĭ unițĭ eraŭ prigonițĭ și despoiațĭ și nu li se îngăduia nicĭ să între în biserică, ne cum să slujéscă, afară de scaunul Sibiuluĭ, unde după ce aŭ fost întemnițațĭ câțiva corifeĭ, preoțiĭ unițĭ aŭ rĕmas în posesiunea bisericelor și parochiilor. Dar aci poporul nu cercetá bisericile unite. *„Eĭ nicĭ nu maĭ mor, ci pier ca dobitócele și trupurile lor se îngrópă fără lumină si fără cruce“*. In „Acsiu“ (Aciliu?) neunițiĭ în 11 Iuniŭ aŭ rupt îngrăditura preoților unițĭ și le-aŭ pus termin de 8 zile, să iésă din comună, căcĭ alt cum le vor prăpădi tot ce aŭ. Pe unul dintre preoți l'aŭ și bătut [1]).

După un alt raport contimporan, care se află în cancelaria Curțiĭ sub Nr. 320 d 1745, în comitatul Albeĭ inferióre, afară de Blaș, Ciufud, Veza, Cergăul mare, Spătac, Tür și Crăciunel, tóte satele eraŭ turburate, asemenea și în comitatul Albeĭ-superióre satele: Șaldorf, Șălcăŭ, Buia, Cașolț, Caltvaser, Nucet, Galațĭ, Rucăr, Noul român, Găinarĭ, Ghișasa de sus și de jos, Ibișdorf, Birghiș, Coveș, Lupu, Cenade și Cisteiŭ. Locuitoriĭ din Cornățel, Mohu și Paloș aŭ alungat pe preoțiĭ unițĭ din casele parochiale, ér ceĭ din Vințul de jos și Vurpĕr

[1]) W. Union.

aŭ făcut altă cheie pe biserică şi aŭ băgat într'însa pe preotul neunit. În Făgăraş neuniţiĭ ceĭ vechĭ declarară, că vor rĕmâné şi pe viitor neuniţĭ. În districtul Făgăraşuluĭ tóte satele, afară de Cuciulata, Comana de jos, Veneţia de sus, Grid, Ohaba, Şinca, Lisa, Voivodeniĭ micĭ, Sâmbâta de jos, Dridif, Ludişor, Iaşĭ, Poşorta, Voila, Beclean, Arpaşul inferior, Sărata şi Porumbacul de sus, aŭ declarat, că voesc să aibă preoţĭ neuniţĭ. Ceĭ din Veştem şi Rĕşinarĭ aŭ ameninţat, că vor părăsi ţara şi vor trece în România, dacă li se vor da preoţĭ uniţĭ. În Alba-Iulia toţĭ s'aŭ declarat neuniţĭ. În comitatul Hunedóreĭ unirea era de tot prăpădită, şi când treĭ tinerĭ s'aŭ întors din România, unde fuseseră sfinţiţĭ preoţĭ, şi aŭ fost prinşĭ la porunca generaluluĭ comandant, treĭ sate se resculară şi eliberară pe doĭ dintre ceĭ prinşĭ. Într'alt loc pe un preot unit l'aŭ bătut până la mórte şi i-aŭ scos un ochiŭ [1]).

Guvernatorul şi secţia catolică, când aŭ rĕspuns la decretul împĕrăteseĭ din 18 Maiŭ 1745, aŭ dat informaţiunĭ despre tóte aceste turburarĭ şi neorînduelĭ, şi de odată aŭ accentuat, *că la aceste mişcărĭ pórtă vina şi diregătoriĭ publicĭ, carĭ aŭ publicat cerculara guvernuluĭ din 6 Aprilie 1745 ast fel, în cât poporul încă vedea că şi eĭ apróbă turburările, ba uniĭ dintre diregătorĭ îndemnaŭ directe pe popor la fapte necuviinciόse* [2]).

Se încinsese un foc mare, în care suflaŭ nu numaĭ contrariĭ din afară aĭ uniriĭ, ci şi auctorităţile politice compuse din Calvinĭ şi Luteranĭ. Numaĭ Curtea din Viena doria sincer stingerea foculuĭ.

---

[1]) W. Union.
[2]) W. Union.

Capitolul XIV.

Visitaţiunea diecesei prin episcopul Muncaciului.

Împĕrătésa vĕzênd, că turburările în loc să scadă, cresc tot maĭ tare, şi că agitaţiunile acestea aŭ contribuit *şi la emigrarea multor Românĭ în Muntenia,* în 30 August 1745 a dat ordin primateluĭ-archiepiscop de la Strigon conteluĭ Emeric Eszterházy, să trimită în Transilvania pe episcopul rutén unit de la Muncaciŭ spre a visita diecesa Făgăraşuluĭ, ér guvernuluĭ i-a poruncit, să se îngrijescă de siguritatea personală a episcopuluĭ şi să-ĭ dea un bărbat distins catolic, care în calitate de comisar regesc să-l însoţéscă în drum. Tot atuncĭ a provĕḑut împĕrătésa pe episcopul Muncaciuluĭ cu litere patente spre a-şĭ poté legitima misiunea în cas de lipsă [1]).

Mihaiŭ Manoilă Olsavszky, episcop titular de Rhosos (cetate în Cilicia) al Rutenilor din diecesa Muncaciuluĭ, fusese chirotonit de episcopul Klein în Decembre 1743 în biserica ruteană din Maria- Pócs. Acesta primì decretul împĕrăteseĭ de a merge în Transilvania la 20 Octobre 1745. Misiunea acésta şĭ-a împlinit-o în érna anilor 1745 6 până în primăvara anuluĭ 1746. El visità maĭ întâiŭ comitatele Solnoculuĭ de mijloc, Crasna şi Doboca. De aci trecù în comitatul Cluşiuluĭ. La Bobotéza anuluĭ 1746 sosì în Cluş-Monoştor, unde sfinţì apa după obiceiul bisericeĭ rĕsăritene. În ziua următóre (19 Ianuarie 1746) presidà tot în Cluş-Monoştur un sinod românesc, la care se adunaseră vre-o 50 preoţĭ [2]). De aci episcopul Olsavszky trecù în comitatul Turdeĭ. În tóte aceste comitate, pe cum şi în o parte a comitatuluĭ Albeĭ-Inferióre aflà pe Românĭ liniştiţĭ. şi-ĭ întări şi maĭ

[1]) W. Union.
[2]) Nilles pag. 571.

mult în unire. A trecut apoĭ în părţile rĕsculate şi a aflat unirea într'o stare miserabilă. În Bîrghiş din comitatul Albeĭ pe protopopul unit l'aŭ bătut neuniţiĭ până la mórte şi după pilda acésta s'aŭ luat şi alte sate. Pe timpul acesta s'a întîmplat un fapt estraordinar în Păuca (între Blaş şi Mercurea). Popa neunit Ioan ocupase aci biserica unită, casa parochială şi beneficiul preotuluĭ unit. La porunca guvernuluĭ vicejudele nobililor din comitatul Albeĭ-inferióre, Francisc Rhátony, împreună cu un comisar şi cincĭ pandurĭ, în 16 Ianuar 1746 aŭ mers în Păuca şi aŭ pus mâna pe popa Ioan. Când îl duceaŭ prin piaţă, acesta strigà după ajutor, ér ficiorul luĭ a tras clopotul bisericeĭ într'o dungă. Poporul alergà înarmat cu parĭ şi furcĭ de fier şi se aruncà asupra vicejudeluĭ şi pandurilor. Pe doĭ dintre pandurĭ, cât aĭ bate în pălmĭ, poporul îĭ trântesce la pămînt, îĭ bate până la sânge şi-ĭ desarméză, ér pe popa îl eliberéză. Poporul se luà apoĭ după ceĭlalţĭ pandurĭ. Unul dintre aceştia, spre a se apĕra, slobóde puşca, şi omóră pe capul rĕsvrătiţilor. Vicejudele se adăpostesce în grabă în curtea nobiluluĭ Sigismund Bacsfalusy, unde fù impresurat de popor şi ameninţat cu mórte. Într'acea sosesc nobiliĭ Ştefan Katonai şi Adam Sárpataky, carĭ cu cuvinte blânde aŭ liniştit furia poporuluĭ. Poporul se mulţămi acum numaĭ cu acea, că legà pe pandurĭ, îĭ scóse afară din sat împreună cu vicejudele şi la o depărtare maĭ mărişóră de sat le dede drumul [1].

Episcopul rutean încă în decursul visitaţiuniĭ, în 26 Februar 1747, îşi formulà în scris părerea relativ la înlăturarea pericoluluĭ, ce ameninţá unirea. El propunea: 1) Preoţiĭ corifeĭ neuniţĭ să fie aruncaţĭ în temniţă. 2) În contra Sĕliştenilor să se procédă cu mijlóce severe. 3) Contra corifeilor din alte sate să se aplice pedepse.

[1]) W. Union.

4) Preoţilor uniţĭ, carĭ aŭ fost păgubiţĭ şi maltractaţĭ să li se dea satisfacţie. 5) Episcopiĭ din Moldova şi Muntenia pe o cale potrivită să fie opriţĭ a maĭ sfinţi preoţĭ din Transilvania. 6) Călugăriĭ mănăstirilor din Scoreĭ, Arpaş şi Porcescĭ să fie scoşĭ din ţéră. 7) *Episcopul Klein să se întórcă în diecesă, căcĭ în casul acesta ceĭ maĭ mulţĭ aŭ promis, că vor reîntra în biserica unită şi se vor supune luĭ.* 8) Directorul fiscal (procurorul general) să capete ordin, ca încă în decursul dieteĭ din 1746 să facă tot ce va crede oportun în interesul uniriĭ.

Asupra propunerilor acestora s'aŭ pronunţat şi secţia catolică din guvern împreună cu maĭ mulţĭ magnaţĭ catolicĭ întruniţĭ în 20 Martie 1746 la Sibiŭ, şi le-aŭ aprobat cu o singură esceptiune, ca adecă în contra turburătorilor să nu se procédă cu forţa brachială pe faţă. De odată adunarea acésta a catolicilor a fost de părere, ca în Păuca, unde se întîmplase scandalul amintit maĭ sus, şi în alte localităţĭ, unde s'ar ivi necesitatea, să se aşeze miliţie. *Nobiliĭ carĭ ar nutri turburările religionare între Românĭ, să fie daţĭ pe mâna tribunalelor prin procurorul general.*

Aceste tóte aŭ fost pertractate în comisiunea aulică transilvană din Viena, *care în loc să propună împěrăteseĭ, să permită reîntórcerea episcopuluĭ Klein în patrie, şĭ-a dat părerea, că după ce episcopul absentéză în mod ilegal de 2 anĭ din diecesa sa, venitele luĭ episcopescĭ să se pună sub secuestru strict, în cât el să nu maĭ capete nimic din acele venite. În chipul acesta ajungênd episcopul a fi fără mijlóce de traiŭ, va fi silit a cere necondiţionat iertare de la Maestatea Sa, şi atuncĭ împěrătésa va judeca, ce este maĭ consult: să-l agraţieze? orĭ să-l facă să abzică de episcopie?*

Împěrătésa maĭ amână încă secuestrarea strictă a venitelor episcopescĭ, aşa pe cum i-se propusese, şi trimise în Transilvania dóuě decrete de data 15 Aprilie 1746,

formulate în consonanță cu părerea comisiuneĭ aulice transilvane [1]).

Unul din aceste decrete era adresat întreg guvernuluĭ transilvan. Împĕrătésa face în terminĭ aspri fórte grea imputare guvernuluĭ, că nu a împedecat de la început meşteşugirile călugăruluĭ Visarion și ale altor emisarĭ, ci a suferit întrunirĭ rĕsvrătitóre până şi în apropierea Sibiuluĭ, în Sĕlişte [2]), tot asemenea înfruntă împĕrătésa şi pe magistratul din Sibiŭ *„ob tolerata seditiosa conventicula"*. Guvernuluĭ se impune stricta datorință, să procédă cu tótă asprimea în contra celor ce prigonesc, bat şi rănesc pe preoțiĭ unițĭ, propagă ideĭ contrare poruncilor împĕrătescĭ, ordinilor guvernuluĭ şi sânteĭ Unirĭ. Toțĭ aceştia, pe cum şi individiĭ, carĭ în numele neuniților din Vințul de jos şi din Vurper (Borberek) aŭ presentat tableĭ regescĭ un memorial fórte insolent, să fie dațĭ în judecată prin procurorul general (Petru Dobra), ca vinovațĭ de crima nesupuneriĭ, *tamquam criminis refractariatus rei,* şi pedepsițĭ cu tótă rigórea legilor. Preoțiĭ unițĭ, vătĕmațĭ şi păgubițĭ să capete satisfacție şi despăgubire deplină şi să fie introduşĭ érăşĭ în bisericele şi casele lor. Asemenea procuroruluĭ general să procédă şi judecătoriĭ Scaunelor şi magistratele cetăților față cu ceĭ vinovațĭ. Nu numaĭ din motive religióse, ci şi din considerațiunĭ politice guvernul să nu maĭ sufere în principat pe popiĭ şi călugăriĭ vagabundĭ din imperiul turcesc (Moldova si Muntenia) şi să-ĭ facă atențĭ, că dacă vor maĭ intra în Transilvania, vor fi aruncațĭ în temniță. Să nu maĭ sufere chirotonirĭ de preoțĭ în țĕrĭ străine şi ceĭ ce de curênd aŭ fost chirotonițĭ acolo, să fie oprițĭ de la orĭ ce funcțiune bisericéscă. Preoțiĭ, carĭ s'aŭ lăpĕdat de unire, să fie dațĭ pe mâna Vicariuluĭ episcopesc, care să-ĭ pedepséscă în

[1]) W. Union.
[2]) Vezĭ şi maĭ sus pag. 157.

mod exemplar, *dar nu cu tótă asprimea canónelor.* Guvernuluĭ se atrage atenţiunea, că şi uniţiĭ sînt fiĭ adevĕraţĭ aĭ bisericeĭ catolice şi ritul lor este sânt în ochiĭ împĕrăteseĭ, şi pentru acea ea doresce, ca acest rit să fie conservat şi ocrotit în tocmaĭ ca şi ritul latin. Guvernul să informeze pe Maestatea Sa, cum a esecutat decretul din 9 Sept. 1743 [1]) în punctele relative la dotarea cleruluĭ şi la asignarea loculuĭ pentru bisericĭ şi case parochiale, şi întru cât nu ar fi esecutat vre un punct, să nu-şĭ pregete a-l esecuta [2]).

Cu acest decret împĕrătésa trimise guvernuluĭ şi proclamaţiunea sa din 5 Aprilie 1746 adresată Cleruluĭ şi poporuluĭ român din Transilvania, şi-ĭ porunci, să o publice prin cerculară în tótă ţéra.

În proclamaţiunea acésta împĕrătésa înşiră tóte binefacerile, ce le-a primit Clerul şi poporul român de la unire încóce, de la antecesoriĭ eĭ, Leopold I., Iosif I, Carol VI şi de la ea însaşĭ, condamnă aspru pe ceĭ ce aŭ violat bisericele şi casele parochiale, aŭ alungat, maltratat şi bătut pe preoţiĭ uniţi şi aŭ săvîrşit crime oprite şi de canónele bisericeĭ orientale. Pe toţĭ aceştia împĕrătésa îĭ ameninţă cu pedépsa croită pentru turburătoriĭ liniştiĭ publice şi pentru ceĭ ce se opun potestăţiĭ statuluĭ, dacă nu vor asculta de admoniţiunile eĭ. În fine împĕrăţésa asigură întreg clerul şi poporul, că nu are şi nu a avut nicĭ o dată intenţiunea de a le schimba ritul şi a-ĭ face latinĭ [3]).

Al doilea decret din 15 Aprilie 1746 era adresat guvernatoruluĭ şi secţieĭ catolice din guvern, şi prin trînsul împĕrătésa rĕspunde la propunerile, ce i le-a

[1]) Vezi-l la pag. 88.

[2]) Decretul împĕrăteseĭ din 15 Aprilie 1746 în copie se află şi în Archivul metrop. din Blaş, şi la Bariţiŭ op. c. I. pag. 728.

[3]) Proclamaţiunea publicată la Nilles pag. 574.

făcut secția acésta împreună cu episcopul Olsavszky [1]). Ea accentuéză îndată la început, că față cu neuniții să nu se aplice nici o violență și ast fel să nu se trimită miliție nici în Seliște, unde se aflaŭ ceĭ maĭ mulți insubordinațĭ și renitenți, *„refractarii et contumaces“*, ci din contră secția catolică să procédă cu cumpĕt și cu blândețe, ca pe toți să-ĭ întórcă la Unire. Tot asemenea să se procédă și față cu călugăriĭ din Scoreĭ, Arpaș și Porcescĭ. Aceștia să fie avisați, că de nu vor petrece în liniște, vor avé să simțéscă indignațiunea împĕrăteseĭ. De odată, la propunerea făcută de secția catolică, împĕrătésa numesce patru protectorĭ aĭ sânteĭ Unirĭ: pe baronul George Pongrácz de Szent-Miklós et Ovár consilier guvernial și cancelar provincial transilvan, pe Ignațiŭ Bornemisza de Kászon comitele comitatuluĭ Turda, pe David Mariaffy de Maxa [2]) comitele comitatuluĭ Clușuluĭ și pe Românul Petru Dobra procurorul general din Transilvania. Împĕrătésa dispune maĭ de parte, ca fie căruĭ protector să se asigneze uu district orĭ parte din țéră, unde să împiedece violențele neuniților și să năduşéscă turburările nutrite din țĕrĭ străine, ér uniții vătĕmațĭ, asupriți și prigonițĭ pentru unire să afle la protectorĭ scăpare și scut. Secțieĭ catolice se dă dreptul de a cere în cas de lipsă și asistență militară pentru a puté esecuta poruncile și dispositiile împĕrătescĭ, și i se impune, să grijéscă, ca celea ce le-a scris împĕrătésa la întreg guvernul, să se esecuteze. În fine împĕrătésa poruncesce secțieĭ catolice, să pregătéscă o instrucțiune detaiată pentru protectoriĭ Unirii, pentru ca aceștia să scie de ce să se țină [3]).

Guvernul transilvan, în conformitate cu decretul din 15 Aprilie 1746, în 4 Ĭuniŭ 1746 trimise în tótă

---

[1]) Vedĭ maĭ sus pag. 194.

[2]) Român de neam, vezĭ maĭ sus pag. 5

[3]) Actul se află în copie în archivul din Blaș.

ţara o cerculară, prin care aducea la cunoscinţa Clerului şi poporului unit proclamaţiunea împĕrătesei din 5 Aprilie 1746.

De altă parte secţia catolică pregăti instrucţiunea prescrisă pentru protectorii sântei unirĭ, designà districtele, în care avea să lucre fie care în interesul unirii şi în 20 Iuniŭ puse acéstă instrucţiune în praxă. În fine în 3 Iulie făcù împĕrătesei raport despre tot, ce s'a lucrat în sensul decretelor din 15 Aprilie 1746.

Instrucţiunea acésta [1]) are 15 puncte şi este redigiată în spiritul decretelor împĕrătescĭ din 15 Aprilie 1746. Din punctul prim vedem, că *„rĕul neunirii"* (malum defectionis) păscea crudel (crudeliter depascens) maĭ vêrtos în fundul regesc, adecă în ţinuturile locuite de Saşiĭ luteranĭ, în comitatul Hunedóreĭ stăpânit de Româniĭ renegaţĭ şi calviniţĭ, şi în unele părţĭ (nonnullas partes) din comitatele Albeĭ şi Têrnaveĭ, şi din ţara Făgăraşuluĭ. Punctul 8 ne arată, că neunirea în domeniile erariale (in fiscalitatibus) şi maĭ vêrtos în domeniul fiscal din ţara Făgăraşuluĭ era favorizată chiar şi din partea oficialilor acelor domeniĭ. Din punctul 14 vedem, că protectoriĭ aveaŭ să sĕ îngrijéscă acum şi de scutinţele feţilor (crăsnicilor, paraclisierilor saŭ sacristanilor), pe când maĭ înainte nu sĕ avea grije nicĭ de scutinţele preoţilor garantate prin diplome împĕrătescĭ.

Pe când secţia catolică trimetea împĕrătesei acéstă instrucţiune spre aprobare, sosise la Curte o relaţiune şi maĭ amĕnunţită despre visitaţiunea, ce o făcuse episcopul Olsavszky. Acéstă relaţiune pórtă data din 16 Iuniŭ 1746, şi desfăşură maĭ pe larg starea bisericeĭ unite aşa, pe cum o aflase acest episcop. În comitatele Solnocul de mijloc, Crasna, Doboca, Cluş şi o parte din

[1]) Se află în copie în archivul metrop. din Blaş, dar cu multe greşelĭ făcute de copist. Maĭ esactă este copia din W. Union.

Alba, Olsavszky a găsit clerul stăruind în uniune, ér pe poporul, la care ajunseseră ştirĭ despre clătinarea unirii în alte părţĭ, l'a întărit în ea. Dar în părţile meridionale ale ţĕrii atât de adêncĭ rădăcinĭ prinsese doctrina falsuluĭ călugăr impostor *(impostoris Pseudo-Monachi)*, în cât sĕ vĕḑù silit să céră ajutoriul braţuluĭ secular pentru suprimarea turburărilor. În ţinutul Sibiuluĭ, Făgăraşuluĭ şi Albeĭ-superióre Olsavszky constată, că rĕul a început de la întrarea călugăruluĭ Visarion, care a petrecut maĭ cu sémă în Sĕlişte. Juḑiĭ (primariĭ) şi juraţiĭ din 27 sate aŭ declarat, imitând pe Sĕlişteni, că eĭ la tóte sunt ceĭ maĭ fidelĭ supuşĭ aĭ Măestăţiĭ Sale, numaĭ în afacerĭ de religiune voesc să fie liberĭ. În părţile acestea 55 preoţĭ neuniţĭ usurpaseră beneficiile şi stola preoţilor uniţĭ, abătând şi poporul de la unire. Olsavszky a numit şi pe corifeiĭ acesteĭ mişcărĭ. Eĭ eraŭ: popa Mateiŭ din Colun, popa Oprea din Glîmbóca, popa Manic din Nucet, popa Mateiŭ din Cornăţel, popa Toma Dobra din Racoviţa, care trecuse la neunire, popa Oprea şi popa Achim din Sebeşul superior, popa Sima din Porcescĭ, popa Man şi popa Vasilie din Rĕşinar, dintre carĭ cel din urmă fusese unit; popa Bucur şi popa Neagul din Poplaca, popa Ivan din Gurariuluĭ, popa Taban din Orlat, popa Dan şi popa Vasile din Sĕlişte, popa Mecinic din Sibiel, şi călugăriĭ din schiturile Arpaş, Scoreĭ şi Porcescĭ. Afară de violenţele amintite maĭ sus din Bîrghiş şi Păuca. s'aŭ săvêrşit asemenea violenţe şi în contra uniţilor din Rĕşinar, Poplaca, Orlat şi Sibiel. [1])

Împĕrătésa esamină atât instrucţiunea pregătită de secţia catolică pe séma protectorilor uniriĭ, cât şi raportul episcopuluĭ Muncaciuluĭ, şi cu decretul seŭ din

---

[1]) Arch. metr. din Blaş combinat cu W. Union, şi G. B. Duica: Călugărul Visarion.

14 Octobre 1746 adresat secţieĭ catolice, aprobà instrucţiunea amintită şi o retrimise, ca să se predea protectorilor unirii împreună cu tóte decretele împĕrătescĭ anterióre relative la restabilirea uniunii şi pacificarea poporuluĭ. Raportul luĭ Olsavszky îl comunicà împĕrătésa secţieĭ catolice cu porunca, să-l esamineze, şi întru cât ar aflá întrênsul lucrurĭ nóuĕ, carĭ ar reclama anumite disposiţiunĭ din partea împĕrăteseĭ, secţia catolică să-ĭ facă propunerĭ concrete în privinţa acésta. Deosebit atrage împĕrătésa atenţiunea secţieĭ catolice asupra corifeilor numiţĭ cu numele în raportul luĭ Olsavszky şi dispune, ca protectoriĭ uniriĭ pe aceĭ agitatorĭ să-ĭ urmăréscă cu tótă severitatea, *punêndu-sĕ în cas de lipsă în corespondenţă şi cu episcopul Muncaciuluĭ.* [1]) Sĕ inculcă secţieĭ catolice, să sĕ îngrijéscă, ca turburătoriĭ să fie transportaţĭ în loc sĭgur şi puşĭ sub pază bună. Poruncesce maĭ departe împĕrătésa, să i sĕ dee informaţiune despre procesele intentate în contra turburătorilor şi a celor ce aŭ maltratat şi despoiat pe preoţiĭ uniţĭ. Cere apoĭ, să i se presenteze un proiect despre înfiinţarea *unuĭ seminar pentru crescerea Cleruluĭ unit şi despre o tipografie românéscă, în care să se tipăréscă cărţile bisericescĭ.* În fine dispune, ca în locul baronuluĭ Ĭosif Bornemisza de

---

[1]) Vedem dar, că episcopul Muncaciuluĭ era acum învestit şi cu un feĭ de jurisdicţiune asupra dieceseĭ Făgăraşuluĭ. Maĭ limpede sĕ vede însă acésta din scrisórea împĕrăteseĭ M. Teresia către Cardinalul Albani din Roma de dto 2 Septembre 1747, unde zice, că după fuga luĭ Klein la Roma: „Prima proinde cura Nostra fuit, in locum profugi alium et vigilantiorem Praesulem tantisper substituere, qui quae partim restaurandam, partim firmius stabiliendam unionem concernunt, curare queat; quae sparta medio Hungariae Primatis et Strigoniensis Archiepiscopi Munkacsiensi Episcopo demandata fuit (Hof u. Staatsarchiv din Viena: „Romana“ Weisungen und Noten fasc. 194.)

Kászon, pe care împĕrătésa îl numise Tesaurar în Transilvania, secția catolică să pună alt protector pentru uniți. [1])

Curênd după acésta cu decretul din 23 Novembre 1746 împĕrătésa porunci, cá protectorii să sĕ îngrijéscă în districtele lor, ca vicarii, protopopii și parochii să instrueze poporul în cele ce sĕ țin de rit și doctrina creștină, ér cărțile bisericescĭ schismatice, carĭ sĕ importézá din Moldova și Muntenia, să sĕ confisce orĭ unde s'ar aflá în mâna uniților. [2])

Aceste sunt dispozițiile făcute de Curte, în urma visitațiunii diecesei prin episcopul Muncaciului, pentru restabilirea unirii sdruncinate și pacificarea spiritelor agitate. Curtea cercá să împreune asprimea cu blândeța. Pe când de o parte pedepsia pe turburătorĭ, pe atuncĭ de alta sĕ silia să-ĭ atragă pe toțĭ în sinul bisericei unite prin proclamațiunĭ, sfaturĭ și dispozițiĭ făcute în interesul Clerului și parochiilor unite.

Este însă caracteristic, că multe din cererile episcopului Klein adresate la Curte înainte de 1745, abia acum află considerațiune în cercurile hotărîtóre.

De mult ceruse Klein, să sĕ numéscă pentru unițĭ un protector puternic, care să-ĭ apere de nelegiuirile, ce le suferiaŭ de la ceĭ de altă națiune și religiune. Cercurile hotărîtóre abia acum aflară, că este bună idea luĭ Klein, și numiră, nu unul, ci patru protectorĭ, carĭ însă acum aveaŭ să apere pe unițĭ, nu atât de nelegiuirile altor națiunĭ, cât de violențele celor ce maĭ înainte încă fuseseră unițĭ.

Doisprećece anĭ stăruise Klein să sĕ înbunătățéscă starea materială a Clerului și să sĕ assigneze în comune loc suficient pentru biserice și case parochiale, dar faptice puțin a putut dobândi. Acum însă după ce

[1]) Se află în copie în archiv. din Blaș.

[2]) Ibidem.

uniunea începuse a se sgudui din temeliĭ, în continuŭ să inculcá guvernuluĭ transilvan, să esecuteze rescriptul împĕrătesc din 9 Sept. 1743 relativ la dotarea cleruluĭ şi asignarea loculuĭ pentru biserice şi case parochiale.

Cercurile hotărîtóre din Viena începură acum a purta deosebită grije şi de cultura poporuluĭ. Stăruiaŭ, să sĕ termineze cât maĭ curênd scólele din Blaş şi eventual să sĕ înfiinţeze seminar şi în alt loc potrivit, pe preoţĭ i obligară să ţină un fel de scólă cu poporul, înstruindu-l în rit şi doctrină, şi să făceaŭ pregătirĭ pentru înfiinţarea uneĭ tipografiĭ.

Ast fel a sciut Domnedeŭ să scótă şi din rĕul acesta un bine óre care pentru poporul românesc.

Mijlócele întrebuinţate de împĕrătésa pentru suprimarea turburărilor, restabilirea preoţilor uniţĭ în posesiunea bisericilor şi caselor parochiale şi pentru liniştirea spiritelor, n'aŭ rĕmas fără de efect. În tómna anuluĭ 1746 biserica. cel puţin la aparenţă, era liniştită pretutindenea, chiar şi în părţile meridionale ale ţĕriĭ, şi acéstă pace s'ar fi putut conserva şi întărí, dacă s'ar fi conces episcopuluĭ Klein să sĕ întórcă din Roma şi dacă acesta, ajuns la desperare, nu ar fi recurs tocmaĭ în tómna anuluĭ 1746 şi în cursul anuluĭ 1747 la nesce mijlóce desperate pentru a sĕ puté întórce în diecesa sa, pe cum vom vedé îndată în capitolul următor.

Înainte de a trece maĭ departe, este aci locul să amintim de un alt soiŭ de agitaţiune, care cuprinsese spiritele Românilor *din părţile Bistriţeĭ, Solnoculuĭ interior şi Doboceĭ,* tot în anul 1746. Aceştia, pe cum arată rescriptul împĕrăteseĭ din 18 Iunie 1747 nu maĭ puteaŭ purtá contribuţiunile duplicate, cărăuşiile grele pe séma miliţieĭ, robotele insuportabile şi dilele de lucru, din sémă afară multe, ce trebuiaŭ să le presteze pentru banĭ luaţĭ împrumut în timp de nĕcaz. Sub povara acestor sarcinĭ o mulţime fórte mare (ingens

multitudo) ḍe țĕranĭ Românĭ luà lumea în cap și trecù în 1746 în Moldova. Împĕrătésa aflând despre acésta din un raport al comandantuluĭ trupelor, făcù disposițiĭ severe să sĕ împiedece emigrațiunea, ear ceĭ emigrațĭ să sĕ întórcă acasă. În scopul acesta dede ordin la oficiile de vamă, ca după lucrurile și vitele emigraților, în cas când eĭ s'ar întórce în patrie, să nu sĕ iee „trigesima“ (vamă, a treiḍecia parte.).

Capitolul XV.

Nóuĕ pertractărĭ în cestiunea episcopuluĭ Klein și turburărĭ interne în biserică.

Episcopul Klein, după rĕspunsul dat de împĕrătésa Maria Teresia Nunțiuluĭ apostolic Paolucci în anul 1745, [1]) și după sfatul Pontificeluĭ Roman de a nu sĕ espune pericluluĭ de a fi incarcerat, rĕmase în Roma, așteptând desfășurarea ulterióră a lucrurilor.

Amiciĭ luĭ însă lucraŭ în Transilvania, pentru a determina cercurile hotărîtóre, să-l recheme în diecesă. Tocmaĭ pe când episcopul rutean Olsavszky visitá diecesa, amiciĭ luĭ Klein și mulțĭ carĭ trecuseră la neunire, declarară episcopuluĭ rutean, că cel maĭ potrivit mijloc pentru liniștirea spiritelor și reînchegarea uniriĭ este reîntórcerea luĭ Klein la scaunul episcopesc.

Klein creḍù, că acum era momentul cel maĭ potrivit de a îndupleca pe împĕrătésa, să-ĭ concédă întórcerea acasă. Rugà deci pe Cardinalul Alesandru Albani, să sĕ întrepună pentru el la împĕrătésa. Cardinalul Albani în 21 Martie 1746 [2]) scrise împĕrăteseĭ atât în

---

[1]) Vezĭ maĭ sus pag. 183.

[2]) Originalul în archivul statuluĭ din Viena, fasc. 186 din Corespondența Romană, are următoriul cuprins: Imploro benigno compatimento dalla Clemenza di Vra Maestà Cesarea, se con

favorul episcopuluĭ, cât și în interesul uniților. Accentuézâ Cardinalul, că pe episcopul Klein îl dóre fórte

questa riverente rappresentanza prendo l'ardire di distoglier-La dalle gravi importantissime cure, nelle quali è occupata; ma mi pare che la materia della quale in essa si tratta, interessi tanto e la Pietà, e la Gloria, e li vantaggi temporali della Mtà Vra, chè colpevole sarebbe in queste circostanze quel silenzio stesso, che in ogni altro tempo sarebbe argomento di riverenza, e di rispetto.

Il Vescovo Fogarasiense, che qui si ritrova da qualche anno col rammarico di vedersi in disgrazia di V. M. Ces-a senza essere consapevole a sè d'altra colpa, che di essere stato dal partito de' scismatici di Transilvania soverchiato, m' incarica di riverentemente esporre negl'ingiunti Fogli a V. M. il pericolo, che sovrasta alla Religione cattolica in quella sua Diocesi, e di supplicarla a voler stendere il possente suo braccio a sollievo di que' nuovi uniti, li quali quanto di buon' animo hanno abbraciata la santa nostra Religione, quando ad essa sono stati invitati dagl' Imperatori Leopoldo, e Carlo VI Avo, e Padre di V. M. con la concessione di speciali grazie e Privilegi, altrettanto vituperosamente l'abbandonano dacchè vedono con si poca cura osservati li provvedimenti a loro vantaggio dati dai sopramentovati due Imperatori di sempre gloriosa, ed immortale memoria. Per non moltiplicare a Vra Mtà Cesarea il tedio della ripetizione delli stessi motivi, la supplico a permettermi, che riverentemente mi riferisca al tenore dei citati Fogli, qui annessi, e che mi ristringa ad ossequiosamente soggiugnerle, che tanto manca, che il Vescovo Fogarasiense siasi mosso in mira di qualche privato suo vantaggio ad umiliare per mio mezzo questa rispettosa rimostranza alla M. V., chè Egli si protesta prontissimo di ritirarsi, con un' tenue assegnamento per la congrua sua sussistenza, dal Governo della sua Diocesi, ogni volta che col superiore suo discernimento giudicasse la M. V. conveniente al vantaggio di que' Popoli la sua lontananza. Confido, che M. V. Ces-a non prenderà in mala parte l'ardire, che ho avuto d' incommodarla con questo ossequioso mio Foglio, che ho creduto di doverle umiliare per obbligo del carattere, che ho e di Ecclesiastico, e di fedele suo servitore, e chiedendole ossequiosamente la continuazione dell' alto potente suo patrocinio, le facio in fine profondissimo inchino. Di Vra Mtà Cesarea, Roma 21 Marzo 1746. Albani.

tare, vĕḑênd, că a căḑut în disgraţia împĕrătesei, fără nicĭ o vină. El nu a avut în vedere nicĭ un folos privat în acţiunile sale, ci numaĭ binele public al credincioşilor, pentru carĭ este gata a abzice şi de episcopie, pe lêngă o modestă pensiune, dacă Maiestatea Sa crede, că abzicerea luĭ va fi de folos poporuluĭ credincios. La rugarea acésta cardinalul alăturà şi un memorial al episcopuluĭ, [1]) în care după o reprivire asupra bisericeĭ

[1]) În original cuprinde: „Memoria. Liberata la provincia di Transilvania dalla schiavitù de' Turchi dalle armi gloriosissime del gran Leopoldo, questo imperadore non fu mai contento, finchè, abjurato lo scisma, non la vide sottomessa ed unita alla S. Sede Apostolica A questo fine, sotto il bel titolo di Cattolici uniti, volle che il clero, quantunque di rito Greco, godesse ciò non ostante tutti que' privilegj, e quelle esenzioni, che gode in quel principato il clero Cattolico di rito latino, ed abolì insieme tutti i decreti e tutte le leggi emanate contro detto clero nel tempo dello scisma, come più ampiamente si contiene nel privilegio benignamente conceduto sotto il dì 16 di Febraio dell' anno 1699.

Un così santo e savio privilegio fu subito pubblicato nelle diete generali di d-o regno sotto il dì 8 di Settembre dell' istesso anno da un notaro Cesareo, *senz' alcuna contradizione dell' assemblea generale*; ma vedendo il popolo, che sotto un tal privilegio era compreso il solo clero, e consequentemente i popoli esclusi: volendo il pio Imperadore anche benignamente provedere ad esso popolo, e così ridurlo più presto all' unione della sede Apostolica, clementissimamente con un' altro e secondo privilegio, l'anno 1701 confermò non solamente il primo, e tutti gli altri già conceduti privilegj, ma di più nell' articolo 3-o di esso dichiarò, che *tutti gli scismatici* (: professata, che avessero l'unione colla sede Apostolica Romana :) *fossero pari in tutto e per tutto a que' latini, che nella Transilvania professano la religione Cattolica, e gli abilitò consequentemente in esso diploma a tutti gli onori, officj, beneficj, dignità, esenzioni, e privilegj della patria.* Di più, non trovandosi allora ed in principio dell' unione tra il clero uomini dotti e versati nei canoni e nelle leggi Appostoliche, l' Imperadore in d-o diploma ordinò, che v'intervenisse in tutti i sinodi un teologo dotto, che fosse versato nella legge canonica, acciochè si osservassero i Canoni, e la giustizia venisse amministrata al popolo e

unite, se accentuézǎ, cǎ diploma a dóua Leopoldinǎ din 1701 a fost esecutatǎ numaǐ în punctele îngreunǎtóre

clero secondo la legge canonica; come più diffusamente si legge in d-o diploma.

Finalmente Carlo VI. di gloriosa memoria, animato dal zelo, che sempre nutriva per l'accrescimento della religione Cattolica ne' suoi stati e regni principalmente per l'unione in quella provincia, coll' autorità Apostolica di Clemente XI. di santa ed immortal memoria, eresse l'anno 1721 il vescovado nella città Fogarasiense, ed in detta città la chiesa di San Niccolo in cattedrale di rito Greco, assegnando al vescovo per la sua congrua sostentazione 3084 fiorini l' anno, come si vede dalla bolla pontificia d' Innocenzo XIII. di felice memoria.

Essendosi frattanto aumentata sempre più l'unione dei scismatici colla santa madre chiesa Romana, l' anno 1738 dal defunto Carlo VI fu fatta anche col consenso della S. Sede e del vescovo. una permutazione della prima fondazione però più ampia della prima, ed in essa stipolate diverse disposizioni per il bene ed accrescimento dell' unione, fu principalmente dichiarato, che il privilegio Leopoldino restasse nel suo pieno e perfetto vigore fino ad un' ulteriore disposizione del detto gloriosissimo imperador Carlo VI., ed in secondo luogo fu in d-a nuova erezione, senza saputa del vescovo, aggiunto l' aggravio non piccolo del mantenimento del teologo, che si nominerebbe da Sua Maestà Cesarea, coll' assegnamento fatto al d-o teologo dalle rendite vescovili (: nella sua prima fondazione distinate per la sola congrua del vescovo :) di trecento fiorini l' anno, oltre l' abitazione nella residenza vescovile, ed il mantenimento di due cavalli, come tutto si legge in d-a nuova permutazione della fondazione.

Il vescovo, il clero, ed il popolo unito, vedendo in questa nuova erezione l' esecuzione, e per consequenza la confermazione, che si dava al secondo diploma ò privilegio Leopoldino in quanto al mantenimento degli articoli odiosi al vescovo ed al clero, ed in ispecie quello del teologo ed il suo mantenimento assegnatoli contro la mente della prima fondazione delle rendite vescovili; concepì ferma speranza, che avendo piena esecuzione il d-o secondo diploma Leopoldino negli articoli aggravanti, l' averebbe avuta anche negli articoli favorevoli per il clero ed il popolo unito.

Ma un così giusto e così santo provvedimento di pii imperadori Leopoldo e Carlo VI. di glor. mem. non ha mai potuto

pentru biserica unită, cum s'a întêmplat în punctul relativ la obligamêntul episcopuluĭ de a-șĭ ține teolog

avere il suo effeto in favorabilibus per il clero ed il popolo. Varj sono stati gl' impedimenti durante la vita del piissimo imperador Leopoldo, e dell' augustissimo Carlo VI, ora la rivoluzione: ora la guerra; ma specialmente le sottilissime ed insuperabili opposizioni e gli artifizj degli acatolici

Gelosi questi, che un partito si numeroso, qual e quello di tanti nuovi cattolici, che ascendono al numero di cento e più mila famiglie, unito cogli altri cattolici latini non fosse per sopraffarli in breve e nella forza e nel numero; hanno sempre tentato (: come gli è riuscito :) d' impedirne per il passato l' esecuzione, ed ora la conferma.

Indi vedendo il clero ed il popolo, che quante volte si è trattato di allegare contro i cattolici uniti il secondo privilegio Leopoldino, non solo si è sempre allegato, ma sempre si è messo pienamente in esecuzione; e che all' apposto si è sempre negata fino l' esistenza di esso privilegio, quante volte si è trattato di allegare e mettere in esecuzione qualche articolo favorevole ai medesimi, non avendo essi mai da quarant' anni in qua potuto avere la sorte di godere gli effetti del detto secondo privilegio Leopoldino: In tali circostanze sono ricorsi più volte alla pietà e clemenza di S. M. la regina d' Ungheria e di Boemia, affinchè volesse degnarsi di consolare e sollevare tutti questi suoi fedelissimi sudditi colla conferma ed esecuzione de' loro privilegj; ma han saputo sempre gli acattolici non solamente trattenere il corso di quelle grazie, che l' alta innata pietà della regina è impaziente di concedere a tutti; ma di più hanno eglino incamminato l' affare così bene, che quantunque Sua Maestà la Regina non abbia confermati i detti privilegj, e mai data esecuzione a ciò, che contiensi in essi a favore del popolo unito: nulladimeno, per mezzo di un decreto da essi acattolici estorto dalla M. S. nell' anno 1741; hanno bene ottenuto, che sia stata data piena ed immediata esecuzione ai suddetti privilegj in tutto ciò, che è d' aggravio al vescovo, al clero ed al popolo, ed in ispecie all' articolo, che il vescovo sia tenuto à mantenere il P. Iesuita teologo uditore, contro lo stabilito nella prima fondazione, per il solo motivo, che nel secondo diploma Leopoldino si fa menzione di un tal teologo, senza però, che in esso si obblighi mai il vescovo al di lui mantenimento.

iesuit, dar nu şi în punctele favorabile. Când clerul şi poporul cereaŭ, să sĕ esecuteze şi punctele acestea

Chi da ciò pertanto non vede, che S. M. la Regina è stata mal informata o ingannata in un punto di tanta consequenza? Imperocchè la giustizia, la clemenza, ed il gran zelo per la religione cattolica di S. M. la Regina è noto a tutto il mondo; ed all' opposto con quel decreto si è pregiudicato di molto alla giustizia, alla religione, ed agl' interessi anche temporali della Regina medesima.

Alla giustizia; perchè non si può mai eseguire un' istromento o sia contratto, e privilegio, o nel solo favorevole, o nel solo oneroso, e non può esso in una parte esser valido, e nell' altra esser nullo; ma se si dà esecuzione ad una parte, deve darsi anche all' altra si perchè è un solo atto, si perchè, conforme, *qui sentit commodum debet sentire incommodum,* così, *qui sentit incommodum debet sentire commodum.*

Alla religione; perchè, se quantoprima non si ripara al torrente de' mali, da cui affogati si trovano i poveri cattolici uniti, questa unione si estinguerà in breve del tutto; si perchè quei, che non sono uniti, non si uniranno mai più, si perchè quei, che sono uniti ritorneranno, come infatti giornalmente succede, all' antico scisma, per veder così peggiorata nel temporale la loro condizione, coll' essersi uniti alla chiesa Cattolica, e per non potere più soffrire la tirannia, con cui son' eglino trattati dagli acatolici. Or quante migliaja d' anime già acquistate, per questa causa si perdono, e quante migliaja, che si acquisterebbero facilissimamente, non si acquisteranno?

Agl' interessi temporali finalmente della regina medesima; perchè abbandonando, come di fatto succede, questo popolo l' unione, e coll' unione la Transilvania, la M. S. ne potrà più acquartierare nella Transilvania tanti soldati, per la mancanza, che giornalmente accade di queste famiglie; ne potrà più esiggere l' annuo fisso tributo, senza gravare all' estremo le poche famiglie, che restano; ne averà più la camera regia tanti lavoratori nelle terre regie, e fodine

Quando al contrario, se le giuste loro istanze saranno dalla M. S. benignamente esaudite, questo popolo sarà pronto a spargere per il sostenimento dell' Augustissima casa tutto 'l suo sangue dove si sia, benchè obbligati non sieno di combattere fuori della patria.

favorabile, acatolicii sĕ împotriviaŭ şi cutezaŭ a nega chiar şi esistenţa diplomeĭ. Prin procedura acésta s'a nesocotit dreptatea, religiunea şi chiar şi interesele vremelnice ale Regineĭ.

S'a nesocotit şi vĕtĕmat dreptatea, pentru că nu se póte esecutá un contract saŭ privilegiŭ numaĭ în partea luĭ favorabilă, orĭ numaĭ în partea luĭ onerósă, şi nu este cu putinţă, ca într'o parte să fie valid, ér în cealaltă fără nicĭ o valóre, ci dacă sĕ esecutéză o

---

Le funeste consequenze di sopra accennate, sono ormai sul punto di seguire, se non si trova modo di far consapevole S. M. la regina, acciò possa darvi qualche riparo. Imperocchè il povero popolo e clero è ora senza il suo pastore, nella di cui assenza già gli scismatici han prese per forza le chiese degli uniti; molte famiglie già sono ritornate allo scisma; ed altri scandali infiniti sono seguiti, senzachè il povero vescovo abbia potuto far argine. Giacchè gli acatolici, vedendo, che se non abbattevano lui, non potevano abbattere il clero, ed il popolo unito; contro di esso si sono scagliati con calunnie, ed artificj così sottili che, chiuso per lui ogni accesso alla Mtà della Regina, ed impeditagli la communicazione de' documenti delle calunniosissime accuse avvanzate segretamente contro di lui, lo hanno costretto a salvarsi per non restare oppresso; e fattegli poi per questo nuovo ideal motivo sequestrare le rendite del vescovado, colla minaccia di più d' un' arresto personale, quando osasse metter piede negli stati della Regina, l' obbligano contro sua voglia a trattenersi in Roma, per finattantochè S. M. la Regina sia informata della verità dei fatti, delle miserie del suo fedelissimo popolo unito, e dei gran pregiudizj fatti alla religione Cattolica, ed alla sua camera regia. Tutti questi danni però potranno facilmente ripararsi, se la M. S. degnerassi clementissimamente di dar esecuzione ai giusti e santi privilegj de' suoi Augustissimi Antenati di gloriosissima memoria.

Che seppoi, ò le circostanze non lo permettessero presentemente, ò si trovassero degli ostacoli insuperabili, almeno si degni fare la giustizia à quel popolo unito, ed al clero e vescovo, liberando loro dagli aggravj ed incommodi contenuti e prescritti in un privilegio, che per i cattolici uniti nè viene riconosciuto, nè viene confermato, e moltomeno viene eseguito".

parte, trebue să sĕ esecuteze şi cealaltă, fiind că este vorba de un singur act, şi pe cum este adevĕrată axioma *„qui sentit commodum debet sentire incommodum,“* tot aşa este de adevĕrată şi axioma *„qui sentit incommodum debet sentire commodum.“*

S'a nesocotit religiunea, căcĭ dacă nu se va pune în grabă stavilă torentelui, care înécă pe bieţiĭ catolicĭ uniţĭ, unirea sĕ va stinge în timp scurt, de óre ce ceĭ ce sunt neuniţĭ nu se vor maĭ unì nicĭ odată, ceĭ ce sunt uniţĭ sĕ vor întórce, pe cum sĕ întêmplă în tótă ḍiua, la vechia schismă, vĕḍênd, că prin unire situaţiunea lor s'a înrĕutăţit, şi că nu maĭ pot suferi tirănia acatolicilor.

S'aŭ nesocotit interesele de stat ale Regineĭ, căcĭ multe familiĭ lăpĕdându-se de unire, *vor părăsi şi Transilvania,* şi atuncĭ unde va încuartira Măestatea Sa atâţĭ soldaţĭ? de la cine va scóte dările? şi cine i va lucra moşiile fiscale şi minele?

Tóte aceste rele vor urma nesmintit, dacă Măestatea Sa nu le va preveni. Clerul şi poporul este fără de păstor. În absenţa luĭ schismaticiĭ aŭ ocupat cu forţa bisericele uniţilor. Multe familiĭ s'aŭ întors la schismă, şi multe alte scandale s'aŭ întêmplat, fără ca episcopul să le pótă împedeca. Acatoliciĭ vĕḍênd, că numaĭ atuncĭ vor puté asupri clerul şi poporul, când vor fi rĕsturnat pe episcopul, s'aŭ aruncat asupra luĭ cu calumniĭ şi viclene meşteşugirĭ, i-aŭ închis intrarea la Măestatea Sa, i-aŭ împedecat comunicarea actelor de acusă îndreptate în contra luĭ, şi în chipul acesta l'aŭ silit să fugă, pentru ca să nu fie strivit. Din fuga acésta acatoliciĭ aŭ făurit un noŭ motiv de prigonire, pentru care i-aŭ secuestrat venitele episcopescĭ şi l'aŭ ameninţat cu temniţă, dacă va cuteza a-şĭ pune piciorul pe teritoriul împĕrăţieĭ Măestăţiĭ Sale. Ast fel episcopul în contra voieĭ sale este silit a sta în Roma. Tóte

aceste asupririĭ numaĭ atuncĭ vor înceta, când Maestatea Sa va esecuta privilegiile acordate bisericeĭ unite de augustiĭ seĭ antecesorĭ, orĭ cel puțin va liberá clerul, poporul și pe episcopul de sarcinele impuse prin o diplomă, care în partea sa favorabilă pentru catoliciĭ unițĭ nu este nicĭ recunoscută, nicĭ confirmata. și cu atât maĭ puțin esecutată.

Acesta este cuprinsul memoriuluĭ luĭ Klein. Înse zădarnică fu întrevenirea Cardinaluluĭ Albani, întocmaĭ ca și propunerea, ce o făcuse episcopul Olsavszky în 26 Februar 1746 (vezĭ ma sus pag. 195), ca episcopul Klein în interesul uniriĭ să se reîntórcă la credincioșiĭ sĕĭ din Transilvania, căcĭ am vĕḑut maĭ sus la pag. 195, cum s'a opus la acésta Comisiunea aulica transilvană.

După ce s'aŭ liniștit în câtva spiritele în Transilvania prin mijlócele aplicate de Curtea împĕratéscă în urma visitațiuniĭ luĭ Olsavsky, împĕrătésa credu, ca a sosit timpul potrivit, să înduplece pe Klein sa abzica. Decĭ însărcinà pe Cardinalul Albani, să staruésca, ca episcopul Klein să abzică de bună voe, și ast fel afacerea acésta să se termine fară sgomot și pertractărĭ lungĭ, ér diecesa Făgărașuluĭ să-șĭ pótă căpĕta cât maı curênd un episcop *„maĭ demn“* [1]).

Stăruințele luĭ Albani avură efect tocmaĭ contrar. Episcopul Klein vĕḑênd, că nicĭ intrevenirea scaunuluĭ

[1]) În epistola din 2 Septembre 1747, in care împeratésa descrie pe scurt fasele, prin carĭ a trecut afacerea episcopuluĭ Klein, după ce arata cum a cercat, sa guverneze în mod provisor diecesa Fagarașuluĭ prin episcopul Olsavszky, adauge: „Cum vero una provideri in proclivi esset, provisionale hocce remedium extirpando malo haud sufficere. e re visum fuit, interveniente opera et insigni Revmae Paternitatis Vestrae authoritate eo permovere saepe fatum profugum Fogarasiensem Episcopum, ut sponte resignet, et hac ratione sine strepitu et longis ambagibus dignior in illius locum surrogari possit“.

apostolic, nicĭ rugarile luĭ, nicĭ propunerea luĭ Olsavszky n'aŭ putut îndupleca cercurile hotărîtóre din Viena, sa-ĭ permită reîntórcerea în diecesă, şi ca acum i se fac propunerĭ seriόse de a abzice, se hotarî, să recurgă la mijlóce estreme, prin carĭ se silésca pe acele cercurĭ a-l reaşeza în scaunul sĕŭ episcopesc.

În 10 Septembre 1746 episcopul, care şi alt cum era în convingerea, ca tót rĕul îĭ vine de la *teologul iesuit numit de Curtea împĕrătéscă,* provocà pe Vicariul sĕŭ general Petru Aron. sub ameninţare de censură canonică, sa nu maĭ comunice de loc cu teologul iesuit, saŭ cu alte cuvinte sa-l eschida pe acesta din guvernarea dieceseĭ, ér în 12 Novembre 1746 episcopul formulà un decret solemn, prin care pe teologul Iosif Balogh îl excomunicà. Decretul acesta îl trimise Vicariuluĭ Aron, poruncindu-ĭ, sa-l publice în sinod diecesan, şi sa-l aducă la cunoscinţa întreg cleruluĭ şi poporuluĭ credincios. Teologul să fie scos din reşedinţa episcopéscă, să fie lipsit de venitele, carĭ le primea din beneficiul episcopesc şi nimenea să nu maĭ cuteze a avé împărtăşire cu dînsul [1]).

Vicariul Aron nu cutezà sa esecutere acésta poruncă neaşteptata, şi cu drept cuvînt. Teologul fusese numit de însa-şĭ împĕrătésa şi tragea plată din venitele dominiuluĭ episcopesc pe basa diplomeĭ împĕratuluĭ Carol VI din 21 August 1738 şi a rescriptulul împĕrateseĭ din 9 Sept. 1743. A scóte pe teolog din acéstă posiţie fără scirea şi învoirea Curţiĭ însemnà a savîrşi un act de resvratire. Dar nicĭ din punct de vedere canonic nu se putea justifica procedura episcopuluĭ Klein.

[1]) Aşa espune lucrul însuşĭ episcopul Klein in decretul seŭ din 25 August 1747, prin care a escomunicat pe Aron. De acea Samoilă Clain (în Acte şi fragmente de Cipariu pag 100) greşesce când afirma, că Balogh a fost escomunicat în 10 Septembre, în loc de 12 Nov. 1746. Decretul din 25 Aug 1747 se afla in protocolul de la Orade, şi în copie la autorul.

Călugării regularĭ din biserica latină sînt exempţĭ, adecă nu staŭ sub jurisdicţiunea episcopuluĭ, ci sînt supuşĭ nemijlocit Pontificeluĭ Roman. De altă parte episcopul Klein acum era pe teritorul uneĭ diecese străine şi împedecat prin forţă majoră a se reîntórce la scaunul sĕŭ episcopesc, şi ast fel nu era îndreptăţit a esercita jurisdicţiune contenţiósă asupra persónelor din diecesa sa. Vicariul Aron nu putea perde din vedere aceste împrejurărĭ, pe cum nicĭ acea, că Curtea din Viena abia liniştise spiritele şi năduşise turburările descrise în capitolii precedenţĭ. Îşi póte acum închipui orĭ cine, că ce motiv de iritaţiune generală ar fi fost un decret de excomunicaţiune publicat în tótă diecesa. Vicariul vĕḑù decĭ cu drept cuvînt, că decretul episcopuluĭ este un act revoluţionar, pe care el, orĭ cât de devotat era episcopuluĭ sĕŭ, — devotament lăudat de repeţite orĭ din partea Nunţiuluĭ apostolic [1]), — nu-l putea esecuta, fără a-şĭ pune capul şi a turbura biserica atăcată preste mĕsură şi de alţĭ duşmanĭ din afară.

Vicariul Aron ajuns în situaţie critică prin porunca episcopuluĭ, cerù sfat de la Nunţiul apostolic din Viena. Acesta în 18 Ianuar 1747 a dat sfat Vicariuluĭ, ca de ocamdată să ţină în suspens publicarea decretuluĭ de excomunicaţiune, şi de odată a cerut îndrumărĭ de la Congregaţiunea de Propaganda Fide din Roma, care aprobà sfatul Nunţiuluĭ şi porunci Vicariuluĭ, ca pe viitor să nu esecuteze ast fel de poruncĭ ale episcopuluĭ, ceea ce Nunţiul comunicà luĭ Aron prin epistola din 25 Faur 1747 [2]). Aron se plecà la acésta poruncă şi din causa acésta şĭ-a atras asupra sa indignaţiunea episcopuluĭ Klein. Acesta este motivul adevĕrat al conflictuluĭ între Klein şi Aron, ér nu că Aron ar fi pîrît pe Klein în a.

[1]) Vezĭ epistolile Nunţiuluĭ cătră Aron la Nilles pag. 581—584.

[2]) La Nilles, pag 582.

1744, pe cum susțin istoriografiĭ noștri pe urma luĭ Samoilă Clain.

Încercarea episcopuluĭ Klein de a alunga în mod atât de neobicĭnuit pe teologul iesuit, a avut urmarĭ grave pentru el. Scaunul apostolic spre a preveni ast fel de neorînduelĭ, numì pe Petru Aron Vicar apostolic, și prin acésta îl învesti cu puterea de jurisdicțiune episcopéscă spre a puté guverna diecesa independent de episcopul Klein. Despre acésta dispozițiune sântul Scaun nu avisà Curtea împĕrătéscă [1]), pentru ca să nu prejudece stăruințelor sale de a mijloci la Curte reîntórcerea episcopuluĭ, și probabil nu avisà nicĭ pe apiscopul Klein, pentru ca să nu-l amăréscă și maĭ tare.

La Curtea din Viena excomunicarea luĭ Balogh a produs resens fórte adânc. Prin decretul din 22 Aprilie 1747 Curtea, pe cum am amintit și maĭ sus la pag. 186, a' dat ordin prin Camera sa aulică transilvană, ca venitele beneficiuluĭ episcopesc să se pună sub cel maĭ strict secuestru, așa în cât Klein să nu maĭ priméscă nimica din ele. Era acésta dispozițiune severă nu numaĭ un respuns la decretul de excomunicare amintit, ci și un mijloc de presiune asupra episcopuluĭ spre a-l face să resigneze cât maí curênd, și ca episcopul să se înduplece maĭ ușor a abzice, i s'a pus în vedere și o pensiune cuviinciósă [2]).

---

[1]) Nunțiul Fabr. Sarbelloni scrie în 24 Maiŭ 1747 lui Aron: „Quoad punctum commissi tibi Vicariatus Apostolici in absentia Ilustrissimi Episcopi, *non est necesse verbum facere in Aula,* dum hoc tantum tibi inservire debet, ut pro conscientiae tuae securitate scias, qua auctoritate administrare debeas hanc dioecesim circa ea, quae jurisdictionalia sunt, et characterem episcopalem non requirunt". Nilles, pag. 583.

[2]) Împĕrătésa in epistola din 2 Sept 1747 adresată luĭ Albani și citată și maĭ sus, zice: Et quamvis juxta tenorem supra citatae facti speciei, complurimis, quae in manibus nostris sunt, legalibus documentis suffulta, via juris contra eundem procedi posset;

Ast fel prin decretul de excomunicare îndreptat în contra teologuluĭ Balogh, episcopul s'a pus pe sine în situațiunea tristă de a nu maĭ putea căpĕtá nimic din venitele beneficiuluĭ episcopesc și de a ajunge în timp scurt la cea maĭ mare miserie.

Dar și situația luĭ Balogh a devenit imposibila în Blaș, căcĭ deși decretul de excomunicare nu a fost publicat, totușĭ clerul și poporul a aflat despre lucrul acesta sensațional. Spre evitarea scandaluluĭ Balogh fu absolvat de oficiul de teolog și numit superior preste misiunea catolică din M. Oșorheiŭ. Eĭ înainte de a-șĭ părăsi postul de teolog înaintà la Curte un memorial, în care pe basa experințelor sale arĕtá mijlócele, cu carĭ s'ar puté consolida unirea. Între altele propunea, ca fără amânare să se inființeze un seminar pentru clerul gr.-catolic, și teologul să nu maĭ fie plătit din beneficiul episcopesc, ci din alt fond public. Măcar de ar fi făcut acéstă propunere de când a fost denumit în 1741!

Propunerile acestea aŭ fost tratate de comisiunea aulică delegată transilvană în 9 Decembre 1746, ér din partea conferențeĭ ministeriale în 18 Iuniŭ 1747.

Pa basa acestor pertractărĭ emanà decretul împĕrăteseĭ din 18 Iuniŭ 1747 adresat guvernatoruluĭ și secțieĭ catolice din guvern. Împĕrătésa face cunoscut: 1) Că este intențiunea eĭ, ca afară de mănăstirea din Blaș și șcólele de obște, să înființeze și un seminar pentru crescerea cleruluĭ. Spre scopul acesta destinéză *„ajutoriul caritativ“*, care înainte de dotarea episcopatuluĭ îl primia episcopul de la preoțiĭ sĕĭ, parte în banĭ,

clementiae tamen Nostrae congruum magis existimavimus jam decretae a Nobis et executioni datae sequestrationi temporalium, emanataeqne citationi, quo se hic coram denominata prius Commissione sistat, spem congruae sustentationis eum in finem addere, quo tanto citius spontanea illius resignatio obtineri, atque una bonum unionis et religionis promoveri possit“.

parte în bucate [1]). Decĭ secția catolică să se informeze în secret și pe sub mână prin protectoriĭ uniriĭ, ce s'ar puté încasa din acest ajutor pentru înființarea unuĭ seminar și câțĭ tinerĭ s'ar puté cresce într'însul. 2) Preoțiĭ și laiciĭ uniți să nu-șĭ trimită pruncиĭ la scóle acatolice, ér protectoriĭ uniriĭ să nu-șĭ pregete a lucra, *ca preoțiĭ să înființeze pentru tinerime în comunele rurale scóle „triviale“*. 3) Vicariul Aron să conscrie pe toțí preoțiĭ unițĭ și să-șĭ dea părerea, câțĭ din aceștia sînt de lipsă pentru susținerea Uniriĭ, ér secția catolică să informeze pe împěrătésa, cum s'a esecutat rescriptul din 9 Sept. 1743 [2]) relativ la dotarea cleruluĭ. 4) Călugăriĭ grecescĭ vagabundĭ, dintre carĭ uniĭ aŭ sĕvîrșit și hoțíĭ și omorurĭ, se fie prinșĭ și dațĭ în judecată. Greciĭ, carĭ nu aparțin companieĭ grecescĭ din Transilvania, ci întră în acéstă țéră numaĭ sub pretextul de a se negustorí, dar de faptă spre a informa sinistru poporul unit, să fie oprițĭ a maĭ întra în Transilvania. 5) Cărțile schismatice din Moldova și Muntenia să fie oprite, înse așa ca neunițiĭ din ținuturile, unde sînt tolerațĭ, să nu fie lipsițĭ de cărțile de lipsă la cultul divin. Vicariul, teologul și protectoriĭ uniriĭ să-șĭ dea părerea, unde s'ar puté înființa o tipografie pentru biserica unită? 6) Pseudo-episcopul din Silvaș și uniĭ corifeĭ din Bențințĭ și Alba-Iulia se fie prinșĭ și pedepsițĭ. 7) Vicariul Aron împreună cu protectoriĭ uniriĭ să presenteze un proiect despre o nóuă împărțire a protopopiatelor. Protopopiatele maĭ marĭ să se împartă în dóuĕ, ca protopopiĭ să pótă supraveghia maĭ bine viața cleruluĭ și poporuluĭ. 8) *Teologul să nu maĭ capete salar din beneficiul episcopesc, ci pe viitor să priméscă de la erar 300 fl. salar și*

---

[1]) Vezĭ maĭ sus pag 138.

[2]) Vezĭ maĭ sus pag. 88.

150 fl. R. pentru caĭ și lemne[1]. 9) Protectoriĭ uniriĭ să convină maĭ adeseorĭ și să se sfătuéscă, cum trebue să procédă întru promovarea uniriĭ. 10) Nobiliĭ unițĭ se fie aplicațĭ în tot feliul de funcțiunĭ. Protectoriĭ să-ĭ aplice și înainteze maĭ virtos în oficiile dependente de eĭ[2].

În locul luĭ Balogh, Curtea numi teolog pe Emeric Pallovics.

Episcopul, care începuse a trage deget cu Curtea din Viena, merse maĭ departe pe calea apucată, În 9 Aprilie 1747 scrise protopopuluĭ din Blaș Ioan Sacadate, ca împreună cu Ioan Pop protopopul de la Bia, orĭ cu alt protopop. să mérgă la teologul Pallovics, și să-l facă atent, că fără de scirea și aprobarea episcopuluĭ, nu-ĭ este iertat a întra în diecesa Făgărașuluĭ, a se împărtăși din venitele beneficiuluĭ episcopesc, a-șĭ așeza locuința în reședința episcopéscă, orĭ în mănăstirea Basilianilor, și cu atât maĭ puțin. îĭ este iertat să o facă acésta cu ajutorul potestățiĭ seculare. În cas când teologul nu s'ar supune acesteĭ admonițiunĭ, protopopul Sacadate împreună cu tot clerul și poporul să nu cuteze a avé împărtășire cu el, căcĭ alt cum vor fi cu toțiĭ pedepsițĭ[3].

Se înțelege de sine, că teologul Pallovics, care fusese numit de Curtea din Viena și nu de episcopul Klein, n'a putut lua în considerațiune ast fel de admonițiunĭ. Ioan Sacadate și ceilalțĭ aderențĭ aĭ episcopuluĭ stăruiră atuncĭ pe lângă Vicariul Aron, să convóce sinod și se publice decretul de excomunicațiune în contra luĭ

[1]) Abĭa acum se împlinesce dorința episcopuluĭ Klein, care a fost causa principală a neînțelegeriĭ luĭ cu iesuițiĭ și în parte și a căderiĭ luĭ. Din acest decret vedem maĭ departe, că este neîntemeiată aserțiunea luĭ Sam. Clain (op. citat al luĭ Cipariu pag. 104), că episcopul Aron ar fi obținut de la Curte, ca teologul »*să se plătéscă de camera împĕrătéscă*«.

[2]) W. Union.

[3]) Nylles, pag. 586—591.

Pallovics. Vicariul nu se învoi la acésta din motive, pentru carĭ maĭ înainte nu publicase afurisenia dictată teologuluĭ Balogh şi aceste motive le descoperì şi episcopuluĭ Klein, şi Congregaţiunii de Propaganda Fide şi Nunţiuluĭ apostolic Sarbelloni.

Nunţiul apostolic cu scrisórea sa din 18 Iuniŭ 1747 rĕspunde Vicariuluĭ, că motivele indicate le apróbă şi-ĭ dă sfatul să nu convóce sinod şi să nu publice censura în contra teologuluĭ Emeric Pallovics [1]).

Episcopul Klein înse nu fu mulţămit cu procedura şi scrisórea Vicariuluĭ Aron. Prin epistola sa din 3 Iuniŭ 1747 i face acestuia grele, deşi nemotivate imputărĭ, că a cutezat să nu i se supună, că a luat în apĕrare pe iesuiţĭ, pentru ca să între în graţia lor şi cu preterarea Metropolituluĭ de la Strigon, a scris deadreptul la Roma, unde decretul episcopuluĭ în contra teologuluĭ l'a caracterizat de un act periculos, care póte produce tumulturĭ. Scrisórea, ce i-a adresat-o Aron, episcopul e declară de necuviinciósă şi îngâmfată, şi de odată îl provócă pe Vicariul să se umiléscă şi să facă pocăinţă, căcĭ până atuncĭ nu maĭ stă de vorbă cu el [2]).

Într'acea Cardinalul Alesandru Albani în calitatea sa de plenipotenţiat al Curţiĭ din Viena stăruiá la sântul Scaun apostolic, să înduplece pe episcopul a abzice de episcopie.

Papa Benedict al XIV, cumpĕnind tóte împrejurările, se convinse, că acésta afacere, nu numaĭ în interesul bisericeĭ româneseĭ unite, ci chiar şi în interesul episcopuluĭ, nu se póte resolvi, de cât cu abzicerea acestuia. De o parte Curtea din Viena nu se lăsa nicĭ de cum a fi înduplecată, să permită episcopuluĭ reîntórcerea la turma sa. De altă parte dacă Pontificele ar fi adus sentinţă în causă, acésta orĭ ar fi condamnat, orĭ ar fi

[1]) Nilles, pag. 584.
[2]) Nilles, pag. 585 şi 586.

absolvat pe episcopul. În casul prim situația episcopuluĭ ar fi devenit și maĭ grea, căcĭ la un condamnat Curtea din Viena i putea denega orĭ ce pensiune, și pe lângă acésta spiritele Românilor s'ar fi înstrainat cu totul de Roma. În casul al doilea sântul Scaun apostolic ar fi provocat o încordare a raporturilor sale cu o împĕrătésă puternică, evlaviósa și binemeritată pentru biserica catolică și prin acésta ar fi făcut și maĭ imposibilă reîntórcerea episcopuluĭ în diecesa sa, căcĭ Curtea din Viena pe episcopul absolvat din punct de vedere canonic, l'ar fi condamnat din punct de vedere politic. Între împrejurările acestea grele Pontificele în 7 Iulie 1747 prin auditorul Iosif Achilli făcù luĭ Klein propunerea, să abzică de episcopie pe lângă o pensiune anuala de 600 scudi romanĭ, adeca 1200 fl. Renensi în sarcina beneficiuluĭ episcopesc.

Episcopul înse nu voi se auda de abzicere. În 9 Iuliŭ 1747 prin o scrisóre întitulată *„Considerationes humillimae"* [1]), încunosciințéză pe Achilli, ca clerul și poporul cu gemete neîncetate poftesce reintórcerea luĭ în diecesă [2]). Acest popor s'ar scandaliza, vĕḑênd, ca episcopul trebue să abzică în urma uneĭ persecuțiunĭ nedrepte și s'ar arunca în brațele perireĭ vecĭnice [3]). Potestatea civilă incuragiata prin acésta pildă, ar alunga din scaunele lor pe toțĭ episcopiĭ harnicĭ [4]). Auctoritatea santuluĭ Scaun apostolic încă s'ar știrbi, când un episcop ar trebui să-șĭ părăséscă demnitatea fară de vină și cu violarea legilor dumnezeescĭ și bisericescĭ. Decĭ

[1]) Se afla în protocolul de la Orade, în copie și la autorul.

[2]) „Quanto magis Episcopum Clerus et fidelis Populus ad residendum incessantibus implorat gemitibus".

[3]) „Laedendus hac resignatione fidelis populus in aeternae salutis periculum praecipitabitur".

[4]) „Nam hoc exemplo scandalosis occultis Iesuitarum blanditiis animata saecularium temeritas omnes vigilantes episcopos sede movebit".

episcopul nu este în poziţie de a puté abzice, pâna ce nu se va fi învoit şi clerul şi poporul sĕŭ.

Provocarea de a abzice, primită acum şi de la sântul Scaun apostolic, a amărît pe episcopul preste mĕsura, şi în desperaţiunea sa se lăsà a fi rapit la un pas şi maĭ cutezător, la pasul de a face imposibil orĭ ce guvern bisericesc legitim în diecesa sa, pâna când el nu va fi rehabilitat. Cu scrisórea sa din 15 Iuliŭ 1747 [1]) adresata protopopilor Ioan Sacadate din Blaş şi George Timandi din Juc, ce li-o trimise spre înmanuare prin magistriĭ de posta Ioan Timandi din Juc şi Ioan Dragoş din Alba Iulia, comunicà acelor doĭ protopopĭ *„consideraţiunile“* date luĭ Iosif Achilli şi de odată declarà. ca nu vrea, nu se simţesce dator şi nicĭ consciinţa nu-l lasa să-şĭ parasésca turma. Provóca clerul şi poporul să ţină strins la pastorul lor. Trage la îndoéla dreptul Regineĭ de a dispune asupra episcopatuluĭ *„jure patronatus“*, cacĭ zice dinsul, — până ce s'a putut obţiné dotaţiunea episcopatuluĭ, episcopul Ioan Giurgiŭ antecesorul luĭ împreuna cu clerul aŭ cheltuit 30.000 fl. El şi clerul încă a cheltuit spre acest scop, daca se vor socoti şi pagubele suferite, alte 30.000 fl. Alte 60.000 fl. le-a dat clerul împrumut la camera regéscă pe timpul rĕsboiuluĭ cu Turciĭ [2]). „Étă dar. că fundaţiunea epi-

[1]) În protocolul de la Orade, şi la Nilles pag. 591.

[2]) Despre lucrul acesta vorbesce şi maĭ limpede episcopul în decretul sĕŭ din 25 August 1747, adresat cleruluĭ şi poporuluĭ, unde zice: „Quae justitia in eo consistit: quod bona Ecclesiae non sint gratis per terrae Principem collata, sed praeter quam quod facile ultra sexaginta florenorum millia in sollicitationem et aedificia insumpta sint: alia circiter sexaginta millium florenorum aestimatio per Ecclesiam Fisco Principis primum mutuo data, deinde erga haec bona cessa sit“. *Ér maĭ jos adauge:* „Bene pariter expendi velim, an non expediat huic Ecclesiae, missis his bonis, et receptâ pecuniâ, eaque in securo Territorio erga censum elocata, Episcopos et statum Ecclesiae ab his patronatus et usurpatae in Ecclesiam saecularis potestatis circumstantiis eliberari?“

scopieĭ costă bisericeĭ circa 120 miĭ florenĭ. Scaunul acesta a fost archiepiscopesc, şi s'a făcut episcopesc! Ce folos are dară biserica mea?“ [1]) pe care o pustiesc şi aservesc iesuiţiĭ. Se întórce apoĭ cu tótă mănia împotriva Vicariuluĭ Aron, fiind că nu a voit să-l asculte şi să alunge pe iesuiţĭ. Promite, că în scurt timp va face disposiţiĭ pentru ţinerea unuĭ sinod şi sub pedépsa grea de excomunicaţiune *obligă întreg clerul, să nu maĭ bage în samă poruncile Vicariuluĭ Aron, şi să nu se maĭ supună acestuia.*

Într'acea Pontificele provócă din noŭ pe Episcopul se abzică. Acesta prin scrisórea sa de dto 22 Iuliŭ 1747 [2]) înaintată sântuluĭ Scaun apostolic prin Cardinalul secretar de stat, declară, că până nu se va cunósce intenţiunea şi învoirea cleruluĭ şi poporuluĭ în privinţa acésta şi până nu se va libera de plătirea datoriilor contrase, este împedecat a se pronunţa cu privire la abzicere [3]).

Repeţitele provocărĭ de a abzice agitaŭ din ce în ce maĭ mult sufletul episcopuluĭ, care în urma secuestrăriĭ venitelor sale episcopescĭ începuse a duce şi lipsă.

În 29 Iuliŭ 1747 [4]) scrise călugăruluĭ basilian din Blaş Silvestru Caliani, să nu-şĭ uite oile de păstoriul lor, şi să-ĭ trimită ajutor de banĭ. Auctoritatea politică nu póte împedecă acésta. Dacă înse ar vrea să o împedece, biserica credinciósă să-ĭ trimită baniĭ pe ascuns,

---

[1]) Scaunul metropolitan al Belgraduluĭ încetase a fi metropolie încă înainte de Unire. Vezĭ: Cestiunĭ din dreptul şi istoria bisericeĭ românescĭ unite, Partea II, de autorul.

[2]) Se află în protocolul de la Orade, în copie la autorul.

[3]) „Haec obligatio alacritatem Episcopi . . . . a sibi benigne denuntiata epp:tus resignatione eousque cohibet, quousque Cleri et Populi intentionem et annuentiam hac in parte intelligat, et a debitorum solutione liberetur“.

[4]) Protocolul de la Orade, în copie şi la auterul.

cum făcea biserica primitivă cu sânţiĭ Apostolĭ [1]). Lipsa de mijlóce îndemnà pe bietul episcop să se adreseze în 21 August 1747 cu rugarea către Pontificele, să-ĭ permită a merge în Palestina, de o parte ca să-şĭ pótă împlini o dorinţă ferbinte, care a manifestat-o şi înainte cu un an, şi care nu şĭ-a putut-o împlini atuncia, fiind că i s'a zis, că va fi rechemat în diecesa sa, ér de altă parte ca să-şĭ pótă procura mijlócele de traiŭ în extrema lipsă, în care se află [2]).

În acésta miserie extremă şi stare sufletéscă agitată pregăti episcopul scrisorile sale din 25 August 1747 adecă în sĕrbătórea sântuluĭ Bartolomeiŭ, între carĭ se află treĭ decrete solemne, unul adresat protopopuluĭ Nicolaŭ Pop de la Balomir, al doilea Venerabiluluĭ Cler, şi al treilea luĭ Petru Aron [3]).

Cu decretul prim numesce vicariŭ general episcopesc pe Nicolaŭ Pop protopopul Balomiruluĭ. Prin al doilea face cunoscut cleruluĭ şi poporuluĭ, că pe Aron l'a depus din oficiul de Vicar. Prin al treilea pe Petru Aron îl lipsesce de oficiul vicarial, îl suspinde de la exerciţiul preoţieĭ, îl excomunică şi-l dă în judecata sinoduluĭ. Tóte treĭ decretele sînt întreţĕsute cu numĕróse citaţiunĭ din sânta scriptură, din Conciliul Tridentin, şi din legile Ungarieĭ. În decretul adresat preoţimiĭ poruncesce sub pedépsă de afurisenie, ca întreg clerul şi

---

[1]) Si oves Pastoris fidelitati correspondent, subsidio pecuniario subvenient, cujus prohibendi activitatem saecularis non habet; quod si per fas et nefas impedire vellet, Ecclesia fidelis modum occultum habet ad exemplum primitivae Ecclesiae, ubi fideles oves propter persecutionis fervescentiam ipsis etiam Apostolis occulta subministrarunt auxilia".

[2]) „Eapropter e genibus humillime supplicat, dignetur Sanctitas Vestra hanc piam non minus, quam propter extremam egestatem indispensabiliter necessariam peregrinationem Apostolica benedictione protegere".

[3]) Protocolul de la Orade, în copie la autorul.

poporul să nu maĭ aibă nicĭ o împărtaşire cu Aron, pe teritorul diecesei să nu maĭ priméscă nicĭ un iesuit, şi chiar nicĭ afară de diecesă să nu maĭ comunice cu Iesuiţiĭ. Pe ceĭ ce se amesteca în jurisdicţiunea episcopéscă, administréză averea episcopuluĭ, şi incaséza venitele eĭ, scutesc, apĕră şi introduc în beneficiul episcopesc pe iesuiţĭ, fie eĭ mirenĭ, orĭ preoţĭ, îĭ declara excomunicaţĭ, şi ast fel nimenea din cler şi popor sa nu comunice cu eĭ, (va să zică sa nu comunice nicĭ cu oficialiĭ statuluĭ, carĭ din porunca Curţiĭ din Viena administraŭ şi ţineaŭ sub secuestru venitele dominiuluĭ episcopesc). Protectoriĭ sânteĭ unirı se fie advertizaţĭ, să apere şi menţină clerul şi poporul în privilegiile obţinute, şi daca eĭ nu şĭ-ar împlini acéstă datorinţă, clerul şi poporul sa-ĭ ocoléscă şi pe aceştia ca pe nesce afurisiţĭ. Clerul şi poporul se ţină cu credinţă neclătita la episcopul lor, şi să nu se sparie de puterea luméscă, care ar vrea să-ĭ abată de la supunerea datorită episcopuluĭ. În bisericĭ sa se facă rugăciunĭ publice, ca Dumnezeŭ se întórcă inimile duşmanilor bisericeĭ şi aĭ episcopuluĭ, şi dacă eĭ nu s'ar întórce, să-ĭ piérda Dumnezeŭ. Toţĭ să asculte de noul vicar episcopesc Nicolaŭ Pop, să se întrunéscă clerul în sinod şi să hotaréscă cea ce va afla de lipsă în interesul bisericeĭ, ér hotarîrile să se trimită episcopuluĭ spre confirmare la Roma.

În scrisórea din 25 August 1747, cu care episcopul trimise aceste decrete nefericite luĭ Nicolaŭ Pop de la Balomir, erupse în espresiunĭ de un caracter şi maĭ acut. Poruncile regescĭ, prin carĭ i s'aŭ ocupat venitele episcopescĭ, aŭ se fie nesocotite, fiind că Dumnezeŭ şi biserica le osındesce, şi nu póte servi luĭ Dumnezeŭ, când cineva servesce Regeluĭ în acea ce Dumnezeŭ şi biserica osîndesce. Asemenea trebue sa se nesocotésca poruncile regescĭ, prin carĭ se ocrotesc ceĭ

afurisiţĭ[1]). Deşi se lăţise faima, că Aron nu maĭ funcţionéză în calitate de vicar episcopesc, ci de *Vicar apostolic,* care este independent de episcopul, totuşĭ Klęin, care alt cum probabil nu fusese avisat oficios, că Aron este vicar apostolic, nu voi să ţină sémă de faima acea[2]), şi pentru acésta, pe cum vom vedé maĭ târziŭ, a trebuit să sufere grea înfruntare.

Despre tóte disposiţiile acestea făcute prin protopopul Nicolaŭ Pop de la Balomir, episcopul avisà şi pe protopopiĭ: Ioan Sacadate din Blaş, Avram Pop din Daia, Man de la Armenĭ, Man de la Broştenĭ, Man de la Tűr, Zacharie de la Hunedóra, George de la Dobra, Samoilă de la Bistra, George Timandi de la Juc, Atanasiŭ de la Năsaud, Precup de la Tohat, pe archimandritul din Blaş Leonte (Moschonas), pe călugărul Man de la Veneţia, pe carĭ sub pedépsă de suspensiune şi excomunicaţiune îĭ obligă, să învingă orĭ ce pĭedecă şi să se înfăţoşeze la sinod şi împreună cu noul vicar să se sfătuéscă, ce-ĭ de făcut în situaţia grea a bisericeĭ. De odată scrie şi călugărilor Basilianĭ din Blaş Silvestru Caliani şi Gregorie Maior, carĭ numaĭ de curênd se întórseseră de la scólă din Roma, să se presenteze şi eĭ la sinod şi vicariuluĭ Nicolaŭ Pop să-ĭ dea mână de ajutor.

Abia spedase episcopul decretele şi scrisorile acestea fatale şi pentru el şi pentru biserică, şi în prima Sept.

[1]) „Ergo regia mandata, quibus mei episcopales proventus occupantur, non sunt audienda, quia Deus et Ecclesia illa damnat, nec potest Deo serviri, si servitur Regi in eo, quod Deus et Ecclesia damnat. Item regia mandata non sunt audienda, quibus excommunicati proteguntur, quia hoc factum Canonis excommunicatione damnatur Sex Dec. Lib. 5, Tit 11 C. 11, quo Reges et omnes saeculares potestates excommunicantur, qui excommunicatorem molestant, et excommunicationis validitatem censurant“.

[2]) „Quod Petrum Aron, prout spargitur, praetensum privilegium Papale Apostolici praetensi Vicarii a mea correctione non eximat, tam in acclusis, quam supra probatum est“.

1747 fu provocat a patra óră, se abzică, şi fiind că episcopul nu se plecà nicĭ la acéstă provocare, i s'a interzis, de o cam dată numaĭ verbal, a maĭ eşi afară de zidurile cetăţiĭ, şi i s'a spus, că dacă nu abzice, sântul Scaun va fi silit să încredinţeze diecesa Făgăraşuluĭ unuĭ vicar apostolic investit şi cu caracter episcopesc.

Oprelişteа de a nu maĭ eşi din Roma şi ameninţarea, că se va numi un alt episcop, care în calitate de vicar apostolic să guverneze diecesa, nu avea alt scop, de cât să bage puţină frică în episcopul Klein şi prin acésta să-l dispună maĭ uşor la dimisiune [1]).

Klein însе nu era omul, care să se lase a fi terorizat. În 9 Septembre 1747 încunosciinţéză pe Nicolaŭ Pop de la Balomir şi pe basilianiĭ Silv. Caliani şi Grigorie Maior, că el este acum prisoner în Roma, şi că datorinţa cleruluĭ şi poporuluĭ este, să-ĭ trimită mijlóce

[1]) În epistola din 9 Sept. 1747 adresată luĭ Nic Pop de la Balomir, zice: „Significo itaque quod postquam acta sub 25 Augusti definivissem, 1-ma Septembris Papa a me quarta vice requiri fecerit, ut sepositis omnibus, quas Admodum Reverendo Domino Szakadati ad communicandum transmisi, conditionibus, Episcopatum resignem. Quod quia in derogamen Ecclesiae meae facere non possum, facta est mihi prohibitio, ne muros civitatis egrediar, adeoque propter Ecclesiam jam captivus sum".

Ér Cardinalul Albani în postscriptul epistoleĭ sale din 18 Novembre 1747 scrie prim-cancelaruluĭ de stat Conte Ulfeld din Viena: „Alla quale mi do l'onore di soggiugnere, che Sua Santità ha ordinato à Monsignore Vicegerente di Roma di intimare a Monsignor di Fogaratz di non uscire dal Recinto delle mura di questa capitale, e di rinunciare il Vescovato accordandogli la Santità Sua seicento scudi romani di congrua, e qualora non si disponga di rinunziare, gli farà dichiarare la Santità Sua, che nominerà, beninteso previo l'assenso di S. M. I., un Vicario apostolico, il quale abbia il peso di amministrare quella Chiesa. L'intimazione di non uscir da Roma non ha niente da fare colla rinunzia, come V. E. vede, ma si è creduto bene di farla precedere per incutere un poco di timore al Vescovo e disporlo così a venire più facilmente alla dimissione".

de existință, ca să nu fie omorît cu fómea și silit a renunță. Luĭ Nicolaŭ Pop i poruncesce, să nu permită episcopuluĭ rutean de la Muncaiŭ să se ingereze în jurisdicțiunea episcopéscă preste diecesa Făgărașuluĭ. Regineĭ să rĕspundă cu umilință, că biserica implóră dreptate. Cu toțiĭ să lucre în interesul bisericeĭ cu tărie și fără témă. În scrisorile din 30 Septembre 1747, adresate luĭ Sacadate din Blaș și Pop de la Balomir, episcopul de noŭ cere ajutor, și recomandă, ca baniĭ să i-se trimită în ascuns prin părințiĭ piariștĭ și cu intrevenirea magistruluĭ de postă din Alba- Iulia. Către Nicolaŭ Pop accentuéză, să lucre biserica cu tărie, dar fără tumult, poporul să fie liniștit, *că Dumnezeŭ în curênd îĭ va trimite apĕrător* [1]).

Pe când se întîmplaŭ acestea sosesce la Cardinalul Albani scrisórea împĕrăteseĭ Maria Teresia din 2 Sept. 1747, prin care numitul Cardinal este rugat, să stărue ca episcopul Klein să abzică cât maĭ curênd, amenințându-l cu proces de Lesă-Maiestate, dacă nu ar voi să abzică, și punêndu-ĭ în vedere o pensiune cuviinciósă, dacă va apela la grația împĕrăteseĭ și va renunța de bunăvoe [2]).

[1]) „Iam agat obediens Ecclesia fortiter, et humiliter, adeoque absque omni tumultu, orando pro me et obediendo mihi Deum in sua flectet vota, et inimicos superabit. Ergo Populus mandato meo ab omni tumultu cohibendus est, *jam Deus mittet Defensorem*, sit populus pacificus". (Protocolul de la Orade).

[2]) „Cumque hac in causa, uti in propatulo est, modo memoratum bonum (unionis et religionis) tantopere subversetur, nullae dubitamus, quin Revma Paternitas Vestra, *partim metu processus contra profugum, qua concitatorem ac proinde criminis laesae Maiestatis reum formandi*, partim vero data spe assignandae congruae sustentationis, si ad clementiam nostram recurrat, et sponte resignet, nihil intentatum relictura sit, ut quo citius eo melius Baronem a Klein ad resignationem permoveat.

Cardinalul[1]) cercà cu tóte mijlócele posibile, să înduplece pe Kleiu a se lăsa de episcopie, dar acesta deşi se arětá dispus a renunţa, totuşĭ act formal despre acésta nu voia să dea de loc. Atuncĭ Cardinalul merse în persónă la Pontificele Roman, şi-l rugà, să intrevină cu auctoritatea sa spre a aduce pe episcopul la un act necesar pentru liniştea bisericeĭ şi dorit de împĕrătésa.

[1]) Epistola luĭ Albani către prim-cancelarul de stat Ulfeld din Viena, care are acest cuprins: Illmo ed Eccmo Signore! Non diedi prima conto a V. E. del benignissimo foglio, col quale in data delli *2 dl precorso Settembre* mi accompagnava gli ordini clementissimi di S. M. Imperiale di procurare, che il *Monsre Vescovo di Fogaratz dimetesse liberamente il suo Vescovado mediante una* congrua riserva di Pensione per l'onesto suo mantenimento, perchè speravo di poterle dare in risposta qualche positivo riscontro del successo che avrebbero avuto appo del Prelato le premure, che vi ho impiegate le più efficaci, ma *poiche quantunque siasi mostrato Egli disposto di effettuarla, ha finora declinato sempre di venire all'atto formale della med-ma,* crederei di meritarmi da V. E. la taccia di trascurato, se non le partecipassi con questo riverente foglio, che per non vedermi procastinare più lungo tempo la conclusione di questo affare, ne ho portata *la nôticia a S. Santità pregandola di prestarmi l'autorevole sua assistenza, affine di ridurre il Vescovo ad un atto quanto necessario alla quiete della Chiesa di Fogaratz, altrettanto desiderato dalla Mtà Sua.* E pienamente convenuta la Santita Sua nei motivi, che le ho adotti per provarle la necessità della riferita rassegna, e si è impegnata d'impiegarvi le autorevoli sue insinuazioni per effettivamente conseguirla, il che mi auguro chè succeda con quella sollecitudine, colla quale meritano di essere adempiti li voleri di S. M., alla quale mi riserberò di rassegnare la riverente notizia di ciocchè sarà sequito alloracchè avrò pienamente adempiti li Sovrani Suoi Ordini Siccome però la difficoltà, *che prevedo maggiore nella conclusione di questo affare sarà nel fissare la quantità della Pensione da riservarsegli, sarebbe molto opportuno, cha io sapessi a quale precisa somma questa pensione gli si vuole fissare.* Supplico intanto l'E. V. a volersi degnare di gradire questa mia attenzione, e di contraccambiarla con l'onore di molti pregiatissimi suoi comandi; E le bacio col solito costante rispetto di vero cuore le mani. Roma '8 Novembre 1747.

Alessandro Cardinale Albani. (Arch. statuluĭ din Viena).

Pontificele aflà motivată rugarea Cardinaluluĭ şi promise, că va îndemna pe Klein în chipul cel maĭ auctoritativ şi solemn, să pună capĕt acesteĭ afacerĭ prin abzicere.

În conformitate cu promisiunea Pontificeluĭ Vicegeretele Romeĭ Ferdinand Maria de Rubeis archiepiscop titular de Tarsi în 22 Novembre 1747 intimà[1]) luĭ Klein în scris în forma cea maĭ solemnă şi în presenţa maĭ multor mărturiĭ, că Sânţia Sa Pontificele *a mişcat tótă pétra* la Curtea din Viena prin Nunţiĭ sĕĭ apostolicĭ, ca să permită episcopuluĭ să se întórcă neîmpedecat în diecesă, *dar tóte aŭ fost înzădar,* aşa în cât dacă episcopul s'ar reîntórce în diecesă, *i-ar fi ameninţată chiar viaţa,* ér dacă ar absenta pururea de acolo, diecesa ar fi lipsită de păstor. Ca să se prevină aceste inconveniente, Sânţia Sa Pontificele

[1]) Actul în protocolul din Orade cuprinde:- Illmus et Rmus D. Ferdinandus Maria de Rubeis Archieppus Tarsi, Almae Urbis Vicesgerens etc. de mandato SSmi D Nri Papae Dominationi Suae Illmae et Rvmae oretenus communicato in solita audientia diei Sabbathi 18 currentis Mensis Novembris per organum mei Notarium, notum facit Tibi Illmo et Rmo D. Ioanni Innocentio Klein Episcopo Fogarasiensi praesenti, audienti et intelligenti, *Sanctitatem Suam omnem lapidem movisse apud Aulam Viennensem per suos Apostolicos Nuntios,* ut compositis omnibus, tibi tandem liber aditus aperiretur, ut ad tuam Dioecesim redire posses, sed omnia incassum cecidisse, *ita ut si redires periculum vitae Tibi immineret,* si semper abesses, Dioecesis suo Pastore careret, quibus omnibus ut occuratur, idem Illmus et Rmus Dnus Vicesgerens, de eodem Sanctitatis Suae mandato, Tibi praecipit, *ne discedas ab urbe* sub poena Pontificiae Indignationis, et de eodem pariter mandato, Te hortatur, *ut Ecclesiam dimittas,* cum reservatione Pensionis Tibi, quoad vigeris, reservandae super fructibus Mensae Episcopalis, et in quantitate a Sua Beatitudine statuenda; super hoc antem terminus quindecim dierum Tibi praefigitur, intra quem sensus tuos super proposita Ecclesiae dimissione, Dni Suae Illmae et Rmae aperire tenearis, ut eos Summo Pontifici notos faciat, cum Sanctitas Sua intendat. qualecumque futurum sit tuum responsum, ad ulteriora in negotio procedere, quod ulteriores moras non patitur.

poruncesce episcopuluĭ, să nu iésă din Roma şi-l îndémnă să se lase de episcopie pe lângă o pensiune anuală în sarcina beneficiuluĭ episcopesc şi în cuantitatea, ce ĭ-o va statori Sânţia Sa. În 15 zile episcopul să se declare, dacă abzice orĭ ba, căcĭ orĭ care ar fi rĕspunsul luĭ, după espirarea acestuĭ termin Sânţia Sa va procede maĭ departe în acéstă causă, care nu maĭ sufere amânare.

Pe episcopul Klein, care tocmaĭ aştepta efectul decretelor sale din 25 August 1747, trimise în Transilvania, nu l'a muiat nicĭ acéstă provocare solemnă de la Capul bisericeĭ. El aflà îndată o cale de scăpare din acéstă situaţie grea.

Încă înainte de a se împlini terminul de 15 zile scrise Pontificeluĭ, că pericolul de a-şĭ pierde viaţa, dacă se va întórce la turma sa, nu-l înspăimîntă. Din contră cu cât i-se înfăţişéză maĭ mare acest pericol, cu atât maĭ energică putere şi încredere se stêrnesce în inima sa, de a da faţă cu el şi a-l întîmpina cu curagiŭ. El nu póte lua înaintea luĭ Dumnezeŭ rĕspunderea pentru pierderea atâtor credincioşĭ aĭ sĕĭ, carĭ ar trece la neunire în cas când el ar abzice. Că acésta nu este o închipuire a sa, o dovedesce cu scrisórea din 24 August 1747 iscălită de Archimandritul din Blaş Leonte Moschonas şi de protopopiĭ Avram Pop din Daia şi Ioan Sacadate din Blaş în numele celor 16 protopopĭ întrunițĭ de curênd în o adunare, şi cu alta din 22 Septembre 1747 iscălită de 26 protopopĭ în Daia şi Juc. Toţĭ aceştia rógă pe episcopul să nu-şĭ părăsésă biserica tocmaĭ acum, când întrégă naţiunea română neîncetat varsă lacrimĭ şi este chinuită de negrăite suspine, fără a fi cine să o mângăie în mijlocul persecuţiunilor, ce le îndură de la puterea politică. Decĭ — zic aceştĭ protopopĭ, — episcopul nicĭ de cum să nu abzică, căcĭ nicĭ eĭ, nicĭ poporul nu vor recunósce în vecĭ alt episcop, afară de el. Dacă el va abzice, atuncĭ şi poporul ro-

mânesc se va lăpĕda de unire. Din contră dacă el se va întórce în fruntea bisericeĭ, din momentul, în care va întra în diecesă, se va restabili pacea şi starea de odinióră; toțĭ îl vor asculta şi urma şi nicĭ fierul şi focul nu-ĭ vor despărți de unire şi de legătura dragosteĭ, ce o aŭ față cu păstoriul lor. Decĭ episcopul să se grăbéscă a veni acasă, înse fără de teolog străin de neamul şi ritul oriental al Românilor.

Pe lângă aceste scrisorĭ episcopul comunică Sânțieĭ Sale şi o hotărîre, ce ar fi luat-o protopopiĭ într'un sinod ținut în 29 Octobre 1747, în sensul căreia maĭ mulțĭ fruntaşĭ din cler aveaŭ să mérgă la Curtea din Viena spre a cere rehabilitarea luĭ, şi declară, că consciința nu-l lasă să abzică de bună voie, dar dacă Sânția Sa îl va lipsi de episcopat, el se va supune la acésta sentență cu umilință, şi cu ascultarea datorită Capuluĭ vĕḑut al sânteĭ biserice catolice, sciind că în casul acesta nu va avé rĕspundere înaintea județuluĭ celuĭ preaînalt [1].

În chipul acesta Klein aduse Scaunul apostolic în posiția de a nu maĭ stărui deocamdată pentru abzicerea luĭ, ca să nu se nimicéscă unirea Românilor cu biserica Romeĭ. Decĭ în tratările acestea a întrat o pausă, care s'a întrerupt numaĭ în primăvara anuluĭ 1748 în urma gravelor evenimente din Transilvania, provocate de însuşĭ episcopul.

Decretele din 25 August 1747, prin carĭ episcopul a depus şi excomunicat pe Vicariul Petru Aron şi a pus în locul luĭ pe protopopul Nicolaŭ Pop de la Balomir, produseră mare agitațiune în biserică. Acum eraŭ dóuĕ auctorităţĭ bisericescĭ: una legitimă a Vicariuluĭ apostolic Aron, care avea drept şi datorință a guverna biserica, şi era recunoscut şi de Curte, alta

[1] Actele acestea în protocolul din Orade; în copie la autorul.

nelegitimă, a nouluĭ Vicar Nicolaŭ Pop, pe care episcopul nu fusese în drept a-l pune Vicar episcopesc cu delăturarea Vicariuluĭ apostolic.

Nicolaŭ Pop îndată ce primì decretele episcopuluĭ, convocà în secret un sinod la Blaş pe 8 Octobre 1747, tocmaĭ când Vicariul apostolic Aron se aflá în comuna vecină Mănărade la cules de vie. Protopopul Făgăraşuluĭ Vasile Barany venind la Sibiŭ spre a-şĭ cerceta băeţiĭ, carĭ eraŭ la scólă aci, numaĭ pe drum aflà de la protopopul Colunuluĭ Laţco, că în 8 Octobre së va ţiné sinod în Blaş. În credinţă, că scrisórea, cu care së convocase sinodul, nu-l va fi găsit acasă, plecà la Blaş şi oprindu-se în Mănărade, ca să së odihnéscă puţin, se întâlnì aci cu Vicariul apostolic Aron şi-ĭ spuse, că merge la sinod în Blaş. Vicariul rëmase uimit de acésta veste neaşteptată, şi rugà pe Barany, să mérgă la Blaş, să vadă şi să audă tóte şi la reîntórcere să-ĭ raporteze.

În 8 Octobre după liturgie protopopul Nicolaŭ Pop de la Balomir vestì protopopilor adunaţĭ, că a căpëtat ordin de la episcopul Klein din Roma, să ţină sinod, şi că peste o óră aŭ să se adune cu toţiĭ în biserică spre a hotărî ceea ce vor aflá de bine în interesul bisericeĭ.

Într'acea archimandritul Leonte Moschonas şi protopopul Blaşuluĭ Ioan Sacadate spuseră luĭ Barany, că episcopul Klein a depus pe Aron şi a numit în locul luĭ vicar pe Nicolaŭ Pop protopopul Balomiruluĭ, de care toţĭ trebue să asculte sub pedépsa suspensiuniĭ şi afurisănieĭ. Barany rëmase nedumerit auḑind acestea. El scia, că Aron este Vicar apostolic recunoscut acum şi de Curtea împërătéscă, şi în credinţă, că episcopul Klein numaĭ reŭ informat şi sedus a putut să depună pe Aron, plecà inmediat din Blaş, fără a luá parte la şedinţele sinoduluĭ, şi merse deadreptul la Aron în

Mănărade, căruia în acea-şĭ ḑi i istorisì cele întêmplate. Vicariul Aron dede luĭ Barany o scrisóre adresata gubernatoruluĭ Ioan Haller, căruia Barany i-o înmanuà în 10 Octobre, dându-ĭ şi din partea sa informaţiunea, care sĕ află la Nilles pag. 594—596.

Efectul inmediat al decretelor din 25 August 1747 ale episcopuluĭ Klein, în urma sinoduluĭ din 8 Oct. 1747, în care acelea aŭ fost publicate, îl descrie nepotul seŭ Samoilă Clain cu aceste cuvinte: „După acéstă afurisanie *toţĭ* sĕ feriaŭ de Aron; şi încă nicĭ călugăriĭ: Silvestru Caliani şi Grigorie Maior, carĭ în anul 1747 venise de la Roma, nicĭ călugărul Gerontie Cotorea, cel ce era născut în comitatul Belgraduluĭ în satul Totoiŭ şi venise de la teologia Sâmbeteĭ-marĭ (Tirnavia) din Ungaria, vrênd a avé sêmbră cu el, Aron grea plânsóre a dat la Curte". [1])

Maĭ pe larg descriŭ însă efectul desastros al decretelor amintite înşi-şĭ protopopiĭ în scrisórea, ce aŭ adresat'o în 14 Martie 1748 Cardinaluluĭ Valenti Gonzaga secretariuluĭ de stat al Sânţieĭ Sale, [2]) în care spun,

[1]) La Cipariŭ Acte şi fragm. p. 101.

[2]) Se află în copie în Archivul Statuluĭ din Viena, Coll. Romana, Weisungen und Noten, fasc. 198 şi cuprinde: Eminentissime ac Reverendissime S. R. E. Cardinalis! Dne Dne Patrone Benignissime!

Pusilli facti sine Patre Praesidium et Patrocinium in Inclyta Emtiae Vrae Persona quaerimus, in cujus sinum preces nostras effundimus, humillime detegentes: quod Nos Archi-Diaconi, Graeci ritus S. Romanae catholicae Ecclesiae uniti, Episcopo Nro Illmo Dno Ioanne Innocentio Klein extra sedem Suam in quartum annum constituto, quidquid virium habuimus sedulo impendimus, quo turbatae unionis malum suas non ageret radices, sincera pars populi in fide perseveraret, reliqua reduceretur. Testis est Inclytus Status Catholicus, testes Illmi Dni Protectores zelantis nostri operis, quibus pro diversarum rationum exigentia obversantes circumstantias communicavimus, consilium, auxilium imploravimus, illa pro fulcro et adminiculo Nro habituri, nec

că după ce eĭ aŭ publicat în diecesă decretul de excomunicare în contra luĭ Aron, poporul a prins o ură

---

alio fine Congregationes nostras semel ac iterum habuimus nos Archi-Diaconi, quam ut Consilia in unum conferamus, qui aliunde capitulum nullum habemus, ac dissiti per Principatum ita vivimus, ut sine congressu de negotiis momentosis tractare, de bono Sacrae Religionis prospicere haud possimus; ut ut vero nonnulli ita nostras congregationes interpretentur, quasi Conventicula instituissemus, in quibus s. Unioni adversa moliti essemus; Nos tamen coram Deo, cui abdita nulla Secreta esse possunt, declaramus, et finem congregationum fuisse emolumentum Sacrae Religionis, et Consultationes Nras eo directas; Illud porro nobis imputari advertimus, quod Episcopo Nro extra Sedem constituto subinde scripserimus, exigua, quae poteramus vivendi media procurare, misimus, quod prohibitum esse non scivimus, et quia quoadusque idem functione Episcopali vel privatus, vel illi renunciasset, aut renunciare consultum esset, qui obedientiam ei juravimus, ab illoque absoluti non sumus, paritionis jus ad nos pertinere putavimus. Homagiali devotione *excepimus jussa benignissima Clementissimae Nrae Reginae per Excellentissimum Dominum Comitem Gubernatorem, consiliariosque quosdam Excelsi Gubernii intimos Romano-Catholicos communicata, adfuimus Cibinii intimato termino, subivimus aliquot nostrum examen, constituti coram iis saecularibus Proceribus, quod exemplum recitari* posse a parte Cleri Latini Ritus non putaremus, quibus nos pares omni jure, praerogativis, Ecclesiasticisque immunitatibus credimus, in eumque finem articulariter in Transylvania confirmati, ac civitate donati fuimus. Subibunt et alii nostrum citati illud examen propediem. Profuisse nobis illud examen speramus, quod ab opinionibus nos gravantibus responsa nra de actis sincera veritate data nos expedirent. Quantum porro personam R. P. Petri Aron attinet, dato quod nos Archidiaconi, eundem in Vicarium Apostolicum agnosceremus, Eminentiae Vestrae humillime detegimus, id fore maximam et fortassis ultimam Unionis ruinam, ipso enim facto, quod eum nos agnoscamus, certissimum est, quod Populus a nobis recedet, nosque Pastores sine grege manebimus, illa enim aversio animorum universaliter in Populo residet, quae vita R. P. Petri Aron comite haud extinquetur, acerbo passim ubique verbo circumfert causam esse suam Dominationem absentiae Dni Episcopi tam diu dilatae, aresti illius Romae in loco Asyli impositi, Dominii Episcopalis Balasfalviensis

mare faţă cu acesta, care până ce va trăĭ el, nu se va maĭ stînge. Pretutindenea së aud vorbe, că Aron

occupati, unde hic Populus (: ut ipsi nunc fateri debemus :) persuasionibus nimium indulgens, varia comminiscitur, impressiones concipit, signanter quidem quod Episcopum per amplius haud posset habere illius dignitate in Vicarialem functionem translata; mota est impressio nuper per publicationem Excommunicationis universaliter in toto Principatu factam, quam jussu Episcopi nostri exequi debuimus obligatione filiali, quam eidem juravimus, juxtaque illam obligationem nostram rimari sententiam Eppalem nobis non conveniebat, bene an male lata esset? quae quidem Excommunicatio *jam patula omni populo* est, interdictumque commercium cum eodem sibi imprimens, priusquam absolvatur publice, exercitium functionis nullatenus nanciscetur, si visitationes instituet, illi non parebunt. si cultum Divinum suscipiet, huic non intererunt, si vi coguntur, majora damna sequi certum est; unum exemplum Eminentiae Vrae communicamus occasione Festivitatis Nato Salvatori sacrae, novissime transactae observatum, *dum Balásfalvae sacro in sacello Eppali celebraret, omnes auditores inde recesserunt, et vix non in magnam confusionem res venit;* Pro alto judicio metiri Eminentia Vra dignabitur simplicitatem Populi hujus, et quam persuasionibus indulgeat vel ex illo exemplo, dum Pseudo-Monachus in Transylvaniam involans nudis commentis, nullis fundamentalibus rationibus circumtulisset, recessisse Sacerdotes unitos ab Orientalis Ecclesiae ritu, et eo directa horum Consilia, ut sublato jejunio, aliis ceremoniis ad latinum ritum transiretur, quae licet commenta nuda fuerant, tam firmiter credita extiterunt, ut aegre admodum veris declarationibus aures praebeant. Simili nunc persuasione abripitur hic populus, ubique circumferens, quod nominato P. Petro Aron in Vicarium Apostolicum *non per amplius habituri essent Episcopum,* ideo bona Eppalia occupata; denique nos ex illa devotione, quam Sacerdotalis functio nobis imponit, Eminentiae Vrae humillime significamus, illo desiderio et spe Eppi sui videndi in gremioque sui habendi teneri Populum advertimus, qua si excidat, nil inde boni sequi, nullam gentis hujus *compositionem,* sed unionis ruinam, quid quid aliud alii dicant, indiciis invincibilibus praevidemus, imo moram etiam omnem periculosissimam observamus usque adeo, quod si impetus Populi in sinistram partem deflectat (: quod Divina Clementia avertere dignetur :) vana forent Consilia, nec vel longo tempore ad saniora reduci quiret. Haec Eminentiae vrae humillime eo fine exponimus, quatenus

este causa absenţieĭ atât de îndelungate a episcopuluĭ, a deţineriĭ luĭ în Roma, a secuestrăriĭ dominiuluĭ episcopesc din Blaş.

Sĕ respândesc faime, carĭ poporul uşor le crede, că după ce jurisdicţiunea episcopéscă a trecut la Vicariul Aron, Româniĭ uniţĭ nu vor maĭ avé episcop. Credincioşiĭ ḑic, că până când Aron nu va fi publice deslegat de afurisanie, nu-l vor lăsá să maĭ funcţioneze; dacă el va face visitaţiunĭ canonice, nu i se vor supune; dacă va slujì în biserică, nu sĕ vor înfăţoşa, şi dacă vor fi forţaţĭ la aşa ceva, vor urma daune şi maĭ marĭ.

Dovadă despre acésta este casul întêmplat în Blaş la sĕrbătórea Crăciunuluĭ din 1747. Când a început Vicariul a ţiné liturgie în biserica curţiĭ episcopescĭ, toţĭ auḑitoriĭ aŭ eşit din biserică, şi puţin a lipsit, că nu s'a întêmplat o mare „confusiune“. În fine protopopiĭ adaug, că unicul remediŭ pentru curmarea acestor scandale şi prevenirea altor rele şi maĭ marĭ, este reîntórcerea episcopuluĭ Klein în diecesa sa.

Tótă biserica era într'o fierbere grozavă. A intrevenit însu-şĭ Nunţiul apostolic din Viena, ca să-ĭ aducă pe toţĭ la supunere faţă cu Vicariul apostolic Aron, dar încercarea acésta rĕmase fără resultat, pe cum apare din decretul împĕrăteseĭ trimis Nunţiuluĭ

---

apud S. Sedem Apostolicam Sacramque Suam Majestatem Reginam Nram Benignissimam res nras tutari, idque efficere dignetur, quatenus Eppum nrum, *unicum et solum remedium disturbii hujus in Trannia,* videre queamus; *subesset is semper* (: si aliquis habet de ipso suspicionem :) attentioni Clementissimae Reginae, ac si quid ab officio non agere comperiretur, ex tunc legibus quoque canonicis et Patriae, ita denique Clerum firmatum (?) in unione, quod si etiam contra illam aliquid moliretur, dicto audientem tunc profecto non haberet.

In reliquo Nos etc Eminentiae Vrae Humillimi Servi et Capellani Afflicti Graeci Ritus uniti ex Transylvania Archidiaconi. Nemes-Suk *14 Martii 1748.*

apostolic în 31 Martie 1748, pe care-l vom comunicá întreg maĭ la vale.

Împĕrătésa iute a aflat de la gubernatorul ţĕriĭ, de la secţia catolică, şi de la protectoriĭ uniriĭ despre starea tristă a biserice, şi pe cum ne spune Samoilă Clain (l. c. pag. 102.), „s'a trimis poruncă la gubernie, ca toţĭ ceĭ ce sĕ vor împotrivì luĭ Aron, să se arunce în temniţă, cu episcopul nimenea să nu cuteze a duce nicĭ o corespondenţă, *şi pe Balomir (Nicolaŭ Pop) şi pe protopopul Dragoşi să-ĭ pună la grea înfruntare*". Adevĕrul cuvintelor luĭ Samoilă Clain îl confirmă şi o scrisóre a episcopuluĭ Klein din 10 Februar 1748, [1]) a căreĭ dat arétă, cât de repede s'aŭ luat dispoziţiĭ din partea Curţiĭ spre a năduşi turburările acestea interne.

Protopopiĭ, carĭ s'aŭ plâns în 14 Martie 1748 la Cardinalul Valenti Gonzaga, încă spun, că aŭ fost citaţĭ la Sibiŭ şi traşĭ la rĕspundere, pentru că aŭ ţinut conventicule, în carĭ ar fi machinat în contra Uniriĭ, că aŭ întreţinut corespondenţă cu episcopul, i-aŭ trimis banĭ pe ascuns şi aŭ publicat decretul de excomunicare în contra luĭ Aron.

Împĕrătésa, pe care a supĕrat'o fórte tare aceste agitaţiunĭ, puse la cale cu scopul ca să o siléscă a rechemá pe Klein, veḑù îndată, că nimenea nu va puté liniştì spiritele, de cât însu-şĭ episcopul, care le turburase cu decretele sale. Decĭ în 31 Martie 1748 trimise Nunţiuluĭ apostolic Fabriţiŭ Sarbelloni un decret[2]), în care

---

[1]) „Post quam Aron a me excommunicatum, a SSmo Domino in mea Dioecesi Vicarium apostolicum substitutum, Suae Majestatis Imperatricis et Reginae Hungariae decretis Clerum populumque recalcitrantem ad ei parendum, mecum haud correspondendum, carceribus aliisque persecutionibus adigi dolenter intelligo". Protocolul din Orade.

[2]) Sĕ află în archivul statuluĭ din Viena, Coll. Romana, Fasc. 198 cu următoriul cuprins: Decretum ad Nuntium Apostolicum Fabricium Sarbelloni Viennae die 31 Martii 1748 ob

cu amărăciune spune, că dacă Curia Romană ar fi secundat dorințele eĭ și cel puțin cu mijlóce blânde ar fi

---

turbatum Unionis in Transylvania statum ab Episcopo Fogarasiensi causatum.

Sacrae Caesareae ac Regiae Germaniae, Hungariae Bohemiaeque Majestatis, Archiducis Austriae, Dominae Nostrae Clementissimae nomine, residenti in Aula Caesareo-Regia Nuncio Apostolico Domino Fabricio Sarbelloni, Archi-Episcopo Patracensi hisce significandum. Ultro constare, et palam esse malum turbatae unionis cum Ecclesia Romano-Catholica Graeci ritus unitorum in Transylvania in dies non tantum crescere, sed nec spem restituendae concordiae superesse, donec modernus ejusdem Dioecesis Episcopus hoc Episcopatu potiatur. Optandum sanè fuisset, ut Curiae Romanae S. Caes Regiaeque Majtis intentioni jam tum accedere placuisset, cum statim ad ortum mali, de ejus causa probe gnara, Episcopum ab Episcopatu, si non aliis, placidis saltem mediis removendum vehementer desideraverat; longe profecto res aliam, moderna prae se ferret faciem. At postquam per longiorem interjectam moram malo altiores figere radices licuerit, media in literis Eminentissimi Domini Cardinalis Valenti 3-tia Februarii anni currentis Roma datis (: quarum paria Dominus Nuncius Caesareo et Regio Ministerio communicaverat :) oblata pro modernis rei circumstantiis ad reparandum malum inadaequata censeri.

Notum enim esse, quod memoratus Episcopus Petrum Aron Vicarium Apostolicum medio tempore excommunicasset; et quamvis liqueat, ausum hunc esse temerarium et per se nullum, nihilominus tamen in rudi populi genio tantum effecisse, ut Clerus in partes scisus, maxima ex parte iniquo Episcopi facto magis, quam Apostolicis per Dominum Nuncium hac de causa missis admonitionibus morem gerere satius credidisset. Quod, cum per responsorias à Petro Aron, ab Archidiacono Balomiri partium Episcopalium choryphaeo et à duobus Monachis Basilianis ad Dominum Nuncium datas confirmatum sit: censeri authoritatem Pontificiam nullatemus commitendam esse; cum rebus sic stantibus jure merito timendum foret, refractarios hosce, Episcopo in statu quo persistente, nec jussis Pontificiis factam excommunicationem abrogantibus obtemperaturos: unde necessario rei status de malo in pessimum converteretur.

Igitur ne malum gliscentibus continuo odiis irreparabile fiat, non minus celeribus, quam efficacibus medelis opus esse.

delăturat îndată pe Klein din episcopat, n'ar fi ajuns biserica unită în starea miserabilă, în care se află

Quarum tamen eventus per designatum in literis Eminentissimi Domini Cardinalis Valenti contra Episcopum procedendi modum, ut pote perlongum et una superfluum, cum Romanae Curiae tam de facta excommunicatione, quam de eiusdem causa in antecessum jam satis superque constet, vix sperandus foret.

Ipsum Episcopum e contra per inconsideratum et perversum suum agendi modum brevissimam et ideo maxime consentaneam stravisse viam, excomunicando nempe Petrum Aron, quem constitutum à Sede pontificia, ab aula Caesareo-Regia autem recognitum et acceptum Vicarium Apostolicum probe sciverat, commisisse factum in Religione Orthodoxa, quam maxime vero in provincia Lutheri et Calvini dogmata sectantibus referta non tantum scandalosum, sed et Pontificiae, aeque ac Caesareo-Regiae Authoritati praejudiciosum, nec ullum de realiter mandante Episcopo perpetrato superesse dubium, stante tum notorietate publica, cum privatis prae manibus Domini Nuncii haerentibus authenticis documentis, nec minus propria Domini Nuncii 18-va Novembris anno proxime evoluto 1747 ad Petrum Aron data epistola, in terminis declarante, Episcopum tempore latae contra Petrum Aron excommunicationis scivisse, hunc Apostolicum constitutum fuisse Vicarium.

Mirum quidem videri, quod haec plenam de re fidem facientia instrumenta, quae partim domi habentur, partim vero constituendo Episcopum Romae degentem continuo obtineri potuissent, à foris petantur. Nihilominus tamen communicari extractum Protocolli hac in materia Suae Maj-ti ab Aulicis suis, quibus tractandum negotium incumbit, instantijs demississime porrecti Addita porro declaratione, Sacratissimae Suae Maj-tis mentem nullatenus eò inclinare, ut longo juris processu contra saepe fatum Episcopum procedatur. Sed inhaerendo priori suae intentioni per expressum desiderare, ut factum per ipsum authorem reparetur.

Sperare igitur Sacram Caesaream Regiamque Majestatem, non alienam fore Sanctitatem Suam, Episcopo energice, et quo citius fieri possit, injungere demandareque, ut idem inconsideratam et temerariam a se contra Petrum Aron latam excommunicationem instrumento propriâ manu subscripto et sigillo munito vel revocet, vel factum diffiteatur: idest, ipsa hac methodo declaret, se authorem hujus temerarii ausus non fuisse, qui per consequens saepe repetito Petro Aron nec quoad personam, nec quoad dignitatem

acuma. Prin trăgănarea afacerii acesteia rĕul a prins rădăcinĭ adâncĭ, aşa în cât nu sĕ maĭ póte lecuì cu mijlócele propuse în 3 Febr. 1748 de secretariul de stat al Sânţieĭ Sale Cardinalul Valenti Gonzaga, care sĕ pare, că recomandase, să se curme lucrul orĭ prin rechemarea luĭ Klein, orì prin proces canonic. Prin excomunicarea luĭ Aron, ḑice împĕrătésa, biserica unită este sfăşiată în dóuĕ partide, şi partida cea maĭ mare, care se află sub conducerea luĭ Nicolaŭ Pop de la Balomir, este capabilă a nu se supune nicĭ decretuluĭ, prin care Pontificele Roman ar anulá excomunicaţiunea dictată asupra luĭ Aron.

---

ne in minimo quidem derogare potuerit, porro nec derogaverit. Hanc esse viam tum juri et justitiae consonam, cum rei circumstantiis accomodam, imo summe necesariam. Quam si fors Episcopus calcandam negaret, ipso facto ansam per se promeret animadversione lege Canonica praescripta contra eundem sumarissime procedendi.

Subversari religioni periculum, nisi hoc modo in praesente rerum statu, omne in mora periculum refugiente, procedatur. Confidere itaque Caes: Reg: Maj-tem à Sanctitate Sua pro eo, quo fervet zelo, piam Suam mentem ad conservationem et dilatationem Orthodoxae Religionis, ad manutentionem Pontificiae potestatis et splendoris, denique ad Christianae Reipublicae salutem tendentem, efficaciter et quo citius eo melius suffultum iri: ut hoc medio Sacrum Unionis opus, quod gloriosissimi S. Suae Majestatis Progenitores maximis sumptibus piisime fundarunt, Eadem vero Sua Majestas nec minoribus expensis continuo alit, priori quieti non tantum restituatur, sed et uberius capiat incrementum. Quae omnia Domino Nuncio eum in finem significantur, ut negotium ad sedem Pontificiam promovendo pro studio, quo in rem Unionis Ecclesiae Graeci ritus cum S Romano-Catholica fertur, celerem ejus eventum urgere et procurare velit. Nec posse Suam Majestatem desideratam a Curia Romana pro Episcopo ita tenaciter refractario sustentationem ante consecutum piae et salubris Suae intentionis scopum determinare, ad quam tamen figendam rebus pro desiderio compositis benignas aures praestitura sit.

Se miră împĕrătésa, că din Roma i se cer dovezĭ despre excomunicațiunea acésta, când lucrul este de notorietate publică, și când Curia Romană șĭ-ar fi putut câștiga ușor aceste dovezĭ de la însușĭ episcopul în Roma. Dar că excomunicațiunea aievea s'a întîmplat, sînt destulă dovadă scrisorile Vicariuluĭ apostolic Aron, a protopopuluĭ Nicolaŭ Pop de la Balomir și a duor ieromonachĭ Basilianĭ, carĭ scrisorĭ se găsesc în mâna Nunțiuluĭ apostolic. La acésta dovadă împĕrătésa maĭ adauge și un protocol, ce i l'aŭ presentat curteniĭ sĕĭ în acéstă causă, și cere, ca Nunțiul să întrevină la Sânția Sa Pontificele, ca acesta cu tótă energia și cât se póte maĭ curênd să impună strict episcopuluĭ Klein, ca prin document iscălit cu mâna sa proprie și întărit cu sigil, orĭ să revóce excomunicațiunea, orĭ să declare, că el nu este autorul excomunicațiuniĭ. Dacă înse episcopul nu s'ar supune, atuncĭ să fie pedepsit cu tótă asprimea canónelor pe calea cea maĭ sumară. Până nu se va face acésta, Maestatea Sa nu va hotărî nimic cu privire la dorința Pontificeluĭ de a se determina suma, ce i se cere ca pensiune pentru episcopul Klein.

La o lună după acest decret împĕrătésa în 29 Aprilie 1748 scrise și Cardinaluluĭ Albani, și trimițindu-ĭ în copie atât decretul acesta, cât și plânsórea protopopilor unițĭ din 14 Martie 1748 adresată Cardinaluluĭ Valenti, cere de la dînsul, să stăruéscă, ca dorința Eĭ esprimată în decretul amintit să se efeptuéscă cât maĭ curênd, căcĭ în cas contrar, nu Ea, ci Sântia Sa Pontificele va avé să pórte în consciință responsabilitatea pentru turburările din biserica unită, și Eĭ i-ar causa fórte mare amărăciune, dacă s'ar vedé silită să publice actele pertractărilor avute în acéstă causă [1]).

[1]) Instabit proinde Reverendissima Peternitas Vestra quam efficacissime, ut hoc ipsum quo citius eo melius fiat; addita disertim Nostra ex parte declaratione, quod hac in causa conscientiam

Cardinalul Albani inmediat merse la Sânția Sa Pontificele Benedict XIV, carele fiind că tocmaĭ atuncĭ se pregătia să plece la Castelul Gandolfi, îl îndrumà, să se adreseze la Cardinalul secretar de stat Valenti, căruia Sânția Sa i va indica Prelatul, cu care va avé să se pertracteze causa după dorința Maestățiĭ Sale imperiale [1]).

Pontificele delegà pe Francisc Maria de Rubeis archiepiscop titular de Tarsus și vicegerentele Romeĭ, ca să pertracteze causa acésta cu episcopul Klein.

Resultatul acestor pertractărĭ este depus în actul solemn din 21 Maiŭ 1748 [2]), prin care numitul vice-

---

Nostram in Sanctitatem Suam exoneremus, et acerbissimum Nobis foret, si eo tandem esset deveniendum, ut quae in eadem acta sunt, publici juris facere haberemus necesse". (Archiva statuluĭ din Viena).

[1]) Epistola din 18 Maiŭ 1748 a luĭ Albani către M. Teresia, în Archivul statuluĭ din Viena, Collect. Transilvană.

[2]) Actul se află în archivul statuluĭ din Viena, Coll. Transilvană, și cuprinde: Die vigesima prima Maii 1748. Cum ad aures SSmi Dni Nri Papae Benedicti XIV, non sine magno animi moerore, pervenerit, quod Illmus et Rmus D. Ioannes Innocentius Baro Klein Episcopus Fogarasiensis, non minus attentate, quam temere praesumpserit sententiam excommunicationis contra Rmum D. Petrum Aaron Vicarium Apostolicum a Sanctitate Sua in dicta Dioecesi electum, pronunciare die festo S. Bartholomaei anni 1747, eamque publicari facere; et quamvis Sanctitas Sua ob temerarium ausum eundem Episcopum condigna poena mulctare debuisset, attamen Paterna Clementia et Charitate agere volens, benigne commisit Illmo et Rmo Ferdinando Mariae de Rubeis Archiepiscopo Tarsi, Almae Urbis Vicesgerenti, quatenus Apostolica auctoritate ipsum requirat et interpellet, an sententia praedicta fuerit ab semet prolata, et quatenus affirmative, an ab illa se retractare illamque revocare velit. Quemadmodum hac mane idem Illmus et Rmus D. Vicesgerens auctoritate sibi, ut supra, vivae vocis oraculo a Sanctitate Sua delegata, coram infrascriptis testibus, modo praemisso requisivit, et interpellavit ipsum Illmum et Rmum D. Ioannem Innocentium Baro Klein Episcopum Fogarasiensem praesentem in

gerent face grea imputare luĭ Klein, că a afurisit pe vicariul apostolic Petru Aron, şi că a dispus, ca sentinţa de excomunicare să se publice în diecesă. Episcopul tras la rěspundere, se desvinovăţi cu acea, că el nu a avut până în momentul acesta cunoscinţă, că Sânţia Sa Pontificele a numit pe Aron Vicar apostolic, şi acum declară, că sentinţa acea o consideră de invalidă şi nulă, o revócă şi retractéză prin jurămînt.

Actul acesta solemn, în urma căruia pertractările cu Roma în causa abzicereĭ luĭ Klein ér s'aŭ amânat timp maĭ îndelungat, fu înaintat apoĭ la Curtea din Viena.

Dintr'însul vedem, că nu sînt întemeiate cuvintele luĭ Samoilă Clain [1]), când zice: „că Aron a fost deslegat de anatema luĭ Klein în anul 1753 prin Papa Benedict al XIV şi dóră şi de însuşĭ Klein, ce se póte încheia de acolo, că adeseorĭ îl pomenia în rugăciunile sale şi-l numia: *fratele episcopul Aron*“. Pe Sam. Clain îl urméză şi Hurmuzachi [2]) în acésta eróre. Este adecă evident, că după ce însuşĭ Klein a declarat sentinţa sa de invalidă şi a retractat-o în chipul cel maĭ solemn în anul 1748, Vicariul Aron nu a maĭ avut lipsă să fie deslegat de afurisenie nicĭ de Papa Benedict al XIV, nicĭ de însuşĭ Klein.

Aedibus D. S. Illmae et Rmae. Qui sic requisitus et interpellatus respondit, et declaravit se nunquam scivisse praefatum Rmum Dnum Petrum Aaron fuisse a SSmo D. Nro Papa in Vicarium Apostolicum Dioecesis Fogarasiensis electum, sed solummodo nunc in hoc momento temporis notitiam hanc habuisse ab Illmo et Rmo D Vicesgerente, quapropter coram eisdem infrascriptis declaravit sententiam praedictam, tamquam latam contra Vicarium Apostolicum, fuisse et esse irritam, nullam, cassam et ac si ab ipso nunquam prolata fuisset, volens illam esse nullius roboris et momenti et proinde ab illa se retractat, illamque revocat, et sic sacra cruce more Episcopali juravit. Praesentibus etc. urméză iscăliturile.

[1]) La Cipariu Acte şi fragm. pag. 103.

[2]) Fragmente pag. 128.

Pe când curgeaŭ pertractările în Roma, pentru ca episcopul Klein să-şĭ revóce afurisenia dictată asupra luĭ Aron, s'a ţinut în Sibiŭ un sinod de mare importanţă.

Despre acest sinod numaĭ George Bariţiŭ face amintire, urmând pe scriitoriul reformat Petru Bod, şi cădênd în erórea acestuia, că adecă sinodul s'ar fi ţinut în 15 Maiŭ 1747, pe când de fapt s'a ţinut în 15 Maiŭ 1748. În acest sinod, zice Bariţiŭ, episcopul Olsavszky a restituit pe Aron în vicariat şi apoĭ adauge: „Petru Bod spune, că din conferenţa (sinodul) de la Sibiŭ a fost alésă o deputaţiune de protopopĭ şi călugărĭ cu însărcinarea de a merge la Viena şi a cere pe Klein érăşĭ la scaunul episcopesc. Nu aflăm nicăirĭ urme, că acea deputaţiune ar fi mers la Viena; cum era să şi plece fără permisiunea guvernuluĭ“ [1]).

Cu privire la acest sinod étă ce am aflat noĭ în archivul din Blaş şi în archiva statuluĭ din Budapesta.

Împĕrătésa Maria Teresia din rapórtele secţieĭ catolice a guvernuluĭ transilvan aflase, că uniĭ membri aĭ cleruluĭ unit se întruniseră în 2 Novembre 1747 la Alba-Iulia cu scopul, ca să-şĭ depună gravaminele într'o petiţiune, care se o presenteze împĕrăteseĭ prin deputaţĭ. Fiind eĭ adunaţĭ în numĕr mic, şĭ-aŭ esprimat dorinţa, să li se concédă a se întruni în sinod formal.

Împĕrătésa cu decretul sĕŭ din 28 Martie 1748 a dat ordin secţieĭ catolice, ca pe 15 Maiŭ 1748 să convóce sinod la Sibiŭ, la care să cheme pe toţĭ ceĭ îndreptăţiţĭ, adecă pe toţĭ protopopiĭ şi câte un preot din fie care protopopiat. În sinod ceĭ adunaţĭ vor avé să asculte poruncile împĕrătescĭ, să se sfătuéscă asupra stăriĭ uniuniĭ, să-şi înşire într'o petiţiune tóte grava-

[1]) Părţĭ alese din ist. Trans. v. I. pag. 440. G. Bariţiu greşesce, când afirmă, că Olsavszky a fost în Transilvania numaĭ odată, în an. 1747, pe când el a fost de dóuĕ orĭ, în 1746 şi 1748 şi nicĭ odată în 1747.

minele şi petiţiunea să o ducă deputaţiĭ cleruluĭ la Viena [1]).

Tot în 28 Maiŭ 1748 împĕrătésa a trimis Cleruluĭ şi poporuluĭ român (Universis fidelibus Nostris Honorabilibus, Vicario, Archi-Diaconis et Sacerdotibus, Nobilibus item aliis cujuscumque Status et Conditionis Gentis Valachicae Hominibus haereditarii Principatus Transylvaniae Partiumque eidem incorporatarum Incolis) o scrisóre, în care accentuéză, câtă dragoste are dînsa faţă cu Clerul şi poporul român unit, şi ca o nóuă dovadă despre acéstă dragoste concede, ca toţĭ ceĭ îndreptăţiţĭ din cler să se pótă întruni în 15 Maiŭ 1748 la Sibiŭ în sinod, la care a numit comisar regesc *pe Mihaiŭ Manoilă Olsavszky episcopul rutean unit* de la Muncaciŭ, cunoscut cleruluĭ de maĭ înainte. Acesta avea să asculte şi să cerceteze tóte plânsorile cleruluĭ, şi să se sfătuéscă

[1]) Decretul împĕrătesei se află în copie în archivul metr. din Blaş, şi cuprinde: „Illustres etc. Quoniam ex demissis relationibus vestris successive ad Nos datis, Nostraeque Majestati relatis informamur, Clerum Graeci ritus in illo Principatu Nostro Unitum, aut potius quosdam ex iis in Oppido Nostro A. Carolinensi ad diem 2-dam proxime praeteriti Mensis Novembris eo fine convenisse, ut sua gravamina et petita in Libellum corroganda, per suos Deputatos Majestati Nostrae submitterent ac in praesens Confluxum ipsis concedendum desiderarent: Hinc benigne Vobis mandamus, ut Vos exmissis convocatoriis vestris eos omnes, qui ejusmodi confluxibus Graeci Ritus Unitorum ibidem interesse solent ac debent, e speciali annuentia et mandato Nostro ad diem 15 futuri Mensis Maii in Liberam Regiamque Civitatem Nostram Cibiniensem convocetis, qui in eodem confluxu benigna jussa Nostra audituri una de moderno statu Unionis et Cleri opportune colloqui, et gravamina, si quae habent, compilare et consequenter deputatos suos juxta instructionem Commissario Nostro Regio ad illum confluxum expediendo datam clementissime hic audiendos cum iis expedire valeant, de quibus ita constitutis Nos celerrime informabitis de ulterioribus benignis Nostris ordinationibus subinde instruendi Caeterum etc. Viennae 28 Martii 1748. Maria Theresia. Comes Ladislaus Gyulaffi

cu el asupra mijlócelor, cu carĭ unirea s'ar puté aduce érăşĭ la starea de odinióră, şi să facă propunerĭ Maestăţiĭ Sale în privinţa acésta. În fine împĕrătésa poruncesce cleruluĭ, să se abstină de la orĭ ce corespondenţă cu episcopul Klein, fiind acesta un renitent şi neascultător [1]).

Episcopul Olsavszky înainte de a veni la Sibiŭ a fost citat prin Februar 1748 la Viena spre a primi instrucţiunile de lipsă, şi spesele acestuĭ drum, pe cum şi cheltuelile sale cu călĕtoria la Sibiŭ i s'aŭ plătit din venitele beneficiuluĭ episcopesc din Blaş [2]).

În sinod clerul şĭ-a spus tóte gravaminele şi dorinţele sale, şi le-a depus într'o petiţiune, care a dus-o la Viena deputaţiĭ sĕĭ: călugăriĭ basilianĭ din Blaş *Silvestru Caliani şi Gregorie Maior* şi protopopul de la Dobra *Georgiŭ Pop.* Acest memoriŭ, deşi fórte lung, îl publicăm, cu unele omisiunĭ neesenţiale, în „Adaus" sub I, pentru că ilustréză situaţia bisericeĭ unite de pe timpul acela.

Din acest memorial (punctul 15) vedem, că episcopul Olsavszky a cetit în sinod un decret al împĕrăteseĭ, în care era vorba şi despre vicariul Aron, dar nu putem sci, că ce anume cuprindea acest decret. Nu sufere înse îndoélă, că împĕrătésa va fi poruncit, ca toţĭ să asculte de Vicariul Aron, care funcţioná în calitate de vicar apostolic, numit de însuşĭ Pontificele Roman, şi

---

[1]) Scrisórea acésta se află într'o copie defectuósă în arch. din Blaş, din care cităm cuvintele din urmă: „Ac denique a correspondentia cum Episcopo Klein ut pote refractario et erga Nos inobediente tam ipsi, quam Vos abstineatis, quo pacto Deo fidem, Nobis vero Principi Vestro obsequium praestabitis debitum, Gratiam et Protectionem Nostram Vobis perennem conciliaturi, e converso autem Mandatis Nostris contravenientes seditiosos publicaeque quietis turbatores severa indispensabiliter manebit poena".

[2]) Nrii Tesaurariatuluĭ transilvan 1389 şi 3035 ex 1748, citaţĭ în W. Union.

recunoscut de Curtea din Viena, ér pe Nic. Pop de la Balomir l'a lipsit de Vicariat.

Din gravaminele desfășurate de cler în sinod vedem, că națiunile privilegiate din Transilvania, dieta și guvernul nicĭ după 5 anĭ de la publicare nu esecutaseră rescriptul împĕrătesei Maria Teresia din 9 Septembre 1743 [1]), și nu voiaŭ să scie de privilegiile acordate uniților de împĕratul Leopold, și ast fel aceste națiunĭ compuse esclusiv saŭ în maioritate covîrșitóre din acatolicĭ, lucraŭ anume la nimicirea uniuniĭ Românilor cu biserica catolică.

Dintre dorințele și cererile cleruluĭ amintim acestea: 1) *Episcopul Klein să fie rechemat la scaunul sĕŭ episcopesc, căcĭ atuncĭ toțĭ se vor supune acestuia și se va restabili pacea și liniștea în biserică, la cas contrar poporul va trece la neunire, ér ceĭ trecuțĭ dejà nu se vor maĭ întórce nicĭ odată. Să se trécă decĭ cu vederea greșéla ce ar fi făcut-o Klein, pentru ca să se pótă mântui atâtea suflete.* 2) Națiunea română să fie declarată *de a patra națiune receptă.* 3) Episcopul unit să fie numit consilier gubernial, și câțĭva membri din cler să fie admișĭ la dietă. 4) Nobiliĭ românĭ să fie aplicațĭ în funcțiunĭ înalte, la tabla regéscă, la comitate și Scaune, și la oficiile camerale și militare. Nenobiliĭ să fie admișĭ în breslele meseriașilor. 5) Să se nobiliteze maĭ mulțĭ țĕranĭ românĭ, ca ast fel să se facă și eĭ capabilĭ de a cumpĕra și avea bunurĭ imobile 6) Blașul să se facă cetate liberă episcopală.

Celelalte petițiunĭ ale cleruluĭ le póte vedé cetitorul în textul memorialuluĭ, care asupra nóstră face impresiunea, că a fost scris după îndrumările primite de la însușĭ episcopul Klein din Roma.

Dar la Curtea din Viena nimic nu putea întimpina maĭ mare oposiție, ca rechemarea luĭ Klein, ér alte do-

---

[1]) Vezĭ maĭ sus pag. 88

rinţe ale cleruluĭ Curtea nu le-ar fi putut împlini, chiar dacă ar fi voit, căcĭ era grozavă împotrivirea celor puternicĭ din Transilvania.

Neîmplinindu-se dorinţa principală a cleruluĭ, a urmat acea, ce episcopul cu mult maĭ înainte spusese şi ce clerul acum din noŭ şi în chipul cel maĭ categoric a accentuat-o: o nóuă revoltă în contra uniriĭ, care năbuşită odată pe timp scurt, isbucnì érăşĭ maĭ târziŭ cu vehemenţă şi în felurite chipurĭ, până ce s'aŭ constituit în Transilvania dóuĕ bisericĭ românescĭ: una unită, şi alta neunită.

Capitolul XVI.

Nouă revoltă în contra Uniriĭ.

Nicolaŭ Pop de la Balomir perdêndu-şĭ oficiul de vicar, şi fiind şi alt cum bărbat neliniştit şi ambiţios, căruia îĭ plăcea numaĭ să poruncéscă, şi nu să asculte [1]), se simţi vătĕmat în ambiţiunea sa, că nu maĭ are să conducă el biserica unită, pe cum i se încredinţase din partea episcopuluĭ Klein. Din causa acésta, dar póte şi din motivul, ca prin turburarea poporuluĭ să siléscă Curtea din Viena a rechema pe Klein, începù a agita în contra uniriĭ, facêndu-se şi el neunit. Pentru acésta

[1]) Gubernatorul Haller într'un raport din 1750 adresat Cancelarieĭ aulice transilvane ast fel se esprimă despre Pop de la Balomir: „Acta enim omnia illius satis ostendere, inquietum ingenii hominem fuisse, qui praeesse semper, non parere cupiebat, et ideo etiam profugit, quod alter Vicarius apostolicus declaratus, ille vero renunciare coactus fuerit. Vereri ergo eundem, qui jam in juventute majora ambiit, graecumque etiam fermentum jam imbibit, in Transylvania vix contentum futurum, qui forte superioribus continuo negotium facesseret, imo plebeculae venenum propinaret“. (W. Union)

fù citat la Viena. El înse temêndu-se de rěŭ, în August 1748 fugi împreună cu câţîva aderenţĭ aĭ sěĭ în Muntenia [1]), unde vom vedé îndată, ce a isprăvit.

Esemplul şi agitaţiunile Balomirénuluĭ produseră grave turburărĭ în părţile meridionale ale Transilvanieĭ şi maĭ vîrtos în districtele Sibiuluĭ, Mercuriĭ, Sebeşuluĭ, Orăştieĭ şi Dobreĭ. În unele comune ceĭ revoltaţĭ aŭ despoiat bisericile unite de odăjdiĭ, vase, cărţĭ, candele candelabre şi crucĭ. Padimentul bisericeĭ l'aŭ săpat până la afunzime de un cot, fiind „pângărit“ de piciórele preoţilor uniţĭ şi ast fel trebuia aruncat afară. Aŭ spělat până şi icónele sub pretext, că sînt spurcate de uniţĭ. Pristolul, la care serviseră preoţĭ uniţĭ, l'aŭ aruncat din biserică. Persóne îngropate de preoţĭ uniţĭ aŭ fost desgropate, şi îngropate de noŭ de preoţĭ neuniţĭ. În Rěşinar aŭ băgat nóptea un câne mort în biserica unită, şi alte asemenea fapte ne maĭ audiţe s'aŭ comis de poporul fanatizat [2]).

Poporul nu se mulţămì cu atâta, ci începù a trimite deputaţĭ la Curtea din Viena, carĭ să céră cu insistinţă, să le concédă a trece şi rěmâné în religiunea greco-orientală. În tómna anuluĭ 1748 merse la Viena Ioan Oancea (Vontsa) măcelar din Făgăraş şi Nicolaŭ Oprea din Sělişte. Cancelaria aulică i-a trimis înse acasă, spunêndu-le că în afacerea lor va da un rescript către guvern. Rescriptul s'a şi dat pe la sfârşitul anuluĭ 1748, înse în acela nu se resolvia cererea deputaţilor, ci se cereaŭ informaţiunĭ despre starea lucruluĭ. Dar cu tóte acestea numiţiĭ deputaţĭ în reîntórcerea lor de la Viena, pe tot drumul de la Dobra până la Sibiŭ, lăţiră prin tóte satele vestea, că plângerile lor aŭ fost

[1]) Iosif Michaud către Baronul Penklern de dto 21 Oct. 1748 la Hurmuzachi: Documente v. VI pag. 602.

[2]) Raportul luĭ Petru Dobra din 11 Ianuar 1749, în W. Union.

ascultate la Curte şi li s'a conces, să trécă la biserica greco-orientală. Poporul la vestea acésta se adunà în numĕr mare la Sĕlişte şi hotărî, se trimită o deputaţiune la Sibiŭ, ca să céră de la guvernatorul Transilvaniei împărtăşirea rescriptuluĭ împĕrătesc. O ceată de preste 100 Românĭ se presentà în 20 Decembre 1748 la casa guvernatoruluĭ. Acesta veni în confusiune la vederea mulţimiĭ iritate şi nesciind, ce se facă, zise poporuluĭ, să vină în 29 Decembre 1748, când le va spune, cum stă lucrul. De odată provócă pe vicariul Aron şi pe Petru Dobra, care se aflá în Blaş, ca pe 28 Decembre să se presenteze la el în Sibiŭ. Aci să sfătuiră cu toţiĭ, ce este de făcut, ér în 29 Decembre 1748 guvernatorul dede de scire poporuluĭ, că în rescriptul de la Curte nu este vorba de concesiune pentru trecere la neunire, pe Ioan Oancea şi pe un alt corifeŭ îĭ prinse şi aruncà în temniţă, şi-ĭ dede pe mâna procuroruluĭ Petru Dobra, să-ĭ tragă în judecată, pentru că aŭ rĕsvrătit poporul. Mulţimea se împrăştià şi maĭ turburată şi trimise din noŭ la Viena pe Nicolaŭ Oprea din Sĕlişte [1]).

Oprea merse la Viena cu Bucur Bârsan, Moga Trif, Coman Ban şi Constantin Petrica în numele Românilor din districtele Sibiuluĭ, Mercureĭ, Sebeşuluĭ Orăştieĭ şi Dobreĭ. Acésta deputaţiune supĕrà pe împĕrătésa, care prin decretele din 15 Ianuar, 14 Martie, 22 Maiŭ 1749 [2]) adresate guvernuluĭ şi secţieĭ catolice luà mĕsurĭ fórte estinse pentru năduşirea revolteĭ. În Sĕlişte şĭ în alte comune s'a trimis miliţie, care avea să rĕmână acolo, până când poporul nu va fi dat garanţă, că ast fel de rĕsvrătirĭ nu se vor maĭ întîmpla. De altă parte înse împĕrătésa a poruncit, ca nimenea să

---

1) W. Union.

2) Se aflà tóte în copie în archivul din Blaş, dar copiile sînt scrise cu multe greşelĭ evidente.

nu fie pedepsit, pentru că este neunit, dacă nu comite excese, ci urmăriţĭ şi pedepsiţĭ să fie numaĭ aceia, carĭ în contra legilor civile turbură liniştea publică, îndémnă poporul la rĕsvrătire, întră cu forţa în bisericele unite, alungă pe preoţĭ din casele şi bisericele lor, ţin conventicule secrete, şi comit şi alte delicte, carĭ în sensul legilor patrïeĭ nu pot rĕmâné nepedepsite.

Miliţia încuartirată în casele ómenilor era o sarcină fórte grea, care curênd a frânt îndĕrătnicia poporuluĭ, cu atât maĭ vîrtos, că nu aŭ lipsit nicĭ alt fel de pedepse, ca mulcte în banĭ dictate asupra comunelor, în carĭ se întîmplaŭ excese în contra preoţilor şi bisericelor unite, incarcerarea agitatorilor principalĭ şi altele asemenea. Decĭ fruntaşiĭ comunelor supuse la ast fel de pedepse începură a se ruga, să fie liberaţĭ de miliţie. Guvernul, în urma acestor rugărĭ, în 9 Decembre 1749 trimise pe baronul Lamberto Möringer castelanul Turnuluĭ roşu şi judecător la Scaunul Tălmaciuluĭ împreună cu doĭ canceliştĭ prin tóte comunele ocupate de miliţie, ca să védă, că óre primariĭ şi juraţiĭ acestor comune da-vor garanţie, că nu se vor maĭ întîmpla turburărĭ, dacă se va retrage miliţia. Möringer constată, că în comunele Cacova, Rĕşinar, Săcel, Gurarîuluĭ, Sibiel, Sĕlişte, Galiş, Poplacă, Tilişcă şi Vale poporul şĭ-a recunoscut publice greşéla, şi a declarat în scris, că nu se va maĭ întîmpla nicĭ o turburare. Pe basa acestor declaraţiĭ miliţia fu revocată din tóte comunele numite [1].

Nicolaŭ Pop Balomireanul. după ce a trecut în Muntenia. voì să inscenezе, de odată cu turburările maĭ sus amintite, şi o emigraţiune în massă a poporuluĭ transilvan în Muntenia, pentru ca şi prin acésta să facă presiune asupra Curţiĭ din Viena pentru rechemarea luĭ Klein. El merse maĭ întâiŭ la Bucurescĭ, la curtea luĭ Grigorie-Vodă-Ghica, şi cu descrierea exagerată a su-

[1]) W. Union.

ferinţelor, carĭ le înduraŭ greco-orientaliĭ, s'a încercat a ademeni pe principele în favorul prigoniţilor promiţênd, că dacă i se vor da anumite asigurărĭ în scris, e gata a face să emigreze în Muntenia 16,000 locuitorĭ din Ardeal [1]. Principele Ghica ferindu-se de orĭ ce conflict cu Austria, nu se încumetà a primi planurile Balomireanuluĭ. Acesta, om resolut şi cutezător, pornì din Bucurescĭ maĭ departe în Moldova, 'şi de aci la Curtea împěrăteseĭ rusescĭ Elisabeta, căreia arětându-ĭ privilegiile, ce le primise biserica orientală de la principiĭ calvinĭ aĭ Ardealuluĭ, cerù scutul şi întrevenirea eĭ în favorul greco-orientalilor, şi apoĭ se întórse în Muntenia, unde ca egumen al mănăstiriĭ de la Argeş agità în continuŭ poporul din Ardeal prin emisariĭ sěĭ.

Împěrătésa Elisabeta, care întreţinea bune raporturĭ cu împěrătésa Maria Teresia, scrise ambasadoruluĭ sěŭ din Viena Pretlach, să întrevină în interesul Românilor greco-orientalĭ şi să facă tot ce ar fi cu putinţă pentru a le uşura sórtea şi a le esopera liberul esercițiŭ al religiuniĭ lor.

Ambasadorul rusesc Pretlach întrevenì la Curtea din Viena prin un memorial, care se pertractà în conferenţa ministerială din 7 Novembre 1750 de odată cu o nóuă petiţie a unor Românĭ din Transilvania, în care cereaŭ, să li se concédă liberul esercițiŭ al religiuniĭ lor orientale *şi să li se dea un episcop sêrbesc.*

Conferenţa ministerială îşĭ esprimà părerea, să se afle un espedient cuviincios spre a se satisface dorinţelor Curţiĭ rusescĭ, care se întrepune cu mare stăruinţă în acéstă causă şi care din motive politice merită deosebită consideraţiune [2]. În special propunea, ca în bisericele

[1] Epistola citată (pag. 249) a luĭ Michaud către Plenkern.

[2] „Ut conveniens modus ac ratio ineatur, quibus Aulae Russicae, quae ut pote hac in materia se vehementer interponit, et ex certis status rationibus notabilem meretur reflexionem, satisfieri possit". (Protocolul conferenţeĭ în W. Union).

greco-orientale din Sibiŭ, Făgăraş şi Braşov să se concédă liberul esercițiŭ al religiunii greco-orientale.

Pe basa părerii conferenţeĭ ministeriale emană de la împĕrătésa M. Teresia dóuĕ decrete de data 7 Novembre 1750, unul secret adresat guvernatoruluĭ, altul guvernuluĭ transilvan.

Guvernatoruluĭ se dă ordin, ca „schismaticii" să nu fie pedepsiţĭ pentru aceea, că s'aŭ lăpĕdat saŭ se lapĕdă de unire, orĭ că nu vreaŭ să se unéscă, ba chiar să se trécă cu vederea, dacă eĭ convin în casele lor private spre a ţiné cult divin după ritul lor, numaĭ să o facă acésta în linişte şi fără rĕsvrătire [1]). În special să li se concédă cultul divin în bisericele lor din Braşov, Făgăraş şi Sibiŭ. Nicolaŭ Pop Balomireanul să fie ademenit prin emisariĭ sĕĭ a veni de la Argeş în Transilvania, unde îndată să fie arestat. Ceĭ ce ar da mână de ajutor la acésta, capĕtă premiŭ de 200 galbinĭ [2]).

Guvernuluĭ transilvan se impune, să cerceteze, dacă sînt adevĕrate plângerile Românilor neuniţĭ, că ar fi persecutaţĭ, şi să arete la Curte tóte excesele săvîrşite de dînşiĭ [3]).

Guvernatorul nu întârzià a rĕspunde Cancelarieĭ aulice transilvane, că n'a silit niciĭ odată niciĭ pe un Român să se facă unit, ci numaĭ a înfrânat şi pedepsit delictele săvîrşite în contra uniţilor. Alt cum, adauge el, în Transilvania nu sînt schismaticĭ, fără numaĭ nesce negustorĭ grecoteĭ (graeculi) şi nesce călugărĭ, carĭ vin din Moldova şi Muntenia. Spune, că s'a sfătuit cu episcopul latin transilvan Stoica şi cu tesaurarul Bornemisza, cum ar puté pune mâna pe Nicolaŭ Balomireanul, dar nu crede, că-ĭ va succede acésta, şi în fine raportéză,

[1]) „Connivendumque iis erit, si in privatis suis domibus conveniant, ritu suo cultum divinum peractum, dum modo quietè et absque seditione aut plebis perversione id fiat".

[2]) Decretul se află în W. Union. [3]) Ibidem.

că a publicat Grecilor din Făgăraş, Sibiŭ şi Braşov, că li se concede liberul esercițiŭ al religiunii lor[1]).

Pe basa informațiunii primite de la guvernator şi de la întreg guvernul, împĕrătésa M. Teresia rĕspunde guvernuluĭ cu rescriptul din 11 Decembre 1750[2]), în

[1]) Ibid.

[2]) Acest rescript se află în copie în archivul din Blaş, din care estragem următórele: „Adveniente hac informatione comperimus gravamina illa nullo penitus niti fundamento .... e contra palam esse, quam enormes memorati non Uniti Valachi in illo Principatu patraverint excesus, seditiosa conventicula cogendo, plebem ad tumultum incitando, Ecclesias Unitorum invadendo, et contra publicas Tranniae leges diripiendo, sacram suppellectilem spoliando, erectas in Coemeterio Cruces confringendo et comburendo, sacerdotes verberando, vulnerando, e Sacrario per barbas extractos e templis ejiciendo, vitatis publicis viis et delusis passuum custodibus per semitas lege prohibitas Exmissarios suos in ditiones turcicas expediendo, quietem et tranquillitatem publicam turbando, salutares Monitiones Nostras vilipendendo. Mandataque positiva in bonum publicum tendentia contemnendo, pluresque alias pessimi exempli insolentias a nullo Magistratu tolerandas exercendo, imo talia etiam scandala, quae non tantum publicae quieti, sed et Deo, ac ipsius etiam Orientalis Ecclesiae institutis adversantur, perpetrando, neque tamen ob tantos ausus, pessimaque facinora illos, qui eorum causa et concitatores reperti sunt, aliter quam juris ordine citatos, auditos, et legaliter convictos, mitiorique longe poena, quam criminum gravitas de lege patria promerebatur, affectos esse, unde non querulandi ansam, quin potius tantam erga ipsos Clementiam Nostram veneranter agnoscendam habuissent. Quo tamen benignitatem Nostram prorsus Maternam magis magisque advertant, districte Vobis Gubernio Nostro Regio mandamus, ne ullus non Unitorum ad mutandum suum ritum cogatur, tanto minus persecutionem ea propter patiatur, sed ritus sui exercitium in suis oratoriis ab olim pro eorum cultu indultis et in praesens usque possessis, nominanter Cibinii, et in oppido Fogaras, suburbioque Coronensi non turbetur, aut impediatur, ac proinde nullus eorum Religionis intuitu puniatur, sed ii dumtaxat, qui seditiosi, refractarii, publicae quietis turbatores, malorumque causa reperti fuerint, verbo anterioribus hoc in passu Mandatis Nostris pro cinosura sumtis, tam illa, quam nunc emanata exacte observetis, et per alios in eodem Principatu nostro observare faciatis“.

care constată, că plângerile şi cererile Românilor neuniţi nu aŭ nicĭ un temeiŭ, condamnă cu cuvinte aspre delictele şi crimele sĕvîrşite faţă cu uniţiĭ, şi în fine adauge: „Poruncim strict guvernuluĭ nostru regesc, să nu fie silit nimenea dintre neuniţĭ a-şĭ schimba ritul şi cu atât maĭ puţin să fie prigonit pentru acesta, ci exerciţiul rituluĭ lor în casele de rugăciune, ce de mult li s'aŭ conces pentru cultul lor şi le poşed şi acuma în Sibiŭ, oraşul Făgăraş şi în suburbiul Braşovuluĭ, să nu fie conturbat orĭ împedecat, şi prin urmare nimenea să nu fie pedepsit pentru religiune, ci numaĭ aceia, carĭ se vor afla, că sînt rĕsvrătitorĭ, nesupuşĭ şi turburătorĭ de linişteа şi pacea publică şi causa relelor."

În decretul acesta se cuprinde resultatul interveniriĭ împĕrăteseĭ rusescĭ Elisabeta, care prin ambasadorul eĭ Pretlach a fost informată despre cele întîmplate.

Pe lângă mijlócele severe intrebuinţate pentru liniştirea poporuluĭ din partea auctorităţilor de stat, s'a nisuit şi vicarul Aron, să restabiléscă pacea şi unirea, luptându-se cu marĭ greutăţĭ şi maĭ vîrtos cu lipsa de vază, care i-o ştirbise fórte mult excomunicaţiunea dictată asupra luĭ din partea episcopuluĭ Klein, deşi se publicase, că acéstă afurisenie a fost invalidă şi retractată din partea auctoruluĭ eĭ.

În anul 1749 vicarul Aron visità maĭ multe ţinuturĭ turburate, ér pe la sfârşitul anuluĭ 1750 şi începutul anuluĭ 1751 visità împreună cu călugărul basilian Atanasiŭ Rednic tot ţinutul de la Făgăraş până la Dobra.

Despre resultatul acestor visitaţiunĭ canonice vicarul presentà guvernuluĭ în 18 Februar 1751 un raport, care fu înaintat Curţiĭ din Viena în 5 Aprilie 1751.

După acest raport în comunele Rĕşinar, Poplaca, Gura-rîuluĭ, Orlat, Cacova şi Vale spiritele se liniştiră. Fruntaşiĭ comunelor Sĕlişte, Galiş, Tilişca, Rod, Poiana, Cărpiniş, Jina, Căpâlna, Săsciorĭ, Sibişel, Laz, Răhăŭ,

Deal, Rĕchita, Loman şi Lancrăm s'aŭ obligat şi în scris, că vor rĕmâné credincioşĭ uniunii. În scaunul Orăştieĭ, care în 1750 se liniştise, în 1751 câteva sate începură din noŭ a se nelinişti. În scaunele Nocrichuluĭ şi al Mercuriĭ s'aŭ liniştit cu toţiĭ. În scaunul Cohalmuluĭ comuna Calbor se arĕtá contrară unirii. În districtul Făgăraşuluĭ treĭ sate maĭ rĕmaseră neunite. În comitatul Albeĭ tóte satele s'aŭ liniştit. În comitatul Hunedóreĭ, unde aprópe toţĭ se lăpĕdaseră de unire, pe încetul se întorc érăşĭ. Districtul Haţeguluĭ se întorsese la unire dejà în 1749. În comitatul Zaranduluĭ, în districtul Braduluĭ şi în scaunul Băiĭ-de-Criş s'aŭ întors toţĭ la unire. Semne de întórcere daŭ şi locuitoriĭ din districtul Hălmagiuluĭ, care fusese încorporat la Transilvania şi era supus episcopuluĭ sêrbesc de la Arad, căcĭ un protopop de frunte de acolo s'a declarat unit. În sfârşit încheie vicarul, că în tóte celelalte comitate şi scaune, întru cât icĭ şi colea a fost turburată unirea, s'a restabilit deplin pacea bisericeĭ.

La raportul sĕŭ vicarul a alăturat şi un conspect statistic despre starea dieceseĭ Făgăraşuluĭ, pregătit în 1 Octobre 1750, pe care îl publicăm în „Adaus" sub XI.

După evenimentele acestea a urmat şi abzicerea episcopuluĭ Klein.

Capitolul XVII.

Abzicerea episcopuluĭ Klein.

După ce episcopul Klein nicĭ în 1746, nicĭ în 1747 n'a voit să sĕ plece la insistinţele Curţiĭ din Viena, şi la stăruinţele Sântuluĭ Scaun apostolic, să abzică de episcopie, pertractările cu el în privinţa acésta s'aŭ întrerupt pe timp îndelungat, adecă până în primăvéra anuluĭ 1749.

Episcopul, lipsit din 22 Aprilie 1747 de venitele beneficiuluĭ episcopesc. ér de la începutul anuluĭ 1748 şi de o parte însemnată a ajutórelor caritative. carĭ i le trimeteaŭ aderenţiĭ luĭ pe ascuns din Trausilvania, a ajuns din zi în zi tot în maĭ mare miserie. Deja în 10 Februar 1748 scriá luĭ Ĭosif Malevicz fiscalul Consistoriuluĭ metropolitan din Strigon, că şi-a zălogit tóte obiectele de valóre.[1]) În strîmtórea acésta recurgea episcopul şi la Cardinalul Albani, să sĕ întrepună la Curtea din Viena, ca saŭ să-ĭ concédă a sĕ întórce la scaunul seŭ episcopesc, saŭ să-ĭ dea o pensiune anuală *de 1000 scudi romanĭ,* şi la Pontificele Roman, ca saŭ să-ĭ facă posibilă reîntórcerea în diecesă, saŭ să-ĭ dea ceva ajutor, din care să pótă trăĭ[2]) Curtea din Viena nu reflectà de loc la ast fel de rugărĭ, crezênd póte, că va poté pacificá biserica şi fără de rehabilitarea luĭ Klein, şi rĕmânênd încă tot pe lêngă punctul seŭ de vedere de la început, că adecă pensiunea are să se determine numaĭ după efeptuirea abziceriĭ. Curia Romana rĕspundea episcopuluĭ, că după ce n'a voit să abzică, şi să priméscă pensiunea de 600 scudi romanĭ adecă de 1200 fl. R, ce i-a oferit-o maĭ înainte, acum nu i sĕ póte da alt ajutor.

Cu tóte acestea i s'a făcut înlesnirea, că primia liturgiĭ, din al căror stipendiŭ trăia cum putea, orĭ luá împrumut când căpĕtá. şi cerşia, când nu maĭ avea încătrăŭ[3]), aşteptând, că dóră raporturile religióse din

[1]) Pro mea hinc eliberatione quomodocumque laboret, quia oppignoravimus omnia, et responsum accepi, nihil amplius me acquisiturum, cum noluerim acceptare, quando et quod prius fui oblatum (Protocolul de la Orade).

[2]) Actele în protocolul de la Orade.

[3]) Documentul dat în 29 Iulie 1748 de Vasile Iagodzinski superiorul mănăstireĭ rutene din Roma despre liturgiile celebrate şi epistola fără dat a episcopuluĭ către baronul Toussainet, în protocolul de la Orade.

Transilvania vor silì Curtea din Viena, să-l rehabiliteze.

În tómna anuluĭ 1748 şi în primele lunĭ din anul 1749 eraŭ, pe cum am vĕḑut în capitolul precedent, cele maĭ seriόse mişcărĭ în contra unirii. Ministrul împĕrăteseĭ contele Kollowrath şi cancelariul aulic transilvan contele Gyulaffi sĕ convinsera, că acestor mişcărĭ nu se va puté pune stavilă, daca episcopul Klein nu va abzice fără amânare, şi nu se va numì în locul luĭ un alt episcop. În sensul acesta înaintară deci amêndoĭ în 2 Februar 1749 o representaţiune la Maria Teresia. Acésta supuse lucrul judecăţiĭ conferinţeĭ ministeriale, care întrunindu-sĕ în 14 Martie 1749 sub presidiul conteluĭ Königsegg, constatà urgenţa abziceriĭ luĭ Klein, şi pentru resolvirea cât maĭ grabnică a lucruluĭ, propuse împĕrăteseĭ, ca, în sensul cererilor Curieĭ Romane, afacerea acésta să o încredinţeze spre pertractare Cardinaluluĭ Mellini, care însă sĕ fie ajutat şi de cardinalul Albani; apoĭ să determine pensiunea anuală a episcopuluĭ în suma de 1200 fl. Renensi, adecă 600 scudi romani în sarcina beneficiuluĭ episcopesc; să trimită la mâna Cardinaluluĭ Mellini 600 florenĭ, ca să-ĭ pótă da episcopuluĭ îndată ce va fi subscris actul de abzicere; în fine împĕrătésa să trimită la Roma un act de abzicere formulat gata, pe care episcopul numaĭ să-l subscrie. [1])

Împĕrătésa aprobà părerea conferenţeĭ ministeriale, şi în sensul acesta scrise în 17 Maiŭ 1749 şi cardinaluluĭ Mellini, şi cardinaluluĭ Albani. [2])

---

[1]) Actele relative la acestea sĕ află în archivul statuluĭ din Viena, şi anume: Protocolul conferenţeĭ ministeriale din 14 Martie 1749 şi formula de abzicere.

[2]) Epistola împĕrăteseĭ sĕ află în archiva statuluĭ din Viena, Coll. Romana.

Pertractările pe basa acésta nu s'aŭ putut însă începe îndata, de óre ce episcopul nu sĕ aflá în Roma, fiind dus cu concesiunea Papeĭ la băile din Viterbo, de unde se întórse numaĭ pe la mijlocul luĭ Iunie 1749. [1])

Vicegereutele Romeĭ Ferdinand Maria de Rubeis însarcinat de Papa a tractá cu episcopul Klein, făcù tot posibilul spre a-l înduplecá pe acesta sa abzică. La început episcopul promise verbal Vicegerenteluĭ, că pe lânga unele schimbărĭ va subscrie actul de abzicere formulat în Viena, dar după ce faptice nu l'a subscris, o corespondenţă désă s'a schimbat între eĭ în tot decursul anuluĭ 1749 cu privire la formularea actuluĭ de abzicere. [2]) Vicegerentele, ca să pótă îndupleca maĭ uşor pe episcopul la acest pas, cerù prin cardinalul Albani de la împĕrătésa, să concédă luĭ Klein a sĕ intitula şi în actul de abzicere „episcop al Făgăraşuluĭ", maĭ departe să nu sĕ pună în acest act public, că episcopuluĭ nu-ĭ este iertat pănă la mórte a sĕ mişca din Roma, orĭ din statul pontificiŭ, ci acésta să se statoréscă în un alt act papal, şi în fine ca pentru datoriile contrase de episcopul pe tîmpul cât a funcţionat în Transilvania, să nu i se pótă pune pensiunea sub secuestru din partea nicĭ unuĭ creditor. Împĕrătesa sĕ învoì la tóte acestea, numaĭ sĕ vadă odată terminată acésta afacere. [3]) Însă episcopul, care póte încă tot spera, că turburările religionare din Transilvania vor sili Curtea din Viena, să-l rehabiliteze, punea nóuĕ şi nóuĕ pedece

[1]) Protocolul de la Orade, şi epistola luĭ Albani către prim-cancelarul Ulfeld din 21 Iuniŭ 1749 în archiva statuluĭ din Viena.

[2]) Corespondenţa acésta se află în protocolul de la Oradea-mare.

[3]) Albani către Ulfeld, 11 Oct. 1749; M. Teresia către Albani, 18 Oct. 1749; Albani către Ulfeld, 1 Nov. 1749; M. Terezia către Albani, 22 Nov. 1749; Albani către Ulfeld, 6 Dec. 1749; Tóte sĕ află în archiva statuluĭ din Viena, Coll. Romana.

la actul de abzicere, [1]) cea ce făcù pe cardinalul Albani, ca într'o scrisóre a sa cătră Ulfeld din 24 Ian. 1750 să caracteriseze pe Klein de *„cervello durissimo, instabile e macchinatore."* [2])

Cardinalul Albani nu-şĭ putù împlini misiunea primită din Viena, ér împĕrătésa rĕmase fórte măhnită vĕḑênd, că episcopul Klein, în loc să abzică, a cerut de la dênsa în 4 Novembre 1749, să-ĭ supună causa judecăţiĭ scaunuluĭ metropolitan de la Strigon. [3])

Amărăciunea împĕrăteseĭ sĕ vede din scrisórea, adresată în 25 Aprilie 1750 Cardinaluluĭ Mellini, în care accentuéză cât de mult a abusat episcopul de răbdarea eĭ şi a Pontificeluĭ Roman, şi că numaĭ pentru aceea nu l'a pedepsit ca pe un turburător de liniştea publică, pentru că a voit să încunjure scandalul şi să nu supere pe Sânţia Sa Pontificele. Că episcopul este

[1]) Cardinalul Albani în epistola sa de dto 10 Ianuar 1750 adresata prim-cancelaruluĭ Ulfeld, sĕ plânge asupra episcopuluĭ cu aceste cuvinte: Illustrissimo ed Eccellentissimo Signore. In risposta della stimatissima poscritta di V-ra Ecc-za nella sua lettera dei 27 del caduto X-bre toccante l' affare del vescovo Klein, dirò all E. V. che ho differito sin' ora à renderle conto di ciò, che si và qui operando, perche aspettavo di poterle dire qualche cosa di positivo, ma non è stato possibile di concludere cos' alcuna, benchè Mons-r Vicegerente d' ordine di Sua San tà si affatichi con tutta efficacia per indurre il sud-to vescovo ad ultimare il negozio; ma non potrebbe mai credere V. E. quanti sutterfugj e cavilli vada trovando per eludere le di lui diligenze, e sottrarsi dall' adempire, o sodisfare alle sue insinuazioni, mancando anche tal volta à ciò, che ha promesso, e frapponendo sempre nuovi ostacoli alla conclusione dell' affare. Non si lascia tuttavia di stargli ad dosso, e di stringerlo ad accomodarsi al dovere, ne mancherò altresì di ragguagliare l' Ecc-a V-ra di quanto sarà per accaderne in adempimento del mio dovere, e del nuovo impulso, che si è compiaciuta di darmene. **Alessandro Card-le Albani.** (Archivul statuluĭ din Viena)

[2]) Archiva statuluĭ din Viena.

[3]) Protocolul de la Orade.

causa, că uniunea scade din zi în zi, sĕ vede de acolo, că Nicolaŭ Pop protopopul de la Balomir, care erá cel maĭ intim pretin episcopuluĭ, a apostatat, şi trecênd pe ascuns în Muntenia şi mărturisind publice schisma, cu esemplul seŭ a produs nóuĕ turburarĭ în popor, pe carĭ Vicariul Aron nu le póte năduşi, pentru ca numele luĭ cel bun l'a stricat episcopul cu sentinţa de escomunicare publicată de protopopul Pop în tótă Transilvania. Biserica unită este espusă pericluluĭ şi pentru că a scădut numĕrul preoţilor, ne fiind episcop care să chirotonéscă alţiĭ în locul celor decedaţĭ. Deci Mellini să stăruéscă la Pontificele, ca să constrîngă pe episcopul a abzice fără amânare, căcĭ până atuncĭ împĕrătésa nu-ĭ dă acestuia nicĭ o pensiune. de óre ce este nevrednic de hrana trupéscă un om, pentru a căruĭ încăpăţinare atâţia creştinĭ sunt lipsiţĭ de nutremênt spiritual. [1])

După lungĭ pertractărĭ episcopul silit de fóme şi chiar şi de bólă, în 8 Octobre 1750 sĕ declară gata a abzice pe lêngă o pensiune anuală de 1200 fl. computată din 14 Maiŭ 1749. Pensiunea să i-o plătéscă ministrul reşident în Roma al împĕrătesei, liberă de orĭ ce secuestru pentru datoriile contrase de episcopul înainte de 14 Maiŭ 1749. Îndată ce împĕrătésa îl va asigurá despre acestea prin o scrisóre, el va subscrie actul de abzicere formulat în sensul pertractărilor de până aci. [2])

Împĕrătésa cu scrisórea sa din 31 Octobre 1750 împlini cu un fel de bucurie dorinţele episcopuluĭ, şi de odata pe lêngă suma de 600 florenĭ spedată luĭ Mellini în Maiŭ 1749, maĭ trimise acestuia încă 750 fl. ca ast fel cu aceste sume să sĕ póta plati episcopuluĭ

[1]) Vedĭ actul în „Adausul" acesteĭ cărţĭ sub II.

[2]) Vedĭ scrisórea luĭ Mellini cătră Ulfeld de dto 10 Oct. 1750 în „Adaus" sub III.

pensiunea scadentă din 14 Maiŭ 1749 până în 31 Decembre 1750, după ce acesta va fi iscălit actul formal de abzicere. [1])

Episcopul după primirea acestor asigurărĭ, tocmaĭ în timpul, când în Viena se pertractá întrevenirea Rusieĭ amintită în capitolul precedent, păşì cu nóuĕ pretensiunĭ înainte de a iscălì abzicerea şi anume: să i se estradee tóte mobilele sale lăsate în Blaş, să i sĕ plătéscă tóte pretensiunile, ce le-ar avé faţă cu beneficiul episcopesc, şi să i se dea „censul catedratic," care nu şi-l încassase. Aceste pretensiunĭ Mellini le aduse la cunoscinţa împĕrăteseĭ cu scrisórea sa din 19 Decembre 1750. Împĕrătésa rĕmase frapată de acésta nóuă trăgănare a causeĭ, şi timp îndelungat nu respunse nimic la scrisórea Cardinaluluĭ. Acesta solicità rĕspuns cu scrisórea sa din 27 Februar 1751, dar nu căpĕtà nicĭ un rĕspuns. În fine în 17 Martie scrise conteluĭ Ulfeld aceste cuvinte fórte grave: „Acuma sum constrîns a vĕ scrie din noŭ, căcĭ tot maĭ de plâns sĕ face starea acestuĭ sĕrman prelat, şi acésta derógă prea mult demnităţiĭ luĭ episcopescĭ. Escelenţa Vóstră, el este în ochiĭ Romeĭ întregĭ, care vĕḑêndu-l sfirşindu-se într'o estremă miserie, deplânge tare nefericirea luĭ. Compătimirea faţă cu el este universală, stărnindu-o el chiar şi în aceia, carĭ maĭ înainte reprobaŭ încăpăţinarea luĭ, şi carĭ vĕd, că bólele periculóse, de carĭ a fost lovit în timpul din urmă, aŭ provenit din suferinţa prea mare de miserie. Acéstă suferinţă şi eŭ sciŭ. că a ajuns la un grad, care-l duce aprópe la desperaţiune, căcĭ nu maĭ are către cine să sĕ întórcă spre a primì ajutor, după ce a făcut atâtea datoriĭ pentru susţinerea sa de tot slabă în timp de 7 anĭ, de când sĕ află acì secue-

[1]) Epistola M. Tereziеĭ către Mellini de dto 31 Octobre 1750, care sĕ publică în „Adaus" sub IV.

strat fară nicĭ o plată, lipsit cu totul de venitele bisericeĭ sale; şi fiind-că aşa nu o maĭ póte duce, şi decorul Măestaţiĭ sale încă nu permite, ca el să maĭ rĕmână în acéstă situaţie prea nefericita: mĕ măgulesc cu speranţa, că Escelenţa Vóstră veţĭ face, ca el să fie scos din acéstă situaţie, fiind-că aveţĭ dejà la mână documentele legale despre supunerea luĭ la voinţa Maestăţiĭ Sale". [1])

Împĕrătésă mişcată de aceste cuvinte, cu scrisórea sa din 14 Aprilie 1751, după ce face imputarĭ grele episcopuluĭ şi după ce accentuéză, că Roma a fost prea indulgentă faţă cu un om atât de încăpaţinat, declară Cardinaluluĭ Mellini, că împlinesce şi dorinţele episcopuluĭ relative la mobilele şi activele luĭ şi la „censul catedratic" restant, dar acésta este ultima Eĭ voinţă,

---

[1]) Originalul din archiva statuluĭ din Viena cuprinde: „Roma 17 Marzo 1751. Sotto il dì 27 del passato mese io feci nuovo motto a V. E-za sopra il vescovo di Fogaratz Ora sono astretto di rescriverlene, perchè via più deplorabile diviene lo stato di questo povero prelato, e troppo discapito ne ridonda alla sua dignità vescovile. Ecc-mo Sig-re, egli è nell' occhio ti tutta Roma, che vedendolo languire in una estrema miseria, altamente compiange questa sua sventura Il compatimento verso di lui è universale, riscuotendolo egli eziandio fino da quegli stessi, che per l' addietro biasimavano la sua pertinacia, li quali conoscono essere provenute le di lui pericolose malattie ultimamente sofferte dal soverchio patimento di miseria. La quale sò ch' è ridotta a tale segno, che quasi è giunto egli a stato di disperazione, mentre non ha più dove voltarsi per ricevere soccorso, dopo di aver contratti tanti debiti per uno scarsissimo suo mantenimento in sette anni, ch' ei trovasi qui sequestrato senza verun' assegnamento in una totale privazione delle rendite di sua chiesa; e perciò siccome così non può più tirare avanti, e il decoro di S. M. non permette ch' ei stia in una tale infelicissima situazione; così mi lusingo che V. E. proccurerà che ne sia sottratto, giacchè ha in mano li documenti legali della di lui sommissione alla volontà della M. S. (Archivul statuluĭ din Viena.)

și dacă episcopul în treĭ lunĭ nu va subscrie abzicerea, nu va maĭ căpĕta pensiune. [1])

În urma acestora episcopul vĕḑênd, că nu l'a putut mântuì nicĭ auctoritatea Sântuluĭ Scaun apostolic, nicĭ dorințele Cleruluĭ și poporuluĭ, nicĭ turburările inscenate pentru el și nicĭ chiar complicațiunile diplomatice provocate de aderențiĭ luĭ, ajuns în situațiunea generaluluĭ, care închis în fortăréță și-a consumat și munițiunea și proviantul, și înfrânt de bólă și fóme, în 7 Maiŭ 1751 abzise de episcopie prin act formal depus în mânile Pontificeluĭ Roman. [2])

Cardinalul avisà pe împĕrătésa despre acésta cu scrisórea din 8 Maiŭ 1751. Împĕrătésa primì cu mare bucurie vestea, și cu scrisórea datată din Poșon la 27 Ĭuniŭ 1751 cerù de la Cardinalul Mellini, să înduplece pe Klein, să compună și o enciclică saŭ scrisóre pastorală către foștiĭ seĭ credincioșĭ, prin care el însușĭ să-ĭ încunoscințeze despre abzicerea sa, să-ĭ îndemne a fi supușĭ Episcopuluĭ, ce li se va numì, ér pănă atuncĭ să asculte de Vicariul general, să țină strîns la sânta unire și la credință către Măestatea Sa. [3])

Episcopul împlinì și acéstă dorință împĕrătéscă prin enciclica sa din 5 August 1751. [4])

Împĕrătésa cu decretul eĭ din 30 August 1751 adresat secțieĭ catolice din guvern, [5]) dispune, să sĕ convóce sinod electoral, în care să i se candideze treĭ

---

[1]) Maria Terezia către Mellini de dto 14 Aprilie 1751 în „Adaus" sub V.

[2]) Actul acesta îl publicăm în „Adaus" sub VI. Din el vedem, că și Samoilă Clain (la Cipariŭ op. c. pag. 102) și Nilles (Symb pag. 600) greșesc, când afirmă, că Klein a abzis în 10 în loc de 7 Maiŭ 1751

[3]) Maria Teresia către Mellini de dto 27 Ĭuniŭ 1751 în archiva statuluĭ din Viena.

[4]) Veḑĭ actul în „Adaus" sub VII.

[5]) Se publică în „Adaus" sub VIII.

individĭ destoinicĭ pentru scaunul episcopesc. La sinod să asiste în calitate de comisarĭ regescĭ David Mariaffi de Maxa comitele comitatuluĭ Cluşuluĭ şi Petru Dobra asesor la Tabla regéscă. Înainte de convocarea Sinoduluĭ secţia catolică să chieme la sine pe Vicariul general şi pe unul orĭ doĭ protopopĭ şi să le cetéscă actul, prin care a abzis Klein, şi enciclica acestuia adresată Cleruluĭ şi poporuluĭ. Vicariul să traducă pe românesce enciclica şi să o alăture la cerculara, cu care va convocá sinodul electoral, ér actul de abzicere să se arete şi publice în sinodul electoral, pentru ca toţĭ să sĕ convingă, că abzicerea acea s'a *„întêmplat de bună voie şi din indemnul propriŭ al episcopuluĭ“*.

Directorul fiscal să dea mână de ajutor plenipotenţiatuluĭ [1]) episcopuluĭ, ca să incasseze acestuia „censul catedratic“ restant.

Lucrurile mobile private ale episcopuluĭ Klein să sĕ separeze de ale episcopieĭ, şi după ce din preţul lor sĕ vor fi plătit datoriile, ce le-ar avé episcopul în diecesă, acelea, întru cât ar maĭ remâné, să se predee plenipotenţiatuluĭ episcopesc.

Tot în 30 August 1751 scrise împĕrătésa în particular şi în secret şi gubernatoruluĭ Transilvanieĭ, comunicându-ĭ o instrucţiune specială pentru comisariĭ regescĭ, [2]) şi recomandându-ĭ, să se înţelégă în secret

---

[1]) Episcopul în scrisórea sa din 21 Maiŭ 1751 adressată luĭ Mellini zice: „In Transylvania constituo ad interim pro meis plenipotentiariis ad colligenda ea, quae a Sua Majestate Sacratissima clementissime resoluta sunt, in iis quae ad forum ecclesiasticum pertinent privative Adm. R. D. Archi-Diaconum *Abraham Pop Daliensem, Ven. Cleri graeci ritus per Transylvaniam uniti Notarium.* In iis autem quae ad forum externum pertiuent simul Nobilem ac Generosum Dominum *Demetrium Muntiul Nepotem meum* Balasfalvae residentem“. (Arch. stat. din Viena: Rom, Weisungen Fasc. 210.)

[2]) Actele sĕ publică în „Adaus“ sub IX.

cu aceştĭ comisarĭ, cum s'ar puté îndupleca alegătoriĭ unul câte unul şi separat, ca să pună în numĕrul ternar al candidaţilor şi pe Mihaiŭ Manoilă Olsavszki episcopul rutean unit de la Muncaciŭ, căcĭ împĕrătésa are intenţiunea a transferá pe acest episcop la scaunul vacant al dieceseĭ Făgăraşuluĭ.

Acéstă instrucţiune pentru guvernatorul transilvan şi comisariĭ regescĭ, este fórte instructivă pentru noĭ. Ea ne arată, că vicariul Aron nu a rîvnit timp îndelungat la scaunul episcopesc, cum îl acusă Hurmuzachi [1]), căcĭ dacă el ar fi rîvnit, ar fi şi lucrat aşa, ca împĕrătésa pe el să-l doréscă episcop, ér nu pe ruténul Olsavszky. Pe Aron l'a ridicat în tronul episcopesc încrederea cleruluĭ, care în parte însemnată se convinsese, că acest bărbat bun suferise pe nedreptul prin excomunicarea episcopuluĭ sĕŭ Klein.

Maĭ instructivă înse este acea „instrucţiune“ din alt punct de vedere. Ea ne arată, cât de desvoltat era sentimentul naţional la clerul unit, carele nicĭ în urma uneĭ presiunĭ atât de puternice nu s'a plecat a pune în candidaţiune pe ruténul Olsavszky. Pentru acéstă faptă clerul merită tótă lauda şi recunoscinţa nóstră, căcĭ dacă el nu s'ar fi purtat aşa brav, cine scie ce s'ar fi ales de Românĭ, dacă uniţiĭ ar fi ajuns sub ierarchie slavo-ruteană tocmaĭ atuncĭ, când neuniţiĭ parte ajunseră, parte aveaŭ să ajungă sub cea slavo-sêrbéscă.

Capitolul XVIII.

Ultimiĭ anĭ şi mormîntul luĭ Klein.

Episcopul rĕmase tot în Roma şi după abzicerea sa, avênd lângă sine pe nepotul sĕŭ de frate Ioan Clain (Klein), care petrecu cu el 16 anĭ acolo [2]). Locuia în

[1]) Fragmente pag. 128.
[2]) Cipariu opul citat pag. 142.

mănăstirea Basilianilor ruteni, lângă care să află și stă și astăzi biserica *„di S. Sergio e Bacco“*, numită și *„Madonna del Pascolo“*.

Pensiunea de 1200 fl. și-o căpětă regulat din venitele beneficiuluĭ episcopesc din Blaș, și succesoriĭ sěĭ Aron și Atanasiŭ ĭ-aŭ plătit-o regulat până la mórtea luĭ. Timpul și-l petrecea în rugăciunĭ și cetind poețiĭ clasicĭ. Din aceștia a ales și copiat tot ce i s'a părut maĭ frumos într'un volum octav de circa 300 paginĭ scris cu mâna sa proprie. Acest manuscris se conservă și astăzĭ în biblioteca mănăstiriĭ rutene, respective a Colegiuluĭ rutean din Roma. Pe călcâiul legaturiĭ de piele négră este scris: *„Manuscriptum Baronis Klein de Szád epigramatum celebrorum latinorum scriptorum selecta“*. Pe fóia primă stă scris: *„Manuscriptum Illmi et Rmi Dni L. Baronis Klein de Szàd Epp. Fogarasiensis Ritus Graeci: oblatum a suo Dignissimo Nepote Illmo Dno Ioanne Barone Klein de Szad Procuratori Gn-li Ordinis S. B. M. Ruthenorum: P. Ignatio Wolodzho, anno 1769 Romae die 20 Martii.*

Pe fóia a treia, unde se începe manuscriptul, stă scris: *Illustrium poëtarum flores collecti, selecti, et in locos communes redacti, digesti ordine sequenti per me Ioannem Innocentium Klein L. B. de Szad Eppum olim Fogarasiensem in Transylvania, dum in hac Alma ac Celeberrima Capitali mundi Urbe, Roma, detiner, incipiendo ab Anno Christi 1753.*

Deși departe de aĭ sěĭ, episcopul se interesa de tóte cele ce se petreceaŭ în Trasilvania, căcĭ numaĭ așa se póte esplica, că în 30 Iuniŭ v. 1764, în sinodul electoral ținut după mórtea episcopuluĭ Aron, a fost ales și pus și el între candidațiĭ pentru episcopie, în locul al doilea cu 72 voturĭ[1]).

---

[1]) S. Clain la Cipariu l. c. pag. 114.

Că Inocenţiŭ încă se ocupá serios cu gândul de a ajunge a dóua óră episcop al diecesei Făgăraşuluĭ, se vede din epistola, ce o adresà archiepiscopuluĭ din Strigon Francisc Barkóczy în 1 Octobre 1764, în care i recomândă, să întrevină, ca dintre ceĭ 3 candidaţĭ aĭ cleruluĭ să fie numit cel maĭ vrednic, şi indirecte se recomândă pe sine [1]). Chiar şi după numirea episcopuluĭ Atanasiŭ Rednic, uniĭ dintre aderenţiĭ luĭ Klein aŭ rugat pe Papa Clemente XIII, să întrevină la împĕrătésa în favorul luĭ, *„că pe Atanasie nicĭ de cum nu-l vor cunósce“*, dar rugările acestea n'aŭ obţinut alt resultat, de cât mâhnirea împĕrăteseĭ [2]).

După o viaţă atât de agitată episcopul în véra anuluĭ 1768 se bolnăvi fórte greŭ şi după ce zăcu treĭ lunĭ neîntrerupt în pat [3]), în 23 Septembre (IX Kal. Octobris) 1768 repausà în vîrstă de 76 anĭ şi conform dorinţeĭ sale fu înmormîntat în biserica *„della Madonna del Pascolo“*, ér aprópe de altar nepotu-sĕŭ i-a pus o lespede de peatră cu următorul epitaf:

Ioanni Innocentio Lib. Bar. Klein
Valiachorum [4]), Graec. Ruth. et Rasc.
Episcopo Fogarasiensi
Qui
A Carolo VI Et M. Theresia Romm. Impp.
Pro Sua Ecclesia Suoque Populo

[1]) Nilles, pag 629: „Haec autem dico timens, ne quod ego, imo non ego, sed gratia Dei mecum, aedificavi, et propter quae heterodoxi exacuerunt in me linquas suas tamquam serpentis, alii incaute destruant.“

[2]) S. Clain l. c pag. 115.

[3]) Episcopul Atanasiŭ Rednic scrie în 17 Maiŭ 1769 Tesaurariatuluĭ: „Defunctus in gravi etiam infirmitate per tres continuos menses lecto semper affixus fuisse perhibeatur.“ (Archiva din Blaş).

[4]) Eróre, în loc de Valachorum.

Plurimis Impetratis Beneficiis
Provincia Sancte Pieq. Administrata
De Ecclesia de Patria De Provincia O. M.
Tandem Aetate Operibusq. Confectus
Cessit Episcopatui.
Obiit IX Kal. Octob. MDCCLXVIII [1]).

„Tocmaĭ întru acea zi, când aŭ murit la Roma episcopul Klein, aŭ căzut în polata de la Blaş la pămînt icóna episcopuluĭ Klein, fiind de faţă Episcopul de atuncĭ Atanasie Rednic. Icóna acésta de nimenea mişcată aŭ cădlut cu faţa în sus, cu picióréle înainte, cu capul către uşe, cum este obiceiul a duce mortul; pentru aceea uniĭ ziceaŭ, cum că acest semn s'a făcut pentru ca să se arate, că atuncĭ aŭ murit episcopul cel adevĕrat", aşa scrie Samoilă Clain la Cipariŭ op. cit. pag. 103, ér noĭ adaugem, că portretul episcopuluĭ Klein se află şi acum în reşedinţa metropolitană, ér o copie de pe acela se póte vedé în seminariul teologilor din Blaş.

Pétra de pe mormîntul luĭ Klein am găsit-o la locul, unde a fost pusă de la început, când maĭ mulţĭ dintre ceĭ ce am peregrinat la Roma am visitat mormîntul acesta Marţĭ în 4 Aprilie n. 1893. Am căzut cu toţiĭ în genunchĭ în jurul petreĭ, în care sînt tăiate cuvintele citate. am rostit rugăciunĭ pentru sufletul nemuritoriuluĭ episcop, ér profesorul Nicolaŭ Ionaş din Blaş cu vocea luĭ dulce întonă tropariul *„Cu sufletele drepţilor"*, şi *„În vecĭ pomenirea luĭ"*, şi în urmă am încununat tabla comemorativă cu ramurĭ de brad aduse cu noĭ din munţiĭ Sarmisegetuseĭ. Pe toţĭ ne podidiră lacrimele de emoţiune şi pietate şi nu o lacrimă se vedea

[1]) Epitaful acesta, copiat de pe lespedea de pétră, ce este şi astăzĭ, se deosebesce puţin de cel publicat de Cipariŭ în Acte şi fragmente pag. 142 după un protocol manuscris, care astăzĭ se află la domnul preposit I. M. Moldovan. La Cipariŭ după cuvintele „cessit Episcopatui" unrméză un şir: „Vixit annos LXXVI.

şi în ochiĭ creştinilor evlavioşĭ din Roma, carĭ eraŭ în biserică şi priviaŭ scena mişcătóre, ce li-o oferiam noĭ.

De atuncĭ o mică schimbare s'a întîmplat la mormîntul luĭ Klein. În anul 1896 biserica *„della Modonna del Pascolo“* se prefăcù în biserică de ritul grecesc pentru alumniĭ nouluĭ seminar rutean de lângă ea. Cu ocasiunea acésta a trebuit să se ridice pétra comemorativă de la locul eĭ, pentru ca să se pótă face iconostas grecesc şi padiment noŭ. Ea fu rĕzimată de un părete al bisericeĭ, unde o aflà în Iunie 1896 domnul Dr. Vasile Hossu, atuncĭ profesor, acum canonic în Blaş. Ingrijat, ca nu cumva pétra acésta preţiósă pentru noĭ să se prăpădéscă, saŭ să nu maĭ ajungă la locul eĭ, domnul Hossu rugà pe înalt-preasânţitul Mitropolit Victor Mihályi, să facă paşiĭ de lipsă, „ca mormîntul fericituluĭ archiereŭ Inocenţiŭ să rĕmână păstrat cu scumpĕtate pentru veneraţiunea viitórelor generaţiunĭ ale neamuluĭ nostru.“

Domnul Metropolit cu scrisórea sa din 28 Iuliŭ 1896 întreveni la prefectul Sacreĭ Congregaţiunĭ de Propaganda Fide Cardinalul Miecislaŭ Ledochowski, ér acesta cu rescriptul din 22 August 1896 rĕspunse, că lespedea se va aşeza la locul eĭ de odinióră, îndată ce se va fi terminat iconostasul bisericeĭ [1]). Aşa s'a şi întîmplat. Astăzĭ tabla comemorativă este aşezată chiar înaintea uşiĭ împĕrătescĭ (din mijloc) la întrarea în altar.

Încheiere.

Cetitoriul, care va fi urmărit cu atenţiune scrisele nóstre din acéstă carte, se va fi convins, că evenimente marĭ s'aŭ petrecut în viaţa poporuluĭ românesc din Transilvania între aniĭ 1728—1751.

[1]) Archivul metrop. din Blaş. Nro 3789—1896.

Noĭ le-am descris fidel așa, pe cum ni le înfațișéză documentele contimporane, și în cele maĭ multe casurĭ nu am făcut alt ceva, decât am reprodus cuvintele acelora, carĭ saŭ aŭ produs evenimentele, saŭ aŭ simțit efectul lor, voind a transpune pe cetitor în lumea nisuințelor, gândirilor și simțemintelor, carĭ aŭ agitat poporul românesc timp de 23 anĭ în epoca episcopuluĭ Ioan Inocențiŭ Klein.

În epoca acésta s'a pornit mișcarea politică, religiósă, culturală și socială, care în parte duréză și astăzĭ în viața poporuluĭ românesc. Cine vrea decĭ să cunóscă originea nisuințelor și aspirațiunilor nóstre de astăzĭ, să pĕtrundă causele evenimentelor din ceĭ din urmă 150 anĭ, și să se orienteze în viitor, trebue să studieze acea epocă.

A înlesni acest studiŭ a fos scopul, la care am țintit.

Fine.

ADAUS.

DOCUMENTE.

I.

La pagina 246.

Nro 338—1748.

Gravamina

Cleri Romano-Vallachici per Transylvaniam, Partesque eidem incorporatas Uniti pro altissimo, eoque expedientissimo Apostolico-Monarchali remedio, ac consolatione ante Augustum Thronum flexis e genibus humillime deposita et clementissimo Determinio substrata.

Primo: Quamquam miser et afflictus iste Clerus cum ingressu perversi illius Impostoris in Daciam, varias, easque maximas passus sit persecutiones, odia, verbera, incendia, separationem comercii, non solum in Divinis, verum et Politicis, perturbationem ab Ecclesiis et Parochiis, Beneficiorum omnium privationem, vim ad onera publica, et quidquid in ludibrium S. Unionis decepti per Impostorem auditores facere potuerunt, gravissime pertulerit, majori tamen cum dolore, et animi sui moerore deploravit et deplorat continuo Pastoris sui desideratissimi Illustrissimi Episcopi Klein tam diuturnam absentiam, ac Romae detentionem. Ob hanc enim spiritualis sui Rectoris praecipue absentiam praesentaneam suam in spiritualibus ruinam satis enarrare non valet: Populi ab Unione velut a Gremio S. Matris Ecclesiae enatas defectiones, imo in aliquibus locis et ab ipso ritu Graeco, in cujus locum superstitiosos Ritus introductos esse cum dolore experitur: Baptizantur clandestine hunc in modum: In nomine P. solius, in nomine B. Viriginis, in nomine SS-orum, in triplice Trinitate, id est ter pronunciando: In nomine Patris etc. ac miris etiam aliis modis: Communicantur cum pane, aqua vel vino intincto, alii cum Bulbis ex arboribus, alii aliis modis; moriuntur ut animantia, sepeliuntur ut Bruta, conjunguntur pro cujusvis placito absque omni ordine. Omni errori viam apperuerunt. Quidquid ipsis libet, et nec Rei pro demerito castigari, neque pertinaces pro condigno corrigi possunt:

Vaniloquiis, verbis futilibus, ac inutilibus nequissimorum hominum ac levium mulierculorum quam maxime adhaerent, ad realem Idololatriam brevi tempore transituri. Quae mala quanta sint, qualesque post se trahant consequentias nemo non videt. Ut itaque haec facilius corrigi possint, perturbatus S. Unionis Status sincere componatur, et animae praetioso Christi sanguine redemptae non pereant, sed citius ad Gremium S. Matris Ecclesiae reduci valeant: utilissimum, summeque necessarium remedium censet clerus reditum Illmi Eppi Klein, cui omnes, quamprimum redierit, omnem pollicentur submissionem. Accedit, quod hic Episcopus primus pro parte Valachorum Romam ad universalem omnium Patrem in suis tribulationibus, ut sibi, et nobis solamen aliquale adferret, simulque vaccillantem populum in amorem summi Patris insinuaret, semet contulerit: Qui si non rediret, populus diversa meditaretur, abalienareturque a Supremi, et Universalis Ecclesiae capitis amore, Schismaticis spes omnis ad S. Unionem redeundi eriperetur, videntes Episcopos Unitos nullam in Matre Ecclesia Romana referre consolationem, Clerus quoque animo semper perturbato ferret, Pastorem suum, quem sibi in omnibus optimum semper experti sunt, Romae perpetuo exulem fore.

Secundo: Etsi in piissime collato a Divo quondam Imperatore Leopoldo, occasione nempe ejurati schismatis, et amplexae Sacrae Unionis, Diplomate clerus noster clero latino aequiparetur et tam Ecclesias, quam earundem res, et Personas Ecclesiasticas, eadem prorsus immunitate Ecclesiastica, Indultis et Privilegiis gaudere debere declaratum sit; nihilominus non ut iisdem gauderet, quinimo Augustanae et Helveticae confessionis Ministris postponuntur *ac ipsis etiam Graeci Ritus Schismaticis deteriores sunt.* Unde personas nostras Ecclesiasticas irrequisito Episcopo, et in ludibrium totius nostri Cleri ad nudam etiam suspicionem saepissime captas, incarceratas, et ad forum saeculare citatas, mulctatas, in bonis damnificatas, ad vetita honoraria, taxas, contributiones, Quarteriorum praestationes, Naula et Telonia tractas: quinimo etiam Decimas a Terris Patrimonialibus sacerdotum loco terrarum Ecclesiasticarum habitis, vineis, item pecoribus, apibus et caeteris Ecclesiasticorum Bonis ante Unionem etiam a Principibus Tranniae a similibus exemptis adactas: In casu renitentiae, quamvis iustissimo, notabiliter aut damnificatas, aut ad sanguinem usque verberatas, aut membris mutilatas, et utinam non interfectas! Ecclesias et Personas Ecclesiasticas diu possessis terris, pratis, silvis, vinetis, molendinis, Educillis, aliisque locorum beneficiis privatas, filios in

paterna quoque Ecclesiasticorum potestate existentes, incarceratos, a frequentatione scholarum prohibitos, extructionem Capellarum sive oratoriorum in locis etiam 20 et 30 hominum paria superantibus interturbatam, aedificationem vero templorum, etiam ubi 100, 200 vel atiam 300 animae reperiuntur, interdictam, cruces elevatas, et alicubi etiam imagines excisas et destructas, ne Officialibus nostris Ecclesiasticis eorumque citationibus laici nostri Ritus obtemperarent, prohibitos, et alia id genus inconvenientia contra manifestas leges humanas ac Divinas commissa, nonnullis in locis deploramus. Et sane siquidem haec aequalitas Graeci Ritus cleri cum latino constet ex Decretis etiam Sanctae congregationis generalis de propaganda fide habita sub die septima Februarii Anni 1627-mi ubi aequalem in Polonia Episcoporum Graeci Ritus cum latini Ritus Episcopis dignitatem fore declarat et nullam aliam esse praecedentiae causam, nisi antiquitatis promotionis ad Episcopatum; taliter enim habet in causis precedentiae inter Episcopos latini Ritus et Episcopos Ritus Graeci Uniti: Sacra Rituum congregatio alias censuit, nullam etiam rationem caeteris paribus inter illos habendam esse, quam antiquitatis eorum promotionis ad Episcopatum; unde eadem S. Congregatio strictissime praecipit, ut nullus Ruthenorum Unitorum ad latinum ritum transire audeat, sub poena nullitatis actus. Insuper eiusdem S. Congregationis de propaganda sub 4 Febr. 1676 emanatum decretum taliter habet referente Eminentissimo Cardinali Herlio (?); S. Congregatio declaravit percutientes Clericos Ruthenos Unitos Excommunicationem incurrere, cum Clerici praedicti iisdem Privilegiis Canonis et fori, Immunitatis et libertatis gaudeant, quibus clerici latini potiuntur. Omittimus alia antiquiora S. Generalia, et particularia Concilia, duorum istorum Rituum cointelligentiam et aequipollentiam declarantia, siquidem naturali etiam iure constet, unicos Benignae Matris filios, quos eodem sinu fovet, iisdem favoribus esse complectendos, quibus sic habitis cum de similibus simile debeat esse Iudicium, Hinc etc. (Aci să probéză inmunitatea Clerului, apoĭ se continuă):

Tertio: Licet in nostris Ecclesiis nos quoque vera, et incruenta sacrificia Deo offeramus, et Verum Christi Domini Corpus pro viatico conservemus, Templa tamen nostra pro locis refugii reorum capitis, etiam qui de iure et Stylo gaudere deberent, adinstar Ecclesiarum Latini Ritus non agnoscuntur, cum ex iis ad Asylum confugientes haud requisito Episcopo facile excipiantur. (Aci se probéză dreptul asiluluĭ, apoĭ se continuă):

Quarto: Etsi jure divino, uti inferius patebit, cautum sit, ut saeculares rebus Ecclesiasticis se immiscere, Beneficio, terrarum possessione, aut Parochia aliquem amovere, honoraria exigere, aliquo sub praetextu, aut praetensi usus et consuetudinis sub velamine non praesumant, attamen tam ritus, quam ceremoniarum nostrarum quidam ignari, numerum personarum ad cultum divinum necessariarum ipsimet definire, de rebus sacris ordinare, exceptis in aliquibus locis duabus, in aliquibus una persona Ecclesiastica iuxta nostrum ritum in minimo etiam templo pro convenienti divini cultus administratione nequaquam sufficientibus, reliquas ad omnia plebea onera trahere solent.

Quandoquidem etc. (Aci se probéză din canóne nedreptatea ce se face clerului, apoĭ se continuă):

Quinto: Destituitur clerus noster portione Canonica pro sustentatione Parochorum necessaria, unde fit, ut cum parochi nostri tenues habeant stolae proventus, iis solis vivere non valentes, propriis militare coguntur stipendiis, et ut vivere possint cum magna status sui prostitutione, et aliarum nationum derisione ad rusticanos labores manum applicare, ad sordida lucra animum impendere et ad vilissima quaeque obeunda se se objicere compellantur....... Nihilominus si etiam, ut superius meminimus, quidam saeculares praesertim Augustanae, et Helveticae confessionis, et huiusmodi canonicam ordinationem impediunt, et hactenus observatam super terris a Sacerdotibus nostris quocumque iure possessis, immunitatem in mentionatis Principum Privilegiis specificatam impugnant, famulatu autem nostrorum hominum accuratissime potiri student. Iustitiae itaque consentaneum esse videtur, ut et Terrae, quas, uti hactenus sacerdotes sive hypothecario, sive successorio, emptitio aut testamentario jure possederunt, immunes ab omnibus externis oneribus habeantur, et aliae sufficientes excindantur; nam quorum famulatu potimur, eorundem animarum etiam curam habere tenemur. Et porro si Dni terrestres, uti passim fatentur, subditorum suorum bona temporalia defendunt, iisdemque invigilant, quanto magis spiritualia non modo defendere, vero sedulo etiam procurare deberent. Accedit quod si juxta S. Chrysost. Hom. 65 Pharoo, uti ex Genes. C. 47, V. 22. patet, immunitatem hanc gentilibus suis concessit, quomodo eam non concedet Christianus rex et Princeps sacerdotibus Christi? Eorum enim honos vel contemptus ad Deum ipsum pertinet, et quod in eos confertur, Deo confertur, qui ubertim vices rependit Principesque remunerabitur. Certe D. Leopoldus Imperator omnes suas de

populo barbaro victorias, Spolia, Triumphos cum primis sacerdotum precibus adscribebat.

Quam inconveniens porro etiam hoc sit, quod in certis locis obventiones Parochiales, solutiones Cantorum, Ludi-Magistrorum, reparationes Domorum Ecclesiasticarum, et alia his similia Laici nostri Helveticae confessioni et Augustanae addictis praestare cogantur, nostrae vero Ecclesiae (ad tot enim partes nostrates non sufficiunt) ruinari permittantur, et Parochi ipsis inservientes suprafatis a suis oviculis obvenientibus destituti, quin etiam externis innumerabilibus oneribus aggravati, crebris in coelum missis suspiriis justitiam sitiant, siquidem id natura etiam, quae ipsis irrationabilibus quoque creaturis erga suae formae individua majus quoddam ductum, et inclinationem indidit, satis probatum inconvenientiamque ejus abunde manifestam reddat, ommittimus; graviter enim quispiam tam in naturale, quam Divinum Ius delinqueret, si prorsus parentibus in maximis miseriis relictis, alienis tum ad victum, tum vero ad alia in vitae sublevationem necessaria subministraret, quod onus, quam grave sit, ipsimet etiam praerecensitarum Religionum asseclae facile animadverterent, praesertim si in contrarium ad idem praestandum adigerentur. Quam indecens et hoc, saltem spectato favore Religionis, quod Ecclesiae nostrae Ecclesiis Augustanae et Helveticae confessionis de Portione Canonica satis provisis postponantur.

Sexto: Excluditur clerus noster a participatione decimarum de terra regia, et alibi, quas alterius Religionis Praedicantes accipiunt, contra expressam Punto 1-mo Divi quondam Imperatoris Leopoldi mentem, quae est: ut Catholici Parochiani propriis suis Catholicis Parochis, reformati vero suis reformatis Ministris decimas et caetera similia pendant; in Bonis Apaffiano-Fiscalibus quarta parte Decimarum: in comitatibus vero, ubi non ex Regia collatione possidentur Decimae, sed vigore Articuli praejudiciosi, vel aliis modis per Dnos Terrestres occupatae sunt, privatur clerus illis: ubi e contra collatione Regia possidentur decimae, quartis: inter Siculos, ubi non sunt decimae, et quartae, privantur Capeciis. seu portione Canonica, quibus tamen aliarum Religionum Parochi gaudent. Quod enim Decimarum praestatio de jure. divino ad Ecclesiasticos spectet, plena est S. Scriptura etc. (Se probéză dreptul la Decime, apoĭ se continuă).

Septimo: Porro universis Privilegiis, Immunitatibus et Praerogativis a Divis quondam Hungariae etc. Transylvaniae Regibus et Principibus nobis pie concessis contraveniri cum summa nostra iactura dolenter experiri cogimur.

Si enim caeterarum in Trannia Religionum Privilegia observantur, et manutenentur, observari certo, et manuteneri deberent etiam nostra, quae aeque clausa sunt, tam in corpore iuris Canonici, quam civilis. (Sĕ citéză câteva canóne şi legĭ, şi sĕ continuă.)

Octavo: Quamvis decreto divi Imperatoris Leopoldi Puncto quarto omnes consuetudines, Leges et statuta, seu in communi, seu in particulari contra aequalitatem libertatis catholicae Religionis plene abolita, et sublata sint; attamen certae quaedam leges et Articuli ante Unionem contra nos satis praejudiciose emanatae et editi observantur, vigore quorum omnem penitus Iurisdictionem nostram Ecclesiasticam et fori spiritualis sublatam esse volunt.

Quod vero hosce contra nos factos ante Unionem Articulos, et Edicta attinet, ut eorum inconvenientia et veritati juris Divini, Canonici, imo et naturalis repugnantia magis appareat, aliquos eorum hic recensere necessarium fore duximus, et quidem (Urméză legile şi edictele nedrepte, apoĭ continuă):

Nono: Cum summo Ecclesiarum nostrarum detrimento experiri debemus aliquibus in locis pia legata, et Testamentarias Dispositiones Ecclesiis, aut Parochis nostris Ecclesiasticis factas impugnari. (Sĕ probéză nedreptatea, apoĭ sĕ continuă:)

Decimo: Grave et illud est, quod filii nonnullorum non modo nostrorum laicorum, verum et sacerdotum a Scholis frequentandis arceantur. Siquidem certum sit in Transylvania non vigere mancipatum, seu subditos non esse rigorose servos, sed si qua ipsi subditela teneantur, oritur illa ratione fundorum, quos colunt, adeoque ipsorum libertas tota non residet in voluntate Dominorum terrestrium. Certe hoc summi saeculorum superiorum reges ac Imperatores optime agnoverunt, et quidem divus Leopoldus ad majus Scientiae, virtutis et consequenter Religionis Sacrae incrementum, pie desideravit, ut scholae publicae in Trannia variis in locis pro natione Vallachica erigerentur; Carolus VI deinde utilitatem ab ista natione in bonum publicum, conservationem, et defensionem patriae promanantem benigne considerans, Scholas Balázsfalvae liberalissime fundavit, quas felicissime regnans Majestas Vra Sacrma pro eo quo fertur in religionem Apostolico zelo, ac subditos pietate, nec non Eiusdem Mattis Vrae Sacrmae Augustissimae Domus aeterna memoria Gloriosissimorum Praedecessorum suorum vestigiis inhaerens, idem opus munificientissime hodiedum continuari curat. Quibus stantibus, an juste nostri nostrorumque hominum Filii a Scholis frequentandis arceri possint? quemadmodum itaque

nullum praegnans se se offert motivum, ita e contrario facile intelligere est, similibus se opponentes non aliam habere pro scopo intentionem, quam ut, et nos cum tempore ignorantiae tenebris involuti, inhabiles reddamur ad obeunda, ut debet, nostra munia spiritualia, populumque in fide catholica instruendum etc. et ut Populus ipse, qui sic non valens distinguere, quid iustum, rectumve sit, digne sibi impositum credat, coeceque subire compellatur. Quae intentio non solum Reipublicae Bono contrariatur, ut pote cuius maxime interest viros habere scientia ac prudentia praestantes. sed S. Unioni quam maxime adversatur, cum per huius modi impedimenta non schismaticos ad unionem, sed Unitos ipsos ad Schisma redire necesse sit ex defectu sacerdotum, aliorumque saecularium eruditorum, qui Populo ipsi maxime rudi necessaria Fidei rudimenta explicare nequirent, cum omnium manifesto aeternae salutis discrimine, catholicae Religionis praejudicio, ac perpetua Cleri de Schismate accusatione. Pariter

Undecimo: In locis, ubi etiam ducentae vel trecentae animae nostri Ritus reperiuntur, scholas .et templa aedificare impedimur. Et quamquam aedificatio scholarum non tantopere impugnari videatur, quia vero, quod majus, extructio templorum per universam terram regiam, sive sedes saxonicales, aliaque nonnulla loca, etiam ubi 300 et ultra animae nostri ritus reperiuntur, non permittitur, siquidem per se hujus rei inconvenientia, et cultus divini praejudicium appareat, multis eam probare distulimus, satis est dixisse: Regia est terra, et Regi regum, et domino dominantium, etiam non solum in quibusdam suburbiis, verum et Pagis locum denegat mundus, vanitatibus omnia plena sunt, et non est ei locus in diversorio (: imo nisi annualem Taxam dederint, in suburbio Cibinensi, imo nec in stabulo :), quid injuste conquestus es Domine Iesu Christe? quod non habeas, quo caput reclinares. Sed praejudicare dicatur fors privilegiis saxonum cultus divinus, et erectio templorum, ad quod R. 1-mo: non praejudicat magnificum in suburbio Coroniensi Graeci-ritus schismaticorum templum, quanto magis nostrum Cibinii, cum et fundum ad id collatum habeamus, non praejudicabit? pariter in aliis pagis mixtis templa aliarum religionum non praejudicant, erogetur (?); sunt enim in multis possessionibus mixtis diversarum religionum Templa; accedit quod cultum Divinum boni Christiani ampliare soleant, uti S. Stephanus Rex fecisse constat ex Tit. 11 Part 1 Decret. Trip. ubi ait: Hic adinstar Salomonis struxit Templa, ditavit donis etc., non restringere. 2-do Ratio etiam dictat, ut, qui onera publica

portant nimirum contributiones, vecturas, aliaque servitia tam publica Principis, quam privata, idest officialium. saltem pro templo, et parochia locum habeant; siquidem a S. Tridentina Synodo, ut superius diximus, quam aliis sacris conciliis, Episcopis serio innuatur, ut curam animarum districte habeant, et Parochias invitis etiam Rectoribus, et aliis quibuscunque erigi curent.

Duodecimo: Contingit ut in aliquibus locis uniti ad observationem Festorum cum latini ritus incolis adigerentur.

Ex quo unitis non leve scandalum sane oritur, Schismaticis vero spes ulterior ad S. Unionem redeundi plane adimitur. Deinde uniti hoc utuntur argumento: Si latini Ritus homines nos ad celebrationem suorum Festorum cogere adnituntur, cogent etiam sensim ad mutandum ritum ipsum: unde non nisi disturbia, dissensiones etc. in Populo. Accedit etiam, quod haec utriusque ritus festorum observatio inhabiles reddat nostrates ad sui ipsius, ac publicas etiam neccessitates perferendas.

Decimo tertio: Quod proventus stolares ab antiquo parochis nostris dare soliti, iique respectu ministerii Ecclesiastici Ritus istius exigi, ad viles praestatiunculas reducti, limitati, et ferme absorpti sint, Clerus et id graviter perfert. Certe si Latinis sacerdotibus pro quolibet sacrificio Missae solum lectae cruciferorum 30 minus stipendium praestatur, cur non etiam nobis, qui post tantum, diuturnum nempe ac nocturnum officium Lythurgias semper cantatas dicere debemus, ista praestari non deberent? Idem cogitandum, caeteris paribus, de reliquo quoque divino nostri ritus officio, idcirco cum is, qui altari servit, de altari vivere debeat. congruum et justum est, ut quemadmodum aliarum Religionum Parochis dantur proventus stolares, dentur etiam nostris: iique secundum consuetudinem locorum ante limitationem habitam, donec per Episcopum, cujus muneris est de similibus determinare, aliter determinabitur.

Decimo quarto: Benignum suae Majestatis Decretum Caesareo-Regium ratione excindendorum, et assignandorum Parochis fundorum tam internorum, quam externorum in Pagis, quod effectuatum non sit, Clerus sat graviter fert, in aliquibus locis assignabant quidem, sed etiam hic, ob potentiam et reclamationem Dnorum terrestrium, valde exiguum, in aliis nullum ob disceptationem Populi ratione quantitatis assignandae, in aliis denique, etiamsi aliquem fundum dederint, illum receperunt iterum, et quidem cum fundis sacerdotum antea tentis, ac possessis. et sic fundi priores Ecclesiastici una cum fundis assignatis, et rehabitis, sub onera publica pertracti sunt; ergo Clerus benigni illius Decreti effectuationem suspiranter anhelat.

Decimo quinto: Ratione (: Tit :) Patris Aron Vicarii generalis insistit Clerus verbo regio Majttis Vrae Sacrmae in Clementissimo Decreto per (: Tit :) Episcopum Munkacsiensem pro tunc Majttis Vrae Sacrmae Commissarium Cibinii 15 Maji 1748 publicato. Caeterum

Existentia patris Theologi diversi Ritus penes Episcopum Fogarasiensem in modernis circumstantiis plus S. Unioni nocet, quam prodest: cujus rei testimonium sunt ipsi Theologi Patres.

Quae aggravia quanta sint, et quam graves post se trahant consequentias, quemadmodum absque ulteriori digressione abunde compertum erit, ita iisdem omnibus ut remedium inveniamus, iuxta Sacr. Trid: Synod: de reform. sess. 25. Ca. 20. seriam hujusmodi jurium et immunitatum Ecclesiasticarum humillimam commendationem, ad Sacramae Caesareo-Regiae Majestatis Vestrae Thronum supplices confugimus et ne contingat clerum Populumque nostrum ulterius orbatum Pastore affligi, Reformatis, Augustanis et Unitariis postponi; Iura Episcopalia in controversiam vocari, Dignitatem et Iurisdictionem Ecclesiasticam ordinariam contemni, de genu supplicamus, quatenus ad praescriptum St. Canonum Iuris Divini, dictamenque Iustitiae Distributivae, clementissime demandare dignaretur:

Primo: Ut Episcopus Klein Caesareo-Regia misericordiâ ac Clementia redeat, nec unius hominis error, sed tantarum animarum salus respiciatur; cum misericordia et iustitia custodiant Regem et clementiâ corroboretur Thronus ejus, Prov. 20 v. 28.

Secundo: Ut Personae nostrae Ecclesiasticae, irrequisito episcopo, praesertim ad nudam suspicionem ne capiantur, ad Forum Saeculare citentur, damnificentur, mulctentur, in Familias et Bona eorum ne involetur, vero in Foro competenti juridice prosequantur, ad Decimas aliasque pensiones ne adigantur, pariter Ecclesiarum Bona ne profanentur etc. Sed et relictarum sacerdotum viduarum, donec in statu viduitatis permanserint, eadem ratio habeatur.

Tertio: Etiam Templa seu Ecclesiae nostrae habeantur pro loco refugii seu asyli.

Quarto: Vetita Honoraria, taxae aliaeque Pensiones a Sacerdotibus unitis ne exigantur; insuper loco, beneficio, Parochia, terrarum possessione per saeculares ne amoveantur, aliique in eorum locum ne surrogentur, verbo: praefati saeculares in rebus, et causis Episcopum concernentibus ne se immisceant, numerum personarum ecclesiasticarum ut pote tam Ritus, quam Ceremoniarum nostrarum ignari, pro libitu suo non definiant.

Quinto: Cum de portione Canonica Ecclesiis nostris provisum non fuerit, ut etiam parochis nostris assignetur, reliquae autem Terrae quas sacerdotes, sive successorio, sive emptitio, sive hypotecario jure possident, habeantur pro Ecclesiasticis, et immunes prouti etiam hactenus.

Sexto: Admittantur iidem Ecclesiastici, etiam nostri, ad participationem Decimarum de terra regia, et aliunde a suis Parochianis obvenientium: item de bonis Fiscalibus provenientium quartarum.

Septimo: Privilegiis in favorem nostrum olim a Regibus Hungariae et Principibus Tranniae collatis ne contraveniatur.

Octavo: Articuli, Edicta et alia statuta contra nos ante Unionem facti et emanata pro cassatis, revocatis et abolitis declarentur.

Nono: Testamentariae dispositiones, legata Ecclesiis et Personis nostris Ecclesiasticis facta ratihabeantur.

Decimo: Ut filii Vallachorum a Scholis frequentandis non arceantur.

Undecimo: Ut Scholas et, ubi plures fuerimus, Templa libere aedificemus, imo iuxta leges a (: Tit :) Dominis Patronis conditas, signanter approbatarum constitutionum Part. 1 Tit. 1 Art. 7. in locis mixtis, ubi plures sunt nostrates, quam aliarum religionum, majori parti, idest nostratibus, Templum, Parochia, et reliqua cedant, eo magis, ubi vix est aliquis Auditor alterius Religionis.

Duodecimo: Ut nemo imposterum unitos ad celebranda alia, praeter sua propria Festa adigere, *deglobare,* vel quoquo modo molestare audeat.

Decimo tertio: Ut stolares proventus clero unito ab antiquo praestari soliti, licet miseri, et respectu oneris ministerii Ecclesiastici in ritu Graeco sat exigui, ad meliorem usque dispositionem in statu, quo fuerunt, pro locorum consuetudine. restituantur.

Decimo quarto: Ut Clementissima Suae Majestatis Sacramae Resolutio super assignandis pro Clero unito fundis Ecclesiasticis internis et externis, iuxta piissimam Intentionem Caesareo-Regiam effectui mancipetur, Caeterum

Etiam Puncti Decimi quinti benigna consideratio habeatur. Ut itaque horum omnium Praemissorum tanquam ad Forum spirituale pertinentium in ordine ad sacrae Unionis conservationem. augmentationem et respective reductionem, cupitum consequi possimus finem, salutaria, utilia summequee necessaria essent media sequentia: Quae esto quidem temporalia esse

videantur, pro compositione et reductione tamen non modo hujus Gentis, sed aliorum quoque circumadjacentium Schimaticorum ad Gremium Sanctae Matris Ecclesiae invitatione ac acceptatione, ultima sunt media, juxta quae tam Clerus, quam Populus suam maximam tandem assequentur consolationem, sicque omnis inquietudinis, et defectionis ansa ac occasio e medio tolleretur. Et quidem.

Primo: Si etiam Natio nostra in principatu, prae caeteris numerosissima, pro quarta recepta Natione in Transylvania et Partibus eidem annexis Diplomatice declararetur, essetque capax omnium Beneficiorum et officiorum ad instar aliarum receptarum Nationum.

Secundo: Si ipse Episcopus unitus resolveretur in Consiliarium Gubernialem cum voto et sessione, qui et Cleri, et Populi ipsius Protectorem a natura agere posset; Ex clero autem Graeci Ritus etiam inter Status admitterentur. Ita etiam

Tertio: Si Nobiles nostri ritus ad tabulam regiam praevia candidatione, officiaque Comitatuum, et Sedium, nec non Cameratica, militariaque promoverentur et applicarentur. Ignobilium vero filii ad contubernia opificum, aliasque artes liberales admitterentur.

Quarto: Si benemeriti Ignobiles etiam gratia regia nobilitarentur, sicque Bonis coëmendis, ac pacifice possidendis, nec non aliis libertatibus Praerogativisque instar aliorum nobilium habiles redderentur.

Quinto: Si locus, seu Possessio Balásfalva, pro Episcopo Unito Residentia ex Benignissimi Principis Caroli VI. Collatione destinata, in liberam, Episcopalemque Civitatem eveheretur, juxta bullam erectionis Episcopatus istius et Dotationem Ecclesiae unitae Leopoldinam ab omni gratuita praejunctura, condescensione ac inquartirisatione Militari eximeretur. Et certe:

Quod primum receptionem nempe Nationis nostrae respicit, sincere nihil obstare videtur, si enim consideretur quoad numerum, ista coeteras omnes in hac Provincia receptas Nationes longe excellit; *si quoad antiquitatem in Dacia, est omnibus antiquior.* Si quoad onera publica, illa aliis omnibus nationibus receptis plura perfert; Aerarium regium quam maxime auget et tam in militaribus Expeditionibus, quam in coeteris pro Patriae defensione necessitatibus concurrit. Deinde nostrates etiam aeque pro huius Patriae defensione sanguinem fuderunt et actu quoque militiam Mjttis Vrae Sacramae in magno numero adaugent, licet id augustae Aulae non constet, ex eo, quod semper sub nomine aliorum serviant; et ideo nullam famam vel

honorem, multo minus Praemium aliquale referre valent. Iam si in oneribus supportandis, virtutibus, aliisque Patriae adminiculis exhibendis praefata natio nostra aequiparatur caeteris Nationibus receptis, aequiparari certo deberet etiam in favorabilibus, cum lex naturalis, et iustitia distributiva praecipiant, ut qui sentit onus sentiat etiam commodum.

Quod secundum attinet, suadent rationes tam religiosae, quam Politicae. Religiosae, quia si Clerus haberet Protectorem suae Nationis proprium, ad quem ductu ipso naturali liberius, ac facilius accederent, nec iudicaretur de clero, absque Clero, et siquid in praejudicium S. Unionis aut Unitorum determinaretur (: cum modo promiscui sint :), esset, qui genuine informaret Augustam Aulam de omnibus, Clero, et populo hinc praejudicantibus, et sic majus incrementum caperet per annos quattuor S. Unio, quam per elapsos 44 ob defectum eiusmodi Protectorum. Politicae, quia caeteris paribus, et Populus magis ad suos, quam ad alienos in suis necessitatibus, pro quacunque consolatione recurreret, sicque talia videndo, in S. Unione nostri magis firmarentur, alii autem ad eandem amplectendam invitarentur. Et hoc esset absque praejudicio caeterarum Nationum, praecipue cum hi Guberniales consiliarii constiterint etiam ex Arianis, qui, cum jam penitus exclusi sint, in eorum locum facile Majestas Vra Sacrama Episcopum Fogarasiensem Unitum substituere posset. Id ipsum suadet ratio; nam Valachi uniti sunt catholici; si igitur catholici sunt, capaces sunt officiorum, et beneficiorum, quorum sunt capaces catholici: Ergo si Episcopus latini ritus non obstantibus Patronis et Protectoribus, tum nationis suae, tum religionis in Gubernio, ne aliquid in praejudicium horum fiat, est Consiliarius, poterit et Episcopus Graeci Ritus, cum nullum habeat. Ob easdem rationes, conveniens, justum, et Rege Apostolico dignum est, ut ex clero unito inter Status admittantur. Porro

Quoad tertium: Quamvis integros districtus, uti Fogaras Kövár, Hatzeg, et plus quam medietatem nonnullorum comitatuum, Sediumque incolamus, nullum tamen, uti aliae Nationes ex gremio nostro officialem habere facultamur; verum imponuntur nobis officiales varii, qui, quia alterius sunt nationis, et aliqui Bona etiam alibi habent, miserias nostras tam Spirituales, quam Politicas aut parum aut penitus nihil curant. Hinc itaque aliquorum nrum ad duplicem decimam, et contributionem adactio, et onerum in Provincia a qualibet natione recusatorum in nostram, ut pote Protectore tam in excelso regio Gubernio, quam in Provincia carentem, derivatio, praesertim cum causa

versetur cum alterius Nationis (: cuius et judex est :) Personis, a facie Tribunalis reversio! hinc in sedibus Saxonicalibus ab antiquo in nostratibus usuatarum Terrarum, Pratorum, montium, Sylvarum, Popinarum, item molendinorum, aliarumque locorum utilitatum ablatio! Hinc exercitii artium, plantationis vinearum, erectionis hortorum etc. in integris etiam Pagis Vallachicis interdictio! Hinc in clerum dispositio! in S. Unionem impedimentum etc. Ergo in Bonum, et utile tum S. Unionis, tum aerarii regii, tum etiam tranquillitatis publicae cederet, si nostri quoque nobiles, servata aequalitatis lance, ad similia officia applicarentur. Porro: Idem dicendum quoad quartum, caeteris paribus, praeterquam quod populus etiam per hujusmodi gratiosas collationes Regias quam maxime consolaretur. Pariter

Quoad quintum: Cum ex clementia divi Imperatoris Caroli VI. Fundatoris piissimi Balasfalvae Monasterium, Capitulum, consilia Episcopalia, scholae et alia id genus, quae cultum Divinum, populique Religionem, et conservationem, majorem Dei Gloriam concernunt, futura sint, ut haec commode exerceri possint fineque suo non destituantur; pro erectione Balasfalvae in liberam Episcopalem Civitatem Majtti Vrae Sacramae humillime supplicat Clerus. Demum

Ut Majestas Vestra Sacra-ma servitutis miserorum subditorum Vallachorum nimium onerosae, quam Dni Terrestres ab eis exigere solent, benignam reflexionem, ac Maternam, qua in suos subditos fertur, considerationem habere dignaretur.

Et haec sunt, quae pro nunc ad Augustissimum Thronum, Majestatis Vestrae Sacra-mae pro remedio et consolatione totius cleri, ac miserae Nationis Valachicae de genu humillime submittimus: ut et nos infimi sacratissimae Majestatis Vrae fideles subditi eandem cum caeteris in Transylvania nationibus clementiam experiri, Deumque quietè pro incolumitate, longaevitate, felici regimine, et augmento augustissimae Domus austriacae indefesse exorare valeamus. Majestatis Vestra sacramae Humillimi, perpetuoque fideles subditi.

P. Sylvester Kalijani, P. Gregorius Majer, Georgius Pap Arch. Dobren. Cleri Graeci Ritus Trannici Deputati.

(Archiva statuluĭ din Budapesta).

II.

La pag. 260.

Ad Cardinalem Mellini Viennae 25-ta Aprilis 1750 Resignationem Eppi Fogarasiensis Baronis Klein concernens.

Abunde cognitum est Reverendisimae Paternitati Vrae, quanta nos moderatione et Clementia in prosequendo negotio Resignationis Episcopi Fogarasiensis Baronis Klein continuo usae simus, et quod justae Nostrae Caesareo-Regiae (quam pervicax praesul promeruerat) indignationi ideo hucusque temperaverimus, ut hoc medio sacrae unionis tranquillitas in provincia diversarum Religionum dogmata recipiente pro incremento Orthodoxae religionis eo facilius ac maturius restituatur. Hac piissima de causa motae Clementiam rigori Iustiţiae praeferentes, poenas pró ratione delicti Episcopum merito expectantes tantisper suspendere, viam e contra placidam, omnem scandali ansam praecaventem, inire maluimus, benignissime declarantes, prompta Pastoris resignatione, qua de periculo mali in futurum securae redderemur, Nos contentas fore, eidem hac lege pro sustentatione sŭa annuam 1200 fl. Rhen. pensionem de trimestri in trimestre per Ministrum nostrum Romae residentem anticipato numerandam ac eo, quo par est, modo cautam definientes. Ita ut sublatis praeterea pro desiderio Sanctitatis Suae omnibus illis difficultatibus, quae in condenda formula resignationis instrumenti se offerebant, jure merito nil aliud quam ipsum resignationis actum sponte ab Episcopo, uti promiserat, perfecte editum expectandum habuissemus.

At longe diversum ab expectatione Nostra prodidit eventum adjacens Exemplar epistolae Rdissimi Cardinalis Alexandri Albani et huic annexa eaque immoderata formula resignationis, quam Episcopus pro temerario suo genio noviter adstruere ausus est, perhibens: quod vir pervicax (non obstante, quod tam de forma, quam de conditionibus instrumento resignationis inserendis post aliquot annorum recursum, pro tenore Nostrae ad praefatum Cardinalem Alexandrum Albani 22 die Novembris anni ultimo elapsi datae Benignae Resolutionis plane tandem conventum fuisset) novas quaerendo cavillationes, tum Beatissimi Patris, cum nostra abuti patientia non vereatur: et quod magis est, ad dicendum sibi jus temere provocare ausit; quod, nisi ad avertendum scandalum et ob Reverentiam erga Sedem Pontificiam Clementer hucusque distulissemus, poenas, quae concitatores et turbatores tranquillitatis publicae manent, testantibus actis Sedi Pontificiae medio Nuncii in aula nostra residentis olim communicatis, ipsi jam dudum decrevissemus.

Interim, dum haec Romae callide machinantur, Sacrae Unionis Statum in Transylvania de die in diem in pejus prolabi magno cum animi sensu cernimus, non obstante nostra ad reprimendum malum indefesse adhibita cura, deteriora, ni praecaveantur, in futurum eo magis timentes, quo periculosiores sequelas scandala à Clero edita aut admissa in plebe parturire soleant. Documento ex parte una sit Archi-Diaconus Balomirensis apostata; qui praesenti in provincia Episcopo familiarissimus, absenti vero ad excitandum in Clero Schisma instrumento fuit. Hic sacra unione relicta ad vicinam Valachiam clam transfuga Schisma ibidem palam profitetur, ac detestando hoc exemplo novas in plebe turbas excitavit: frustra contra nitente Vicario Apostolico Petro Aron, cujus existimatio et fides impiâ ab Episcopo Romae concinnata, et a mox dicto Balomirensi Archi-Diacono publicata in Transylvania Excomunicatione apud rudem plebem mirum quantum diminuta est. Conquerentibus ex parte altera Sacerdotibus unioni etiam nunc adhaerentibus de periculo animarum vita defungentium, eo quod absente Episcopo, missis per aliquot annorum decursum sacris ordinationibus, numerus sacerdotum, qui sacra curent, deficiat, unde liquet, futurae Religiosae tranquillitatis reducendae spem in constituendo novo pro Dioecesi Fogarasiensi praesule, qui non Mercenarii, sed boni Pastoris officio fungatur, plurimum collocandam esse. Aegre profecto ferimus, Sacrae Unionis opus à Gloriosissimis Progenitoribus Nostris pie ac liberaliter conditum, a Nobis vero pari pietate, nec minori liberalitate curatum ob improbam unius viri pervicaciam in manifestum ortodoxae Religionis detrimentum cum summo ad interitum periculo a tanto jam tempore vehementer agitari.

Igitur finem ulteriori morae quo citius imponere statuentes Rdissimae Paternitati Vestrae, cujus zelus et laudabilissimi studii iterata documenta benigne recognoscimus, Clementer hisce committimus, ut praevie enarratas, et vix non corruentem Sacrae Unionis in Trannia Statum concomitantes circumstantias Sanctitati Suae plane demonstret, Eandemque Nomine Nostro Caesareo-Regio vehementer sollicitet: quatenus renitentem Episcopum ad subscribendam resignationis formulam ad mentem Suae Sanctitatis a Nobis clementer ratihabitae Authoritate, qua pollet, Apostolica efficaciter tandem adstringat, quo facto nulla in solutione promissae pensionis difficultas restabit, cujus enumerationi, conditione non impleta, nequaquam consentire possumus, cum alimento corporali neutiquam dignus sit, ob cujus pertinaciam tot mortalium animae pabulo spirituali destituuntur.

His itaque positis Nullae dubitamus, quin Beatissimus Pater pro rerum, quam possidet, perspicacitate et zelo Suo in bonum Religionis ferventi justae ac piae intentioni Nostrae eo facilius accessurus sit, quo magis aliud nil desideremus, quam quod interrupti Sacrae Unionis nexus redintegratio, augmentum et incrementum orthodoxae Religionis, nec non ipsa Summi Pontificis Authoritas, quo citius eo melius exequendum suadet, secu senim ab onere de eversa in Trannia unione coram Deo respondendi liberae, asserendae in Provincia tranquillitati publicae solummodo intentas in posterum nos esse oportebit. Attamen una nobis perspecta Rdissimae Paternitatis vestrae in tractandis Negotiis singulari dexteritate eximio ejusdem in nos studio confisae opus hocce consueto zelo suo ad vota brevi consummatum iri non ambigimus. (Archiva statuluĭ din Viena. Rom. Corresp. fasc. 205).

III.

La pag. 261.

Illmo ed Eccmo Sigre. Dopo scritto a V. E-za lungamente sopra l'affare del vescovo di Fogaratz sotto il dì 23 Settembre scorso, mi è riuscito di condurre il medisimo ad accettare lo stesso da V. E-za mandato qua, perchè facesse la rinunzia della sua chiesa con le clausole espressivi. Per fare adunque questa rinunzia, dimessa ogni altra pretensione, si contenta dei mille e ducento fiorini annui da S. M. accordati fino dal Maggio 1749 e da quel tempo spera che S. M. gli sia per accordare ancora il pagamento di questa sua congrua. Dimette altresì la pretensione della cedola bancaria: essendo contento di avere in mano una Cesarea spiegazione della clemente condiscendenza di S. M., conforme si accenna nella minuta di costà inviata, e che il vescovo sottoscriverà.

Sarebbe sufficiente per una tale spiegazione, che V. E-za scrivesse a me, che a nome di S. M. ne assicurassi il vescovo: ma in forma (quando S. M. e V. E-za approvino la conclusione del negozio) da potersi consegnare al medesimo vescovo la lettera di V. E. per sua sicurezza.

La domanda, che sopra detta congrua non si ricevano sequestri per i debiti contratti sino al giorno della consegna, non dovrebbe costà fare ostacolo alla accettazione della intera conclusione dell'affare: poichè oltre l'essere ciò de jure, trattandosi

di congrua; quando la M. S. usa la clemenza di fare il pagamento per mezzo de'suoi ministri, questi non sono, per decoro della M. S., in grado di ammettere sequestri per altro mezzo, che quello degli ordini medesimi della S. M. — Perciò qualora anche di questo V. E. rimanesse persuasa, sarebbe necessario esprimerlo nella lettera stessa, che si degnerà di scrivermi, da consegnarsi al vescovo.

Fino à qui mi è riuscito di condurre il vescovo, e farlo mettere in carta con un biglieto da lui sottoscritto, che originalmente acchiudo a V. E. segnato lettera A. acciochè, se poi egli si mutasse, vi sia in mano un documento contro di lui; giacchè in sei anni, e con tante diligenze non è mai sortito di fargli accordare ciocchè ora ammette. Attenderò per tanto gli ordini di S. M. sù questo particolare per eseguirli nella maniera, che verrammi prescritta; e resto baciando a V. E. di vero cuore le mani. Di V. Ec-za. Roma 10 Ottobre 1750. (manu propria) „ser-re vero M. Card. Mellini."

A.

Emo P-rone. Nell'atto, che io mi do l'honore di rassegnare all E-za Vra i miei umilissimi rispetti, le acchiudo l'annesso foglio di minuta della dimissione, che devo fare della mia chiesa di Fogaratz, ch'è la medesima mandata in Roma dalla corte Imperiale; e siccome io sono prontissimo a sottoscrivere l'annessa minuta, così supplico osseqniosamente V. E. di voler portare alla Mtà della Imperadrice Regina le mie riverentissime suppliche, affinchè abbia la clemenza di ordinare che quell'assegnamento, che alla Mtà Sua è piaciuto di farmi per mia annua congrua in sequela di detta dimissione, mi debba principiare a correre dal giorno 14 Maggio 1749, nel qual tempo fù da S. M. destinato il primo pagamento: sperando altresì che la M. S. vorrà aggiungere un nuovo atto della sua grande clemenza con farmi tenere un documento uniforme all'annessa minuta per la sicurezza della continuazione successiva del'pagamento dell'assegnamento accordatomi; il quale desidero che non sia soggetto ad alcun sequestro per qualunque debito, che in Roma o in Germania avessi contratto prima dello stabilimento della sopraccennata congrua, parendo a me che ciò sia ragionevole; e per fine umilissimamente m'inchino. Di Vra Emza. Casa 8 Ottre 1750. (manu propria) „Umo devmo oblgmo servo B. Klein vescovo di Fogaratz."

IV.

La pag. 262.

Maria Theresia ad Card. Mellini. Viennae, 31 Octob. 1750.

„Cum ex relatione demisse nobis facta benigne intellexerimus Episcopum Baronem Klein ad abdicandum se Episcopatu, quem pro tempore possidet, Fogarasiensi deliberata eaque constanti mente ferri, nec non delatam nobis renunciationis formulam ad intentionem nostram conditam esse perspexerimus, pio ejus desiderio benigne accedentes, efflagitatam demississime resignationem hisce non tantum acceptamus, verum etiam adumbratam de ea praefatam formulam, cujus exemplar hic loci annectimus, eo, quo nobis proposita est, tenore per omnia Clementissime approbamus, ratihabemus, et cofirmamus. Nil proinde superest, quam ut res coepta quo citius ad finem perducatur, quare Revdissimae Paternitatis Vestrae apprimè nobis cognitae solertiae efficiendum concredimus, ut saepe memorata Episcopatus renunciatio in debita forma, ordine et modo consueto ab Episcopo Barone Klein peragatur, Instrumentum desuper condendum in omnibus et per omnia ad tenorem superius adjectae formulae concipiatur, et adhibitis omnibus tum quoad formam, cum quoad subtantiam necessariis fors ac congruis requisitis a dicto Episcopo subscribatur, ac ita munitum Rvdissimae Paternitati vestrae ad manus tradat.

Quo peracto superabundantis benignitatis Nrae novum documentum daturae potestatem Reverendissimae Paternitati vrae hisce damus, saepe fatum Episcopum Baronem Klein Nomine nostro Caesareo-Regio certum reddendi, quod non tantum terminum, a quo annua mille ducentorum Rhenensium florenorum pensio, quoad vixerit, a nobis definita eidem elargienda veniet, ad 14-tam diem mensis Maii anni ultimo praeteriti 1749-ni benignissime anticipaverimus, sed et clementissime cautum velimus, ne haec pensio ulli sequestro aut oneri propter debita ab ipso Episcopo vel Romae aut alibi ante mox dictum terminum fors contracta subjiciatur, at illam enumeratis per nostrum Romae residentem Ministrum de trimestri in trimestre trecentis florenis Rhenensibus absque defectu percipere eidem integrum sit.

Mittimus hunc in finem annexis literis Cambii testantibus ad Reverendissimam Paternitatem vram 750 fl-os, qui adnumerati illis sexcentis florenis Rhenensibus jam olim eundem in finem ibidem depositis, integram efficiunt Summam, quae a Die 14-ta mensis Maii anni ultimo praeteriti 1749-ni usque ad finem

mensis Decembris anni currentis in rationem pensionis a nobis definitae Episcopo competit, quam porro, praestitâ secundum superius praemissa ab Episcopo resignatione, ac tradito Reverendissimae Paternitati vrae legitimo renunciationis actu, eidem Episcopo Innocentio Baroni Klein erga Apocham perceptam solutionem testantem extradere nil obstabit, prout et de accurata in futurum ratione hujus pensionis pecuniarum enumeratione eas, qua par est, fecimus dispositiones.

His itaque positis non possumus non laudare dextrum Rvdssimae Paternitatis vrae zelum, quo pro servitio nostro laudabiliter fervet, hunc benignissime recognoscentes, et in substrati Negotii complementum Episcopalis resignationis actum, quo citius fieri possit, exspectantes gratia nostra Caesareo-Regia Reverendissimae Paternitati vrae apprime addictae ac propensae manemus.

V.

La pag. 263.

Ad Cardinalem Mellini Vienae 14-ta Aprilis 1751 de assignato hisce Eppo Fogarasiensi Baroni de Klein trium mensium termino, intra quem is aut resignare aut posthaec experiri mala debeat, quae eundem manent.

Permolestum Nobis fuit, ex literis, quas 19-na Decembris elapsi anni Rev-ma Paternitas Vestra ad aulae Nostrae et Status Cancellarium Comitem ab Ulfeld scripsit intelligere, Fogarasiensem Episcopum denuo ab edita scriptotenus declaratione, ac proinde à data fide recedere, et ab eo ejusmodi conditiones exigi velle, quarum partium ne mentio quidem facta fuerat prius. Per tot subterfugia, tergiversationes et contrarietates patientiam demum Nostram lassari mirum non est. Plus nimium benignas Nos homini tam indigno hucusque praebuimus, *et plus nimium eiusdem pervicaciae Romana aula hactenus indulsit,* non absque gravissimo unionis et religionis in Transylvania damno, cum certo certius sit, omnia quae in utramque per aliquot retro annos redundarunt mala, ab illo tamquam eorundem authore ac promotore, motuumque in ista Provincia concitatore non sine maximo illorum, qui circa fidem dissident, scandalo promanasse. Unde colligere in proclivi est, quid hi ipsi de protectione, quam is nihilominus Romae invenit, sentiant. Nos quae partium Nostrarum erunt indefesso zelo, attentaque cura

plusquam abunde hucusque adimplevimus, diuturniore patientia autem deesse nec juribus Nostris nec dignitatĭ ullatenus possumus, contra subditum refractarium, et multorum criminum reum concessa Nobis a Deo potestate, quousque illa sese extendit, summo cum rigore processurae, nisi intra trimestre temporis spatium, a die receptionis praesentis Rescripti Nostri computandum, resignationis opus penitus fuerit terminatum. Quapropter post lapsum hujus termini, nisi adimpleta prius fuerit modo memorata conditio, ab onere oblatae annuae pensionis Nos liberas omnino censebimus, nunquam in illam posthaec consensurae.

Quo tamen tanto minus pervicax homo iste conqueri queat, quidquam sibi denegatum fuisse, quod speciem aequitatis prae se fert, in extraditionem tum supellectilis, tum nominum activorum, si quae illi in Transylvania restant, tum census quoque cathedratici, si quis illi ab ijs, quĭ in Transylvania rem gesserunt (?), etiam nunc debeatur, sub sequentibus conditionibus consentimus: ut primo specificationem propria manu subscriptam supellectilis, activorum nominum, et residui census cathedratici edat, secundo ut in Transylvania mandatarium constituat, sufficiente facultate munitum, qui ista omnia colligat, ac tertio demum ut contracta in ipsa Provincia debita primo loco ex collecta hacce massa persolvantur.

Nihil quidquam, ultra ea, quae modo memoravimus, eidem indulgere constituimus, conscientiam omnium eorum, qui quocumque demum modo pertinaciae illius velificantur, onerantes si quid inde porro unio aut religio in Transylvania detrimenti patiatur. Curae proinde Rev-mae Paternitatis Vestrae erit, *ut haec ultima et seria voluntas Nostra Fogarasiensi Episcopo quantocjus significetur*. Et quod superest etc. (Archiva statuluĭ din Viena. Rom Weisungen und Noten Fasc. 210).

VI.

La pag. 264.

Ego infrascriptus Innocentius Baro Klein Episcopus Fogarasiensis praesenti chyrographo mea manu signato et subscripto, valituro in omni Iudicio, et extra, uti esset publicum, ac juratum Instrumentum, in ampliori, validiori, ac efficaciori forma elaboratum et redactum, omnique meliori modo etc. sponte etc. attentis causis et precibus humiliter SSmo Dno Nro Benedicto

Divinâ providentiâ Papae XIV. super infrascripta omnia porrectis in ejusdem SSmi Dni Nri Papae manibus Ecclesiam meam Fogarasiensem, cui ab annis 18 circiter, ex concessione et Authoritate Apostolica praesum, libere resigno, renuntio et dimitto, ac omni, et cuicumque Iuri, et actioni mihi in dicta Ecclesia competenti et per me praetenso in ejusdem SSmi Dni Nri Papae manibus sponte et libere cedo: Reservatâ tamen ad mei favorem pro mea congrua sustentatione, quoad vixero, et non alias, aliter, nec alio modo etc. etiam sub obligatione camerali, et in forma amplissima, et exempta, super omnibus et singulis fructibus, redditibus, proventibus, juribus, obventionibus, et emolumentis, certis, et incertis dictae Ecclesiae Fogarasiensis, et libera annua pensione 1200 florenorum Rhen. summam scutorum 600 monetae Romanae circiter constituentium; quae quidem pensio 1200 praefatorum florenorum, libera absque diminutione ulla, immunis. et exempta ab omni tam ordinario, quam extraordinario, opinato et inopinato, etiam hic non expresso, licet requireret necessariam, et peculiarem mentionem, onere, seu sequestro, ac gravamine quomodolibet jam imposito ac imposterum quacumque de Causa etiam privilegiata, et privilegiatissima, quacunque etiam suprema Authoritate imponendo, duobus terminis anticipatè persolvi debeat, nempe primus Terminus in Festo Nativitatis S. Ioannis Baptistae. secundus vero in Festo S. Ioannis Apostoli et Evangelistae, hic Romae vel alibi libere de Termino in Terminum, singulis annis, ut supra solvatur, Humiliter denuo supplicans Eidem SSmo Dno Nro, quatenus resignationem, Dimissionem, cessionem, ac pensionem hujusmodi ut supra, admittere, concedere, et reservare, ac assignare de benignitate Apostolica dignaretur, et sic medio Iuramento, tacta Cruce pectorali more Episcoporum praemissa omnia confirmando juravi, meoque charactere praesens hoc Documentum subscripsi Romae die 7 Maii, Anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo; Pontificatus autem Ejusdem SSmi D. N. PP. Anno XI. Ioannes I. L. B. Klein Eppus Fogarasiensis. (Archiva Episcopieĭ latine din A. Ĭulia.)

VII.

La pag. 264.

Dilectis in Christo Ecclesiae Fogarasiensis Transylvaniae Dioecesanis Salutem. Cum mihi apprime constet Episcopum ad munus pastorale a Deo sibi concreditum secundum Apostolicae

Doctriue praescripta rite obeundum teneri, ut diu, noctuque omni cura, opera et sollicitudine in id incumbat, quatenus christianas sibi concreditas oves in via aeternae salutis vera, catholica, eaque sola salvifica doctrina, tum verbo, cum exemplo, Divina favente gratia, instituat, pascat, ducat, firmet, atque conservet; ad hanc autem spartam debite peragendam, firmam valetudinem, et adaequatas corporis vires requiri, ne quis vineam Dei colens ob inbecillitatem corporis ita sucumbat, ut cum concreditarum sibi animarum jactura in laborando deficiat:

Quamobrem gravi Episcopalis muneris obligatione perpensa et collata cum hac aegrae valetudinis meae constitutione, reperi quod oneri Episcopali, quo deceret, diutius ferendo eo minus par sim, quo magis continuus, et ideo indefessus exigatur labor ad regendam Dioecesim Fogarasiensem non tantum vastissimam, sed plebe diversas Religiones sectante, ut plurimum mixtam: Qua de causa prius humillime postulavi Sacratissimae potentissimaeque Caesareae Regiae Majestatis Dominae meae clementissimum Consensum, *quatenus in tranquillitatem conscientiae meae et in salutem concreditorum mihi Diaccesanorum Episcopatum Fogarasiensem abdicare possem.* Obtento hocce Caesareo Regio consensu benignissimo, et Sanctissimi Patris Nostri Benedicti XIV summi Pontificis felicissime regnantis facultate, quam ijs de praedictis causis petii, resignandi Episcopatum Fogarasiensem: Ego die septima Maji Anno 1751 dictam Ecclesiam meam Fogarasiensem cui praefui per annos circiter 18 ex concessione et authoritate Apostolica sponte et libere resignavi, renuntiavi et dimisi, ac omni et cuicunque Iuri, actioni mihi in dicta Ecclesia competenti et per me praetensae in ejusdem Sanctissimi Domini Nostri Papae Benedicti XIV manibus cessi, ut patet ex chirographo sub ante dicta Die manu mea signato et subscripto. Quare omnes vos et singulos Episcopatus Fogarasiensis olim Diaecesanos meos Dilectos in Christo tum Ecclesiasticos, cum saeculares per hasce meas literas serio et conscientiose commonitos velim, et in Domino hortari. ut Episcopo, qui pro ritu et consvetudine Sanctae Ecclesiae loco mei imposterum denominatus, confirmatus et creatus fuerit, non tantum debita observantia, et obedientia subjecti sitis, sed et eidem in Vinea Domini laboranti omni studio et zelo adsistatis. Interim vero et donec is denominatus, confirmatus et constitutus fuerit, Vicarium pro tempore Generalem, qua obediente Ecclesiae Filii indubie respiciatis; Sanctam cum Ecclesia Romana Catholica unionem (quae sola viam ad aeternam salutem consequendam pandit :) inviolabiter colatis et observetis; fidelitati erga

Sacratissimam Caesareo-Regiam Majestatem illibate et indefesse incumbatis; paci et concordiae mutuo in charitate Christiana servandae apprime studeatis, Verbo omnia ea, quae Decalogi et S. Evangelii praecepta, sanctique Canones observanda praescribunt, studiosissime assequi et adimplere conamini. Quibus observatis et assecutis Divinam Benedictionem simul et gratiam Caesareo Regiam efficaciter experiemini. Datum Romae ex Hospitio nostro die 5-a Augusti Anni 1751. Affectionatissimus in Christo Pater. Ioannes In. L. B. Klein Episcopus olim Fogarasiensis m. p. (Archiva statuluĭ din Budapesta.)

VIII.

La pag. 264.

Maria Theresia etc. Illustres, Reverende etc. Posteaquam Reverendus, ac Magnificus Ioannes Innocentius Lib. Baró Klein de Szád, Consiliarius Noster, et Valachorum, Graecorum, Rascianorum ac Ruthenorum Graeci ritus Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae in Haereditaro illo Principatu Nostro, Partibusque ei incorporatis Unitorum antehac Episcopus Fogarasiensis, munus hoc episcopale, ab valetudinarium suum statum, aliasque sonticas rationes sponte resignavit, ac id ipsum non modo per authenticum Instrumentum publicum, in authographo hic annexum confessus est, et confirmavit, verum etiam peculiaribus suis exaratis Literis, quas in originalibus pariter vobis accludimus, universos, et singulos Graeci Ritus, ut praemissum est, Unitos Dioecesanos suos, ab omni Iurisdictione sua liberos et absolutos declaravit, et pronuntiavit; Nos pro Apostolico Nostro in eandem Sacram Unionem zelo, ac Materno in Clerum, et Populum Graeci Ritus Unitorum affectu, ne diutius legitimo orbati Praesule, seu in spiritualibus, seu temporalibus quopiam afficiantur detrimento, clementissime apud Nos constituimus, de idoneo iisdem Episcopo providere, eumque in finem ipsis benigne indulgere, ut repetitus Graeci Ritus Unitorum Clerus, in Possessionem Balásfalva, Sedem videlicet, et Residentiam Episcopalem, ad diem a vobis quantocius fieri poterit. praefigendum confluat, ibidemque in Egregiorum Davidis Mariaffi de Maxa Comitatus Nostri Colosiensis Comitis supremi, ac Petri Dobra de Zalathna, Tabulae Nostrae in eodem Principatu Regiae Assessoris, Fidelium Nobis Dilectorum, veluti ad confluxum illum Synodalem specialiter Deputatorum Commissariorum Nostrorum Regiorum praesentia,

solemnitate, et ritu apud eundem hactenus rite observato, seposito partium studio, liberisque suffragiis, ad acephalum hunc Episcopatum tria apta, idonea ac tanto muneri paria subjecta candident, et pro clementissima Nostra electione, medio Vestri et adjecta demissa informatione, ac opinione Vestra humillime proponant, ac submittant.

Vobis proinde benigne committimus, quatenus praemissa intentione, ac voluntate Nostra intellecta, annexorumque Resignationis, et Adhortatorii ad Clerum, et Populum Graeci Ritus unitum à praefato Barone Klein dati, Instrumentorum tenore perspecto, praespecificatos a Nobis nominatos Commissarios Nostros Regios, non secus Vicarium Graeci Ritus unitorum Generalem, cum uno alterove ex Archi-Diaconis, ejusdemque Cleri Notario, in Vestri praesentiam confestim evocetis, iisque in consessum Vestrum accersitis, benignae, qua in ipsos ferimur propensionis nostrae teneritudinem praevie declarantes, antelatum Resignationis Instrumentum, clare, et distincte coram iis perlegi faciatis, Literas vero Clero et Populo saepe fati ritus unitis sonantes, in consessu illo vestro aeque lectas, dicto Vicario Generali, ab ipso in Valachicum idioma transferandas consignetis: Translatione porro hac facta, Regiis Commissariis Nostris communicata, et ab his approbata, intimabitis Eidem Vicario Generali, ut Convocatorias Cleri Graeci Ritus Uniti praefatae Dioecesis Fogarasiensis ad Synodum praevio fine celebrari à Nobis indultam, stylo, ac solemnitate hactenus observatis illico expediat, praevie nihilominus Vobis pro revisione exhibendas. Volumus autem, et jubemus benigne iisdem Convocatoriis repetitarum à Barone Klein datarum Literarum Adhortatoriarum praemisso modo translatum Exemplar annecti simulque Convocatoriis illis per expressum inseri, Resignationis saepe fatae Instrumentum originale, et authenticum in futura Synodo productum, lectum et publicatum iri, quo omnibus palam constet, Resignationem illam sponte, et motu proprio factam esse.

Proventuum porro Cathedraticorum, quos sibi idem Episcopus Baro Klein adhuc deberi asserit, per Vicarium Generalem, colligendorum intuitu, eas faciatis dispositiones, ut Plenipotentiario ejus (cui sonantem eatenus Epistolam hic adjacentem tradi volumus) Causarum Nostrarum ibidem Fiscalium Director, necessitate ita exigente, congruam eo in passu assistentiam praebeat.

Quod autem res dicti Episcopi mobiles, et Domesticam attinet supellectilem; de iis Gabernator Noster Regius, medio personarum fide dignarum fieri curabit Inventarium, et quae ex iis Episcopi propriae esse dignoscentur, ejus Plenipotentiario,

passivis praevie si quae extarent, crebro nominati Episcopi debitis exinde solutis, consignari; quae vero ad Episcopatum pertinerent (nonnulla enim ab Antecessoribus Episcopis eo fine legata fuisse perhibentur) ea per Vicarium Generalem et Cleri uniti Notarium specificentur et reponantur, nominando a Nobis Episcopo consignanda.

De praemissis denique omnibus et singulis, speciatim vero circa peragendam modalitate praescripta, et a Vobis submittendam, pro Episcopatu hoc candidationem, genuinam Nobis, et solidam submittetis Informationem, ac opinionem. Quibus caeterum etc. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, die 30-ma Mensis Augusti Anno Domini 1751. Regnorum Nostrorum 11-mo.

Ma ia Theresia. **C. Ladislaus Gyulaffi L. B. de Rátot.**

Ad madatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis proprium Iosephus Kozma.

(Archiva Episcopieĭ latine din A.-Iulia).

IX.

La pag. 265.

Maria Theresia etc. Spectabilis, ac Magnice Comes Fidelis Noster sincere Nobis dilecte! Quae sit circa Episcopatum Graeci Ritus in haereditario illo Nostro Principatu Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae Unitorum Fogarasiensem benigna intentio, ac Voluntas Nostra, ex Rescripto Nostro ad Te, Fidelesque Nostros Consiliarios in eodem Principatu intimos Romano-Catholicos sub hodierno expedito ubertim percipies, ad quod eapropter Te remittimus. Quia vero ad praefatam Sedem Episcopalem, facta per Episcopum Baronem Klein solemni ejus renuntiatione, jam vacantem, modernum Episcopum Graeci aeque ritus unitum Munkácsiensem, Michaëlem Manuelem Olsavszky virum praeclaris animi dotibus, nec vulgari doctrinâ, eximia item pietate, et sacrae Unionis zelo praeditum, Nobisque in persona notum transferre intendimus, hanc tamen ut ut Clero, Populoque in Principatu eodem Graeci Ritus unito, ipsique sacrae Unioni salutarem, ne videlicet Populus ad suspicionem nimium pronus, benigno Nostro in ipsum affectu, et constanti eundem in ritu suo conservandi studio ansam dubitandi habeat, intentionem Nostram propalari consultum haud esse arbitramur; Hinc fidei

tuae in Nos testatae, ac dexteritati confisae, praescriptam intentionem Nostram tibi in particulari benigne significamus, unaque Commissariis Nostris Regiis ad praefati Cleri Synodum à Nobis Clementer nominatis praescriptam Instructionem accludimus eo fine, quatenus hac eisdem Nomine Nostro seorsim tradita, cum ipsis desuper conferre, ac operâ et studiis unitis eo conniti noveris, quo voluntati Nostrae citra ullius contristationem, viâ et modalitate suavi fiat satis.

Curabis praeterea, ut peracta ad Episcopatum illum candidatione, originale Resignationis ab·Episcopo Barone Klein factae Instrumentum, penes tuam, praefatorumque Consiliariorum Nostrorum Gubernialium eatenus submittendam informationem, ac opinionem, Nobis remittatur, authentico ejus exemplo in Cleri uniti Tabulario relicto; è converso clementer indulgemus, ut Literae ab antelato Episcopo Barone Klein ad saepius fatum Clerum et Populum Valachicum exaratae in authographo dicto Clero asservandae consignentur, fide dignâ illius copiâ Nobis submissâ. Caeterum Gratiam Nostram Caesaream et Regio-Principalem Tibi benigne confirmamus. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae die 30-ma M. Augusti, Anno Domini 1751. Regnorum vero nostrorum 11-mo.

Maria Theresia.

C. Ladislaus Gyulaffi L. B. de Rátot. Ad mandatum Suae Cesareae Regiaeque Maiestatis proprium, Iosephus Kozma.

Instructio

Commissariis Regiis ad indicendam Cleri Graeci Ritus Unitorum Synodum nominatis.

1. Receptis cum Resignationis Instrumento, tum Literis ab Episcopo Barone Klein ad Clerum et Populum Dioecesanum exaratis, termino praefixo ad locum celebrandae Synodi se conferant, ibidemque congregato Clero, Maternum Nostrum erga ipsum, Populumque Valachicum affectum, peculiaremque Sacrae Unionis conservandae et roborandae sollicitudinem pluribus declarabunt, Testari idipsum speciatim dum

2. Synodum hanc in commune omnium et singulorum bonum, ac salutem destinatam, indici ac celebrari indulsimus eisque notificari benigne voluimus, Baronem Ioannem Innocentium Klein Episcopum antehac Graeci ritus in eodem Principatu Unitorum Fogarasiensem et Praesulem ipsorum, Pastorali huic muneri (:velut ex Circularibus ad ipsos per Generalem Vicarium

datis jam praevie intellexissent:) afflictae valetudinis suae intuitu spontè, ac solemniter renuntiasse, et hanc seriam voluntatem suam, publico Instrumento (: quod Commissarii Nostri Regii palam exhibebunt, et ad omnium, ac singulorum intelligentiam clarè, et distincte legent, et interpretabuntur :) confirmasse. Ne proinde

3. Idem Clerus, et Populus spirituali diutius Pastore destitutus maneat, neve Sacra Unio, cui stabiliendae et propagandae Nos, Augustissimique Nostri Praedecessores tot ac tantas sollicitudines, sumptusque impendimus, detrimento quopiam afficiatur, facultatem ipsis clementissime impertimur, ut in hacce sua congregatione ad Episcopatum illum praevio modo vacantem, tria Ritus sui, apta, idonea, et exemplari vitâ, atque doctrinâ praedita subjecta, quae nimirum eundem Clerum, et Populum salubriter instruere, dirigere, sacram Unionem efficaciter promovere, Unitorum Privilegia, praerogativas, ac alia quaevis negotia cum in Provinciâ, tum hic in Aulâ Nostra competenter procurare, et tueri norint, sepositis quibusvis partium studiis, candidare et Nobis pro clementissima electione Nostra proponere possint. Quia vero

4. In gremio dicti Cleri vix aliquis reperibilis foret, qui praemissis ad debite, et cum decore gerendum munus Episcopale necessariis qualitatibus polleret; hinc iidem Commissarii juxta benignam Nostram intentionem, animos suffragantium placide, caute tamen, ac seorsive eo flectere satagant, ut modernus Episcopus Munkacsiensis Michaël Manuel Olsávszky, Nobis etiam de persona notus, sed et Clero, ac Populo in Transylvania Valachico binis vicibus ex commissione Nostra Caesareo-Regia apud eundem cum laude versatus, non ignotus, ideoque procul dubio gratus, sed et caeteroquin praeclaris animi dotibus praeditus, in ternarium candidandorum veniat numerum. Curabunt ad haec

5. Ne Synodus haec ultra triduum protrahatur. Sub eo autem temporis spatio, postquam candidatio peracta fuerit, etiam gravamina ejusdem Cleri, si quae in communi (:privata enim assumi non oportebit:) haberet, ut exinde quoque solatium quodpiam capiant, Commissarii Regii audiant, scriptotenus Consiliariis Catholicis deinde exhibituri, abinde, si rei qualitas, et momenta exigerent, Nobis submittenda.

6. Candidationem porro peractam, et ab iis, quorum de usu et consuetudine ejusdem Cleri interest, subscriptam Regii Commissarii ad se recipiant, Catholicis Consiliariis una cum

originali Resignationis Instrumento, ut et authentica Episcopi Klein ad Clerum et populum Unitorum datarum Literarum copia, harum authographo in Archivum Cleri reposito, repraesentaturi, ab his vero Majestati Nostrae pariformiter submittendam. Adhortantes postremo saepe memoratum Clerum, ejusque medio Populum Valachicum, ut Sacram quam susceperunt Unionem constanter colant, Sacris Canonibus se conforment, quietè et pacifice inter se, ut et cum aliis vivant, fideles denique Nobis subditos, et Magistratuum cum Ecclesiasticorum, tum saecularium observatores se exhibeant, uberiores et majores Caesareo-Regiae Nostrae Benignitatis et Clementiae fructus eo facto experturi. (Archiva Episcopieĭ lat. din A. Iulia).

X.

La pag. 133.

Publicăm aci conscripţiunea episcopuluĭ Klein de la 1733 aşa pe cum se află în archiva metropolitană din Blaş. Acésta se deosibesce de conscripţiunea publicată de domnul Nic. Togan în „Tansilvania“ din Sibiŭ Nriĭ IX—X din 1898, pentru că:

a) are date şi despre casele parochiale, bisericele, şi pămînturile bisericescĭ, carĭ se aflaŭ în diecesa Făgăraşuluĭ la a. 1733, cea ce în conscripţiunea din fóia „Transilvania“ nu se găsesce;

b) Unele localităţĭ şi uniĭ preoţĭ aŭ numire deosebită de cea din conscripţiunea din „Transilvania“.

c) Seria protopopiatelor şi a comunelor încă nu este întru tóte acea-şĭ în ambele conscripţiunĭ;

d) În puţine casurĭ numĕrul locuitorilor nu este identic, şi alte micĭ şi neînsemnate deosebirĭ se pot observa de cel ce va asĕmĕna ambele conscripţiunĭ.

Pentru maĭ uşóră înţelegere a conscripţiuniĭ, observăm următórele:

1) În conscripţiunea acésta nu găsim comunele din ţéra Bârseĭ şi din suburbiul Braşovuluĭ, pentru că acestea la 1733 nu eraŭ supuse jurisdicţiuniĭ episcopuluĭ unit, ci a episcopuluĭ din Rimnic în „Valachia austriacă“, adecă în acea parte a Munteniеĭ, care pe scurt timp a fost supusă dominaţiuniĭ austriace. Că intenţiunea episcopuluĭ Klein a fost, să conscrie numaĭ localităţile supuse jurisdicţiuniĭ sale, se póte deduce din împrejurarea, că pe 56 paginĭ din conscripţiunea manuscrisă localitatea primă de la începutul paginiĭ este cualificată nu numaĭ după na-

ționalitate, adecă *„Locus Valachicus, pure valachicus, mixtus“*, ci și dupa confesiunea unita: *„locus unitus“*, cea ce n'ar avé sens, dacă episcopul nu ar fi indicat prin acésta, ca confesiunea unită este de a se înțelege și pentru comunele următóre.

2) *Locus Valachicus saŭ Val.* = localitate românéscă; *locus pure Val.* = localitate curat românéscă; *locus ex integro val. saŭ integre val.* = loc întreg românesc; *locus mixtus saŭ mix.* = localitate mestecată cu alte naționalitațī.

4) Localitațile, carī aveaŭ și numire unguréscă, sînt scrise numaī ungauresce, nu și cu numirea lor românéscă. Localitățile, carī aveaŭ numaī numire românéscă, sînt scrise cu ortografie ungurésca, fiind că conscripțiunea era destinată pentru o comisiune compusă din neromânī și în maioritate din Ungurī. Cu ortografie ungurésca sînt scrise și numele preoților în fórte multe casurī, ba unele nume sînt traduse pe unguresce. Conumele preoților de comun nu este însemnat.

4) *Popa Unitus* = unit; *non unitus* = neunit; *bigamus* = bigam, adecă căsătorit a dóua óră după mórtea primeī soțiī. Pentru crutarea spațuluī, în tipar ne-am folosit de următórele prescurtărī: unit. = unitus; n. u. = non unitus; big. = bigamus.

5) *Domus parochialis* = casa parochială, în care locuia preotul; *Templa* = bisericī. Cifrele puse sub aceste rubricī indică numĕrul caselor parochiale, respective a bisericelor. Cifra lipsesce, unde nu era casă, orī biserică.

6. *Terrae ad Ecclesiam spectantes* = pămînturī aparținĕtóre bisericeī, după carī preotul nu plătia contribuțiune și decime. Acestea se împart în *foeneta* = fênațe și în *arabiles* = agri, aratóre. Estensiunea pămînturilor nu este indicată, dar la fênațe se spune în cifre, câte carĕ de fên produceaŭ: *„foeneta curruum“*, și dacă vom socoti, că pe un jugĕr se produce de comun dóuĕ carĕ de fên, ușor putem calcula, cât de mare era estensiunea în jugĕre a fênațiuluī din fie care comuna bisericéscă. Asemenea nicī la agri nu este indicată estensiunea lor în jugĕre, ci se arată numaī cantitatea semînțeī, care se bagă în agri: *„Arabiles cubulorum“*, adecă agri de atâtea galete (gălétă de 4 feldere). Socotind apoī, că pe un jugĕr se computa sĕmînță de dóuĕ gălete, adecă de 8 feldere, din numĕrul indicat al găletelor ușor putem afla numĕrul jugĕrelor.

7. *Incolae* = Locuitorī. Înse este de însemnat, că numĕrul locuitorilor nu este computat după suflete, ci după familiī. Computând înse la fie care familie 5 suflete, ușor aflam în calcul general și numĕrul sufletelor.

8) La seria protopopiatelor de la sfârşitul conscripţiunii noi am tipărit pagina acestei cărţi, ér nu cea din manuscript.

Lăsăm acum să urmeze însă-şi conscripţiunea:

Registrum

Universorum in Trannia Sacerdotum et Incolarum Valachicorum, ad mandatum Excelsae Commissionis a Sacratissima Majestate deputatae, et in fine Iunii anni modo labentis, in negotio Cleri Unito-Valachici, Cibinii celebratae, confectum et emanatum; quod exhibet, quot in quoque oppido, pago, locis denique majoribus ac minoribus degant, ac spiritualia administrent Sacerdotes: additis eorum nominibus, unione, disunione, habilitate, inhabilitate ad administranda populo Sacramenta, nec non incolarum, in quibusvis locis, numerica multitudine, ac paucitate. Quod cedat ad majorem ter Optimi Maximi Dei Gloriam, praelibatae Excelsae Commissionis integram contentationem ac satisfactionem, Cleri verè Unito-Valachici desideratum solatium, et pridem exoptatum incrementum. Szamos Ujvarini Anno Domini 1733.

(*Urmézâ pe pagina 305*).

Archidiaconatus Kolos-Monostoriensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unitus	Protopopa Lászlo	unit.							
Kolos-Monostor	Popa Prekup	„			1	1		4	70
Kolosvár	Non est popa								10
Locus mixtus	Popa Macavei	„							
Szamosfalva	„ Gavrilla	„				1			80
Locus mixtus									
Szász-Fenes	„ Gavrilla	„				1			50
Locus mixtus									
Vlaha	Popa non est								4
Locus mixtus									
Szent-László	„ „ „								4
Magyar Lita	Nihil est								
Locus mixtus									
Jára	Popa Mihaly	„				1			18
Locus mixtus	„ Petre	„							
Tur	„ Antonie		n. u.						
	„ Antonie		n. u.						
	„ German		n. u.		1	1			32
Locus mixtus	„ Ilyia	„							
Komiczigh	„ Urszan	„			1	1			33
Locus mixtus									
Miczkő	„ Iuon	„			1	1			34
Locus unit. mixtus									
Szend	„ Todor	„				1			25
Locus mixtus									
Röd	„ Iuon	„			1	1	7	6	80
Locus mixtus	„ Szimion	„							
Ajton	„ Luka	„							
	„ Georgie		n. u.		1	1			77
Locus mixtus									
Györgyfalva	„ non est								17
Locus mixtus	„ Gabor	„							
Kolos	„ Obrese	„			1	1	8	5	122

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus ex integro V.	Popa Mihaly	unit.							
Apahida	„ Todor	„			1	1	10	8	137
Locus integre V.	„ Onya	„							
Dezmér	„ Gregoric	„			1	1	8	13	74
Locus ex integro V.	„ Gliga	„							
Kára	„ Lup	„			1	1	10	15	51
Valachicus	„ N.								
Pata	„ Gligorie	„			1	1	10	11	56
Locus Valachicus	„ Iuon	„							
Bóós	„ Vaszilie	„							
	„ Gligorie	„							
	„ Gligori alt.		n. u.		1	1	20	15	91
Locus unit. Val	„ Gligorie	„							
Csán	„ Iuon	„			1	1	8	8	64
Locus Valachicus									
Szent-Márton	„ Vaszilie	„			1	1	8	10	36
Locus Valachicus	„ Stephan	„		big.					
Koppánd	„ Gligorie	„			1	1			44
Locus Valach.									
Bánya-Bük	„ Simeon	„			1	1	3	11	41
Locus Valach.									
Mikus	„ Vaszi	„			1	1	1	3	63
Locus Valach.	„ Nucz	„		„					
Felek	„ Methodius	„				1			86
Locus Valach.									
Szelistye	„ Vaszilie	„			1	1	3	2	39
Locus Valach.									
Szilvás	„ Thodor	„			1	1		10	9
Locus Valach.									
Csurila	„ Demian	„			1	1	3	10	21
Locus Valach.									
Suth	„ Thodor	„			1	1	1	5	14
Locus Valach.									
Majareu	„ Filip	„			1	1	2	4	16
Locus Valach.	„ Vaszilie	„							
Hagymás	„ Gavrilla	„			1	1	3	4	30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus Valach. Stioppi	Popa Todor „ Todor alt. „ Iuon	unit. „ „		big.	1	1	2	2	30
Locus unit. Valach Magura	„ nullus					1	1		10
Locus Valach. Szurdok	„ Grigorie	„			1	1	8	1	17
Locus Valachicus Berkes	„ Stephan	„			1	1	3	6	36
Locus Valach. Felső-Peterd	„ Kracsun „ Iuon „ Innoc. Calug.	„ „	 n. u. 		1	1	2	3	23
Locus Valach Közép-Peterd	„ Kracsun	„			1	1	3		30
Locus Valach. Magyar-Peterd	„ Gavrilla	„			1	1	6		51
Locus Valach. Indol	„ Iuon „ David	„ „			1	1	8	15	20
Locus Valach. Rakis	„ Dumitru „ Iuon	„ „			1	1	5	3	26
L[illegible]cus Valach. K[illegible]-Fenes	„ Iuon „ Georgie	„ „			1	1		3	48
Locus Valach. Litha	„ Stephan	„			1	1			29
Locus Valach. Agris	„ Ignat	„			1	1	3	6	35
Locus unit. Valach. Alsó-File	„ Simeon	„			1	1	3	15	36
Locus Valach. Felső-File	„ Luka „ German	„ „		big	1	1	5	11	38
Locus Valach. Tótt Falu	„ Petru	„			1	1	2	2	46
Locus Valach. Hesdatt	„ Mihály	„				1	6	3	30
Locus [illegible]ach. Szecsel	„ Iuon	„				1			33

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus Valach. **Szelicsa**	„ German	unit.			1	1	2	8	9

Archidiaconatus Nászodiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. pure Valach. **Naszod**	Protop. Athanasius	unit.							
	Popa Pantilie	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Axenti	„				1	3	12	146
Locus Valach. **Majer**	„ Gavrilla	„							
	„ Gavrilla alt.	„							
	„ Iacobus	„							
	„ Grigorie	„							
	„ Iuon*)	„				2	10	10	253
Locus mixtus **Rochna-Bánya**	„ Georgie	„							
	„ Vaszilie	„				1	6	3	170
Locus Vala. **Szent-György**	„ Kosztantin	„							
	„ Mihály	„							
	„ Vaszile	„							
	„ Andrei	„				1	4	10	186
Locus Vala. **Léss**	„ Iuon	„							
	„ Georgie	„			1	1	5	2	80
Locus Vala. **Illva**	„ Gabor	„							
	„ Lázar	„				1	8	3	54
Locus unit. Val. **Feldru**	„ Iuon	„							
	„ Grigorie	„							
	„ Andrei	„							
	„ Istrati	„				1	2	7	114
Locus Val. **Varare**	„ Vaszílie	„							
	„ Vaszilie	„				1	1	4	53
Locus Val. **Nagy Rebra**	„ Vaszilie	„							
	„ Iuon**)	„				1	8		92
Locus Valachicus **Kis Rebra**	„ Vaszilie		n. u						
	„ Vaszilie alt.	„							
	„ Gavrilla	„							
	„ Lazar	„							
	„ Dumitru	„							
	„ Petru	„				2		12	219

*) N. B. Hi 5 Popae inserviunt ambabus Ecclesiis. **) N. B. Datur prope unum monasteriolum penes quod erunt ad viginti homines

Locus	Nomina Popparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus Val. **Szalva**	Popa Matei	unit.							
	„ Iuon	„							
	„ Onisor	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Filip	„							
	„ Stephan	„							
	„ Timoftei		n. u	big.		2		4	172
Locus Valach. **Horden**	„ Nolovaiko	„							
	„ Grigorie	„			1	1	1	3	46
locus valach **Tölcs**	„ Dumitru	„							
	„ Georgie	„							
	„ Ioan	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Vaszilie alt.	„				1		24	144
locus val. **Bikitz**	„ Nikulae	„							
	„ Vaszilie	„				1			56
locus val. **Plajó**	„ Moysi	„				1	3	2	28
locus val. **Pojen**	„ Lupul	„							
	„ Dumitru	„							
	„ Toader	„				1	5	3	69
locus. val. **Gauren**	„ Vaszilie	„				1	2	3	30
locus valachicus **Zagra**	„ Matheus	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Naskul	„							
	„ Visul	„							
	„ Iuon	„							
	„ Petru	„							
	„ Flore	„							
	„ Petru	„							
	„ Iuon	„							
	„ Vasilie	„				2		4	220
locus unit. valach. **Mokod**	„ Dumitru	„							
	„ Mihály	„							
	„ Kiffor	„							
	„ Giraszin	„				1		20	115
locus val. **Mititei**	„ Georgie	„							
	„ Gligorie	„							
	„ Todor	„							
	„ Parteni	„				1		2 mv.	90

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. **Runkul**	Popa Iuon „ Ioannes „ Jephtenius „ Gavrilla	omnes uniti				1		6 metr.	73
locus val. mixtus **Kis-Demeter**	„ Grigorie	unit.			1	1	12	4	41
locus val. **Szent-Iván**	„ Iuon „ Filimon	„ „			1	1	4	8	35
locus val. **Nagy-Falu**	„ Iuon „ Georgie	„ „				1	6	10	66
locus unit. mixtus **Besztercze**	„ nullus								70
locus unit. mixtus **Nagy-Demeter**	„ nullus								24
locus mixtus **Péntek**	„ nullus								14
locus mixtus **Zolna**	„ nullus								6
locus mixtus **Fejér-ház**	„ nullus								9
locus mixtus **Dipse**	„ nullus								22
locus mixtus **Szent-György**	„ nullus								14
locus mixtus **Vermes**	„ nullus								13
locus mixtus **Lekencze**	„ nullus								24
locus mixtus **Király-Németh**	„ nullus								8
locus mixtus **Szekmér**	„ nullus								13
locus unit mixtus **Terpi**	„ nullus								10
locus mixtus **Zeika**	„ nullus								3

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus mixtus **Toncs**	Popa nullus								4
locus mixtus **Budák**	„ nullus								6
locus mixtus **Molnár**	„ nullus								10
locus mixtus **Dorollya**	„ nullus								6
locus mixtus **Ginga**	„ nullus								6
locus mixtus **Iadul**	„ nullus								16
locus mixtus **Aldorff**	„ nullus								6
locus mixtus **Ujfalu**	„ nullus								30
locus mixtus **Petris**	„ nullus								19

Archidiaconatus Olá-Lápos.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. val.	Popa Grigori Arch.	unit							
Olá-Lápos	„ Onucz juratus	„							
	„ Vaszilie		n. u.	big.					
	„ Gligorie	„							
	„ Gavrila	„							
	„ Todor	„							
	„ Todor alt.	„				2		2	92
locus val **Gross**	„ Stephan	„				1	2	2	50
locus val. **Lárga**	„ nullus								12
locus val.	„ Miron	„							
Felsö-Szücs	„ Andrei	„		big.		1			54
locus val **Also-Szücs**	„ Iuon	„				1	1	2	28
locus val.	„ Georgie	„		big.					
Bojereny	„ Gavrilla	„				1			48

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. **Rohie**	Popa Vaszilie	unit.		big.					
	„ Illyia	„							32
loc. val. **Pojana-Porkului**	„ Simeon	„				1			44
locus val. **Vallányi**	„ Dumitru	„							
	„ Mihaly		n. u.		1	1	5	4	23
locus unit. val. **Korujen**	„ Iuon	„							
	„ Vaszilie	„			1	1	1	2	20
locus val. **Vima Turdi**	„ Matei	„		big.					
	„ Ioan	„				1	1	2	60
loc. val. **Kupsány**	„ Kosztán	„							
	„ Timoftei	„				1			45
loc. val. **Ungureny**	„ Ignat		„						
	„ Marku	„							
	„ Kosztantin		„			1			62
loc. val. **Libotyán**	„ Stephan	„							
	„ Grigorie	„							
	„ Iuon	„		„					
	„ Iuon alt.	„		„		1			38
loc. val. **Rogoz**	„ Iuon	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Todor	„							
	„ Nikulae	„							
	„ Iuon	„							
	„ Szavi		„	„					
	„ Iuon	„				1		2	66
loc. val. **Peterítye**	„ nullus				1	1			13
loc. unit. val. **Maska**	„ Stephan	„							
	„ Kozma	„							
	„ Nikulae		„			1	2	2	28
loc. val. **Kuffoja**	„ Grigorie	„				1			13
loc val. **Inno**	„ Petru	„				1		9	28
loc. val. **Borkut**	„ Stephan	omnes uniti							
	„ Luka								
	„ Georgie					1		2	40

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. **Vall Debreczen**	Popa Matei	unit.				1			14
loc. val. **Vall Stoicsan**	„ Iuon	„				1			20
loc. val. **Kostjeni**	„ nullus					1			20
loc. val **Dobrik**	„ Todor „ Petru „ Iuon	„ „ „				1			49
loc mixtus **Magyar-Lápos**	„ Grigori	„		big.		1			39
loc. mixtus **Domokos**	„ nullus								1

Archidiaconatus Monoriensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. valach. **Monor**	Prothopopa Todor Popa Szavul „ Iuon	unit. „ „			1	1	5	14	62
locus val. **Raglya**	„ Simeon		n. u			1	6	4	24
locus val **Budák**	„ Georgie	„			2	1	8	10	30
loc. val. **Berla**	„ Blaga „ Simeon	„ „		big.		1	4	8	25
loc. val. **Solymos**	„ Iuon „ Illiszie	„ „			1	1	2	7	12
locus val. **Ardán**	„ Danila	„			1	1	4	6	25
loc. val. **Friss**	„ Matei	„			1	1	4	8	27
loc. val. **Sebes**	„ Mihály		n. u.		1	1	3	6	15
loc. val. **Ruschcsor**	„ Ioachim		n. u.		1	1	2	6	30
loc. val. **Schieucz**	„ Vaszilie „ Iuon „ Grigorie preoţit de Circa	omnes uniti			2	1	16	15	35

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Locus unit valach **Gleden**	Popa Kosztantin „ Opre „ Urszul „ Petre „ Blaga	unit. „ „ „	n. u.		3	1	4	20	67
loc. val **Szekál**	„ Nikulae „ Iuon	„ „				1	3	3	70
loc. val. **Lűver**	„ Danila	„				1		6	41
loc. val. **Felfalu**	„ Petru		„		1	1		2	20
loc. val. **Patak**	„ Ivan	„			1	1	6	4	37
loc. val. **Idicsel**	„ Ilyia „ Todor	„	„		1	1	6	3	42
locus val. **Ruszi-Mulcz**	„ Grigorie „ Ioachim	„	„	big.	1	1	7	5	62
loc. val. **Csille**	„ Abraham		„			1	3	1	14
loc. val. **Huduch**	„ nullus					1	1	4	20
locus unit. val. **Deda**	„ Todor „ Iuon	„ „			2	1	2	5	70
loc. val. **Kövesd**	„ Iuon	„				1			20
loc. val. **Murereny**	„ Ursul	„			1			3	30
loc. val. **Dumbrave**	„ Todor „ Lupul „ Kracsun preuțit de Petrovan nu de Serafim	„ „	„		3	1	3	18	40
loc. val. **Repade de Gyos**	„ Thoma preoțit de Circa „ Kosztin preuțit de Petrovan		„ „		1	1	2	2	50
loc. val. **Felső Repade**	„ Urszul jur. „ Simeon	„	„				6	3	50

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mixtus **Sziguly mare**	Popa nullus								25
loc. mix. **Ujla**	„ „								4
loc. mix. **Bathes**	„ „								12
loc mix. **Idecs Superior**	„ „								5
Idecs	„ „								5
locus unitus **Hottmaros**	„ „								7
Majereu	„ „								7
Jács	„ „								25
Disznaja	„ „								10

Archidiaconatus Vimmensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val **Vimma**	Popa Iuon Archidiaconus	unit.							
	„ Ioannes	„		big.					
	„ Gavrila	„							
	„ Ioan	„				1			41
loc. val. **Szelnicza**	„ Petru		n. u						
	„ Iuon		n. u			1			32
loc. val. **Romanesti**	„ Iuon	„				1			11
loc. val. mixtus **Dsugesztren**	„ Iuon	„				1			53
locus unitus val. **Rasztocs**	„ Luka	„				1			14
loc. val. **Butyásza**	„ Todor	„							
	„ Vaszilie	„				1			17
loc. val. **Boju**	„ Iuon	„							
	„ Ionucz	„				1			45
loc. val. **Sásza**	„ Lupe	„		big.					
	„ Petru	„							
	„ Vaszilie		n. u.			1			28

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val **Dolhény**	Popa nullus					1			10
loc. val. **Berszeu**	„ nullus					1			4
loc. val. **Majla**	„ nullus								2
loc. mix. **Szakatura**	„ Marcus		n. u			1			25
loc. val. **Priszlop**	„ Timoftei	unit.				1			18
loc. val **Mesztákin**	„ Iuon „ Nekita	„	 n. u.	big.		1			37
loc. val. **Francsen**	„ Todor	„				1			12
locus unitus val. **Körtujus**	„ Iuon „ Todor	„ „				1			22
loc. val. **Varaju**	„ nullus					1			22
loc. val. **Lemhény**	„ Toader „ Iuon „ Gabor „ Georgie „ Lupei „ Grigorie „ Petru	„ „ „	 n. u „ „ „			1			43
loc. val. **Toplicza**	„ nullus					1			22
loc. val. **Purkerecz**	„ Kirila	„		big.		1			17
loc. val. **Valere**	„ nullus								5
loc. val. **Csokmány**	„ Grigorie „ Luka	„	 „	big.		1			62
loc. val. **Csula**	„ Grigorie	„		big.		1			11
loc. val. **Kucsulata**	„ Alexa		„	big.		1			14

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val **Pojenicza**	Popa Iuon		n. u.						17
locus unitus val. **Pirosa**	„ nullus					1			8
loc. val. **Kosla**	„ Filip		„			1			27
loc. val. **Lethka**	„ Gavrilla	unit.							
	„ Stephan		„			1			28
loc. val. **Bebeny**	„ Andrei	„				1			53
loc val. **Solymos**	„ nullus								7
loc. val. **Gaura**	„ Petru	„							
	„ Ioan		„			1			35
loc. val. **Durussa**	„ N. N.		„			1			15
Bucsum	„ Petru	„				1			39
loc. val. **Ferecse**	„ Iuon		„			1			13
loc. val. **Vovrilla**	„ Iuon	„				1			14
loc val **Csoltul**	„ Vaszilie		„						
	„ Iuon		„	big.		1			26
loc. val. **Somkut**	„ Stephan	„							
	„ Mihály	„				1			79
locus unitus val. **Veleny**	„ Andrei	„							
	„ Kosztantin	„							
	„ Timoftei	„		trig.					
	„ Ignat		„			1			70
loc val. **Nagy-Körtves**	„ Todor	„							
	„ Nucz	„				1			36
loc. val. **Stezára**	„ nullus					1			5
loc. mixtus **Hoszszufalu**	„ nullus					1			42

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Loc. val. **Mogosesti**	Popa Iuon	unit				1			28
loc. val. **Pribilest**	„ Dumitru		n. u.			1			35
loc. val. **Denesti**	„ Todor		„	big		1			22
loc. val. **Lukecsti**	„ Iuon		„						16
loc. val. **Miresul**	„ Iuon „ Stephan	unit.	„	„		1			54
loc. val **Riméczi**	„ Petre		„			1			40
loc. val. **Ferszig**	„ Luca		„		1	1			40
locus unitus val. **Todies**	„ nullus					1			12
loc. val **Jadera**	„ Urszul	unit				1			32

Archidiaconatus Dallyensis

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val. **Váradgya**	Popa Petru „ Petru „ Georgie	unit „ dub.				1	2	10	110
loc val. **Limba**	„ nullus				1	1	2	4	12
loc. val **Csüged**	„ Opre	unit				1	8	11	41
loc. val. **Soós Patak**	„ Todor „ Petru „ Gavrilla „ Luka	„ „ „	n. u.	big. „		1	2	20	51
loc val. **Drembar**	„ Pascul „ György „ Ioremia „ Iosziff	„ „	n. u. n. u.			1	4	14	66
loc. unit. val. **Herepe**	„ Kosztantin „ Stephan „ Constantin. 2	„ „	n. u.		1	1	4	4	48

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val.	Popa Ion	unit.							
Henyeg	„ Gabriel	„			1	1	6	30	50
loc. val.	„ Gavrilla	„							
Streissa	„ Filip	„							
	„ Georgie	„				1		30	61
loc. val.	„ Illyia	omnes uniti							
Totoj	„ Iuon								
	„ Ión 2					1		12	62
loc val.	„ Györgyie	„							
Dumitra	„ Samuil		n. u.		1	1	2	8	27
loc. val.	„ Nikulae	„							
Mihálczfalva	„ Ivan		n. u.		1	1	4	50	76
loc. val.	„ Vaszilie	„							
Tohát	„ Filimon	„				1	4	12	34
loc. mixtus	„ Mihály	„							
Bergény	„ Abraham	„				1			52
loc. unitus val.									
Besseneu	„ Mánu	„				1		50	34
loc. val.	„ Georgie	omnes uniti							
Ohába	„ Jankul								
	„ Pavel								
	„ Barbul								
	„ Petru				2	1		8	76
loc val.	„ Gavrilla	„							
Rosia	„ Simeon	„			2	1	12	56	56
loc val.	„ Vaszilie	omnes uniti							
Girbov	„ Opre								
	„ Ion			big.					
	„ Georgie								
	„ Mucsenik					1	10	40	77
loc mix.									
Wingárd	„ nullus								56
loc. val.	„ Petru	„							
Spring	„ Ion		n. u.						
	„ Onya	„			1	1	2		65
loc val.	„ Simeon	omnes uniti							
Drasso	„ German								
	„ Opre								
	„ Vaszilie			big.		1			80

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes Foeneta Curruum	 Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unitus val. **Kuthul**	Popa Opre „ Georgie „ Gavrila	omnes uniti				1			113
loc. val. **Koncza**	„ Markul „ Ion	unit „			1	1	4	8	40
loc mixtus **Bozul**	„ Abraham	„			1				30
loc. mix. **Ungureny**	„ nullus								20
loc val. **Dállya**	„ Abramus Archidiaconus „ Gabriel	„ „			1	1	15	3	110

Archidiaconatus Petensis.

Loc. val. **Pete**	Popa Todor Archd.	unit.		big					18
loc. mixtus **Naszál**	„ Georgie „ Onul	„ „			1	1	7		78
loc. **Kis Devecsor**	„ Stepha	„			1	1	4	4	35
locus mix. **Nagy Devecsor**	„ Filip		n. u.			1	1	3	30
locus unitus val. **Czentye**	„ Mihály	„			1	1	2	11	28
loc. val. **Szent-Miklos**	„ Mihály	„			1	1	4	11	28
loc. mix. **Vicze**	„ Dumitru	„			1	1			20
loc. mix. **Apathi**	„ Alexa	„			1	1	2	7	30
loc. mix. **Kékes**	„ Gavrila „ Ardonie	„ „				1			47
loc. mix. **Veresház**	„ Stephan	„				1			30
loc. val. **Manik**	„ Gyorgyie	„			1	1	4	7	35

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mix. **Matthei**	Popa Vaszilie	unit.			1	1	1	8	25
Loc. mix. **Morucz**	„ nullus								9
Loc. mix. **Ujfalu**	„ Sandru		n. u.		1	1	10	14	30
Loc. val. **Bidij**	„ Lupe	„			1	1	6	7	30
Loc. Val. **Jencs**	„ Grigorie	„			1	1	7	6	40
Loc. mixtus **Szent-Jakab**	„ nullus								16
Loc. mix. **Sirioara**	„ Kosztantin	„			1	1	8		16
Loc. mix. **Udvarhely**	„ nullus								29
Locus unit. Val. **Brettye**	„ Urszul	„			1				28
Loc. Val. **Beugy**	„ Grigorie „ Ivan	„ „			1	1	3		42
Loc. mix. **Bozies**	„ Stephan	„				1	8	5	32
Loc. Val. **Felek**	„ Andrei	„			1	1	3	6	39
Loc. Val. **Kettyu**	„ Damian „ Ión	„	n. u.		1	1	3	3	16
Loc. Val. **Malin**	„ Onya	„				1			53
Loc. Val. **Csaba**	„ Gabrila	„		big	1	1	2	4	22
Loc. Val. **Vasass-Szent-Iván**	„ Nikulae	„			1	1	6	11	44
Loc. Val. **Mehál**	„ Onul	„			1	1	6	12	26
loc. val. **Szimbo**	„ Todor	„			1	1	4	5	20

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Loc. mixt. **Czaga**	Popa Illyie	unit.		big.					24
Loc. mix. **Gyolcz**	„ nullus								17
Loc Valachico mix. **Olá-Vasarhely**	„ Iuon	„				1	4	7	16
Locus unit. mixt **Szent-Márton**	„ Petru	„			1	1			31
Loc. Val. **Kutka**	„ Dumitru	„			1	1	4	8	16
Loc Val **Mikola**	„ Darie	„			1	1	4	20	60
Loc. Val. **Valere**	„ Kosztantin	„				1	4	14	23
Loc. mix. **Szilvás**	„ Makszin		n. u.			1		3	30
Loc. Val **Szekalae**	„ Bár	„			1	1	8	10	40
Loc. Val. **Bogács**	„ nullus				1	1	2	1	18
Loc. Val. **Morokháza**	„ Vaszilie	„			1	1	3	4	25
Loc mixtus **Szék**	„ Iosziff	„				1			37
Loc. mixtus **Száva**	„ Iuon	„				1			15
Loc. mix. **Szintedzude**	„ Kiffor	„			1	1	4	4	44
Loc. mix **Gyulatelka**	„ Miron „ Györgyie	„ „		trig.	1	1		3	31
loć. mix. **Puinul**	„ Gavrila	„			1	1	2		10
loc. mix. **Szukuthard**	„ Vaszilie	„			1	1	3	6	29
loc. val. **Imbuz**	„ Gavrila	„							25

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mixtus Csiszár	Popa Grigorie	unit.			1	1			25

Archidiaconatus Czikindyál.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. Val. Czikingyál	Popa Aron Archidiaconus „ Mihály „ Todor „ Illyia	unit. „ „ „		big. „		1	3	15	75
Loc.mixtus Vurper									31
Locus mix. Nockrihaj									26
Alsó-Gisásza	„ Todor „ Iuon	„ „			1	1	4	3	150
Loc. Val. Felső-Gisásza	„ Rad „ Thoma	„	n. u		1		4	10	94
Loc. mix. Halma									21
Loc. mix. Metisdorff									13
Loc. mix. Ibisdorff	„ Mihály „ Iuon							9	50
Medgyes									105
Loc. mix. Musna									36
Loc. mix. Buz									30
Locus unit. mix. Nemse									16
loc. val. Bratej	„ Thoma „ Onya	„ „			1			9	43
loc. mix. Aczel									43
loc. mix. Saáros	„ Iuon	„							38

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc mix. **Válhid**									14
Loc. Val. **Kobse**	Popa Kosztán	unit.		big.					—
loc. mix. **Bertán**									35
loc. mix **Dupusdorff**									15
loc mix **Rekisdorff**									32
loc. mix. **Simisfaleu**	„ N.	unit.							10
loc. mix. **Szimiháj**									3
loc. mix. **Keczed**									3
loc. mix. **Kobádfaleu**									3
locus unit. mix. **Farkas Láka**									2
loc. mix. **Pálfalva**									2
loc. mix. **Bodogája**	„ N.	unit				1			27
loc. mix. **Keresztur**									21
loc. mix **Ujszék**									10
loc. mix. **Hiasfalva**									20
loc. mix. **Só-Várda**					1	1			25
loc. val. **Szecsel**	„ N.	unit.		big.	1	1	5	8	20
loc. mix. **Ersébeth**									15

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc mix. Csikfalva									5
loc. mix. S. Abraham									12
loc. mix. Andrásfalva									5
loc mix. Danes	Popa N.	unit.			1	1		3	60
locus unit mix. Lászlo									17
loc. mix. Szölös									14
loc. val Fejérház	Popa N.	unit.				1	13	18	70
loc. mix. Segesvári Majorok									60
loc. mix. Sárpatak						1			22
loc. mix. Velkendorff									3
loc. mix. Apold									11
loc. mix. Hasfaleu	Popa N. „ Mathei	unit. „		big.		1		8	54
loc mix. Százkéz									16
loc. mix. Szász-Dálya									16
loc. val. Zoltán					1	1	1	10	28
loc.. mix Rikita									15
loc. mix. Roades									9
loc mix. Bondorff									11

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unitus mix. **Kriss**									8
loc. mix. **Klotsdorff**									4
loc. val. **Felleg**	Popa N. „ Stephan	unit. „		big.		1	1	7	19
loc. mix. **Nagy-Galambfalu**									29
loc. mix. **Kís-Galambfalu**									7
loc. mix. **Bitfalu**									7
loc. mix. **Rugonfalu**									4
loc. mix. **Szederjes**									4
loc. mix. **Gógy**									19
loc. mix. **Solymos**									4
loc. val. **Vidakut**	Popa N.	unit.			1	1	4	8	21
locus unit. mixtus **Vidakut**									17
loc. mix. **Nagy-Solymos**									8
loc. mix. **Bezid**									8
loc. mix. **Ilaka**									2
loc. mix. **Somfalu**									5
loc. mix. **Korod**									5
loc. mix. **Ujfalu**	Popa N.	unit				1			12

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mix. **Körös-Patak**									11
loc. mix. **Atod**									9
loc. mix **Kösmed**									1
loc. mixt. **Szolokma**									1
loc. mix. **Siklod**									1
loc. mix **Praid**									5
loc. mix. **Akia**									1
loc. mix. **Szent-Mártonos**									1

Archidiaconatus Rmi Dni Vicarii generalis Sukiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. purus valachicus **Suk**	Popa Stephan alias Timandi Glis Vicarius Popa György Archidiaconus Popa Gligor	unit „ „			1	1	25	60	67
Purus val. **Felső-Suk**	„ Stephan „ Stephan jun.	„ „			1	1	7	14	40
Purus val. **Nemes-Suk**	„ Gligorie	„				1			42
Purus val. **Kötelend**	„ Gorcse „ Onyiga „ Todor	„ „	n. u.	big.	2	1	6	10	60
mixtus val. **Visa**	„ Ilyia	„			1	1	7	6	30
Purus val. **Barei**	„ Iuon „ György	„ „			1	1	14	20	30
mix. val **Vajda-Kamarás**	„ Irimia	„			1	1			16
mixtus **Magyar-Palatka**	„ Vaszilie	„			1	1	4	10	35
mixtus **Légeny**	„ Onya	„			1	1	7		30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. mix.	Popa Lup	unit.							
Gyeke	„ Todor	„		big.	1	1	8	7	60
mixtus	„ Stephan	„							
Feketelak	„ Iuon	„			1	1	3	3	26
mixtus Buza	„ Szavul	„							
	„ Vaszilie	„				2		8	60
mixtus Sombor	„ Vaszilie	„				1			31
mixtus Földvár	„ Ioan alias								
	Timandi					1			44
mixtus Katona	„ Antonie	„							
	„ Petre	„		big.	2	1	14	24	61
mix. Budatelek	„ Simon	„							
	„ Kosztantin	„		—	1	1	20	60	95
valach. Kicsud	„ Makavej	„							
	„ György	„		„	2	1	8	15	43
valach.	„ Negre	„							
Nagy-Czege	„ Nikulae	„			1	1	10	10	37
valach.	„ Gligor	„							
Kis-Czege	„ György	„							
	„ Onya	„			1	1	20	15	40
valach.									
Kis-Sármás	„ Onya	„			1	1	30	20	37
Nagy-Sármás	„ Petre	„							
	„ Todor	„							
	„ Simon		n. u.	„	2	1		7	36
loc. unit. mixtus									
Puszta-Kamarás	„ Vaszilie	„				1			20
valach.	„ Grigoras	„							
Szombathtelke	„ Vaszilie	„		-	2	1		15	36
valach. Géres	„ Nikulae	„							
	„ Kiffor	„			1	1	7	14	30
mixtus Kesző	„ Iuon	„				1			16
mixtus Mocs	„ Akim	„							
	„ N.				2	1	12	4	70
mixtus Naoj	„ Onya	„			2	1	5	10	14
valac. Csesztelke	„ Todor	„							
	„ Onul	„			1	1	10	12	34

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Bálda	Popa Iuon	unit.							
	„ Onya	„			3	1	20	20	30
valac Velkér	„ Onya	„							
	„ Mihály	„			1	1	20	16	60
val. Méhes	„ Todor	„							
	„ Irimia	„			1	1	20	13	50
val Fráta	„ Vaszilie	omnes uniti							
	„ Vaszilie 2								
	„ Todor			big.	1	1			100
valac. Szopor	„ Komsa	„			2	1		10	25
valac. Berkényes	„ György	„			1	1	8	6	40
valac. Tottháza	„ Onyiga	„							
	„ Onul				1	1	8	4	30
mixtus Bottháza	„ Todor	„			1	1			32
locus unit. mixtus Szoáth	„ David	„				1		7	40
valac. Aranykut	„ Kirila	„			1	1	12	50	48
mixtus Kalyány	„ Grigoras	„		big.	1	1	14	35	27
valac. Örr	„ Dumitru	„							
	„ Nekita	„			1	1	3	4	50
valac. Korpád	„ György	omnes uniti							
	„ Petre								
	„ Onya								
	„ Nikulae			big.	2	1	10	9	60
mixtus Bonczida	„ György	„							
	„ Simion	„			1	1			150
mixtus Válaszut	„ Nikulae	„							
	„ Onul	„			1	1			75
mixtus Kendi-Lona	„ Kosztan	„			1	1	2	3	3
valac. Jenö	„ Vaszilie	„			1	1	6		51
valac. Losárd	„ Onul	„		big.					
	„ Vaszilie	„			1	1	5		48
mixtus Doboka	„ Simeon	„							
	„ Gabor	„			1	1	3		36
valac. Moró	„ Alexa	„			1	1	4	4	26

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Locus unitus mix **Ónok**	Popa Urszul	unit.				1	2	2	10
mix. **Tötör**	„ Lupul	„			1	1	8	4	36
mixt. **Esztena**	„ György	„			1	1			20
mixt. **Kénd**	„ Kiffor	„			1	1			18
mixtus **Alsó-Tök**	„ Urszul	„			1	1	1	10	31
mixtus **Felső-Tök**	„ Iuon Suspensus seu Irreg.	„				1			26
valac **Egercze**	„ Lupul	„			1	1	8	5	14
mixtus **Fejérd**	„ Danila „ Simon „ Mathe	omnes uniti			1	1	10	3	100
mixtus **Gyula**	„ Onul „ György		n. u n. u	big. „	1	1	2	8	22
valac. **Hoszszu-Macskás**	„ Filimon	„			1	1	4	6	16
mixtus **Magyar-Macskás**	„ Kosztin		n. u.		1	1			22
mixtus **Dios**	„ Simion	„							16
mixtus **Buda**	„ György	„			I	1			26
locus unit. mix. **Tiborz**	„ Timothei	„			1	1	3		25
mixtus **Kajánto**	„ nullus								24
Purus **Papfalva**	„ Iuon	„			1	1	3	4	17
mixtus **Bács**	„ nullus								17
purus **Korod**	„ Vaszilie „ Nuczul	„ „			1	1	7	9	32
mixtus **Szucság**	„ Iuon	„				1			26
mixtus **Szász-Lona**	„ nullus								16
valac. **Sztolna**	„ Iuon	„			1	1	3	1	12
mixtus **Gyalu**	„ nullus								24
valac. **Hidegh-Szamos**	„ Dumitru „ Iuon	„ „				1	4	2	24

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Meleg-Szamos	Popa	Iuon	unit.			1	1	5		36
val. Egerbegy	„	Illye	„							
	„	Vaszilie	„			1	1	5		40
mixtus Nagy-Kapus	„	nullus								12
val. Dank	„	György	„		big	1	1	2	1	17
locus unitus val. Tenk	„	nullus					1	1		16
val. Erdőfalva	„	Simion	„			1	1	1		13
val. Olá-Köblös	„	Luka	„			1	1	6	12	23
val. Lapo	„	Flora	„			1	1	5	5	19
val. Stabor	„	nullus					1	1		20
val. Topa-Sz.-Király	„	Ignat	„				1	6		40
val. Topa	„	Szimion	„			1	1	5	8	30
val. Berend	„	Gabor		n. u.		1	1	6	4	40
val. Sz.-Mihálytelke	„	Onyisie	„							
	„	Lukács	„				1	8		36
val. Szumurduk	„	Danila	„			1	1	3	3	15
Purus Szent-Pál	„	Dánye	„			1	1	5		15
val. Somtelke	„	Isztratie	„			1	1	4	4	16
val Nyercze	„	Iuon	„							
	„	Simon		n. u.			1	2		30
val. Bercse	„	Todor	„			1	1		6	16
locus unit. mix. Sombor	„	Vaszilie	„			1	1			30
val. Tamásfalva	„	Gabor		n. u.		1	1	4	4	28
mixtus Középlak	„	nullus								16
val. N.-Almás	„	Iuon		n. u.		1	1	2	4	66
val. Alsó-Füld	„	Ionucz		n. u.		1	1	2	5	28
val. Közép-Füld	„	Lup	„			1	1	2	2	28
valac. Felső-Füld	„	Stephan	„			1	1	2	3	20
mixtus Hodos	„	nullus					1			12

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Kis-Sebes	Popa Demian	unit.							
	„ Petre	„			1	1			28
mixtus Sebes-Vár	„ nullus								22
val. Maroklata	„ Akim	„							
	„ Vaszilie		n. u.						
	„ Vaszilie 2.		„		1	1	2		34
valac. Szekuly	„ nullus					1			22
val. Malomszeg	„ Thoma		„			1			24
val. Szfaras	„ Thoma		„			1			20
locus unitus val. Nyires	„ Petre	„			1	1	3	3	42
mixtus Babij						1			11
val. Totelke	„ Simon	„				1	3	8	19
mix. Sztána									4
mix. Sárd	„ Iuon	„			1	1	5	7	40
mix. Magyar-Nádas	„ Ion	„				1			22
val. Magyar-Gorbo	„ Kosztin		„	big.	1	1		6	40
mix. Máko									6
mix. Darocz									2
mix. Türe									21
mix. Bogártelke									6
mix. Magyar-Egres	„ Gligor	„			1	1			22
val. Olá-Nádos	„ Todor	„			1	1	2	6	27
mix. Dretye	„ Thodor	„			1	1			25
val. Bika	„ Mihály	„			1	1	6	4	33
locus unitus mix. Gyerő-Monostor	„ Stephan	„			1	1	4	1	100
val. Erdöfalva	„ Iuon	„			1	1		2	18
val. Bedécs	„ Vaszilie	„				1		1	30
val. Panik	„ Vaszilie	„							
	„ Illyie	„			1	1	4	7	10

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Kis-Vásárhely						1			6
val. Szamára			–			1	2		16
val. Ujfalu	Popa N.				1	1	5	2	30
val. Kalacsel	„ Simion	unit.			1	1	14	6	56
mix. Valko									6
val. Encsel	„ Iuon	„			1	1	1	5	52
val. Nagy-Meregju	„ Iuon jurat.	„							
	„ Onul	„							
	„ Andrei	„		big.					
	„ Mihály		n. u.			1	8	6	100
valac Böcs	„ Gligor	„		big.	1	1			36
val Bőlkény	„ Vaszilié		„		1	1	4	5	40
locus unitus val. Kalota	„ Thoma		„						
	„ György		„			1	2	2	63
mix. Zentelke									16

Archidiaconatus Brosteniensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Purus Kis-Kerék	Popa Mány Archidiaconus	unit.							
	„ Györgie	„			1	1	3	22	57
val. Olá-Bogáth	„ Petre	omnes uniti							
	„ Thoma jun.								
	„ Thoma sen.			big.	3	1	4	15	125
mix. Örmény-Székes	„ Sztán	omnes uniti							
	„ Moyszi								
	„ Moyszi sen.			big.	1	1	10	6	135
val. Alamor	„ Jonásk	uniti							
	„ Ioan								
	„ Jákob								
	„ Iásk					1	14	6	153
val. Mág	„ Petru	unit.							
	„ Petru sen.	„		big.	1	1	4	1	66
locus unitus val. Ecsellő	„ Thoma	uniti							
	„ Abraham								
	„ Iákob								
	„ Opra				3	1	3	16	151

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	
mixtus Hoszszutelke	Popa Vaszilie sen	unit.							
	„ Vaszilie jun.	„							
	„ Iuon sen.	„							
	„ Iuon		n. u.						
	„ Georgyie		n. u.		1	1		12	63
val. Preszáka	„ Marian senss.	uniti							
	„ Maphteu filius senior								
	„ Zacharias								
	„ Iuon								
	„ Petru				1	1	4	11	92
val Farkastelek	„ Iuon sen.	uniti							
	„ Iuon jun.								
	„ Komán								
	„ Aldgye								
	„ Georgie		n. u.						
	„ Peter		n. u.		1	1	3	8	111
val. Hidegviz	„ Iuon	uniti							
	„ Iuon junior								
	„ Dumitru				2	1	4	3	142
val. Stenye	„ Irimie	unit							
	„ Dumitru	„			1	1			90
val. Salko	„ Sztan	„							
	„ Thoma	„			1	1		4	40
locus unit. val Saldorf	„ Dumitru	„							
	„ Dumitru jun.		n. u.		1	1	6	12	81
mix. Vizakna	„ Szavul	„							
	„ Iános	„				1			208
mix. K.-Enyed	„ Opre	„							
	„ Vaszilie	„		big.	1	1	4	7	90
mix. Pokafalva	„ Thoma	„			1	1			57
mix. Csergöd	„ Petre	„							
	„ Georgie	„			1	1	4	4	40
mix. Csanád	„ Iuon	„			1	1			50
mix. Sorostej	„ Iuon	„				1			52
mix. Egerbegy	„ Iuon	„			1	1			42
mix. Mihályfalva	„ Opre	„			1	1			74

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Veszszöd	„ Iakob	unit			1	1	4	5	63
mix. Bolya	Popa Thoma	„							
	„ Iuon	„				1			80
mix. Magyar-Kapus	„ Iuon	„				1			8
mix. Kis-Ludas									52
locus unitus mix. Kis-Sejk	„ nullus								34
mix. N.-Sejk									44
mix. Hassag									45
mix. Szelindek									50
mix. Rusz									20
mix. Mardas									16
mix. Ravasel									16
mix. Mitisdorff									—
mix. Vorumlok									20
mix. Salla									10
mix. Frua									41
Archidiaconatus Szovárasiensis									
Szováros	Popa Miklos Archidiaconus	unit.							
	„ Ianos			big.		1			25
Szinye	„ Iván	„				1			38
loc. unit. Mánya						1	2	3	31
Pestes	„ Alexa					1	1	4	13
Somkut	„ Todor	„				1	5	4	30
Csatán	„ Iuon	„							
	„ Toadgyer		n. u.			1	1	4	50
Vád	„ Georgyie	„							
	„ Dumitru	„				1	4	2	46
Olá-Bogáth	„ Onyiga		n u.			1		2	30
Magyar-Bogáth	„ Stephan	„				1			34

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Kálna	Popa Kosztán					1	4	4	34
Körtvélyes	„ Toader	unit.		big.	1				30
Tőke-Pataka	„ Stephan	„				1			16
Dobrocsina	„ Iuon		n u.			1		4	16
Fodora	„ Vaszilie		„						
	„ Kracsun	„				1	7	7	40
Közfalva	„ Togyer	„		„		1			15
Simisnya	„ Timofie	„							
	„ Paskul	„				1			60
Locus unitus Kabola-Pataka	„ Lupul	„				1	2	2	20
Oroszmező	„ Iuon	„							
	„ Iuon jun.	„				1	4	2	35
Buzamező	„ Vaszilie	„							22
Csömény	„ Vaszilie		„	„		1			23
Rogna	„ Gligorie	„		„		1	2		22
Konkolyfalva	„ Onul	„				1			20
Ködmönös	„ Gligorie	„				1			25
Lozna	„ Gábor	„							29
Prelucs	„ Gabor	„				1	4	1	34
Klics	„ Vaszilie				1	1	1	1	27
Szurduk	„ N.	„				1			65
Kis-Kirsztolcz	„ Gavrilla	„				1			28
Szalonna									25
Birlesti	„ Grigorie	„				1			23
Muncsal	„ nullus					1			16
locus unitus	„ Mihály	„							
Nagy-Kersztolcz	„ Kracsun	„		„					
	„ Gavrilla		„			1			32
Salamon	„ Efftenie	„		„		1	2	5	30
Bezdéd	„ Stephan	„				1		6	27
Hoszszumező	„ Istok	„							
	„ Todgyer	„				1			32

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Gyurka Pataka	Popa Gligorie	unit.				1	1	4	15
Laczka	„ Alexa	„				1	2	4	20
Zálha	„ Szimeon		n. u.			1			20
Csaka	„ Vaszilie „ Georgie	„ „				1	5	13	25
Felsö-Csobánka	„ T. I. Georgie	„				1			16
Hagymás	„ Gabor	„				1			36
Oszvaj	„ Filimon	„			1	1		4	38
Kálna	„ Kosztán	„				1	3		32
Alsó-Gyekényes	„ Gligorás	„		big.		1			12
Törpény (Tîrpiŭ)	„ nullus					1			12
Kodor	„ Lukács	„				1			34
Locus unitus Vásárhély	„ Gavrilla		„			1	4	3	16
Alparét	„ Georgyie „ Gligoras	„	n. u		1	1	4	10	90
Tálasfalva	„ Lupe	„					1	3	18
Antos	„ Flore	„				1			10
Sajgo	„ Gligorie	„						3	20
Felső-Gyékényes	„ Demian	„				1		5	23
Budos	„ Griga	„				1	2	2	20
Péntek	„ Gligorie	„				1	10	10	66
Záporcz	„ Gabor	„					4	8	30
Déés	„ nullus								30
Prunul	„ nullus								18

Archidiaconatus Nyilvániensis.

idest: Prothopopae György ex Suk.

Loc. mixtus Borsa	Popa Akim „ Urszán „ Onya	uniti		big.	1	1			110

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus unit. Valac Ujfalu	Popa Gyerman „ Lázár „ Todgyer	uniti			1	1	18	4	56
val. Fodora	„ Stephan	unit.					1		26
val. Sinteu	„ Nyikoare	„			1	1	5	9	39
mixtus Astileul de szusz	„ Markul	„			1		4	14	—
mixtus Ördög-Keresztur	„ Iuon	„		big	1		2		24
val. Astileul de dzózs	„ Mihály	„			1	1	5	13	32
mix. Babucz	„ nullus								15
val. Adalin	„ Szimion	„			1	1	2	2	32
val. Dragul	„ Dumitru	„			1	1	5	9	46
mix. Ogrucz	„ Toader „ Gavrilla	„ „			1	1	8	10	50
val. Dolul	„ Petre	„			1	1	5	8	37
val. Nyilván	„ Thodor	„			1	1	6	8	49
mix. Báldok	„ Iuon	„			1	1			34
mix. Szent-György					1	1	4		15
locus unitus mix. Bucsumi	„ Iuon	„				1	6	2	30
Bodie	„ N.		n. u.			1			17
val. Agricsul	„ Alexa	„				1	6	1	44
Bozna	„ Iuon sen. „ Iuon jun.	„ „			1	1	6	4	13
Trezne	„ Georgie	„			1	1	1		40
Pausa	„ Gavrilla „ Gligorie	„ „				1	5	3	60
Szvinte-Marie	„ Dumitru	„				1	7		30
Ungurás	„ Iuon	„			1	1	4	6	70
Sztina	„ Stephan „ Stephan 2.	„ „				1			27
Tetise									32

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Romita	Popa Georgie	unit.		big.					
	„ Mihály	„			1	1	2	4	32
Brusztur	„ Iuon	„			1	1	2	4	27
Lupoje									18
Borzás	„ Iuon	„							
	„ Luka		n. u.	big.	1	1	2	1	18
Locus unitus-									
Poklos	„ Alexa	„			1	1	6	3	34
mix. Köblös	„ Todgyer	„			1	1	6	10	58
Derse	„ Alexa	„			1	1	9	12	56
Panczélcseh	„ Maftei	„			1	1		6	36
Jélcs	„ Gavrilla	„							
	„ Vaszilie	„		„	1	1		6	30
Kecskehata	„ Vaszilie	„							
	„ Maftej	„			1	1			24
Récze-Keresztur	„ Iuon	„			1	1	7	5	36
Szotelke	„ Filip	„			1	1	4	4	33
Kalocsa	„ Gavrila	„				1	3	8	62
Paptelke	„ Gavrila	„			1	1	2	9	30
Gorbo	„ Iuon	„			1	1	2	8	33
Vajdaháza	„ Ionucz	„			1	1	5	3	33
Füzes	„ Urszán	„		„	1	1	7	10	48
Szent-Péter	„ Onya	„			1	1	5	6	30
mixtus Hida	„ Dumitru	„				1			15
Bajka	„ Nuczul	„			1	1	4	6	20
Rákos	„ Andrei	„		„			3	8	33
Tresztie	„ Onya	„			1	1	3	4	14
Kendre	„ Gavrila	„			1	1	3	2	30
Belanul	„ Iuon	„							
	„ Togyer	„							
	„ Georgie	„			1	1		3	74
Tetisul	„ Iuon		n. u.		1	1		6	30
Galgo	„ Kosztin	„				1	2	2	31

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Arabiles Cubulorum	Incolae
Tihenl	Popa Gavrila	unit.			1	1			30
Varul	„ Stephan	„			1	1			20
Csernukul	„ Szimion	„		big.	I	1	2	4	30
mixtus **Kide**	„ Vaszilie	„			1	1			18
Kovács	„ Iuon	„				1	6	5	28
Csumorna						1	2	3	16
Gelpéje	„ Petre	„				1	3	6	26

Archidiaconatus Mirastóiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mixtus **Nyárádtő v. Mirastyin**	Popa Irimia Archidiaconus	unit.				1			60
mix. **Maros-Keresztur**	Popa Vaszilie	„				1			23
mix. **Megyesfalva**	„ Peter	„				1			28
mix. **Kis-Bodon**	„ Onya	„							25
mix **Maros-Sz.-György**	„ Petru	„				1	4		68
mix. **Ernye**	„ Onya „ Gavrila	„ „				1			38
mix. **Agárd**	„ Maftej		n. u.		1	1			24
mix. **Köből-Szentivány**	„ Todgyer „ Szimeon	„ „		big.					26
mix. **Szent-Lörincz**	„ Iuon	„				1	10	16	40
mix. **Mosin**	„ Iuon	„			1	1			44
mix. **Jobbágyfalva**	„ Gavrilla	„				1			
mix.									73
Erdö-Szt-György	„ Iuon	„				1			
mix.									133
Banczka-Madarás	„ Damian	„				1			46
loc. mix **Csinta**	„ Onya	„				1	4		75
mix. **Ugra**	„ Onya	„				1	8	11	29
mix. **Szent-Pál**	„ Vaszilie „ Togyer	„ „		big.		1		4	38

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Szent-Pál-Kirilo*	Popa	Andrej	unit.				1	6	10	20
mix. Vidraszeg	„	Nikulaj	„					8	16	48
mix. Maros-Vásárhely										60
mix. Koronka		Sztán	„							50

Archidiaconatus Jurati Erdő-Szengyeliensis.

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Szengyel	Popa	Mihály Juratus	unit.				1	3	3	17
mix. Oroszfalva	„	David	„		big.					
	„	Iuon	„				1	6	6	45
Sebenicze	„	Iuon	„							
	„	Kosztin	„				1	3	5	29
Szent-Márton						1	1	2	2	12
val. Adrián	„	Kosztán	„			1	1	2	6	22
val. Kasva	„	Gligorie	„							
	„	Irimie		n. u.		1	1	6	9	43
val. Hudák	„	Iuon	„							
	„	Mitre	„				1	3	6	60
val. Libánfalva	„	Gligorie	„							
	„	Urszul	„				1	2	4	60
Orsova	„	Szimion	„				1	3	8	33
Kincsis	„	Iuon	„							
	„	Gligorie		n. u.		1	1	3	5	20
Felső-Oroszfalu	„	Onya	„				1	2	11	27
Alsó-Oroszfalu	„	Gavrila	„			1	1	3	7	25
Felső-Kiher	„	Thoma	„			1		2	3	40
Alsó-Kiher	„	Ilyie	„		„					
	„	Gligorie	„			1	1	5	5	40
Sarópháza	„	Onul	„		„					
	„	Peter	„					3	7	23
Szent-Mihálytelke	„	Kracsun	„							
	„	Gavrila		„		1		4	16	28
Kakucs	„	Mihaila	„					3	7	25

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Nádas	Popa Pintye	unit.							
	„ Ignát	„			1		8	8	20
Habich	„ Onya	„							
	„ Peter		n. u	big.	1		2	7	35
Telek	„ Gligorie	„			1		4	8	44
Nagy-Szederjes	„ Pintye	„			1		4	2	16
Kis-Szederjes	„ Onul	„							
	„ Iuon		n. u.	big.	1		2	3	16
Olá-Bölkény	„ Petre	„							
	„ Stephan	„			1		4	4	30
Györgény alias Sz.-Imreh	„ N.				1		5		22
Magyar-Bölkény									6
Radnotfája									14
Petelye									27
Peter-Láka									15
Körtvélyfája									8
Gerneszeg									18
Sáromberke									3
Csanád									5
Jára									8

Archidiaconatus Boncznyires.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. Boncz-Nyires	Popa Gabor Archidiaconus	unit.			1	1	6	4	60
locus mix. Ördöngös-Füzes	„ Iuon	„			1	1	2	3	45
vall. Báton	„ Nyikulae	„			1	1	2	2	80
vall. Czoptelke	„ Pavel	„			1	1	3	4	44
mix. Szamos-Ujvár-Némethi	„ Vaszilie	„							
	„ Iuon	„				1	3	4	60
vall. Peterháza	„ Alexa	„			1	1	2	7	17

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Vall. Szilágytő	Popa Dumitru	unit.			1	1		4	18
mix. Szent-Benedek	„ Iuon	„			1	1	1	2	22
mix Szász-Nyíres	„ Luka	„			1	1	5	7	62
vall. Mikeháza	„ Maftei	„			1	1	6	3	30
mix. Szent-Margita	„ Lup	„			1	1		3	69
mix. Arpástő	„ Danila	„			1	1		1	55
vall. Málucz	„ Thodor „ Onu	„	1		1	1		2	36
vall. Bethlen	„ Ursz					1			36
vall Also-Oroszfalu	„ Petre	„			1	1	2	3	35
vall. Felsö-Oroszfalu	„ Gligoras	„			1	1	2	4	36
mix. Nagyfalu	„ Gligorie „ Dumitru	„ „			1	1			46
locus vall. Egres	„ Ursz	„			1	1	3	3	14
vall. Fige	„ Ursz	„			1	1		3	34
mix. Hesdát	„ Iuon	„			1	1	2	1	24
mix. Dengeleg	„ Lup	„			1	1	3	3	33
mix. Iklod	„ Illyes	„			1	1			72
mix. Girolt	„ Ilyie „ Iuon	„ „			1	1	3	3	86
mix. Kecsét	„ Petru	„				1			49
mix. Kecset-Szilvás	„ Nyikulaj	„			1	1	2	4	16
vall. Tottfalu	„ Gavrila		n. u.		1	1	4	4	36
vall Szükerék	„	1			1	1	4	6	18
mix. Ormány	„ Gligorie	unit.			1	1	4	4	63
mix. Néma	„ Ephtenie	„			1	1			62
vall. Széplak	„ Thodor	„			1	1	4	3	54
mix. Kéro	„ Iuon	„				1			30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Bálványos Várolya	Popa	1							16
mix. Szamos-Ujvár	Popa Lup	unit.							60

Archidiaconatus Alsó-Kossajensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus vall. Alsó-Kosaj	Popa Iuon Archidiaconus	uniti							
	„ Stephan								
	„ Iuon				1	1	2	13	70
vall. Koplyán	„ Iuon		n. u.		1	1		7	20
mix. Szeleske	„ Paszkul	unit.			1	1	3	10	34
vall. Kaczko	„ Togyer	uniti							
	„ Urszan								
	„ Thodor				1	1	1	5	56
Kápolna	„ Irimie	unit.							
	„ Illyés	„				1	4	10	22
vall. Galgó	„ Georgie	uniti							
	„ Mihály								
	„ Togyer					1			35
vall. Borszo	„ Stephan	unit							
	„ Iuon		n. u.			1			25
vall. Sos-Mező	„ Gligorie	„							
	„ Togyer		n. u.			1			51
vall. Doboka	„ Gavrila	„				1			19
vall. Nagy-Ilonda	„ Iuon	„							
	„ Vaszilie		n. u.						
	„ Lukács		n. u.			1			45
mix. Blenke-Pojana	„ Georgie		n. u.						
	„ Iánkul	„				1			40
vall. Rogozfalva	„ Ionn	„				1			30
locus purus vall. Magura	„ Pintye	„				1			11
vall. Bába	„ Iuon	uniti							
	„ Lup								
	„ Partheni					1		2	35
vall. Dragia	„ Petru		n. u.			1			36

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Gosztila	Popa Nyikulaj	unit.				1	2	2	23
vall. Dálmare	„ Togyer		n. u.			1			9
vall. Falkusa						1			13
vall. Muncsal	„ Georgie	„				1			11
vall. Hollomező	„ Togyer	„				1			80
vall. Pecsétszeg	„ Iuon	„							
	„ Vaszilie	„							
	„ Gligorie		„		2	2		10	119
vall. Gorbo	„ Gavrilla	„							
	„ Alexandru		„						
	„ Iuon		„						
	„ Iuan		„			1			45
vall. Csicso-Ujfalu	„ Vaszilie	uniti							
	„ Gavrila								
	„ Petre								
	„ Nikoare				1	1	12	30	24
vall. Lábfalva	„ Koszta	„							
	„ Petre		„						26
locus valachicus Gáncs	„ Simeon	„							
	„ Dumitru	„		big.		1			42
val. Györgyfalva	„ Mihály	uniti							
	„ Gavrila								
	„ Nekite					1			90
vall. Nyégerfalva	„ Nikulae	uniti							
	„ Vaszilie								
	„ Mihály								
	„ Kosztán				1	1		2	60
vall. Hagymás	„ Iuon		„		1	1	2	4	40
mix. Retteg	„ Georgie	„							
	„ Iuon	„			1	1			62
mix. Bácza									22
mix. Mihályfalva	„ Ignat	„							
	„ Ilie	„		big.	1	1	6	8	54
mix Monostorszeg	„ Vaszilie	„					2	14	42
mix. Kozárvár	„ Gavrila	„							
	„ Gligorie	„				1			56

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. **Allör**	Popa Dumitru	unit.		big.					
	„ Gavrila	„			1	1		7	60
vall. **Felső-Kosáj**	„ Iuon	„				1			70
vall. **Guga**	„ Gligorie	„				1			9
Horgos-Pataka	„ Petre	„							
	„ Iuon		n. u.						
	„ Illyie		n. u.			1			38

Archidiaconatus Kopraiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus vall. **Kapor**	Popa Urszan Archidiaconus	unit.							
	„ Iuon	„			1	1	8	18	23
vall. **Lomperd**	„ Georgie	uniti							
	„ Kira								
	„ Andrej				2	1	4	14	37
vall. **Bongard**	„ Iuon	unit.			2	1		12	37
vall. **Szent-Mihálytelke**	„ Togyer	„							
	„ Stephan	„		big.					
	„ Ilyie		n. u		2	1	10	20	30
vall. **Sztupin**	„ Gligorie	uniti							
	„ Szimion								
	„ Iuon				1	1	8	16	34
vall. **Galácz**					1	1			35
mix. **Harinna**	„ Urszul	„							22
vall. **Szereczel**	„ Petru	„			1	1	3	3	22
mix. **Somfalu**	„ Ionucz	„			2	1	4	2	53
mixt. **Csiszkud**	„ Dumitru	„			2	1	1	3	52
vall. **Brédfalva**	„ Andrei	„			1	1		10	27
mix. **Budurleu**	„ Georgie	„			1	1	7	8	39
mix. **Juda**	„ Filip	„			1	1	5	7	53
mix. **Erked**	„ Lup	„			1	1	8	10	70
locus vall. **Pintik**	„ Georgie	„			1	1	5	9	112
mix. **Poszmos**	„ Togyer		n u						
	„ Todor 2.	„			1	1	1	8	40

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
vall. Sirling	Popa Iuon	unit			1	1	4	3	20
mix. Birlegu	„ Dumitru	„			1	1	4	3	16
vall. Simontelke	„ Gavrila	„			1	1	2	2	32
vall. Budos	„ Arszenie	„							
	„ Vaszilie	„			1	1	20	4	53
vall. Arokallya	„ Iuon	„			1	1	3	2	27
mix. Czigen	„ Gyerman	„		big.	1	1	4		42
vall. Kiralézon	„ Vaszilie	„		„	1	1	8	3	53
vall. Neczul	„ Togyer	„			1	1	1	2	18
vall. Jősű	„ Alb	„							
	„ Filius ejus		n. u.		1	1	7	4	49
Archidiaconatus Tauriensis.									
Taur	Popa Praekup Archidiaconus	unit.							
	„ Petre	„							
	„ Vaszilie	„					9	20	46
Némethi	„ Iuon	uniti							
	„ Mihály								
	„ Nyisztor				3	1	5	2	130
Priszlop	„ Gavrila	unit.							
	„ Togyer	„			2	1		3	50
Luska	„ Gligorie		n. u.				2	5	32
Olá-Nemegye	„ Ilyie	„							
	„ Stephan	„				1		4	70
Magyar-Nemegye	„ Dumitru	„			1	1			47
Virágos-Berek	„ Vartolomej	„							
	„ Iuon	„			1	1		4	30
Magos-Mart	„ Vartolomej	„			1	1	5	3	38
Kocs	„ Kosztantin	„							
	„ Togyer	„			1	1	4	16	40
Köfarka	„ Filip	uniti							
	„ Onyiga								
	„ Georgie								
	„ N								64

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Középfalva	Popa Thodor	unit.							
	„ T. J.	„			2	1	8	14	86
Szeszárma	„ Prekup	„							
	„ Kozma	„				1			67
Nagy-Kajon	„ Dumitru	„							
	„ Iuon	„							54
Csicso-Keresztur	„ Filimon	„			1		2	5	68
Felőr	„ Georgie	„			1	1		2	30
Alsó-Ilyosda	„ Iuon	„			1	1	4	3	30
Kis-Kajon	„ Georgie	„			1	1	1	6	60
Kis-Debrek	„ Kosztan	„				1			41
Nagy-Debrek	„ Grigorie	„			1	1	2	11	44
Pojeni	„ Szimeon	„				1			44
Emberfő	„ Hariton		n. u.			1			24
Egres	„ Urszán		„			1			37
Ilosda	„ Gabor	„		big.					
	„ Nyisztor	„				1			58
Borlyasza	„ Togyer	„							
	„ Iuon						2	7	40
Buza-Mező	„ Dumitru	„							
	„ Iuon		„	big.	2	1	4	22	100
Szita	„ Iuon	„				1			32
Körtvélyes	„ Iuon	„							
	„ Nikulaj	„			1	1	3		70
Pontinasza	„ Gavrila	„					2	5	18
Dugu	„ Gligorie	uniti							
	„ Prekup								
	„ Szimion					1			104
Mires	„ Gligorie	unit.				1			30
Olá-Balásfalva	„ Gavrila	„							
	„ Togyer	„			1	1	4	5	70
Szász-Balásfalva	„ Iuon	„			1	1		3	40
Kajla	„ Lupsa	„							
	„ Szimeon	„			1	1	3	7	75

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Magyaros	Popa Togyer	unit.							
	„ Gavrila	„		big.	1	1		7	80
Kéntelke	„ Onya	„							
	„ Grigoras	„			2	1	3	9	94
Sajo-Keresztur	„ Irimie	„							
	„ Filip	„			1				50
Szvintul-Szintul	„ Iuon	„							
	„ I.		n. u.		1		2		32
RusziBorgoului	„ Togyer	uniti							
	„ Kozma								
	„ Flore					1		7	80
Borgo	„ Szimion	omnes uniti							
	„ Stephan								
	„ Vaszilie			big.					
	„ Iuon								
	„ Vaszilie								
	„ Kirila								
	„ Vaszilie								
	„ Lup popit de Circa, Popie nu ţine								
	Popa Grigorie								
	„ Marian								
	„ T. I.				2	6			554
mix. Szinterág									46
mix. Kolden									18
mix. Csépan									18

Archidiaconatus Sz.-Márton.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. Sz.-Márton	Popa Kosztin Archidiaconus	unit.							
	„ Stephan	„		big.	2	1	13	19	92
val. Krájfaleu	„ Onye	„			1	1	6	48	25
val. Örményes	„ Vaszilie	„							
	„ Szimion		n. u		1	1	12		81
val. Soptér	„ Dumitru	„							
	„ Szimion	„		big.	1	1	20	32	40
val. Szilvás	„ Antonie	„							
	„ Iuon	„							
	„ Nikulae		n. u.		1	1	15	70	48

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
locus val. Viszue	Popa Kosztántin	unit.							
	" Vaszilie	"			1	1	9	20	36
val. Nagy-Nyulas	" Gligorie	"			1	1	16	33	81
val. Okna	" Gligori	"							
	" Togyer	"			1	1	10	60	40
val. Bánicza	" Vaszilie	"							
	" Dumitru	"			1	1	4	20	71
val. Ujfalu	" Ion	uniti							
	" Vaszilie								
	" Pinte								
	" Vaszilie								
	" Petru				2	1	5	34	61
val. Szinetül	" Vaszilie	unit.		big.					
	" Togyer	"					10	24	36
val. Dredad									13
val. Harasztos	" Togyer	"			1	1	4	16	35
val. Kozma	" Iuon	"			1	1	8	16	50
val. Szokol	" Szimion	uniti							
	" Szimion 2.								
	" Sandru				1	1	6	22	37
mix. Toncs									14
val. Stirgeu	" Lupe	unit.			1	1	6	24	40
val. Kis-Nyulás	" Grigorie	"			1	1	1	56	26
mix. Köbölkut	" Dumitru	"			1	1			28
loc. val. Ujlak	" Petru		n. u		1	1	17	12	48
mix. Oroszfája	" Iuon	"			1	1			32
Komlod	" Gligorie	"			1	1			21
mix. Ludvég	" Szimion	"				1			85
mix. Széplak	" Dumitru	"			1	1			43
mix. Kis-Csilpis	" Gavrila	"			1	1	6	8	26
mix. Erts	" Prekup	"		big.			2		17
val. Bela	" Gligorie	uniti							
	" Kirilla								
	" Iuon				2	1	6	16	60

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
val Kurtikap	Popa Myra	unit							
	„ Vaszilie	„				1			44
val. Almas	„ Kosztin				1	1	4	4	—
val. Mojsa	„ Iván	„							
	„ Lup	„			1	1	6	8	19
mix. Nagy-Csilpes	„ Togyer	„			1	1			21
mix. Szent-Iván	„ Thoma		n. u.	big.	1	1			43
loc mix. Abafaja	„ Eremias	„			1	1			45
mix. Szász-Régen									20
mix. Magari									37
mix. Bereczk									39
mix. Unuka									2
mix Penka									15
mix. Keresztur									4
val. Bozed	Popa Vaszilie		n. u.			1			27
Szebed									7

Archidiaconatus Röcsiensis.

Loc. val. Rücs	Popa Michael Archidiaconus	uniti							
	„ Thoma								
	„ Andrejka								
	„ Zacharias			big.			10	28	67
Szebád	„ Szimion	unit.							
	„ Togyer	„		big.	1	1	6	12	40
val. Bardes	„ Vaszilie	„			1	1	2	2	36
val. Pogácsafalva	„ Nuczul	uniti							
	„ Onyicza								
	„ Artenie				1	1	14	17	85
val. Grebenis	„ Szándu	unit							
	„ Vaszilie	„							
	„ Dumitru		n. u.	big.	1	1	10	24	68
val. Seulyie	„ Onye	„							
	„ Togyer	„							
	„ Grigorie		n. u.	big.		1			100

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Dombfalu	Popa Nikulae	uniti							
	„ Mihaila								
	„ Illye		n u.	big	1	1	10	20	60
val. Szent-György	„ Mikul	uniti							
	„ Petre	uniti			1	1	16	21	40
mix. Bánd	„ Thoma	uniti							
	„ Grigorie								
	„ Toagyer		„	„	2	1			100
mix. Penyet	„ Georgie		„	„		1			27
mix. Madaras	„ Petru	unit.			1	1			58
mix Sámsond	„ Gavrile	„			1	1			48
mix. Tuson	„ Onya	„							
	„ Toagyer	„							
	„ Grigorie		„	„	1	1			30
loc mix. Ullyies	„ Danila	„			1	1	2		50
mix. Ménes	„ Pintye					1			26
mix. Csovás	„ Dumitru	„							
	„ Onya	„				1			27
mix Uj-Hegy	„ Iakob		„		1	1			21
mix. Szent-Péter	„ Makaria	„							
	„ Marcus	„			2	1			33
mix. Golombat									20
mix. Kulpij									19
mix. Csiptelek									18
mix. Herczo									15
mix. Kövesd									10
Lekincza	Popa Gabor		„	„					5

Archidiaconatus N.-Cserged.

Nagy-Cserged	Popa Szimeon Archidiaconus	omnes uniti							
	„ Vaszilie								
	„ Mihajle								
	„ Dumitru				1	1	9	18	50

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Kis-Cserged	Popa Toagyer „ Iuon	uniti		big	2		10	14	16
mix. Tirimia									22
val. Vajda-Kut	„ Onya „ Petru	uniti		„		1	2	4	29
val. Odorhely	„ Stephan	unit.				1	10	7	31
mix. Felső-Szent-Márton									8
val. Koruj	„ Onya					1	12	8	20
mix. Széplak	„ Lázár	„				1			34
val. Dzulus	„ Kîrste	„			1	1	4	19	28
val. Kocsárd	„ Onya „ Ion	„	n. u.		1	1	6	8	53
val. Saulie	„ Onya „ Vaszilie „ Dumitru	uniti		„	2	1	14	18	31
val. Bood	„ Mihály „ Illyie „ Georgie	uniti		„	2	1	6	20	46
val. Boba-Hálma	„ Vaszilie „ Petru „ Toagyer	uniti		„	1	1	6	12	64
val. Kincsis	„ Georgie „ Grigorie „ Illyie	uniti	n. u.		2	1	3	23	30
val. Szélkud	„ Iuon „ Iefftimie „ Iuon	uniti			3	1	10	32	50
loc. val. Dög	„ Szimion „ Mathej „ Mihájla	uniti			2	1	24	50	39
mix. Radnott	„ Vaszilie	unit.							—
mix. Csapó	„ Onya	„				1			24
val. Kapolna	„ Iuon „ Iacob	„ „				1		5	8
mix. Bernárd									7
mix. Mika									4
mix. Idirfája									5

Archidiaconatus Koásiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Koás	Popa Vaszilie Archidiaconus	unit.							
	„ Nikulae	„		big.		1			70
val. Alsó-Fentös	„ Filip	„							
	„ Nyisztor	„				1			17
val. Higyaga	„ Georgie	„				1			12
val. Kulczire	„ Urszul	„				1			30
loc val. Szepinye									5
val. Puszta.Fentös									10
val. Felső-Fentös	„ Szimion	„							
	„ Vaszilie	„				1			48
val. Nagy-Bozonta	„ Kosztán	„				1			34
val. mix. Hagymás-Lápos	„ Grigorie	„				1			30
mix. Alsó-Tottfalu	„ Iuon	„				1			30
val. Szaszár	„ Miron	„							
	„ Togyer	„				1	4		60
val. Szakállasfalva	„ Szimeon	„							
	„ Stephan	„		big.					
	„ Iuon	„		„		1			40
val. Kis-Bozonta	„ Georgie	„				1			30
val. Kulcsa	„ Timoftei	„				1		1	30
val. Karuly	„ Lukács	„							
	„ Andrej		n. u.						
	„ Grigorie		„	„					
	„ Nekita		„			1			40
val. Kis-Körtves	„ Iuon	„				1			24
val. Berkes-Patak									12
val. Remete	„ Andrej	„							
	„ Dumitru		„			1			50
loc. val. Leczkény	„ Lup	„				1			33
mix. Funácz	„ Dumitru	„				1			30

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Vád	Popa	Iuon	uniti							
	„	Lup					1			30
val. Faurest	„	Lup	unit.				1			24
val. Berencze	„	Lup	„							
	„	Emanuel		n. u.						
	„	Thoagyer		„			1			24
val. Monostor	„	Kosztantin	„				1			24
val. Kerpényes	„	Iánkul		n. u.	big.		1			7
val. Csernafalu	„	Iuon	„							
	„	Mihàj	„				1			60
val Brebény	„	Iuon	„				1			25
val. Kopálnok	„	Iuon		n. u.	big.	1	1		4	30
val. Csokotis	„	Iuon	„				1			20
val. Magureny	„	Ieremie	„							
	„	Gavrilla	„				1			16
val. Trestie							1			20
val Preluka	„	Iuon	„				1			20
val. Plopis	„	Kornelius	„				1			20
val. Roussor	„	Dumitru	„							
	„	Vaszilie	„				1			17
Kerbunár							1			40

Archidiaconatus Thordensis.

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. mixtus Oppidum Thorda	Popa	Iuon Archidiacouus	unit.							
	„	György	„				1		4	70
val. Egerbegy	„	Iuon	„			1	1		5	45
mix Örke	„	Georgie	omnes uniti							
	„	Kirila								
	„	Vaszilia								
	„	Makaria								
	„	Vonka			big.					
	„	Iuon			„	2	1	30	30	60
val. Alsó-Detrehen	„	Georgie	uniti							
	„	Vaszilie								
	„	Szavul				2	1	20	30	56

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
vvl. Felső-Detrehen	Popa Szimion	unit.			1	1	6	—	36
val. Koch	„ Vaszilie	„			2	1	5	16	27
val. Tohát	„ Iuon	„							
	„ Petru		n. u.	big.	2	1	16	10	48
val. Szengyel	„ Iuon	uniti							
	„ Makavej	uniti							
	„ Iuon			big.	1	1	8	20	45
val. Keménytelke	„ Georgie	uniti							
	„ Makavej	uniti			2	1	10	32	60
val. Záh	„ Pasch	uniti		big.					
	„ Vaszilie								
	„ Georgie				1	1	20	11	45
locus val. Czikujd	„ Makavej	unit.							
	„ Toagyer	„							
	„ Mitre	„							
	„ Prekup		n. u.		2	1	30	28	80
val. Sz.-Jakab	„ Gligor	„			1	1	15	20	24
val. Mező-Csán	„ Vaszilie	uniti							
	„ Szimion								
	„ Szimion 2								
	„ Szavul								
	„ Gligor			big					
	„ Georgie		n. u.	„	2	1	10	26	120
val Bölly	„ Dumitru	uniti							
	„ Vaszilie	uniti			1	1	8	10	35
val. Dátos	„ Dumitru	uniti							
	„ Vaszilie				1	1	8	3	44
mix. Bogáth	„ Georgie	unit.							
	„ Kracsun	„							
	„ Iuon	„							
	„ Pirvul	„							
	„ Vonya		n. u.		1	1			80
val. Ludas	„ Georgie	uniti							
	„ Onya								
	„ Onya				1	1	14	6	70
val.. Kécze	„ Thoma	uniti							
	„ Gavrila								
	„ Marian				2	1	13	15	60
mix. Hadareu	„ Iuon	unit.			1	1	5	5	25
mix. Keresztur	„ Kracsun	„			1	1			30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae

Archidiaconatus Szakáliensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val. Mező-Szakál	Popa Vaszilie Ardiaconus Popa Petru „ Petru 2.	uniti			1	1	20	40	48
mix. Bodon	„ Filip	unit.			1	1	6	20	45
val. Nagy-Ikland	„ Szimion „ Gavrila	„ „		big.	1	1	8	80	36
val. Kis-Iklánd	„ Petru „ Mihaila	„ „			1	1	15	30	25
val. Lekencze	„ Szimion „ Onya „ Onya 2.	uniti			1	1	10	30	50
val. Oarba	„ Gligorie „ Onya „ Onya	uniti			1	1	7	30	22
val. Sztineni									15
val. Nagy-Dileu	„ Szamoila „ Gavrila	uniti			2	1	4	20	37
mix. Kis-Dileu									2
val. Vajdeej	„ Petru „ Kosztin	uniti			1	1	2	10	35
val. Pete	„ Gligorie	unit.			2	1	3	22	45
loc. val. Sz.-Margita	„ Szimion „ Iuon „ Iuon 2.	uniti			1	1	2	9	25
val. Soss-Patak	„ Gavrila „ Maftej	uniti			1	1	6	20	25
val. Seusa									30
val. Malomfalva	„ Dumitru „ Dumitru 2.	uniti		big.	1	1			40
mix. Szent-Iván						1			16
mix. Egerszeg	„ Sztephan	unit.			1	1			50
mix. Nászna	„ Marian „ Georgie		n. u. n. u.		1	1			48

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
mix Bergie	Popa Iuon	unit.			1	1			24
val. Oroj	„ Onya	„			2	1	4	15	23
mix. Oroj	„ Stephan	„							
	„ Georgie	„							
	„ Iuon	„			1	1	2	23	46
val. Kapus	„ Gábor	„							
	„ Togyer	„			1	1	15	67	51

Archidiaconatus Somlyoviensis seu Bojaniensis.

Loc. val. Boján	Popa Luka Archidiaconus	unit.							
	„ Iuon filius	„				1		5	11
val. Csiheu	„ Gavrila	„			1	1	2	2	11
val. Kirstelekul	„ Ionake	„			1	1	2	5	21
val. Dohul	„ Gavrila	„			1	1	3	2	17
val. Sumál	„ Iuon	„			1	1	7	3	35
mix. Kameru									4
val. Almas	„ Toagyer		n. u.	big.		1	3		48
val. Szekul	„ Mihály	„		big.					
	„ N. Frater ejus	„		„	1	1	3	2	48
val. Felső-Kosznicsul	„ Gavrila		n u.			1			17
mix. Cserise									5
val. Alsó-Kosznics	„ Iuon	„		„		1	1	3	27
val. Aleus	„ Petre	„				1			17
val. Halmágy	„ Flore		n. u.		1	1	2	3	30
val. Dridiul	„ Flore	„		„	1	1			26
val Sumilcsüs	„ Szimion	„				1			20
val. Jazul						1			14
Desupt Cetate									6
val. Valko	„ Nikoare	„				1			9
mix. Magyar-Valko									19
mix. Preutyasza									8

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Fizes	Popa Stephan		n. u.		1	1	6	3	23
val. Lazuri									9
val. Szigyul						1			17
Szirbi									14
val. Bánul	„ Iuon	unit.			1	1			14
Málul									8
val. Czizer						1	5		13
val. Prije	Filius Prothopopae inservit					1			12
val. Hurez						1			21
val. Sztircs	Popa Gavrila	„				1			26
mix. Horvát									5
val. Serediul					1	1	2	2	24
loc. val. Keczel	„ Filip	„			1	1	2		20
mix. Recse	„ Iuon	„							5
mix. Perecsin									6
mix. Bádók	„ Ieremie	„			1	1	2	3	9
val. Bokse	„ Dumitru	„			1	1	2	4	20
mix. Hoszszumező									7
val. Györgytelke	„ Georgie	„			1	1		4	12
val. Bedecsin	„ Petre		n. u.	big.		1	1	4	23
mix. Hidvig	„ Ieremie		n. u.	„		1	6	4	15
mix. Lomperd									4
mix. Somlyo	„ Petre		n. u.		1	1			26
val. Pecsij	„ Gavrila		n. u.		1	1			30
val. Marinul						1			16
val. Bénisor	„ Nikoara	„			1	1	1		18

Archidiaconatus Brádensis.

loc. mix. Brád	Popa Iánes Archi. diaconus Ropa Ioannes	unit. „				1			85

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Ribicze	Popa Petru „ Iuon	uniti				1			34
mix. Kriscsor	„ Petru „ Iuon	uniti				1	3	5	16
val. Kurék	„ T.	unit.				1	6	5	36
val. Herczigány	„ Ignat „ Todor	„	n. u.	big.		1			80
val. Szeliste	„ Szipul „ Iánes	„	„		1	1	6	6	34
mix. Tresztie	„ Gyurka	„				1			40
val. Kelemenes									8
Krecsunis	„ Danila		n. u.			1			20
val. Kejnel	„ Abraham		„			1			80
val. Ormisde	„ Abraham		„			1	1	2	60
val. Pestere						1			16
val. Felső-Leszkövény	„ Todor		„			1			14
val. Potigás	„ Ianes		„	big.		1			15
loc val. Surka						1			30
val. Vaka	„ Surka „ Petru „ Iuon	uniti				1	2	2	24
val. Szkroafa						1			14
mix. Alsó-Laczkoj						1			15
mix. Ruda						1			8
mix. Mesztakin						1			35
val. Uberes						1			14
val. Ribicsoara						1			14
val. Gróh						1			10
val. Bulzesti	„ Adam		n. u.			2			19
val. Tomnatek	„ Miháj „ Mojszi	„	„			1			17
val. Blesen	„ Szimion „ Iuon „ Toader		„ „ „			1	2	2	62

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Bucsesti	Popa Dumitru		n. u.			1			50
val. Sztenise	„ Thoma	unit.							
	„ Iuanes		n. u.			1			40
loc val. Dupe Piatre	„ Adam		„						
	„ Abraham	„		big.		1			70
val. Bukurest	„ Nikulaj	„							
	„ Denile	„							
	„ Georgie		„			1	3	5	50
val. Drapczi	„ Petru	„				1			20
val. Miheilyen	„ Filimon	„				1	2	1	20
val. Vale-Braduluj	„ Laruly	„				1	2	2	40
val. Czerecsel						1			30
val. Kerács						1			15
mix. Körös-Bánya	„ György	„				1			14
Czeber et Periskany*)									

Archidiaconatus Koloniensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val. Kolun	Popa Rad Archidiaconus	unit.		big.					
	„ Sandru	„							
	„ Mojszi	„							
	„ Zuma	„		big.					
	„ Laszlo	„			1	1	1	5	109
loc. mix. Szakadat	„ Petru	omnes uniti							
	„ Iuon								
	„ Lázár								
	„ Szurdán								
	„ Iuon Filip								
	„ Iliszie								
	„ Miháj								
	„ Kosztantin			„					
	„ Iuon Prie			„					
	„ Mitrofan								
	„ Szurdan sen.				1	1	4	44	220

*) N. B. Hi duo Pagi non Comparuerunt.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Korneczel	Popa Iuon	uniti							
	„ Iuon jun.								
	„ Thoma								
	„ Bratul				2	1	7	13	165
mix. Nou									23
mix. Rosie									27
mix. Dálya									18
val. Ruker	„ Iuon	omnes uniti							
	„ Streze								
	„ Maftej								
	„ Iuon								
	„ Mark								
	„ Zaharie		n. u.		1	1	1	14	185
loc. mix. Bruj									30
mix. Gergyál									50
mix. Torkla									15
val. Földvár	„ Mány	omnes uniti							
	„ Opre								
	„ Maftej								
	„ Andrej				1	1	1	10	149
mix. Somortin									25
mix. Kercz	„ Sztán	unit.			1	1			44
val. Glemboaka	„ Opre	uniti							
	„ Komán								
	„ Iuon			big.	1	1	1	5	104
val. Fofelde	„ Iuon	uniti omnes							
	„ Freczile								
	„ Gavrila								
	„ Bán								
	„ Freczile 2.								
	„ Thoma								
	„ Lázár								
	„ Thoma 2.					1	4	14	177
mix. Már-Pold	.								34
Ilyimbav	„ Stephan	uniti omnes							
	„ Opre								
	„ Miháj				1	1	4	11	123
locus mix. Werd									32

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
val. **Szasza-Hus**	Popa Buksa „ Georgie „ Maftej „ Illyie „ Maftej 2. „ Rad	uniti omnes		 big.		1			124
mix. **Kirper**									34
mix. **Veszeud**									20
mix. **Bendorff**	„ Sztán „ Szimion	unit. „			1	1	4	24	100
mix. **Alczina**									60
val. **Nucset**	„ Mihály „ Dan „ Iuon „ Mány „ Mány 2.	uniti			3	1	4	20	98
mix. **Nou**	„ Iuon	unit.			2	1		3	30
val. **Geinar**	„ Iuon				1	1			26
val. **Vecserd**	„ Roman „ Opre	„ „			2	1		6	74
locus mix. **Ibisdorff**	„ Mány	„			1	1	4	2	53
val. **Zlágna**									18
mix. **Numsa**									15
mix. **Bürkös**	„ Iuon „ Iuon 2.	„ „			2	1	6	10	86
mix. **Megereu**									30
mix. **Aposdorff**									19
mix. **Kövesd**	„ Vaszilie	„			1	1	1		46
mix. **Agneta**									34
mix. **Sulumberg**									32
mix **Rusa**									24
mix **Malamgraff**	„ Iános	„			1	1			30
mix. **Prost**									21
val. **Kriss**	„ Thoma	„				1			50

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Jakersdorff									14
mix. Felgye									12
loc. mix. Bésa	Popa Goergie	unit			1	1			40

Archidiaconatus Rasinariensis.

val. Rasinár	Popa Tatomir Archidiaconus	omnes sunt uniti							
	„ Dán								
	„ Komán								
	„ Ioszif								
	„ Iakob								
	„ Kosztantin								
	„ Vaszilie								
	„ Iakob 2.								
	„ Iván								
	„ Szávul								
	„ Petru			big.					
	„ Iános			„					
	„ Mány		n. u.						
	„ Mihåj		„						
	„ Serb		„						
	„ Szávul		„			1		2	770
loc. val. Szád	„ Oancse	uniti omnes							
	„ Bukur								
	„ Opre								
	„ Dumitru								
	„ Dumitru			big.					
	„ Sztan		„						
	„ Toader		„			1	4	5	218
val. Telmecsel	„ Marku	uniti							
	„ Iakob								
	„ Marku 2.			„		1	1		160
val. Bojcza	„ Mány	uniti tres							
	„ Thoma								
	„ Mány								
	„ Rad		„			1	1	2	240
val, Vesten	„ Illyie	uniti omnes							
	„ Dumitru								
	„ Sztán								
	„ Szimion								
	„ Nyagoe								
	„ Jonásk								
	„ Sztán 2.			„		1		12	215

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. **Móh**	Popa Rad	omnes uniti							
	„ Ionásk								
	„ Rad 2.								
	„ Sztán			big.					
	„ Szávul			big.	1	1	3	10	99
loc. mix. **Bungard**	„ Iuon	uniti							
	„ Georgie								
	„ Iuon				1	1		8	54
val **Poplaka**	„ Mány	uniti							
	„ Sztán								
	„ Mány								
	„ Ionás								
	„ Bukur		n. u.		1	1	1	5	161
val. **Gura-Reului**	„ Kosztantin	unit.							
	„ Kosztantin 2.	„							
	„ Dumitru		n. u.						
	„ Komán		n. u						
	„ Arszenie		n u.			1		2	220
val. **Orlát**	„ Ionás	omnes uniti							
	„ Mihajla								
	„ Szimion								
	„ Serb								
	„ Mihaila 2.								
	„ Bukur								
	„ Iuon								
	„ Petru					1		8	262
val. **Szecsel**	„ Mardarie	uniti							
	„ Opre								
	„ Opre 2.								
	„ Ioanes					1	2	3	140
val. **Kákova**	„ Sandru	uniti							
	„ Opre								
	„ Petre					1			113
Loc. val. **Szibiel**	„ Makarie	uniti							
	„ Georgie								
	„ Iuon				1	1		2	260
val **Vale**	„ Oprian	uniti							
	„ Georgie								
	„ Andrei					1		2	100

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Szeliste	Popa Sztán	u n i t i hi quinque	isti autem octo n o n u n i t i						
	„ Dumitru								
	„ Veszij								
	„ Georgie								
	„ Ieremie								
	„ Ion								
	„ Opre								
	„ Bukur								
	„ Lupe								
	„ Sztán								
	„ Ionás								
	„ Ieremie 2.								
	„ Veszij 2.					1	1	4	549
val. Galis	„ Dan		n. u.		1	1			91
val. Tiliska	„ Veszij	uniti omnes							
	„ Stephan								
	„ Opre								
	„ Sztán				1	1	1		198
loc. mix. Majeri Szibiului	„ Dumitru	unit.							180
	„ Lazar	„						zingari	80
mix. Gustericze									20
mix. Hamba									21
mix. Sura mare									13
mix. Turnisor									27
mix. Kersztián									30
								zingari	6
Sura mike									8
Rosz-Csür									7
Omnás									8
Kásolcz									11
Silimber									10
Tolmacs									27
Disnod									8
								zingari	12

Archidiaconatus Ludisoriensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Locus val. Ludisor	Popa Iárul Archidiaconus	uniti							
	„ Rad								
	„ Rad 2.								
	„ Sandru								
	„ Iuon								
	„ Sztáncsu		n. u.						
	„ Petru		„						
	„ Andronie		„	big.		1			68
val. Kis-Vojvodeni	„ Iáne	unit				1			48
val. Felső-Vistye	„ Kosztántin	„							
	„ Ionask	„							
	„ Rád		„						
	„ Komsa		„			1			140
val. Felső-Ucsa	„ Komán	„							
	„ Iuon	„							
	„ Szávul		„						
	„ Dumitru		„						
	„ Rad		„						
	„ Iuon dela Sztesár		„	big.		1			93
val. Felső-Arpás	„ Algye	„							
	„ Opre	„							
	„ Koman		„						
	„ Halmágy		„			1			100
val. Sztreze-Kerczesora	„ Iuon	„				1			40
loc val. Opra-Kerczesora	„ Halmágy		„			1			—
Felső-Porumbak	„ Iuon	uniti omnes							
	„ Andrej								
	„ Sztán								
	„ Iuon			big.					
	„ Szimion								
	„ Georgie								
	„ Maftei			„					
	„ Todor*)					2			125

*) Non habet Poucseniam ideoq. est dubium an sit ordinatus.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	
val. Alsó-Porumbak	Popa Illyie	uniti omnes							
	„ Rad								
	„ Opre								
	„ Sztreze								
	„ Szimion		n. u.			1		3	150
val. Szarata	„ Rad	uniti							
	„ Sandru								
	„ Bratila			big.		1	1	2	94
val. Szkorej	„ Sandru	uniti omnes							
	„ Halmagy								
	„ Illyie								
	„ Iuon					1		6	90
val. Alsó-Arpás	„ Maftej	unit.							
	„ Vaszilie		n u.			1			70
val. Alsó-Ucsa	„ Iuon	„							
	„ Sztán		„						
	„ Ionásk		„			1			90
loc. val. Korbi	„ Iuon	„							
	„ Iuon		„			1			24
val. Alsó-Vistye	„ Mathej	„							
	„ Gáspár	„							
	„ Komsa		„						
	„ Sztanila		„						
	„ Nikulae		„	„		1			80
val. Besimbach	„ Iuon	„							
	„ Ignat		„						
	„ Sztán		„	„					
	„ Iuon		„	„					
	„ Toagyer		„	„		1		5	46
val. Dragus	„ Miklos	„							
	„ Iuon senior		„						
	„ Rad		„						
	„ Iuon		„						
	„ Rad 2.		„						
	„ Georgie		„			1			120
val. Lisza	„ Bukur	„							
	„ Szávul	„							
	„ Nikula	„							
	„ Iuon		„						
	„ Iuon 2.		„						
	„ Mihaj		„						
	„ Veszij		„			1			100

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val Briaza	Popa Bukur		n u.						
	„ Mihaj		„						
	„ Iuon		„			1			40
loc. val. Posorita	„ Rad			big.					
	„ Opre			„		1			19
val. Nagy-Vojvogyen	„ Opre	uniti							
	„ Komse								
	„ Rad								
	„ Iuon		„						
	„ David		„			1			57
val. Alsó-Szombatfalva	„ Alexandru	uniti							
	„ Iuon								
	„ Iuon 2.					1			80
val. Vojla	„ Vaszilie	uniti							
	„ Miklos								
	„ David								
	„ Toagyer								
	„ Nisztor		„			1		6	80
val. Dridiff	„ Algye	unit				1		3	80
val. Lucza						1			25

Archidiaconatus Gradistiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val. Gradistye	Popa Petru Archidiaconus	unit.			1	1			42
mix. Háczeg	Popa Iuon	uniti omnes							
	„ Iosziph								
	„ Sztoika								
	„ Sztán								
	„ Nikula								
	„ Iosiph sen.			big.	3	2		21	162
mix. Szintemerie						1			31
val. Csopea	„ Iosziph	unit.				1			18
val. Ohaba de szupt Piatre						1			22
mix. Bejesti	„ Balás	uniti							
	„ Mihái								
	„ Petru					1			48

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Reusor									48
mix. Galácz						1			70
mix. Puj	Popa Iános „ Georgie „ Radul	uniti omnes		big „		1	3	14	60
val. Fedem						1			14
val. Ponor	„ Dumitru	unit.				1			31
loc. Livadie	„ Mihàj „ Laczko „ Laczko 2. „ Stephan	uniti omnes		„		2			57
val. Hobicza-Ponoruluj						1			17
val. Fizessi						1			25
val. Merisor						1			21
val. Krevedie						1			10
val. Bár	„ Andras „ Ianku „ Ianku 2.	uniti		„		2			44
val. Petros						1			40
val. Vale-Lupuluj						1			40
mix. Barbátviz	„ Iános „ Fenikul	uniti		„	1	1		1	52
val. Hobicza-Urikuluj						1			16
val. Urik						1			32
mix. Seret						1			24
loc. val. Vajdejej	„ Mihaj	unit.				1			24
mix Fejérviz	„ Boldisar „ Mihály	uniti				1			26
val. Meczesti	„ Farkas „ Laczku	uniti				1			33
val. Peros	„ Mihàj „ Georgie	uniti		„		1			69

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix Felső-Szállás	Popa Iános	uniti omnes 6							
	„ Petru								
	„ Minye								
	„ Sztáncsu								
	„ Miháj			big.					
	„ Miháj 2								
	„ Petru		n. u.						
	„ Mihaj	unit.			1	2	2	8	88
val. Melejesti					1	1			32
val. Alsó-Szállás						1			43
Korujesti						1			25
val. Pestere						1			9
val. Nuksoara	„ Dumitru	unit.		big.	1	1	5	13	50
Sebisel	„ Opre	„			1	1	6	7	35
Loc. val. Vale-Delki						1			27
val. Szent-Péter						1			32
val. Szetcsel	„ Sztephan	„							
	„ Szimion		n. u.			1			29
val. Rije	„ Filip	uniti		big.					
	„ Dumitru					1			18
val. Totesti	„ Petru	„							
	„ Georgie		„			1			34
mix. Poklosa						1			10
mix. Ucsúk					1	1			18
mix. Kernesti	„ Iosziph	unit.							
	„ Iánes	„							
	„ Petru		n. u.	„		2			26
mix. Osztrovul mare et Osztrovul mik						1			36
val. Osztroviel Gureni	„ Dsurma	„				1			30
mix Reul de moare	„ Ionás		„			1			38
mix. Klopotiva	„ Miháj	uniti							
	„ Dumitru			„	1	1	4	8	140

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val. Hobicza-Gredisti						1			22
val. Brazova						1			20
val. Zejkáni	Popa Ianes „ Laczko	uniti		big.	1	1	2	2	34
val. Peucsinesti						1			38
mix. Vád						1			11
val. Berest						1			24
mix. Nalácz						1			7
val. Kreguis						1			29
val. Alsó-Szilvás	„ Petru „ Laczko „ Mihaj „ Iuon	uniti uniti		big.	1	1		21	. 100
val. Felső-Szilvás	„ Georgie „ Petru	uniti		big.		2			105
mix. Ferkedinul de Dsósz						1			26
mix. Ferkedinul de Szusz	„ Ivan		n. u.			1			34
mix. Tustya	„ Mihaj „ Pavel	uniti				1	6	14	70
val. Heczedsel						2			26
mix. Demsus	„ Vaszilię „ Toagyer	uniti			1	1	1	9	58
mix. Nagy-Csula						1			34
val Bocs						1			23
val. Velioare						1			22
val. Kis-Csula						1			35
Rekitova	„ Petru „ Danile „ Iosziph	unit. „	n. u.	big.	1	1			40
val Mesztakin .						1			16
val. Pestena-mike						1			22

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Pestena-mare	Popa Petru	unit.							
	„ Lazer		n u.		1	1			61
val. Szupt Cetate	Diaconus *)	„			1	1			20
Loc. val. Dsejul Ungureszk	Popa T.		„		1	1			12
In Dzij In Petrila	„ Stepha	„							
	„ Dumitru		„			1			48
Dsiul Rumineszk	„ Orincze		„			1			21

Summa Poparum hujus Archidiaconatus facit 78.

Archidiaconatus Bisztriensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Bisztra	Popa Szamuil Archidiaconus	uniti							
	Popa Abraham								
	„ Krecsun								
	„ Dumitru								
	„ Iános		n. u.						
	„ Ionucz		„			1	2		208
val. Kimpeni	„ Nikula		„						
	„ Iuon		„						
	„ Petru		„						
	„ Sztephan			big.					
	„ Georgie	unit.							
	„ Petru		„						
	„ Iuon		„			3			435
val. Reul mare	„ Iuon	uniti omnes							
	„ Petru								
	„ Teophil								
	„ Dumitru								
	„ Iuon								
	„ Iuon 2.								
	„ Iuon 3.								
	„ Iuon 4.								
	„ Vaszilie		„						
	„ Szimion		„			5			447

*) Est subditus D-ni Stephani Buda.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Vidra aut Reul mik	Popa Nikula	uniti omnes							
	„ Georgie								
	„ Iuon								
	„ Mihájle								
	„ Iuon								
	„ Ieremie		n. u.						
	„ Georgie		„			3			331
val. Kerpenis	„ Denile	unit.							
	„ Iankul	„							
	„ Onuczul		n. u.			1			75
mix. Abrud Bánya	„ Nikula	uniti							
	„ Stephan								
	„ Nikula								
	„ Avram		n. u.			1			132
val. Rosie	„ Onuczul	unit.				1			89
val. Bucsum	„ Nisztor	„							
	„ Ioannes	„							
	„ Makavej		„			2	2	2	150
val. Muska	„ Nikula	„							
	„ Gavrila		„			1			42
val. Lupsa	„ Marian	„							
	„ Iuon	„							
	„ Gligorie		„						
	„ Dumitru		„						
	„ Nekifor	„							
	„ Gavrila	„		big.		2	1	1	187
Muncsal				„		1	1		22
val. Alsó-Bánya	„ Petru	„		„					
	„ Mihajla		„			1	2	4	52
val. Szatesul						1	1		25
val. Brezeste	„ Gavrila		„				1		25

Archidiaconatus Somfaluensis.

Archidiaconi Iuon Bényensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Currum	Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Somfalu	Popa Onya	unit.			1	1	6	14	44
mix. Adámos	„ Mihajla	„				1			43

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
loc. val. Bozias	Popa Szimion	uniti							
	„ Iuon								
	„ Gavrila				3	1	18	30	63
mix. Szent-Márton	„ Mihajle		n. u.		1	1			32
val. Kucsitelnik	„ Dumitru	unit.							
	„ Georgie		n. u.		2	1	2	12	30
val. Szupt Padure	„ Gavrila	„							
	„ Iosziph	„			1	1	8	2	30
val. Leszkudu	„ Grigorie	„							
	„ Georgie	„			1	1	9	40	63
mix. Besenyő	„ Dumitru	„			1	1		4	40
val. Futák	„ Georgie	„			1	1	8	20	36
mix. Bahne	„ Onya	„			1	1			54
val. Lászlo	„ Dumitru	„			1	1	4	13	73
val. Solymos	„ Onya	„							
	„ Onya senior	„			2	1	3	10	70
mix. Agristej	„ Onya	„			1	1		3	32
mix. Hundorff	„ Szimion	„			1	1	6	10	24
mix. Ebesfalva	„ Petru	„			1	1	7	4	80
mix. Jérne	„ Iánku	„			1	1			53
loc. mix. Dsákes	„ Vaszilie				1	1	2	4	28
mix. Alma	„ Onya	„							
	„ Sztoika	„			1	1		3	50
mix. Smig	„ Lupul	„			1	1			52
mix. Varolya	„ Szimion	„				1			24
val. Lepinde	„ Petru	„							
	„ Petru 2.	„			1	1	7	8	44
mix. Harangláb	„ Lazar	„			1	1		2	54
mix. Désa	„ Stepha	„				1			50
val. Alsó-Csesztve	„ Onya	„			1	1	8	8	40
val. Otverem	„ Toagyer	„				1	7	12	41
val. Oknisoara	„ Georgie	„			1	1	12	28	40
val. Csukuzel	„ Dumitru	„							
	„ Ieremie	„			1	1	12	17	40

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Aszinip	Popa Toagyer	unit.			1	1	12	17	34
val. Turdás	„ Maftej „ Lazar „ Veszij	uniti uniti			2	1	7	19	60
val. Háport	„ Petru „ Iuon	uniti			2	1	3	10	70
val. Ispánlaka	„ Iuon „ Iosziph „ Iuon	unit. „	 n. u.	 big.	1	1	3		58
loc val. Szilvás	„ Vaszilie	„			1	1	7	12	37
val. Ujvár	„ Onya „ Mihájla	„ „			1	1	12	8	40
val. Csunga	„ Toagyer „ Georgie „ Vaszilie „ Toagyer 2.	uniti omnes			2	1	12	17	62
mix. Magyar-Csesztve	„ Onya	unit.				1	7	7	54
mix. Miklos-Laka	„ Petru „ Georgie	„ „			1	1	8	11	37
val. Pavida	„ Georgie	„			1	1	7	20	23
mix. Begeu	„ Iuon	„			1	1	3	7	39
mix. Szent Demeter	„ Alexandru	„				1			10
loca mixta Királyfalva									22
Dombo									10
Szeuka									30
Peucsicza									13
Ganfaleu									18
Abus									18
Lászlo									11
Örményes									7
Szeleus									3
Zager									17

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Füleptelke									3
Szinereus									7
Marus									4
Kis-Kende									3
Bolovásár									3
Czikmandru									13
Nagy-Kend									4
Bordos									9
Galakuta									25
Csib									2
Szék									2
locus mixtus Keménytelke									3
Dumárd									17
Szent-Iván									8
Produ									7
Holdvilág									15
Idecs									7
Kundu									8
Gogán									21
Daje									24
Csovás									17
Gombás									8
Enyed									34
Csombord									15
Magyar-Lopád									5

Archidiaconatus Háromszékiensis.

loc. mix. Lemnie	Popa Dragomir		n. u.			1			24
mix. Mertinus	„ nullus								10

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Almás									2
Sztelnikul									6
Csomertán									1
Kurta-Patak									4
Bilafalu									7
Polyan									19
Nojmud *)									6
Vásárhely	Popa Iuon		n. u.			1			7
Oroszfalu	„ Nullus								2
Sárfalu									4
Szinketina									9
Hotilka									3
Mártonfalu									11
Fotos									2
Alsó et Felső-Torja									31
Szelnikul **)									10
loc. mix. Csernatul	„ Rad		n. u.						32
Markos	„ Nullus								16
Matyásfalu									5
Fel-Csernát									14
Ikafalva									6
Dálnok									12
Albis ***)									6
Léczfalu	„ Ionásk		n. u.	big.		1			10
Moaksa	„ Nullus								10
Bita									3

*) N. B. His Pagis Inservit Popa praementionatus.
**) His Pagis Inservit Popa praedictus.
***) N. B. His Pagis Inservit Popa Supradictus.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Eger-Patak									4
Szacsova									4
Nagy-Borosnyo									8
Czofalva									6
Teleke*)									2
loc mix. Huzon	Popa Mitre	unit.				1			8
Kinkisul									8
Szent-Iván									9
Komlo									7
Rekjül									10
Besenyő									5
Márkos	„ Nisztor		n. u.			1	2	3	12
Magyaros									12
Bikfalva									26
Liszneul									15
Illyefalva	„ Stephan		n. u.						13
Szorcsor									5
Kijleny									11
Szent-György									24
Arkos	„ Abraham		n. u.						14
Körös-Patak									15
loc. mix. Bodok	„ George	unit.				1			23
Melnasul									8
Ol-Czimir									10
Zelany									7
Zoltán									2
Icsfalu									6
Gidofalva									6
Fotos									1
Mertinus									3

*) Hi Incolae Templum Supradictum et ad Popam pergunt.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
Angyalos									6
mix. Ar-Patak	Popa Iuon		n. u.						
	„ Sztroje		„	big.		l			30
Szinbraza									15
mix. Gelincza	„ Goergie		„						28
Zabola									13
Pava									15
Imecsfalva									5
Hlibij									2
Osdola									11
Haralej									2
mix. Zágon	„ Georgie					1			40
Doboloj									15
Kis-Borosnyo									14
Pepeuczul									19
Koászna									17
Pakia									8
Brates									7
Szorcse									5
Ariusd	„ Dragus	unit.		„		1			15
Doboli									20
Hidvig	„ Algye	unit				1			50
Bölön	„ Vaszilie		„			1			34

Archidiaconatus Szász-Sebesiensis.

locus mix. Szász-Sebes	Popa Petru Archidiaconus „ Georgie „ Lázár „ Vaszilie „ Iuon	uniti 4	n. u.			1			262

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Lankrem	Popa Iuon	uniti omnes							
	„ Petru								
	„ Maxin			big.		1	4	24	71
mix. Szász-Pián	„ Georgie	uniti omnes		big.					
	„ Iános								
	„ Avram								
	„ Georgie jun				1	1	2	22	84
val. Olá-Pián	„ Ioannes	unit.							
	„ Lázar		n u.						
	„ Számuil		„						
	„ Stephan		„						
	„ Pavel		„						
	„ Adam	„							187
val. Rakita	„ Opre	uniti							
	„ David								
	„ Filip					1	2		99
val Sztrngár						1			14
val. Lomán	„ Sztáncsul	unit.				1			99
loc. val. Dealnl	„ Ioannes	„							
	„ Kosztantin	„							
	„ Szávul		„			1			77
val. Riho	„ Iosziph	omnes uniti							
	„ Iuon								
	„ Opre								
	„ Mihaj								
	„ Angyel			„			16	12	125
mix. Peterfalva								zingari	25 7
mix Kilnik								zingari	22 9
val. Sebisel	„ Bukur	uniti omnes							
	„ Antonie								
	„ Georgie								
	„ Georgie alt.					1		3	107
val. Szászcsor	„ Pavel	uniti 4							
	„ Marian								
	„ Iuon								
	„ Danile								
	„ Opre		„						
	„ Szerafim		„			1			182

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Kákova	Popa Iuon	uniti							
	„ Preda					1	1		17
loc. val. Lazul						1			33
val. Kápolna	„ Opre	unit.				1			11
val. Zina	„ Sztán	omnes uniti							
	„ Dán								
	„ Kosztantin								
	„ Szávul				1	1	2		416
val. Pojána	„ Opre		n. u.						
	„ Iuon		„						
	„ Iuon jun.	unit.			1	1	2	1	118
val. Rod	„ Iuon	uniti		big.					
	„ Sztán			„					
	„ Iuon jun.				1	1	1	1	134
val. Tepercse	„ Iákob	uniti 4		„					
	„ Ieremie								
	„ Iuon								
	„ Iuon								
	„ Iákob		„						
	„ Israel		„						
	„ Iákob		„			1	6	8	181
val. Ludas	„ Oprea	omnes uniti		„					
	„ Mihaj								
	„ Iuon								
	„ Iákob								
	„ Iuon								
	„ Filep				2		12	40	140
loc. val. Kis-Apold	„ Mojszi	omnes uniti							
	„ Opra								
	„ Iuon								
	„ Akim								
	„ Nikula					1	12	34	240
val Kerpenis	„ Iuon	omnes uniti							
	„ Danila								
	„ Iuon								
	„ Iuon jun					1	1	2	101
loca mixta Szeredahely								zingari	39 14
Gerbova								zingari	39 12

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Recsul									22
Doberka								zingari	26 9
Nagy-Apold									45

Archidiaconatus Porcsestiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc val. **Porcsesty**	Popa Georgie Archidiaconus	Hi octo sunt uniti							
	„ Iuon								
	„ Iuon alt.								
	„ Szimion								
	„ Radu								
	„ Opre								
	„ Iuon								
	„ Bukur		n. u.						
	Diaconus Szima		„			1	2	4	210
mix. **Avrig**	Popa Nikula	uniti							
	„ Gligorie								
	„ Opre								
	„ Luka								
	„ Pavel								
	„ Onya		„						
	„ Iuon		„			1		6	357
val. **Rakovicza**	„ Bancsu	uniti							
	„ Thoma								
	„ Thoma alt.								
	„ Pavel								
	„ Iuon		„						
	„ Opre		„						
	„ Iuon		„			1		1	250
loc. val. **Felső-Sebes**	„ Opre	omnes uniti							
	„ Iuon								
	„ Onya								
	„ Opre								
	„ Matej								
	„ Thoma					1			120
val. **Alsó-Sebes**	„ Iosziph	uniti							
	„ Nisztor								
	„ Koman								
	„ Román					1			95

Archidiaconatus Dobrensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Dobra	Popa Iosziph Archidiaconos	unit.							
	„ György	„			1	1	2	16	116
val. Veczel	„ N.	„							
	„ N.	„			1	1			31
val. Harapeja	„ nullus								18
val. Velcsez									21
mix. Nemethi	„ Iuon	„	mort.	big.		1			38
loc. val. Nyavalyás	„ Petru	„				1			54
val. Kecskedága	„ Mihajla	„							
	„ Georgie	„				1			34
val. Fornadie						1			36
val. Buriánfalva	„ Iuon	„			1	1	1	1	43
mix. Solymos	„ Szamuel	„		„					
	„ N.		n. u.			1			42
mix. Arany	„ Lup	„				1			30
mix. Bánya-Patak	„ Ioannes		mort.	„					
	„ Nullus				1	1			52
mix. Harró	„ Nullus		n u.						68
mix. Berekszó	„ Iuon	„	.		1	1			31
mix. Kémend									21
mix, Csertes	„ Toagyer	„							
	„ N.		„		1	1			74
val. Bohod	„ Adam	„	mort.	„		1			25
val. Nagyág	„ Todor	„				1	2	8	47
val. Vármaga	„ Lup	„				1			28
val. Toplicza						1			22
val. Kerpenyes						1			30
mix. Füzecz						1			42
val. Sztojenyasza						1			26
loc. val. Kis-Kalyáu									18

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. **Szteregoie**	Popa Mojszi	unit.	mort.			1			28
val. **Fadzeczel**						1			16
val. **Láposnyak**	„ Abraham „ Abraham	uniti		big		1			54
val. **Bersznik**	„ Opre	unit.				1			45
val. **Radulest**	„ Danila successit				1	1	5	4	37
val. **Sztáncsest**						1			28
val. **Ohaba**	Deurdsi successit					1			16
val **Szakamás**						1			22
val. **Tisza**	„ Mathej „ N. non fungitur	uniti			1	1			50
val. **Lászó**					1	1			40
val. **Alsó-Lápos**	„ Stephan	unit.			1	1	3	2	23
val. **Fintohág**	„ N.		n. u.	„	1	1	3	2	61
val. **Bástya**	„ Ursz	„				1	5	4	36
val. **Mihalest**									65
val. **Holgyele**									36
Koszesti	„ Dumitru	„				1	1	1	44
val. **Ohába**									54
locus val. **Felső-Lápos**					1	1			136
val. **Pánk**						1			44
val. **Szelistye**						1			30
val. **Tyei**	„ Mihály								55
val. **Roskány**					1	1		5	63
val. **Zám**	„ Lazár	„				1		8	123
val. **Cserbie**	„ nullus								22
val. **Pogenest**	„ Marian	„				1			15
val. **Godinesti**						1			21
val. **Tatarest**	„ Abraham	„				1		1	42
val. **Bradaczel**						1			43

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Glod	Popa Kosztantin	unit.				1			40
val. Ullyies									21
val. Gotthattya	„ Nullus hic adscriptus „ N.	 „		big.	 1	 1		 5	 22
mix. Guraszád	„ Georgie „ N.	 „	mort. n u.		 1	 1	 2	 2	 33
val. Szirb	„ Petrus „ Zoszim laicus	 „		 trig.		 1			 50
val. Csertes						1			29
loc val. Bácsfalva	„ Iuon					1	2	3	34
mix. Bretye	„ Georgie	„			1	1			30
val. Ternava	„ Petru Big. illabens	„		big.		1			44
val. Vorcza	„ Mihájla	„			1	1	2	3	29
mix. Lesnek	„ Iuon „ N. non fungitur	„ „	n. u.			 1			 76
val. Dumbrovicza						1			32
val. Fursora	„ Petrus	„							23
val. Bozu	„ Ioannes	„							29
val. Tyrnavicza	„ Opre	„				1			26
v. Kamerzanest	„ Gyurka	„		„					39
val. Valye-Lunge	„ Luka	„				1			19
v. Valyisor	„ Mihály	„				1			40
v. Gyula-Mare	„ Petru	„				1			30
mix. Branicska	„ Petru	„		„					26
m. Illye	„ Daniel „ Georgius „ Georgie	uniti				 1			 —
val. Koza									6
val. Bojurj									10
val. Dumestin									9
val. Vika						1		3	33
val. Regara									20

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Lunksoara									5
val. Daresti									25
val. Szelistyoara						1			15
v. Kebesti									3
v. Dselkuta						1			10
v. Brassó									14
v. Mikenesti						1			24
v. Kis-Almas						1			13
v. Bursuk									30
v. Denulesti									13
v. Suligeti	Popa Mihály	unit							8

Archidiaconatus Balomiriensis.

Locus val. Balomir	Popa Iuon Archidiaconus	uniti omnes							
	„ Groze								
	„ Ionásk								
	„ Petru								
	„ Vaszilie					1	2	14	66
mix Tordás	„ Számuil	uniti omnes							
	„ Iosziph								
	„ Iuon								
	„ Iosziph				1	1		6	75
val. Prikáz	„ Grozavul	uniti		big.					
	„ Miklos								
	„ Ivásk								
	„ Abraham								
	„ Abraham				1	1	9	23	60
mix Szász-Város	„ David	uniti							
	„ Enakie								
	„ Merian				1	1	2	12	214
val. Kasztó	„ Zakarie	uniti							
	„ Petru			big.					
	„ Abraham								
	„ Iosziph								
	„ Szimion					1		8	92

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
val. Bery	Popa Efrapt	uniti							
	„ Iosziph								
	„ Opre								
	„ Petru								
	„ Buzian		n. u.			1	3	4	140
loc. val. Szereka	„ Kirik	uniti		big.					
	„ Iosziph			„		1		3	49
val. Kis-Sebes	„ Iuon	uniti omnes		„					
	„ Onya								
	„ Petru								
	„ Sandru								
	„ Izrael					1	3	6	106
val. Romosel	„ Adam	uniti							
	„ Abraham								
	„ Iuon								
	„ Danile					1		3	163
mix. Romosz	„ Danila	uniti omnes							
	„ Dragan								
	„ David								
	„ Iván								
	„ Rád				1	1		1	107
val. Vaj-Dejej	„ Georgie	uniti omnes							
	„ Iván								
	„ Iuon								
	„ Iuen alt.								
	„ David				1	1	4	9	150
val Vinyere	„ Sztán	uniti 4							
	„ Danile								
	„ Dumitru								
	„ Iosziph			big.					
	„ Ionásk		n. u.			1	2	22	115
loc. val. Kusér	„ Petru	uniti omnes							
	„ Adam								
	„ Onya				1	1	1	24	144
val. Sibeth	„ Avram	uniti							
	„ Novak					1	2		85
mix. Csora	„ Muntyul	uniti 3							
	„ Danila								
	„ Iuon			big.					
	„ Sztán		n. u.		1	1	2	14	70

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Archidiaconatus Vajda-Hunyadiensis.									
mix. Vajda-Hunyad	Popa Georgie Archidiaconus „ Mojszi „ Georgie	uniti		big.		1	6	zingari	160 19
val. Telek	„ Iuon „ Iuon „ Mojszij	uniti omnes				1			58
mix. Csinicsis	„ Lapadat	unit.			1	1	2	10	90
mix. Linsina						1	1	1	26
mix. Cserna									14
Loc. val. Bánya						1			20
val. Gyelar	„ Tonya „ Petru „ Iános	uniti				1			90
val Ruda	„ Mihajla „ Iános „ Laczko „ Petru	uniti			1	1	5	6	11
val. Plopi						1			10
val. Bunyila						1			41
val. Gales						1			20
val. Hasdo						1			23
val Csernisoara									20
val. Szohadul						1			13
val. Runk									20
val. Alun	„ Georgie „ Nikula	uniti uniti			1	1	5	13	18
val Lelyesze	„ Miklos „ Nikula	uniti			1	1	3	5	23
val. Szocsét						1			7
loc. val. Feress						1			7
val. Iván									8

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val Merisor						1			15
val. Runk						1			6
val. Cserbel	Popa Mihá j „ Iános	uniti			1	1	8	5	47
v. Poenicza-Thomi						1			6
val. Poenicza	„ Iános	unit.			1	1		8	18
val. Cserisor	„ Avram	„		big.	1	1		5	24
val. Paklisa						1			6
val. Ulmi									12
v. Muncselu-Mare									21
val. Muncselu-mik						1			21
val. Bolya									14
val. Aranyos									8
val. Grosi						1			2
val. Csulpezu						1			9
loc. val. Geunosza						1			8
val. Boos	„ Nikula „ Georgie „ Iános	uniti		„	1	1	1	10	47
val. Zlást					1	1		5	35
mix. Rákosd									13
val. Magyarosd	„ Danila „ Pavel	unit.	n. u	„		1		4	35
val. Nandru	„ Petru	„		„		1			31
val. Valye									41
val. Zosány	„ Miklos	„		„	1	1	1	6	28
mix. Fel-Pestis						1			28
mix. Keresztur	„ Iakob	„		„		1			37
v. Kereszt-Almás	„ Avram	„		„	1	1	4	14	33
val. Popesti						1			40
val. Kersics	„ Mihaj „ Miklos	„ „		„		1			46

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Kerge	Popa	Kracsun	unit.		big.					
	„	Petru	„			1	1	1	6	33
val. Kaun							1			10
loc. val. Bretyelen							1			8
val Kozia						1	1		2	16
val. Almás-Szék	„	Georgie	uniti							
	„	Adam				1	1	2	2	32
val. Artia										6
val. Szántó halom							1			15
mix. Déva	„	Istok	uniti omnes							
	„	Georgie								
	„	Iosziph								
	„	Petru								
	„	Szamoil								
	„	Georgie					1			260
val. Seulesti	„	Avram	uniti							
	„	Adam				1	1			29
val. Biczkáre							1			16
val, Tompa	„	Iordakie	unit.			1	1		6	41
val. Szent-András	„	Petru	uniti		„					
	„	Petru alt.			„	1	1		3	52
val. Nagy-Barcsa	„	Dumitru	unit			1	1	4	9	44
mix. Kis-Barcsa										15
val. Bujturi	„	Sztancsul	„			1	1	1		30
mix. Bácsi	„	Iuon	„			1	1		3	46
locus val. mix. Batiz	„	Mihaj	„			1	1		5	30
val. Puszta-Kalán							1			13
val. Szent-Király	„	Iuon	„		„					
	„	Iános	„			1	1	9	13	38
val. Krisány						1	1		6	27
mix. Tamástelek	„	Szimedru	„			1	1		2	18
mix. Zeikfalva	„	Dumu	„			1	1	1	7	40
val. Rusi							1			30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Magyar-Brettye	Popa Juon „ Iuon 2. „ Angyel „ Toagyer	uniti		big.	1	1	1	4	46
mix. Olá-Brettye						1			44
val. Beczelár						1		2	37
val. Szent-György	„ György „ György 2.	uniti			1	1		8	40
val. Ohába	„ Avram	unit.			1	1			21
loc. val. Grid						1			21
val. Valye	„ Avrám „ Lazar „ Nisztor „ Iuon	uniti 3	n. u.	„	1	1	4	9	70
val. Nagy-Denk	„ Filimon „ Georgie	unit.	n. u.	„ „		1	4		64
val. Kis-Denk	„ Dán	„			1	1	1	4	37
val. Magura	„ Iános	„				1			35
mix. Losád et Bustere									14
val. Szecsel	„ Iuon	„			1	1			50
v. Kö-Boldogfalva	„ Dumitru	„			1	1		10	40
val. Tolti	„ Iános	„				1			34
val. Petreny	„ Lapadat „ Petru „ Nikula	uniti		„	1	1	4	19	52
val. Piski	„ Petru	unit.		„	1	1		3	42
val. Pad	„ Iános	„			1	1		13	14
val. Répás						1			16
val. Martinest	„ Iosziph	„			1	1		10	52
loc. val. Tormás						1			8
val. Tomás-Patak	„ Iuon „ Avram „ Iános	uniti			1	1		4	41

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
val. Alsó Város Vize	Popa Lapadát	unit.				1			54
val. Bucsumi	„ Iuon	„				1		2	48
val. Felső Város Vize	„ Mihåj	„		big.	1	1	1	4	60
val. Ludesd	„ Petru	„				1			49
val. Kosztésd	„ Petru		n. u.	„		1			32
val. Kis-Oklos	„ Vaszij	uniti 3							
	„ Miklos								
	„ Iuon								
	„ Thoma		„						
	„ Petru		„			1	8	12	60
val. Titid	„ Lup	uniti		„					
	„ Ionásk								
	„ Braila			„	1	1	2	5	100
val. Bosorod	„ Petru	uniti omnes							
	„ Thoma								
	„ Miklos								
	„ Ikorest					1			112
val. Pokol-Válcsal	„ Adám	uniti							
	„ Szilivesztru					1	2	4	39
loc. val. Io-Válcsal	„ Miklos	uniti omnes							
	„ Ilyie								
	„ Zakarie								
	„ Roman								
	„ Tomas				1	1	3	9	115
val Gonczága	„ Iuon	unit.				1	2	4	89
val. Kovrás						1	3	5	34
val. Plopi					1	1	1	3	27
val. Velári						1			8
val. Mácsó	„ Stephan	uniti omnes							
	„ Miklos								
	„ Mihaj								
	„ Iuon								
	„ Petru								
	„ Lázár				1	2	2	3	80
val Nagy-Oklos	„ Nikula	uniti							
	„ Toma								
	„ Petru				1	1	11	18	98

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Felső-Nádásd	Popa Lázár	uniti omnes		big.					
	„ Georgie								
	„ Iuon								
	„ Miklos				1	1		10	59
val. Alsó-Nádásd					1	1	2	11	68
loc. mix. Hosdát									13
val. Gyalmár	„ Vaszilie	uniti uniti							
	„ Preda				1	1		13	50
val. Benczencz	„ Bulzu	uniti uniti							
	„ Adam								
	„ Toagyer				1	1	9	17	80
val. Piskincz	„ Iános	uniti							
	„ Iuon				1	1	5	16	37

Archidiaconatus Rmi Dni Vicarii Glis Bényensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
Bénye	Nicolaus Pap Archidiaconus et Vicarius Generalis Popa Iuon Archidiaconus	uniti ambo			1	1	4	50	92
Pánád	Popa Dumitru	unit.			2	1	6	13	74
Iklod	„ Zaharia	uniti							
	„ Vaszilie								
	„ Togye				3	1	4	4	40
Szancsal	„ Mojszi	uniti omnes							
	„ Iánkul								
	„ György								
	„ Ilie				1	1			100
Buza-Bocsárd	„ Nikulae	uniti uniti							
	„ Iuon				1	1		12	92
Alsó-Karácsonfalva	„ Illyia	uniti uniti							
	„ Toma			big.	1	1	16	20	75
Tür	„ Mány	unit.			1	1	8	30	57
Csafud	„ Petre	uniti uniti							
	„ Iuon			„	1	1	7	24	35
Veze	„ Onya	uniti uniti							
	„ Toma			„	1	1	1	14	42

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Balásfalva	Popa Opre	unit.			1	1	3	8	23
Szpetak	„ Opre	„			1	1	10	28	38
Lunka	„ Naskul	uniti							
	„ Iuon				1	1		3	16
Lodroman	„ Iuon	uniti							
	„ György								
	„ Mihajla								
	„ Todor			big	1	1	2	6	87
Glogovecz	„ Todor	uniti							
	„ Vaszilie				1	1	2	23	57
Mikeszászа	„ Mány	uniti							
	„ Dán			big.					
	„ Dán jun.				2	1	13	6	93
Kezler	„ Todor	uniti							
	„ Iuon								
	„ Iuon jun.				1	1		4	102
Taun	„ Mihajla	uniti 2							
	„ Vaszilie								
	„ Mihaj		n. u.	„					
	„ Petru		n u.		1	1	7	12	80
Faset	„ Vaszilie	uniti 3							
	„ Petru								
	„ Vaszilie								
	„ Georgie		n. u.		1	1	1	4	42
Felső-Karácson-falva	„ Onya	uniti							
	„ Iuon				1	1	2	4	40
Bojan	„ Lupul	unit.			1	1		24	55
Völcz	„ Todor	uniti							
	„ Szávul				1	1	5	46	66
Felső-Balástelke	„ Onya	uniti							
	„ Onya 2.				1	1	8	10	88
Poucse	„ Adam	unit.			1	1			51
Darlocz	„ Mány	„			1	1			50
Sáros	„ Matej	„			1	1			28
Kurcs	„ Onya	uniti							
	„ Georgie				1	1	1	18	46

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Majáshedgy	Popa Dumitru	uniti							
	„ Péter								
	„ Péter sen.			big.	1	1	10	20	38
Küküllővár									44
Tatárlaka	„ Iuon	uniti							
	„ Kracsun			„	1	1	5	14	32
Faisz	„ Szávul	unit							
	„ Mihajla		n u.		1	1	5	32	40
Kápolna	„ Petru	uniti							
	„ Iuon								
	„ Iuon sen.				2	1	18	19	49
Szpin	„ Kosztantin	uniti							
	„ Nikulae				2	2	1	12	51
Szász-Völgy	„ György	unit			1	1	3	3	20
Elekes	„ Mihajla	uniti							
	„ Nikulae				1	1	8	27	60
Szent-Benedek	„ Vaszilie	uniti							
	„ Vaszilie jun				1	1	7	8	40
Silye	„ Dumitru	uniti							
	„ Onya			„	2	1	4	9	80
Gambocz	„ Georgie	uniti							
	„ Kracsun								
	„ Sztephan								
	„ Kira				1	1	3	25	43
Péterlaka	„ Vaszilie	uniti 6							
	„ Goergie								
	„ Todor								
	„ Iuon								
	„ György								
	„ Todor								
	„ Péter		n. u.						
	„ Gyerman		„						
	„ Ilyie		„	„	1	1	18	17	102
Nandra	„ Onya	unit.			1	1	7	19	21
Szent-Iakab	„ Iuon	„			1	1	4	13	26
Oroszia	„ Ilyia	„			1	1		12	15
Gesa	„ Obrese	„			1	1	16	46	60

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Aczintis	Popa	Vaszilie	unit.							
	„	Iuon	„			1	1	15	28	45
Csucs	„	Iosziph	„			1	1	12	12	20
Káptalan	„	Illyie	uniti							
	„	Iuon				1	1	8	8	33
Nagy-Lak	„	Onya	unit.			1	1	9	7	60
Gábad	„	Szimion	„			1	1	8	18	57
Csekelaka	„	Sztáncsul	„				1	2		20
Botez	„	Szimul	uniti							
	„	Georgie				1	1	4	12	19
Hirie	„	Onya	unit.			1	1			45
Farro *)	„	Iuon	uniti							
	„	Nikulae				1	1		28	63
Szent-Miklos	„	Arion			big.					38
Veszöss										30
Boldogfalva										12
Hoszszuaszo										26
Sona										14
Péterfalva										11
Kopánd										18
Kúcs										24
Istvánháza	„	Iosiph	unit							11
Bükös										16
Herepe										27
Nagy-Ekemező										42
Kis-Ekemező										15
Bolkács										20
Sidvej										24
Felső-Boján										25

*) Sequuntur Pagi mixti cum aliis Nationibus.

Archidiaconatus Alba-Carolinensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
In Civitate Carolinensi	Popa Iuon Archidiaconus „ Toma „ Kirila	uniti			1	1		6	168
In Lippovány Suburbio Carolinensi	„ Kosztantin „ Theodor „ Iuon	uniti							—
val. Poklos	„ Toader „ Avram	uniti			1	1	3	6	40
loc. mix. Oppido Zalakna	„ Iuon „ Iván „ Sámuel	unit. „	n. u.	big.	1	1			240
val. Trompojete	„ Tomás „ Szimion	uniti			1	1		1	80
val. Petreselyem	„ Petru „ Gavrila „ Ioannes	unit. „	„			1			50
val. Fenes	„ Georgie „ Ioannes „ Angyel	uniti			1	1	4	4	76
val. Galacz	„ Iuon	unit.			1	1	1	2	29
val. Priszága	„ Avram	„				1			30
val. Pojána	„ Számuil	„				1			18
val. Gaurány et Tottfalud						1			5
val. Metesd	„ Ioannes	„			1	1	1	2	25
val. Tottfalud	„ Germán	„			1	1			15
val. Ampoicza	„ Petru	„			1	1	1	2	56
mix. Sáárd	„ Angyel „ Ioannes „ Petru	uniti			2	1		3	60
loc. mix. Igenpataka	„ Iuon „ Akszin	uniti			1	1			20
mix. Magyar-Igen	„ Toagyer „ Petru	uniti			1	1			70

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Czelna	Popa Luka	unit			1	1	2	6	57
mix. Boros-Bocsárd	„ Pást	uniti		big.					
	„ Ivány				1	1	2		43
val. Királypataka	„ Petru	unit.							
	„ Szimion		n. u.	„	1	1	2	2	20
mix. Krako	„ Toma	uniti							
	„ Pást				1	1			50
val. Tibor	„ Ivány	uniti							
	„ Mány								
	„ Vaszilie					1			36
val. Felső-Gáld	„ Illyía	uniti							
	„ Kracsun				1	1	4	7	60
mix Benedek	„ Iuon	unit.				1			12
val. Csaklya	„ Illyie	uniti 3		„					
	„ Illyie 2								
	„ Dumitru								
	„ Gavrila		n. u.		1	1			80
val. Meszent	„ Todor	unit			1.	1	4	15	14
val. Alsó-Gáld	„ Petru	uniti							
	„ Stephan								
	„ Iuon				1	1		10	70
val Koslárd	„ Petru	unit			1	1	6		23
loc. val. Gáld	„ Petru	„			1	1	6		23
val. Szent-Imre	„ Iuon	„							
	„ Georgie		„	„	1	1	2	12	40
mix. Vajasd					1	1			20
mix. Borbánd	„ Iuon	„			1	1			42
val. Kisfalud					1	1	2	4	20

Archidiaconatus Diomáliensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
valac. Diomál	Popa Iuon Archidiaconus	uniti							
	„ Ignat				1	1	2	10	48
val. Diod	„ Petru	uniti		big.					
	„ Iuon				2	1	6	7	80

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Tövis	Popa Petru	unit.			1	1	4	17	8
val. Beld	„ Georgie	„			1	1	5	10	15
val. Kapud	„ Iuon	„				1			10
locus val. Peczelka	„ Nikula	uniti							
	„ Kerszte				1	1	8	20	20
val. Meskerek	„ Akim	unit.			1	1	8	14	20
val. Magyar-Gerbova	„ Nisztor	„			1	1	2	3	32
val. Gerbovicza	„ Medre	„				1		2	24
val. Felső-Gerbova	„ Iuon	uniti							
	„ Iuon 2.					1			40
val. Felső-Gyogy	„ Sztánkul	uniti							
	„ Iákob								
	„ Szimion		n. u.						
	„ Iuon		n u.		1	1	1	3	135
val. Tompaháza	„ Georgie	unit.				1	5	14	27
val. Remete	„ Petru	unit.							
	„ Iuon		non uniti						
	„ Koszte								
	„ Gavrila								
	„ Flore								
	„ Iuon					3	4		100
val. Ponor	„ Szávul		n. u.						
	„ Lupul	unit.							
	„ Szimion	„				2			95
val. Felső-Szalcsija	„ Szimion	uniti							
	„ Ruszán*)					2			80
loc. val. Alsó-Szelcsiva	„ Dumitru	unit							
	„ Toagyer		„						
	„ Damian		„		1	1	2	2	102
val. Potsága	„ Iuon	„		big					
	„ Luka	„							
	„ Szimion	„							
	„ Paszkul		„			1			170

*) N. B. Lunka non Comparuit.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Currum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Nagy Oklos	Popa Iuon	unit.							
	„ Szimion	„		big.					
	„ Mihájla		n. u.	„					
	„ Angyel		„						
	„ Danila		„						
	„ Gavrila		„			1			130
val. Runk	„ Zaharie	„							
	„ Iuon		„			1			45
val. Kakova	„ Akim	uniti							
	„ Todor					1			25
val. Bejsoara	„ Mihájla		„			1			30
val. Bikalat					1	1	2		24
val. Kis Oklos	„ Toader		„			1			12
Vidolmul	„ Toma		„			1		1	20
val. Valye	„ Szimion	unit.				1	10	5	22
loc val. Bedelen	„ Iuon	uniti							
	„ Toagyer					1			80
val. Pojana	„ Maftej	unit.				1		4	35
val Kakova	„ Makarie	uniti							
	„ Mihaila								
	„ Filimon				1	1	1	4	40
val. Masina	„ Vaszilie	unit.				1	1	4	30
mix. Enok	„ Iuon		n u.		1	1			25
val. Veresmart	„ Szavul	uniti							
	„ Opre								
	„ Onye								
	„ Aftanassie				1	1			37
val. Vajdaszeg	„ Nikula	uniti							
	„ Markul					1	6	20	40
val. Szent-Márton	„ Georgie	unit.		big.	1	1		7	30
mix. Grind	„ Toma	uniti							
	„ Gavrila					1			50
val. Lona	„ Kirila	uniti							
	„ Szimion								
	„ Toagyer			„	1	1	7	32	60
mix. Szent-Király	„ Andrej	unit.							
	„ Mojszij		„	„	1	1			66

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. mix. Földvár	Popa T.					1	non Co-	mparuit	
mix. Pojána	„ T.						non Co-	mparuit	
mix. Szent-Mihàj	„ Andrej		n. u		1	1			58
val. Lopád	„ Iuon		„		1	1	3	13	35
val. Csiken	„ Iuon	uniti							
	„ Gavrila					1			36
val. Hidis	„ Petru	uniti							
	„ Gavrila								
	„ Petru								
	„ Kracsun					1			N.B.
val. Örményes	„ Filip	uniti							
	„ Georgie					1			24
val. Felső-Csüged	„ Dumitru	unit.				1	1	1	30
val. Alsó-Csüged	„ Szimion	uniti 3							
	„ Georgie								
	„ Iuon			big					
	„ Dumitru		„			1	8	16	45
val. Dumbro	„ Dan	uniti							
	„ Dumitru								
	„ Onya					1	3	6	53
loc. val. Mohács	„ Toma	uniti							
	„ Gavrila					1	2	2	40
mix. Bágyon	„ Nikulae	unit.				1			40
mix. Harasztas	„ Gavrila	„				1			50
mix. Kocsárd									33
mix. Kercsed									24
mix. Fel-Enyed									28

Archidiaconatus Vincensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. mix. Vincz	Popa Thoma Archidiaconus	uniti							
	„ Szimion					1	2	18	99
mix. Borberek						1			80
val. Pojána	„ Avram	uniti							
	„ Georgie								
	„ Adam				1	1	8	10	75

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
Loc. val Kis-Almas						1			25
val. Tekerö	Popa Toagyer	unit				1			30
val. Közép-Almás	„ Iván	uniti							
	„ Iosziph					1	3	8	37
val. Nagy-Almás	„ Izrail	uniti							
	„ Petru								
	„ Avram								
	„ Toagyer		n. u.			2			133
val. Nádasd	„ Iuon	unit.							
	„ Zaharie	„							
	„ Toagyer		„						
	„ Iuon		„		1	1	1		27
val. Glod	„ Petru	„							
	„ Illyie		„		1	1	2	2	87
val. Csibul	„ Iuon	uniti							
	„ Iankul				1	1	2	2	87
val. Bakaj	„ Lázár	uniti							
	„ Avram					1			46
val. Voje	„ Iuon	unit.				1			36
val. Porkure	„ Petru	„				1			31
val. Ardeul						1			22
loc. val. Balse	„ Sztán	„							
	„ Iuon		„						
	„ Iuon		„			1			103
val. Mada	„ Ioanes	uniti							
	„ Lázár								
	„ Ianes				3	1	1	3	72
val. Bozes	„ Toma	uniti							
	„ Iosziph				1	1		1	87
val. Renget	„ Szávul	uniti							
	„ Avrám								
	„ Avram 2.								
	„ Ruszán					1		1	100
val Mermezö	„ Iuon	uniti							
	„ Gavrila								
	„ Szávul					2			84

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectamus: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Rápolt	Popa Miháj	uniti							
	„ Stephan								
	„ German								
	„ Petru			big.		2			100
mix. Bábolna	„ Avram	unit.			1	2	4	10	70
val. Folto						1			32
val. Csíkmo	„ Opre	uniti							
	„ Iuon								
	„ Iuon 2.				3	1		4	47
locus val Bojul						1			22
mix. Alsó-Gyogy	„ Onuczul								
	„ Iosziph								
	„ Iuon			„					
	„ Szávul				3		3	6	—
val. Homorod	„ Sandru	uniti							
	„ Toma								
	„ Pavel				2	1	2	3	100
Bekeincza	„ Petru	unit.							
	„ Száv	„							
	„ Angyel		n. u.						
	„ Iosziph		n. u.		2	1	1	6	60
val. Bulbuk	„ Ianes	„							
	„ Petru	„							
	„ Nikula		n. u.			3			133
val. Kerna	„ Gore	„							
	„ Petru	„		big.					
	„ Iosziph		„		1	1	3	3	48
val. Reket	„ Adam	„				1			20
val. Szerekszeu	„ Mojszi	„				1			25
val. Tartaria	„ Ionakie	uniti							
	„ Merian			„	2			4	20
loc. val Akmár	„ Iosziph	uniti 3							
	„ Opre								
	„ Nikula								
	„ Mikaj		„						
	„ Adam		„		-	1		2	38
val. Inurit						1			20
val. Sebisenyi									30

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foenèta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae

Archidiaconatus Udvarhelyiensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foenèta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. Udvarhely	Popa Iuon Archidiaconus	unit.				1		5	47
val. Jenö	„ Gábor	„			1	1		10	30
val. Nagy-Czeg	„ Filip		n. u.		1	1	2	4	38
val. Nádos	„ Georgie		„		1	1		4	26
val. Motes	„ Iuon	„				1			22
val. Györgytelke	„ Mihaj		„			1	4	2	30
val. Csuta	„ Vaszilie		„	big.					14
loc. val. Oarzele	„ Ieremie	„		„					10
val. Babcza	„ Iuon		„			1			24
val. Bikáz	„ Iuon		„			1			30
val. Felsö-Orçza									15
val. Sztrencz	„ Gligorie	„				1			10
val. Odesti	„ Gligorie	„			1	1	6	8	11
val Szelistye	„ Kosztin		„	„					8
val: Alsó-Orcza	„ Illyie		„			1			17
val. Beszosty	„ Danile „ Ionás	uniti				1	2	1	28
val. Temesty	„ Gligorie	unit.			1	1	2	4	18
val. Bejcza	„ Petre		„	„	1	1		4	14
val. Ardihát	„ Andries	„				1			18
val. Alsó-Aszoáts	„ Lup		„		1	1	5	2	8
val. Felsö-Aszoáts	„ Toma	„				1			8
val. Felsö-Berszeu	„ Gavrila		„			1			30
val, Alsó-Berszeu	„ Nikita		„			1			20
val. Gerdány	„ Vaszilie	„				1			30
loc val. Szelszig	„ Stephan „ Ursz	„	„			1			50
val Tohát	„ T	„				1	8	5	15

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesjam spectantes		Incolae
								Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
mix. Sulomegy	Popa	Toagyer	unit.				1	5	1	30
val. Telincza	„	Vaszilie	„				1	2	2	34
val. Teud	„	Ioán	„							
	„	Toagyer		n. u.			1		4	46
val. Náprád	„	Dumitru								
	„	Iuon								
	„	T.			big.					
	„	T.			„					
	„	T.			„		1		9	50
val. Arinyis	„	Iuon		„			1		2	40
val Goroszlo	„	Georgie	„				1	3		27
val. Huszie	„	Iuon		„			1			16
val. Rohna	„	Iknye	„				1			44
val. Turbucza	„	Niszte	„		„					
	„	Mihaj		„			1			23
val. Széplak	„	Iuon	„			1	1	2	5	26
val. Horváth	„	Illyie	„			1	1	2	3	22
mix. Benyofalva	„	Georgie	„		„		1			12
loc. val. Vicse	„	Kirile	„		„					22
mix. Biusa	„	Iuon	„				1			20
mix, Ujlak	„	T.		„						20
val. Bersza	„	Nisztor	„				1		2	12
val. Dominul	„	Maftej		„		1	1	2	8	30
val. Bulgar	„	Vaszilie		„		1	1	1		14
mix. Dobrinul	„	T.	„				1			21
val. Solymos										42
val. Kucseu	„	T.	„			1	1	3	4	32
val. Poptelke	„	Iuon		„		1	1	4	2	24
val. Vrasitor	„	Urszul		„						8
val. Firminis	„	Toagyer		„		1	1	3		16
val. Mirsidul	„	Toagyer		„			1			25
val. Czigány	„	Lup	„		„	1	1	4	2	22
mix. Gercsij	„	Ursz		„			1		6	25

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val. Tiliora	Popa Pinte		n. u.						10
val. Herekle	„ Ikne	unit.			1	1			44
val. Urtelke	„ Toagyer		„	big.		1	2	4	30
mix. Egeres	„ Kozma		„	„		1			19
val. Fitindie	„ T.		„	„		1			17
val Mográd	„ Vaszij		„	„		1			24
val. Sakul	„ Gligoras		„			1		2	28
val. Brebi	„ Danile		„			1	3	2	16
val Kreka	„ Stepha		„	„		1			23
val. Csiglen						1			20
val. Prodenesti									14
mix. Csehul									10
mix. Meneu									30
mix. Ulcsukul									9
mix. Arduzel									6
loc. mix. Sibo									14
val. Vedurele									8
mix. Lelej									5
mix. Doboly									6
mix. Hadad									14
val. Korond	„ Gabor	unit							17
val. Görgy-Kuta	„ Iuon		„			1	3	2	28
val. Dersida	„ Petre		„			1	3	3	20
val. Zanekul	„ Aleksza	„			1	1			30
mix. Sigul, Szicsul	„ Iuon		„			1			28
val. Kuriteu	„ Dumitru		„	„			1		14
val. Szidet	„ András		„		1	1	5	3	20
mix. Kövesd	„ Matej		„	„	1	1	2		45
val. Szenka	„ Mihaj	„		„	1	1			22
val. Szilvás	„ Gavrila		„		1	1			15
mix. Szánto	„ Petre		„			1	10	14	31

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. mix. Koros	Popa Gligorie		n. u.		1	1	2	2	10
mix. Szudur	„ Gavrile		„			1			14
val. Hotoán	„ Gligorie		„			1	10	10	14
mix. Kovás	„ Georgie		„			1	3	2	30
mix. Meczent	„ Veszij	unit.				1		3	20
mix. Gibolt	„ Juon		n u.			1			22
mix. Darocz	„ Pavel		„			1			25
val. Kis-Falu	„ Iuon		„						16
val. Ujnémet	„ Petre		„			1			36
val. Csig	„ Mihaj		„		1	1	10	3	46
mix. Szarvad	„ Prekup		„			1			51
val. Blás	„ Iuon		„			1	6	2	10
val. Csehál	„ Georgie		„	big.		1	6		16
val. Boján	„ Szamoil		„		1	1	2	1	12
val. Pegaje	„ Timoftej		„		1	1	2	2	12
val. Csán	„ Petre		„		1	1	1	1	10
Kis-Szarvad	„ Georgie	unit.		„	1	1			11

Archidiaconatus Veneceziensis.

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
loc. val. Alsó-Venecze	Popa Ionás Archidiaconus „ Sztoika „ Opra	uniti			1	1	4	8	100
val. Felsö-Venecze	„ Iuon	unit.				1			28
val. Kucsnlata	„ Iuon „ Platon	uniti uniti			1	1	9	12	92
val. Felsö-Komana	„ Brothe „ Sztán	uniti uniti				1	1		60
val. Alsó-Komana	„ Iuon „ Iuon	uniti uniti			1	1	11	14	34
val. Parro	„ Matej „ Sztáncs „ Iuon	uniti			1	1	12	15	76

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
mix. **Sárkány**									25
val **Grid**	Popa Sztán	unit.							
	„ Dregis		n. u.			1	4	2	43
val. **Persány**	„ Algya		„						
	„ Koman		„			1	1		42
val. **Vád**	„ Iuon	uniti							
	„ Sztán				1	1	6	21	73
loc. val. **Haba**	„ Sztán	unit				1			77
val. **Sinka**	„ Algye	„							
	„ Roman		„	big.		1	1	3	89
val. **Kis-Sarkaj**	„ Dumitru	uniti							
	„ Onya					1			26
val **Bucsim**	„ Bukur		„						
	„ Berszan		„			1			20
val. **Pojána Meruluj**	„ Koman		„						
	„ Opre		„			1	1	3	62
val. **Holbák**	„ Komán		„		1	1	1		24
val. **Mardsina**	„ Nikula		„						
	„ Komsa		„			1			61
val. **Sebes**	„ Kracsun	uniti							
	„ Itul					1			40
val. **Herszeny**	„ Szimion	uniti							
	„ Szimion 2.								
	„ Sztojka					1		1	57
val. **Thodericza**	„ Kosztantin		„						
	„ Iuon		„			1			74
val. **Mendra**	„ Rád		„						
	„ Rád		„			1	1		38
val. **Ruszcsorj**	„ Opre	unit							
	„ Sandor		„						
	„ Georgie		„						
	„ Matej		„			1			43
mix. **Fogaras**	„ Toma		„						
	„ Petru	„				1			183
val. **Illyen**	„ Vaszilakie	„							
	„ Komán		„			1			66

Locus	Nomina Poparum		unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
val. Nagy-Berivoj	Popa	Rád	uniti							
	„	David					1			31
loc. val. Kopacsel	„	Sztréza	uniti							
	„	Rád								
	„	Iuon								
	„	Mány					1			55
val. Kis-Berivoj	„	Miháj	unit.				1			35
val. Vajda-Récse	„	Rád		n. u.						
	„	Luka								
	„	Jene								90
val. Teleki-Récse	„	Gligorie		n. u.						
	„	Iuon								
	„	Vaszilie					1			69
val. Désány	„	Iuon	uniti							
	„	Iuon 2.					1			72
val. Nethot	„	Dumitru	uniti							
	„	Bukur					1			62
val. Jás	„	Matej	unit.				1			52
val. Szeszcsor	„	Matej		n. u.						
	„	Sorban		„			1			32
val. Szevesztrény	„	Sorban	unit				1	1	1	37
val. Hurez	„	Opre	„		big.		1			45
mix. Bethlen	„	Prekup	uniti							
	„	Adam								
	„	Avram					1	2	6	89
val. Tikus	„	Szimion	uniti							
	„	Zakaria				1	1	1	9	104
m. Szász-Tikus										19
mix. Köhalom										37
loc. val. Király-halma	„	Avram	uniti							
	„	Iuon				1	1	3	12	131
val. Longodár	„	Sztáncs	unit.							
	„	N.		„		1	1	6	9	77
mix Gárad										22
mix. Pálos	„	Iuon	uniti							
	„	Danila								
	„	Georgie				1	1		5	100

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	Incolae
m. Petek									16
m Daracz									10
m. Kacza									16
m. Fisser									14
m Szász-Bénye									9
val. Hidegkut	Popa Iuon	unit		big	1	1	4	2	43
mix. Ugra									33
val. Matefalva	" Berszán " Iuon	uniti				1		1	55
val. Agostonfalva	" Bukur " Vaszilie	unit.	n. u.	"		1		8	25
mix. Nagy-Ajta									20
m. Orményes									18
m. Bárott									15
m. Budos									5
m. Nagy-Bocsán									13
m. Kis-Bocsán									5
loc. mix. Hermány									8
m. Apácza									25
m. Fel-Ajta									22
m. Bibárczfalva									6
m. Miklosvára									5
m. Köpecz									7
m. Felső-Rákos									9
m. Vargyas									15
m. Füle									4
m. Bardocz									7
m. Szál-Dabos									3
val. Bogátha	" Vaszilie " Petre	unit	n u.	big.	1	1	4	1	10
mix. Hév-Viz									4

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
m. Homorod Sz.-Péter									18
m. Migvásár									17
m. Sombor									4
val. Sona	Popa lános	uniti 4							
	„ Onya								
	„ Bukur								
	„ Opre								
	„ Iuon		n u.						
	„ Majlath		„			1	3	13	140
mix. Halmágy									28
loc. val. Galácz	„ Rád	unit			1	1	1	10	93
val. Kálbor	„ Vaszilie	„							
	„ Zaharie		n. u.						
	„ Mojszi		„			1	6		166
mix. Nagy-Sink									40
m. Kis-Sink									18
val. Boholcz	„ Iuon		„						
	„ Mihaj	uniti 3							
	„ Opre								
	„ Nikula								
	„ Iuon		„		1	1	3	6	149
m. Sáros									15
m. Veresmort									20
m. Morgondgyál									27
m. Valdorff	„ Sztán	uniti							
	„ Bukur			big.					
	„ Nikulae				1	1		1	60
mix Felmer									23
mix. Kobor									15
m. Lemnek									25
m. Báránykut									34
mix. Moha	„ Láczko		„						
	„ Dumitru	uniti 3							
	„ Danila								
	„ Georgie					1			107

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Foeneta Curruum	Terrae ad Ecclesiam spectantes: Arabiles Cubulorum	Incolae
m. Seberk									13
loc mix. Meszendorff									13
mix. Réten	Popa Szimion „ Onya	uniti			1	1	5	12	108
mix. Hegény									20
m. Szélistat									12
m. Nethus									9
m. Nagystat									11
m. Szász-Halom									17
m. Fejéregyház									12
mix. Udvarhely	„ Miklos „ Stephan	uniti		big	1	1		1	9
m. Zetalaka									12
m. Köményfalva									3
m. Fened									5
m. Marefalu									6
m. Oláfalu									11
m. Bethlenfalva									4
m. Szombatfalva									5
m. Boldog-Aszszonyfalva									9
m. Oszfalu									2
loc. mix Bikafalva									9
mix. Bögöz									9
mix. Magyaros									5
mix. Agyagfalva									3
m. Matisfalva									2
m. Mosnya									6
m. Derss									7
m. Kányád									8

Locus	Nomina Poparum	unitus	non unitus	bigamus	Domus par.	Templa	Terrae ad Ecclesiam spectantes		Incolae
							Foeneta Curruum	Arabiles Cubulorum	
m. Miklosvára									7
m. Abrahámfalva									4
m. Sandorfalva									2
m. Kényes									6
m. Gyepes									3
m. Keményfalu									3
m. Abasfalva									6
m. Lövéte									6
m. Almás									12
loc. m. Karácsonfalva									8
m. Oklánd									3
m. Ujfalu									6

(Pe pag. 415 urméză Indicele protopopiatelor).

INDEX.

Alphabeticus Archidiaconatuum.

XI.

Ad pag. 256.

Publicăm maĭ la vale un estras din conscripția dieceseĭ Făgăraşuluĭ, făcută de vicarul Petru Aron în 1 Octobre 1750. Estrasul acesta sĕ află în W. Union, şi este interesant din multe puncte de vedere.

Dintr'însul cunóscem nu numaĭ numĕrul familiilor române, cĭ şi al sufletelor din întrégă Transilvania, afară de districtul Braşovuluĭ, pe care, ca şi în conscripțiunea luĭ Klein (vezĭ maĭ sus pag. 302), nu-l găsim nicĭ în conscripțiunea luĭ Aron. Afară de acésta cunóscem şi numĕrul cantorilor, feților (sacristanilor saŭ paraclisierilor), şi numĕrul sesiunilor interne parochiale (loc de casă), carĭ sĕ aflaŭ pe atuncia, ceea ce în conscripțiunea luĭ Klein nu este indicat.

Deosebit interes presentă acest estras prin împrejurarea, că datele statistice sunt grupate după împărțirea politică a Transilvanieĭ. şi nu după cea bisericéscă, ca în conscripțiunea luĭ Klein. Ast fel uşor putem afla, câțĭ Românĭ eraŭ d. e. la 1750 în scaunele săsescĭ, adecă 85.067, la carĭ dacă vom adauge încă vre-o 21.000 din districtul Braşovuluĭ [1]), aflăm în scaunele şi districtele săsescĭ *106.067 Românĭ.* Cifra acésta ne arată, că episcopul Klein avea dreptate, când la anul 1743 afirmá înaintea Curțiĭ din Viena, că Româniĭ în aşa numitul fund regiŭ, adecă în scaunele săsescĭ, eraŭ în numĕr maĭ mare de cât Saşiĭ [2]). După o conscripție autentică dela anul 1749, numĕrul tuturor Saşilor din Transilvania în an. 1749 era de circa 116,930 [3]). Fiind că înse un numĕr mare de Saşĭ locuiaŭ afară de fundul regiŭ, în comitate, eĭ abia vor fi fost în scaunele şi districtele săsescĭ maĭ mulțĭ de 100,000, şi prin urmare eraŭ maĭ puținĭ de cât Româniĭ.

In conscripțiunea luĭ Klein nu sunt luate comunele din scaunul sĕcuesc al Ciuculuĭ (Csik), şi ast fel numaĭ pe basa acelei conscripțiĭ nu am fi în posiție să scim, că óre în jumĕtatea primă a veacului 18 eraŭ Românĭ în acel scaun secuesc,

[1]) Vezĭ G. Bogdan-Duică: Statistica Românilor din Transilvania în Convorbirĭ literare, An. XXX. vol. II, num 12 din 1 Dec. 1896, pag. 630, nota 2, unde se dovedesce, că la 1762 în țéra Barseĭ, aparținătóre districtuluĭ Braşovuluĭ, eraŭ 21,754 Românĭ gr.-orientalĭ.

[2]) Vezĭ maĭ sus pag. 78.

[3]) Vezĭ Iancsó Benedek: Cea maĭ veche statistică autentică a Românimeĭ ardelene, în „Transilvania" din Sibiŭ, an. XXXI. Nriĭ II III din 1900, pag. 46.

ori ba?[1]) Din contră conscripţia luĭ Aron ne arată, că în scaunul Ciuculuĭ eraŭ la a. 1750 cam 4108 suflete.

Domnul Iancsó Benedek în scrierĕa citată afirmă pe basa datelor, carĭ i-aŭ stat la disposiţie, că în Transilvania la anul 1762 eraŭ 547,243 Românĭ, pe când aevea eĭ aŭ fost cu câte va ḑecĭ de miĭ maĭ mulţĭ, de óre ce după conscripţia luĭ Aron deja cu 12 anĭ maĭ înainte eraŭ 554,149 suflete, la carĭ dacă vom maĭ adauge 21.000 din districtul Braşovuluĭ, trebue să admitem, că poporaţiunea română din Ardeal deja la an. 1750 era de 575.149 suflete.

In fine conscripţia luĭ Aron arată, că episcopul Klein nu a esagerat, când în memoriul sĕŭ din 25 Novembre 1743 adresat împĕrătesei Maria Teresia, a susţinut, că naţiunea română în Trannia încă pe atuncĭ numĕra maĭ mult de 500.000 suflete[2]).

Étă acuma şi estrasul conscripţieĭ luĭ Petru Aron:

---

[1]) Iancsó Benedek l. c. pag. 53.
[2]) Vezi memoriul maĭ sus la pag. 92 şi următórele.

Extractus

Omnium Parochiarum, Parochianorum, Parochorum, Ecclesiarum, Ecclesiasticorum rerumque Ecclesiasticarum, Almae Diaecesis Fogarasiensis ex conscriptione in anno 1750 Die 1-ma Octobris instituta excerptus modo sequenti.

	Animae universim	Templa	Sacerdotes fungentes	Cantores	aeditui sacristani	Fundi interni	Terrae arabiles	Prata currum
Districtus Terrae Fogaras.	22.877	62	121	1	2	1	71	34
Sedes siculicales:								
Háromszék	2899	12	12	8	5	7	3	1
Csik	4108	6	7	6	6	3	2	3
Udvarhelly	1570	4	8	2	5	1	—	—
Maros	11.030	35	40	30	25	52	103	61
Aranyos	5117	16	21	8	14	10	46	23
Sedes saxonicales:								
Cibiniensis	25.825	22	72	9	20	8	133	24 1/2
Talmács filialis	4298	6	16	2	5		9	—
Mercuriensis	5813	6	20	2	4	1	126	25
Sabaesiensis	4552	9	18	2	8	3	30	14
Szászvárosiensis	7721	15	47	1	13	7 1/2	122 2/3	14
Köhalom	3165	2	7		18	1	16	3
Nagy-Sink	3589	2	6	—	9	—	4	3
Ujegyház	5357	6	13	1	7	3	67	17
Segesváriensis	1367	—	—	—	3	—	—	—
Mediensis	5802	10	10	6	17	8	135	7
Bistricziensis	17.578	30	71	11	27	15	136	80 1/2
Comitatus:								
Albensis	93.789	191	293	84	173	178	1899	659
Hunyad et Haczegiensis	33.847	287	153	96	146	97	430 1/2	225
Zarandiensis	7441	37	52	24	36	8	18	24
Küküllő	29.906	84	122	30	51	120	830 1/2	390 1/2
Latus	297.647	842	1104	328	594	573 1/2	4181 2/3	1608 1/2

	Animae universim	Templa	Sacerdotes fungentes	Cantores	aeditui sacristani	Fundi interni	Terrae arabiles	Prata curruum
Translatum	297647	84[illegible]	1184	323	594	$573\frac{1}{2}$	$4181\frac{2}{3}$	$1608\frac{1}{2}$
Thordensis	40.345	123	174	50	92	138	$1160\frac{1}{6}$	$490\frac{1}{2}$
Colosiensis	56 726	157	214	88	113	162	1900	866
Szolnok	76.401	271	284	166	177	$184\frac{1}{4}$	1012	$545\frac{1}{2}$
Doboka	41.931	164	191	71	105	$142\frac{1}{2}$	$961\frac{2}{3}$	$591\frac{1}{2}$
Kraszna	8506	36	38	24	35	$30\frac{1}{2}$	162	126
Kövár	18.593	79	69	57	36	19	133	$137\frac{1}{2}$
Summa	544149	1672	2074	779	1152	$1200\frac{1}{4}$	$9510\frac{1}{3}$	$4365\frac{1}{2}$
His accedunt 99 Pagi ex districtu Haczeg, et comitatu Hunyadiensis, quorum specificationes animarum non submisae sunt, quae tamen praeter propter efficere possunt	10.000							
Summa Summarum	554149							

Indicele Persónelor.

(Notă: Numeriĭ indică pagina).

Erorĭ de tipar.

La	pag.	6	cetesce	șir	6:	1729	în	loc	de	1739
„	„	8	„	„	21:	mânile	„	„	„	mâniie
„	„	9	„	„	16:	Klein	„	„	„	Klain
„	„	37	„	„	2:	comisiune	„	„	„	camisiune
„	„	39	„	„	18:	Leopoldină	„	„	„	Leopolină
„	„	43	„	„	8:	Höchsmann	„	„	„	Höchmann
„	„	87	„	„	6:	gravaminele	„	„	„	gravaninele
„	„	93	„	„	5:	să	„	„	„	dă
„	„	103	„	„	6:	cu	„	„	„	eŭ
„	„	105	„	„	31:	educațĭ	„	„	„	educat
„	„	105	„	„	31:	instruițĭ	„	„	„	instruit
„	„	113	„	„	14:	contribuì	„	„	„	contribuĭ
„	„	154	„	„	1:	încălecase	„	„	„	încălecasă
„	„	161	„	„	ultim:	Iuniŭ	„	„	„	Iuliŭ
„	„	178	„	„	ultim:	Kozma	„	„	„	Koszma
„	„	193	„	„	2:	visitațiunea	„	„	„	visitațiuuea
„	„	210	„	„	14:	uniti	„	„	„	uuiti
„	„	215	„	„	12:	episcopul	„	„	„	apiscopul
„	„	229	„	„	6:	Tarsus	„	„	„	Tarsi
„	„	245	„	„	3:	Martie	„	„	„	Maiŭ
„	„	299	„	„	19:	Magnifice	„	„	„	Magnice

